پہاڑی افسانے

سلوٗ

مولوی شبیر احمد خان شمس

ناشر: جموں و کشمیر پہاڑی مشاورتی ترقیاتی بورڈ

افسانوی مجموعہ
پہاڑی

سلوٗ

مصنف

مولوی شبیر احمد خان شمس

کتاب داناں:............ سَلوٰ

نوعیت:.............. افسانے

مصنف:................ مولوی شبیر احمد خان شمسؔ

تزئین کار:.............. نعیم آکرناہی

سنہ اشاعت:.............. ۲۰۱۲ء

تعداد:.............. پنج سو

صفحات:.............. ۲۱۷

قیمت:.............. ۳۰۰/سو روپے

چھاپہ خانہ:..............

سرورق:.............. بی، کیو، کمپیوٹرس

کمپوزنگ:.............. بی، کیو، کمپیوٹرس

فہرست

انتساب

اپنے والدین دے ناں
جنہاں اُمیداں ماہڑے نال وابستہ رکھیاں
ہور پاک ماحول میسر آندا

تہ

اپنے بڑے پہائی جی
محترم مولانا نذیر الحسن قاسمی
جنہاں
سُن ماہڑی تعلیم تہ تربیت دا
خیال رکھیا

اظہار تشکر

ماہڑی ایہہ کتاب بعنوان "سلو"
جموں وکشمیر پہاڑی مشاورتی تہ ترقیاتی بورڈ
دی کُلّی مالی تعاون نال اشاعت پذیر ہوئی ہے۔
کتاب چھاپن واسطے میں دل دیاں ڈونھگائیاں نال
بورڈ دا مشکور رہاں۔ (مصنف)

(نوٹ: میں تحریری طور تے ایہہ بھی قلمبند کرداہاں
جے ماہڑی اِس کتاب بچ کوئی بھی ایہجیا قابل اعتراض مواد
شامل نیہہ جس نال کسے مذہب، فرقے، طبقے یا زبان بولن
والے لوکاں دے جذبات مجروح ہون)۔ (مصنف)

پیغام

ناقابل فراموش کردار دا انکشاف، دوئے دی اکھیاں نال
کائنات دا خیالی نظارہ، حقیقت دا جلوہ ہور تخیل دی گہرائیاں دا احساس تہ
انکشاف افسانہ آکھالدا ہے۔ پہاڑی بچ پچھلے تریہئی برساں تھیں افسانے
لکھے جُل رہے ہیں۔ پہاڑی زبان دی احیائے نو دے نال نال
افسانے دا جنم ہو ویادا ہے۔کئی افسانوی مجموعے شائع ہو چکے دے ہین
لیکن زیر بحث مجموعہ "سلو" اپنی نوعیت دا شائد پہلا مجموعہ ہے۔ایہہ فخر دی
گل ہے کہ کرناہ دی ذرخیز دھرتی دا ہک دینی تہ مذہبی نوجوان مولوی
شبیر احمد کہانیاں دے تیز تہ نوکیلے ہتھیار نال اپنے پہاڑی سماج
دیاں برائیاں تہ اچھایاں کو پُھلو رہیا ہے۔اِسدی کہانیاں بچ خوبصورت
تہ لامثال مکالمے بھی ہین، منظر کشی بھی ہے ہور خوبصورت تہ چونکا دتے
والے پلاٹ بھی ہین۔خیالی پلاٹ حقیقت تھیں کھٹ نیہہ نظر ایندے۔

نوویں دنیا تہ زمانے دے مسائل نوویں انداز بچ پیش کیتے گئے دے

ہین ۔مولوی شبیر احمد ہک ذہن سر جن نالوں سماج دی چیر پھاڑ کر دے

دسدے ہین۔

ضرورت اِس گل دی ہے کہ اسدے افسانہ نگار حضرات شبیر احمد

ہوراں نالوں ایہجی کہانیاں کو جنم دیون جنہاں کہانیاں دے اثرات

نال سماج دیاں برائیاں دور ہو سکن ہور اسدیاں نوویاں نسلاں اَج

دے ٹیکنالوجی دے دور بچ بھی کہانی دی اہمیت کو سمجھ کا اِسدی طرف

راغب ہوون ۔ پہاڑی مشاورتی بورڈ ایہجیاں کتاباں کو شائع

کر دیاں خوشی ہی نہ بلکہ فخر محسوس کر دا ہے۔

کفیل الرحمٰن (کابینہ وزیر)

وائس چیئر مین

جموں وکشمیر پہاڑی مشاورتی تہ ترقیاتی بورڈ

پیش لفظ

پہاڑی افسانے دی تاریخ اگرچہ مُچ پرانی نیہہ مگر نویں وی نیہہ ہے پہاڑی ادب اس ویلے لگ بھگ تری پینتری سالاں دا سفر طے کری رہیا دا ہے۔

کلچرل اکیڈمی بچ پہاڑی شعبہ قائم ہون نے نال ہی پہاڑی ادب نے میدان بچ اجیئے افسانہ نگار باہندے آئے۔ جنہاں کی اس ہراول دستے نے شپائی آکھی سکدے ہاں۔ کیانکہ کسے وی کم دی شروعات مشکل ہوندی ہے۔ اُنہاں اپنی محنت تہ قلم دی جنبش دے نال اس رکڑ تہرتی کی زرخیز بنایا تے پھر اُنہاں تھیں تحریک لئی کے اساں نے متے سارے لکھاری افسانے دا ہر متوجہ ہوئے۔

اُنہاں افسانہ نگاراں بچ غلام مصطفیٰ پنچھی، راجہ نذر بونیاری، کریم اللہ

قریشی، نورالله قریشی، اقبال عظیم، شاہباز راجوروی، حیدر ندیم، ماسٹر شاہ محمد، آزاد احمد آزاد، نثار راہی تہ ظفر اقبال خان قابل ذکر ہین۔ مگر ویلے دے نال نال ایہہ صنف نویں نسل داہر منتقل ہوندی رہی۔ ایہہ الفاظ قلمبند کرن بچ میکی بالکل عار نیہہ کہ اس کی اگے بدھان بچ پہاڑی شعبے دیاں ملازماں بڑاا ہم رول ادا کیتا۔ اُنہاں لوک کہانیاں دی سام سمہال دے نال نال نوے افسانہ نگاروی تلاش کر کے باہندے آندے اس دوسری پیڑی بچ جنہاں افسانے دیاں زُلفاں سنواریاں انہاں بچ اقبال نازش، خورشید بسمل، محمد ایوب میر، فاروق انوار مرزا، ناز نوشاد، شکیل شاکر تے میں ناچیز شامل ہاں۔

تری سال پہلیں دے مقابلے بچ اَج جس ویلے اس پہاڑی دے شیرازے اُپر نظر باہندے ہاں تے بالکل مایوسی نیہہ ہوندی۔ نویں نسل دا ہک نوخیز کارواں نویں منزل داہر رواں دواں ہے یقیناً ایہہ اُس محنت دے بوٹے دا پھل ہے جہڑا اساں دیاں بزرگاں تری سال پہلے لایا سا۔ اج اَس اُس بوٹے دی چھاں وی محسوس کردے ہاں تے پھل دے نال وی مستفید ہوندے ہاں اہیو وجہ ہے کہ اس ویلے پہاڑی ادب نے اسمان اُپر۔ شباب مرزا، روبینہ بھٹی، زینت فردوس، آزاد کریوی، زبیر قریشی، تے شبیر احمد خان جیئے تارے چمکنے نظر اچھنے ہین جنہاں چن بن کے ادبی حلقیاں اپر اپنی لئو باہی حالانکہ پہاڑی ادب بچ لکھن دی کافی گنجائش موجود ہے اس تناظر بچ راجہ نذر بونیاری اپنے ہک مقالے بچ لکھدے ہین۔

”پہاڑی افسانے دا کینوس بڑا وسیع ہے اس بچ لکھن والا چاہوے تے دساں سطراں بچ وی بہت کجھ آکھ سکدا ہے۔ نوے پہاڑی افسانے بچ

کہانی پن بلیں بلیں ختم ہورہیا ہے جہڑا افسانہ نگاری دی صنف دے واسطے ہک لمحۂ فکر یہ ہے افسانے دے بچ کہانی پن ہونا ہک لازمی چیز ہے۔ اُنہاں افسانیاں کو ناقداں افسانہ آکھن تھیں انکار کر چھوڑیا دا ہے جس بچ کہانی پن نہ ہوئے۔ اس واسطے جدید علامتی افسانے کو مسترد کردتا گیا ہے۔ افسانے دے موضوع تہ اسلوب دے بارے بچ ادب دیاں سیانیاں دے خیالات تہ مشورے جدید افسانہ نگاراں کو پڑھنے چائیدے ہین تاں جا کا اوہ افسانے کو حقیقت تہ فکشن دی اس صنف کو ہردل عزیز بنان بچ کامیاب ہوسکدے ہین''۔

اس تناظر بچ جس ویلے اس شیر احمد خان شمشؔ دے افسانے تکنے ہاں تہ اساں کی بالکل مایوسی نیہہ ہونی۔ اُنہاں دے افسانیاں دے پلاٹ بڑے جاندار ہین۔ اُنہاں بچ کہانی پن وی پوری طراں موجود ہے۔ اُنہاں دی زبان وی شگفتہ ہے مگر انہاں زیادہ تر بیانیہ انداز اپنایا دا ہے، علامتی، تجریدی تہ تمثیلی انداز کو اپنے افسانے بچ بالکل جگہ نیہہ دتی۔ انہاں سپاٹ لہجہ اپنایا شاید اس واسطے کہ قاری کو پڑھن ویلے کوئی مشکل پیش نہ آوے۔ اسے واسطے انہاں دے افسانے پڑھ کے ہر قاری ایہہ اندازہ بخوبی لاسکدا ہے کہ شبیر ہوراں اس سماج بچ رہ کے جو مشاہدہ کیتا اُسے کی محسوس کر کے انہاں کا غذ ور منتقل کیتا یعنی جو کجھ اُنہاں کی اس سماج کولوں اتنی عمر نے تجربے تھیں بعد لبھا اُس کی انہاں من وعن قارئین دے اگے پیش کیتا۔ بقول ساحر لدھیانوی۔

دنیا نے تجربات و حوادث کی شکل میں
جو کچھ مجھے دیا ہے وہ لوٹا رہا ہوں میں

ہک افسانہ نگار دے واسطے ضروری ہے کہ اوہ ذہنی طور اُپر ہک آزاد خیال انسان ہوے تاں جے اُس دے اندر بولن تے لکھن دی جرات پیدا ہو سکے۔ اُس دی تیسری اکھ پوری طراں سماج اُپر ٹکی دی ہوے۔

ادب کی مفید ہور غیر مفید بنان بچ ادیب نی شخصیت نا بڑا عمل دخل ہونا ہے کیانکہ ایہو ادب نا خالق ہوندا ہے سماجی تے معاشرتی حالات کی اپنی تخلیق دے ذریعے پیش کرنا اس دی ذمہ داری بندی ہے۔ کیانکہ اوہ سماج دے بچکار رہی کے اس دے نشیب و فراز تھیں متاثر ہو کے ادب تخلیق کردا ہے۔ سماجی حالات ہور روزمرہ دے مسائل کی فنکاری دے نال پیش کرن ویلے اگر اس دا شعور اس کی ایہہ دسے کہ اوہ اپنی تخلیقات بچ جمالیاتی پہلو وی سمیٹے تہ اس دی تخلیقات دا اثر بدھ جاندا ہے ہور سماج دے افراد واسطے اس دے خیالات ہک اہجیئے پیغام دی حیثیت حاصل کر لیسن گے جس دے مفید ہون بچ کسے شک دی گنجائش نیہہ۔

چونکہ شبیر ہوراں دا جم پل پہاڑی تے گرائیں ماحول بچ ہویا جتھے ٹھیٹھ پہاڑی زبان دا زیادہ اثر ہے اس واسطے انہاں دیاں افسانیاں بچ پہاڑی زبان دے زیادہ ٹھیٹھ لفظاں دا استعمال لبھدا ہے۔

شبیر ہوراں دی افسانوی تخلیقات بچ جنہاں کرداراں نال اساں کی واسطہ پیندا ہے اُنہاں دا تعلق اساں دے کلچرل تے ماحول نال ہے۔ جس بچ اس ساہ لیندے ہاں۔ انہاں دے افسانے اس زخمی ابابیل دیاں کہانیاں ہین۔ جہڑی کہاہ دے تیلے چن چن کے اپنا آہلنا بناندی ہے۔ ہور اپنا رزق لوڑن واسطے تہیاڑی راتی محنت مشقت کردی ہے۔ اُنہاں دیاں افسانیاں بچ اہجیئی

زندگی ہے جہڑی جدوجہد تے کشمکش نال لبریز ہے۔ انہاں دیاں لکھتاں وچ انہاں کالسریاں داذکر ہے جہڑیاں غلامی دیاں سنگلاں وچ گرفتار ہین۔ جنہاں کی رواجاں نیاں کنداں وچ قید کر کے رکھیا گیا دا ہے۔ ہور انہاں وچ کجھ اجیہیاں کالسریاں وی ہین جنہاں کی سماجی بندشاں پریشان کیتا دا ہے۔

شبیر ہوراں دیاں افسانیاں وچ گرائیں ماحول تہ گرائیں کردار اپنے منہ تھیں گلاں کردے نظر اچھدے ہین۔ انہاں دے افسانے پڑھن تھیں بعد ایہہ فیصلہ کرنا مشکل نیہہ جے اوہ پوری طراں اپنی مٹی دے نال جُڑے دے ہین

اُنہاں دیاں افسانیاں وچ جفاکشی، خودغرضی، رشوت خوری، رشتیاں دے زخم، ہمت واستقلال، حوصلہ، تعلیم دی اہمیت، تھوکھے بازی، زندگی دیاں تلخیاں، زمین دے قضیئے، تعمیری سوچ، بے وفائی، صراط المستقیم پر ٹرن دی نصیحت جیئے موضوع لبھدے ہین۔ خبرے ایہہ اس دینی تعلیم دا اثر ہے جہڑی انہاں کواپنے اجداد تھیں وراثت وچ لبھی دی ہے۔

مختصر اتنا کہ ایہہ نوجوان اپنے افسانیاں دے ذریعے اس سماج دی ترجمانی کر رہیا ہے۔ انہاں دیاں کجھ کہانیاں قابل ذکر ہین۔ مثلاً سیک، پھاٹک، قحط سالی، آدم خور پلیار، پونے وچ سپ، اتھرواں دی شرک اس وچ شک نیہہ کہ اج پہاڑی افسانے روایتی حداں تھیں نکل کے جدیدیت دا ہر قدم بڑھایا دا ہے۔

ہور اردو افسانے وچ نویں نویں تجربے ہور ہے ہین۔ شبیر ہوراں کو وی انہاں افسانہ نگاراں دا مطالعہ ضرور کرنا چائیدا تاں جے اوہ گرائیں مسائل دے نال نال شہری زندگی دے مسئلیاں اُپر وی اپنی قلم چلاسکن تاں جا کے انہاں دا

شمار پہاڑی زبان دے کامیاب افسانہ نگاراں بچ ہوسکسی گا۔
"سلوُ" انہاں دی پہلی کاوش ہے اس واسطے کجھ خامیاں درگذر وی کیتیاں جاسکدیاں ہین لیکن مستقبل بچ انہاں کی انہاں ساریاں گلاں کی مدنظر رکھی کے اپنا ادبی سفر جاری رکھنا پیسی گا۔
تاں جے آن والیاں نسلاں اپنے مقالے بچ انہاں دا ذکر ہک کامیاب افسانہ نگار دی حیثیت نال کرسکن۔
ایہہ آکھنا دی مناسب رہسی گا کہ انہاں اپنے افسانیاں بچ کرداراں نال پورا پورا انصاف کیتا دا ہے۔
زندگی دے کنڈے نما پھلاں کی پرو کے جھڑا ہار انہاں "سلوُ" دی شکل بچ اپنے قارئین دے آگے پیش کرن دی جسارت کیتی ہے اس دی خوشبو قارئین کو اپنے پاسے کس قدر متوجہ کرسی اس دا فیصلہ قارئین ہی کرسکدے ہین۔ امید ہے انہاں دی اس کوشش کو پہاڑی حلقیاں بچ قدر دی نگاہ دے نال تکیا جاسی گا نالے مستقبل بچ اوہ اس تھیں وی خوبصورت ادب تخلیق کرسن گے میں اُنہاں نے پہلے قدماں کی "جی آیاں نوں" آکھدا ہاں ہور دعا کردا ہاں کہ اللہ کرے زور قلم ہور زیادہ......آمین۔

پرویز مانوس
آزاد بستی نٹی پورہ سرینگر

اپنی گل

دنیا تے موجود ہر چیز دی پرکھ تہ نکھیڑ اُسدے قول تہ فعل یا خاصیت تہ خصلت تھیں ہوندی ہے۔

غالباً ۱۹۹۷ء یا ۱۹۹۸ء بچ ناچیز ریاستی کلچرل اکیڈیمی دے شعبہ پہاڑی دے دفتر گیاں۔ ماہڑی ملاقات محترم ڈاکٹر فاروق انوار مرزا ہوراں نال ہوئی تہ انھاں مکو پہاڑی دے کُجھ شیرازے ہتھ بچ باہے تہ آکھن لگے کہ میں اگر لکھے دی شوق رکھداں تہ فر پہاڑی شیرازے واسطے لکھاں۔ شعبہ دے اس ویلے دے ایڈیٹر جناب سید اقبال ملنگامی ہوراں بھی پہاڑی بچ لکھے واسطے اصرار کیتا، شاید ماہڑی خوش قسمتی کہ انھاں محسناں نال ملاقات ہوئی تہ فر میں کُجھ سدھیاں پٹھیاں چھرہٹاں مارنیاں شروع کیتیاں۔ ماہڑا پہلا افسانہ شعبہ

پہاڑی دی وساطت نال ۱۹۹۸ء بچ چھپیا تہ مکو شونکی مل گئی۔ ایہہ سلسلہ شاید تیزی نال اگا چلے آ۔ اسدی بد قسمتی جے اسی عرصے بچ باڈراں تے دُواں ملکاں بشکار گولہ باری شروع ہوگئی تہ ناچیز کدے سرینگر تہ کدے کرناہ کہئر والیاں دا پتہ خبر رکھے کو این گین پئے گیاں۔

دُو ترا سال بعد میں سرینگر واپس آ گیاں تہ ہِک وارا چانک ہی ڈاکٹر انوآر صاحب ہوراں نال ملاقات ہوگئی۔ بڑے پیار تہ خلوص نال اُنہاں گلہ کیتا جے میں ہِک افسانے تو اگے نہ بدھ سکیاں، مکو بڑی شرمندگی ہوئی تہ میں فیصلہ کہدا جے ہُن انشاء اللہ متاواتر لکھساں۔ فر ڈاکٹر صاحب حوصلہ دیندے رہے تہ میں اِس اُوکھے بُوٹے دی ڈالی تے پلمنے دی کوشش جاری رکھی، البتہ اگر اِس کماں بچ میں کامیاب ہاں تہ فر اس بچ ڈاکٹر صاحب ہوراں دی کوشش تہ خلوص چھلکدا ضرور دکھسو ہور دوئے پاسے ماہڑی کم مائیگی تہ کم عقلی دی چھلک بھی نظر ایسی۔ اسطراں متاواتر شیرازے بچ چھپن لگاں، ہور ایہہ سلسلہ تاوقت جاری ہے، جیاں پہلاں عرض کیتا جے ماہڑی کم مائیگی مکو اپنے افسانیاں کو کتابی شکل دتے واسطے اجازت نہ دتی تہ آخر اللہ پہلا کرے پہاڑی شعبے دے ریسرچ نال جُڑے محترم نعیم کرناہی ہوراں داجناں ۲۰۰۸ء بچ اصرار کیتا کہ میں اس کھنڈرے دے مواد کو جمع کر کا کتابی شکل دیواں۔ انشاء اللہ اج میں اس کم بچ ہِکسہایا ہو کا لگا داہاں ہور دلی شکریہ ادا کرداہاں محترم نعیم کرناہی دا، جندی مسلسل کوشش اِس کتاب دی اشاعت بچ ماہڑی معاونت کر رہی ہے۔ محترم سید اقبال منگانی ہور جناب ڈاکٹر انوآر صاحب ہوراں داجنہاں دی پُر خلوص حوصلہ افزائی تہ کوشش نال میں صاحب کتاب ہویاں۔

ہک گل روز روشن نالو باندھے ہے جے وقتاتھیں پہلاں انسان کُجھ بھی حاصل نیہہ کرسکدا۔

اپنی ماء بولی "پہاڑی" اسدی پہچان ہے، اگر اسیں اس زبان نال محنت تہ جدوجہد نہ کرساں تہ ضروری گل ہے جے زبان ترقی نیہہ کرسکدی ہور جدزبان ترقی نہ کرسی تہ اسدے بولنے والے بھی ترقی ہور شناخت تھیں محروم رہسن۔ بالکل اُسی طراح جسطراں فرنگیاں سن برصغیر بچ عربی ہور فارسی نابود کر چھوڑی۔ اس واسطے اساں کو اپنا دماغ، دل تہ اکھیاں کھُلیاں رکھ کا محنت ہور لگن نال زبان کو زندہ رکھنا ہے۔

اِس وقت لوک فرنگیاں دی زبان، تہذیب تہ معاشرے کو ہی ترقی دا ذریعہ سمجھدے ہین، پر انسان دی لیاقت اُسدے اپنے معاشرے، ادب تہ تمدن ہور تہذیب نال پرکھے گیندی ہے۔

اسدے پہرا اپنی زبان نال اپنی بساط دے مطابق محنت کر رہے ہین، شاید اُوہ کم بھی ہووے پر حوصلہ افزائی کیتے جُلے تاں ہر فرد اپنی زبان دی ترویج تہ ترقی واسطے لک بھن کا تیار رہسی۔

اِس کتاب داناں "سلوٗ" اِس واسطے تجویز کیتا کہ ہک تے راقم خود اپنی مادری زبان ہور اسدے ادب دا طالب علم ہاں تہ ہجاں تکر پہاڑی زبان وادب دے حوالے نال، ادھا ہی ہاں، پوری روشنی نیہہ رکھی تہ دوا اس واسطے کہ شاید ماہڑی اِس نکی جیئی محنت دے کُجھ حرف بیں دے طور تے جم کے مستقبل قریب بچ پہاڑی دے پُھلدے تہ پھلدے درخت ہوون۔ انشاءاللہ۔

ماہڑی اِس کتاب کو شائع کرن دا مطلب ہرگز ایہہ نیہہ کہ میں اُس

ف بچ کھلتا نظر آواں جتھا باقی دے لوک اپنی مادری زبان دے احسان دا بدلہ چکا کے کھلتے نظر ایندے ہین بلکہ اِس واسطے کہ میں اس پہاڑی زبان بولن والی مائیو دا پُتر فخر نال اکھال سکاں ہور اپنی مائیو دا خدمت گار بن کا فرما برداراں دی صف بچ کھلتا ہوواں۔ فر دنیا تہ آخرت دوئیے جہاناں بچ سرخروئی نصیب ہووے۔

میں اپنے قارئین کرام دا مشکور ہوساں اگر اوہ ماہڑیاں غلطیں تہ خطایائی جیہڑ یاں کتاب بچ اُوہ ٹھونڈ کے کڈھن یا نشاندہی کرن، کیا نکہ حدیث شریف بچ بھی آیا کہ مومن مومن دا آئینہ ہے۔ اس واسطے قارئین شیشے نالو لکھاری دے سامنے اُوہ غلطیاں تہ کھوٹاں آن رکھدا ہے جیہڑ یاں لکھاری بچ ہوندیاں ہین۔ عرصے تھیں ہک آرزو آسی جے اپنی زبان واسطے کجھ کرسکاں۔ شکر اُس پاک ذات دا جس سن اس قابل بنایا کہ کُجھ ڈ نگے ترِیڈے حرف جمع کر کے اپنی زبان دی چھولی بچ باہ رئیاہاں۔

دراصل اُسدی زبان دا مُنڈ اسدے جذبات نال شروع ہوندا ہے ہور اُسدے جذبات تہ احساسات اسویلے ہور بھی زخمی ہوندے ہین جدا ایہہ پتہ لگدا ہے اسدی زبان کتنی قدیم ہے ہور اُس دور تھیں تا وقت اِسدے بولن والے لکھاں بچ ہین مگر تعصب ہور حسد دی مٹی تلہ دبے رہے ہین۔ ۱۹۷۰ء تھیں جد اس زبان (پہاڑی) دا احیاءِ نو ہویا تہ میں بچہ اُساں، ہور جد جوان ہویاں تہ اپنے بزرگاں کولو اسدی تحریک ''احیاءِ نو'' بارے سنیاں۔

اس خابِ غفلت تھیں جاگے دی ہک وجہ ایہہ بھی ہوئی کہ مذکورہ تحریک کرناہی تہرتی تھیں شروع ہوئی اس واسطے جلدی جاگیاں بھی ہور پہاڑی دا

سبق بھی یاد کرن لگاں۔

اِس وقت بھی ساری دنیا دے مسئلے مسائل اپنی جائی پر پہاڑی زبان ہور اِس زبان کو بولن والے لوکاں دے مسائل ہِک پہاڑ دی صورت اختیار کر گئے دے ہین لیکن انھاں مسائلاں دا ازلہ کرن دا کوئی نیہہ کہن رہیا۔ اسیں اپنی بُکلی بچ اگر مُنہہ بہاہ کا دِکھاں تاں اپنے عیب تہ لاپروائیاں اُساں کو ضرور نظر یسن۔ ضرورت ہے کہ ہِک باعزت ہور غیور قوم دے پُتراں نالو اسیں اپنی کاہلی چھوڑیاں تاں کسے منزل تے پُہچ سکدے ہاں۔

اسدی زبان دے حوالے نال اسدیاں بزرگاں ناقابل فراموش قربانیاں دِتیاں ہین، کھربار فناہ کیتے، اپنی اولاد کو والدین دے پیار ہور نگرانی تھیں محروم کیتا، جیلاں کٹیاں، ملک بدر ہوئے، تاں جُل کے پہاڑی زبان ہور اِسدے بولن والیاں دی شناخت بنی۔ اَج دویاں علاقائی زباناں دے نال نال مڈل اسکول تکر پہاڑی زبان کو بھی نصاب بچ شامل کیتا جُل رہیا ہے۔ اگر کوئی کمی بھی ہے تہ اوہ بھی اسدی اپنی ہوسکدی ہے جس کو دُور کرنا وقت دی اہم ضرورت ہے۔

تاوقت پہاڑی زبان دا جیہڑا ادب جمع ہویا ہے، معاشرے بچ موجود اُونچ نیچ، کالا چٹا، امیر، غریب، افسر، ماتحت، زمیندار، کسبی ہور زیلدار تہ نمبردار دا فرق سب چیزاں کو اسدیاں لکھاریاں سُن انگل لاکے اپنیاں تخلیقاں بچ شامل کیتا ہے، ہور انشاء اللہ اج ایہہ چیزاں بڑی حد تکر قابو بچ آرہیاں ہین۔

ایہہ کتاب ماہڑے محترم قارئین دے ہتھیاں بچ ہے، قارئین خود فیصلہ کرسکدے ہین کہ میں اپنے معاشرے دیاں عیباں، کھوٹاں تہ بدعتاں کو

کس حد تکر نشانہ بنایا ہے۔ میں کس قدر کامیابی حاصل کیتی ہے اسدا فیصلہ بھی قارئین ہی کرسکدے ہین۔

اس کتاب بچ میں اپنی بساط دے مطابق جیہڑی زبان استعمال کیتی ہے اوہ زبان عام بول چل دی زبان ہے، جس کو نیچھ یا ٹھیٹھ پہاڑی آکھیا جُلدا ہے۔ عام بولُ چال دی زبان، ادب ہور لوکاں دے رشتے کو جوڑ کا رکھدی ہے۔ اس بچ وی اگر کوئی خامی یا کوتاہی رہی ہوسی اس کو میں بشری تقاضے نال تعبیر کرساں۔ کیانکہ کامل انسان صرف حضور اقدسؐ ہین۔

مزید پہاڑی زبان کو پرکھے سمجھے ہور لکھن واسطے میں جموں و کشمیر پہاڑی ویلفیئر سوسائٹی دے زیر اہتمام چھپن والیاں کتاباں تہ شمس بری میگزین دا بغور مطالعہ کیتا ہے۔ ہور جموں اینڈ کشمیر اکادمی آف آرٹ، کلچر اینڈ لنگویجز دے شعبہ پہاڑی تھیں شائع شدہ شیرازہ، استاد ادب تہ شیرازے دے سپیشل نمبر وغیرہ بھی بغور پڑھے ہین۔ مزید نجی سطح تے نثری تہ منظوم ادب جیہڑا کتابی صورت بچ اساں کول موجود ہے، مطالعہ کیتا ہے۔

بہر حال میں اپنی گل کو تو الت بچ کہن گیا۔ اپنی مادری زبان دی خدمت کردیاں ہویاں ماہڑی ایہہ کوشش کتاب "سلّو" تُسڈیاں مبارک ہتھاں بچ ہے۔ ماہڑی ایہہ کوشش کس حد تکر کامیاب ہے، اس دا فیصلہ تسیں خود کر سکدے ہو۔ ہک گل ضرور آکھنی چاساں جے اِس کتاب بچ جتنیاں خوبیاں ہین اوہ خدادی دین ہے ہور اس کتاب بچ موجود خامیاں دا نا چیز ذمہ دار ہے تہ خامیاں ماہڑے نفس دیاں ہین۔ مختصراً میں جموں اینڈ کشمیر کلچرل اکیڈیمی دا مشکور ہاں کہ اس ادارے سن ماہڑی اس کتاب دی اشاعت بچ جزوی معاونت

کیتی ہے۔ نال ہی میں اُنہاں ساریاں بزرگاں، دوستاں ہور ساتھیاں دا بھی مشکور ہاں جنہاں اس کتاب دی اشاعت بچ ماہڑی ہتھ بٹائی کیتی ہے یا مکو اپنے قیمتی مشوریاں تہ آراء نال نوازیا ہے۔

من لم یشکر الناس فمن لم یشکر الله

طالب دعا

مصنف

مولوی شبیر احمد خان شمس

کدے میں بادشاہ ہونداں!

حکم دِتا گیا سپاہیاں کو کہ اس کو ظالماں تہ بددیانتاں دے طبقے چ قید کرو سلطان عاصف کو کہرو سپاہیاں گرفتار کر کھڑیا آسا انہاں نال ہک بڑا افسروی آسا جیہڑا سخت ہی ڈراونی شکل تہ صورت والا آسا۔ بڑی خوفناک اکھیاں، سپاہی وی ہتھا چ گرزاں چائیاں دیاں، ہکیں کول پلے چائے دے ہین مگر پھکا والے انہاں پلیاں نالوں اِتنی پھک آوے جے مغز پھٹے، سلطان کول سپاہی جیئاں آئے تہ چوفیری ہو گئے۔ سلطان کو پکڑ کے مارن پے گئے۔ گُرزادی سٹ مارن تہ ساری دنیا اُتے واز پُہچے مگر سلطان دے امیر تہ وزیر فوج تہ رکھوالے کیاں نیہہ سُندے سارے کہر والے اُٹھئی موجود ہوندیاں وی کوئی سلطان دی مدد نیہہ کردا، کوئی وی انہاں سپاہیاں کولوں کھڑیندا نیہہ، آئے دیاں

سپاہیاں کوافسرسُن حکم دِتا کہ اس کو بیڑیاں باہوٗ ہورٹرو، اس کو وی نال کھڑو، ایہہ ظالم اج ساریاں ظلماں دا بدلہ چکھسی ہور اس سن غریباں تے بڑا ظلم کمایا، مجبوراں تہ بے کساں یتیماں کو اس سُن خوب رج کے ستایا لوکاں تہ قوم دے خزانے بچوں دولت اپنیاں رنگ رلیاں تہ شراب نوشی عیش پرستی تہ شہوانی خواہشات پوری کرن واسطے قومی دولت غریباں کو ننگا تہ پُھکھا رکھ کا تباہ تہ بُرباد کیتی، بے ایماناں کو اس سن دربار بچ خوب موقع دتا جے اوہ وی عام لوکاں تے ظلم کرن، اپنیاں کوٹھیاں بناون، غریباں دا حق مار مار کا اپنیاں جندکاں کو باہر دیاں ملکاں بچ پڑھالن تہ مُڑ کے اوہی ساری قوم دے افسر تہ حکمران ہوون، غریب پڑھ لکھ کا اُندی غلامی کرن۔ سپاہیاں دا افسر آکھدیاں آکھدیاں گرز ہِک مار کا سلطان کو فرلگا آکھن، تُسیں جاندے ہو اس سن کِتنے لوک قتل کرا لے؟ ہِکیں سپاہیا آکھیا جناب اس سن تہ کوئی قتل نہیہ کیتا اوہ تہ اسدیاں نوکراں مُشٹنڈیاں سن کیتے۔ افسرسن جواب دِتا "کہ جس کو حاکم مقرر کیتا جُلدا ہے سارے معاملات اسدے ذمے ہوندے ہین ہُن اُس کو پکڑ کا ٹُرو حالاں اس کو قید کرنا ہے تہ فر عدالت دی سزا اسنائی جُلنی ہے......"

سلطان بیڑیاں پئیاں سپاہیاں اگا اگا جُلدا اہے۔ ہِک قدم وی نہیہ ٹُرن دیندے کہ گرز ادی ماردے ہین ست زمیاں ست اسمان نظر این لگدے ہین۔ سلطان سوچیا کہ افسوس میں کس مصیبتی بچ پھس گیاں، ایہہ بلا میں کیاں اپنے سر سہیڑی آسی، ماہڑی اتنی دولت رہی ماہڑی فوج ماہڑی حکومت ماہڑے رکھوالے وزیر درباری حمایتی دوست یار، عیال، رشتے دار ناطے دار اُف، سارا کُجھ بیکار گیا۔ کیتا کرتایا دارا ایگان ہویا، اَج اوکھی کھہڑی ویلے ماہڑے کوئی

وی کم نہیہ آیا، میں جیئیاں مسافر آساں ماہڑا جیاں کوئی وی نہ آسانہ ماہڑی حکومت آسی نہ ماہڑا تخت آساتہ نہ ماہڑے کوِل دولت آسی میں اتنا سوچیا آساتہ ٹرپ پُچھو سپاہیاں لت ماری ستمی زمی تلاپچ گیاں۔سپاہیاں دی خواتنی مندی بے گُجھ نہ پوچھو صورت اللہ نہ دسے، بڑیاں بڑیاں کتاباں رکھیاں دیاں ہین۔ماہڑاناں وی ہکیں کتاب بچ لِکھ کے کتاباتے مہر مار کا ہک مہر ماہڑے متھے تے وی مار کیھ......

ناں والی کتاب ہکیں بڑی الماری بچ بند کرسٹی، میں آکھیا کہ پہراؤ مکو معاف کرو میں اَج توں بعد کدے وی کِسی تے ظلم نہ کرساں ساریاں بے ایماناں کو اپنے تھیں دور دفع کرساں، اپنی ساری دولت صدقہ کرساں چنگیاں کماں تے خرچ کرساں، غریباں بے کساں تہ یتیماں نال سوہناتہ نیک سلوک کرساں، ٹُر، سپاہیاں سُن طوق دی زنجیر چھکدیاں مکوٹُرنے دا حکم دِتا۔میں جتنی وی فریاد انہاں اگا کیتی سب بے کار کیا نکہ نہ اوہ ماہڑی گل ہی سمجھدے ہین تہ نہ انہاں کو ماہڑی اس حالتی تے ذرا وی ترس ایندا ہے اِیّاں جیاں کلّے ڈورے......

لہو بگدے کئی لوک آئے ہور مکو جکے تھیں پکڑ کا تہرون لگے "تُدھ اساں کو قتل کیاں کرالیا، ہک ہور آیا تہ تُدھ ماہڑا حق کھادا، ہک ہور آیا تُدھ ماہڑی زمی کیاں ہڑپی، ہک جنا ہور آیا تدھ ماہڑے تے ظلم کیاں کیتا" ہک ہجوم لوکاں دا بٹلا ہو گیا سارے ماہڑے تے سوار ہو گئے۔میں پہلیاں ہی اَدھ مویا ہو گیا آساں داند ہک آیاتہ سنگ ماہڑی بکھی بچ ماریا ہور بکھی پھاڑسٹی، تُدھ کہاہ سرکاری کہوڑیاں جُگا مُل کھڑیاتہ سیالے مکورج کا کہاہ نہیہ تھہایا ماہڑے

ماکالالچی بچ آ کا سارا کہا پچ چھوڑیا، بکری ہک آئی تہ چک مار مار کھین لگی تُدھ
بن سارا کپال سٹیا ہور اُساں کو کھین جُگا کجھ وی نہیہ تھہایا، ماہڑا مالک غریب
جنا آسا زمی آسی نہ جے کہاہ کپد ایائمل آندا میں پہکھا نال موئیاں ہک کُڑی آئی
جیہڑی مُمیاں تھیں بدھی دی آسی ہور اگی نال سٹر بل کا مرنڈی ہوگئی دی آسی فِر
وی ٹُرے، گلاں کرے اوہ وی کھوریاں کھوریاں مکو لگی آکھن اوہ ظالماں ایہہ دِکھ
کِہن میں عذابا بچ پھسی دی ہاں توہڑے زمانے بچ رواج تہ داج اِتنا آسا کہ
میں بیاہ نہ کرسکیاں ماہڑے ماءتہ پے غریب تہ لاچار آسے نہ رواج نبھا سکدے
آسے تہ نہ اوہ داج پورا کرسکدے آسے۔ میں جوانی دی بیماری کو دور نہ کرسکیاں
ہور بری لت لگی اج میں توہڑی وجہ تھیں اس عذابا بچ پھسی دی ہاں، دس ظالماں
ہُن توں کے آکھدا ہیں، چڑی ہک آئی ہور چونڈاں مارن لگی ماس پھٹا کا کڈھن
لگی تدھ ماہڑے بچے مارے اَج بدلہ دے...... میں اِتنا لاچار تہ مجبور ہوگیاں
کہ موت موت کرداں مگر جواب ملدا اہے کے بس ہُن موت نہیہ ایندی مرنا
صرف ہک واریں ہے میں معافی وی نہ منگ سکدا ماہڑی گردن زمی اسماناں کولو
پہاری ہوگئی دی ہے۔ میں سوچداں کہ کس طراں چھٹاں میں فنا ہو گچھاں میں
مٹی بن گچھاں نہ میں مرسکداں نہ میں جی سکداں، میں دنیا تے چالی سال
حکومت کیتی مگر لگدا اہے میں جیاں کدے آزاد ہی نہ ہویا حکومت کرنی تہ دورا
دی گل ہے میں کدے ہک کہڑی وی زندگی بچ آرام نہیہ دِکھیا میں ہک واریں
بھی جیاں سکھا دا ساہ نہیہ کہدا۔

اِچر ہک آواز آئی تکو حکومت کس جُگی دتی آسی کہ تُدھ فلانا فلانا گناہ
نہیہ کیتا؟ تُدھ ایہہ نہیہ کیتا تدھ اوہ نہیہ کیتا اے بنی آدم حیوان پرند ہر چیز

توہڑے ظلم دی ماری دی ہے تکو میں اپنا خلیفہ بنا کے پہچیا ہور تو اپنے دشمن شیطان دا مرید بن گیا ہیں تو اقرار کردا ہیں ہاں ہاں میں پٹیاں فر یک آواز اس کو دور کرو اِس کو مالک دے حوالے کرو اسکو درداں والے عذاب بچ سٹو ہور اسکو تہرو کا اوندھے مُنہ اگی دے کھوہا بچ تہند و مکو لگ گے تہروئے کو میں سوچاں جے میں اس تہروئے نال مر گیساں مگر موت کرے ہوئے وی تہ آوے اوہ ہجی جاء ہے جتھا موت بھی ڈردی سامنے نہیہ ہوندی تدھ توڑیں قید خانے دے افسر کول پہچ گیاں مکو تہروئے والے سپاہیا آکھیا کہ مالک ایہہ ہک ہور ظالم قیدی اَج سخت پکڑ بچ آیا دا ہے اس افسر دے ماتحت کیئں افسر ہین باقی بے شمار ہین افسر سن اِتھادیاں سپاہیاں کو حکم دِتا کہ اس بد بختا کو ظالماں تہ بددیانتاں والے طبقے بچ قید کرو۔ کھادے پیتے دا انتظام رت تہ پوں (پاک) اُتھے موجود ہے ہور کہن جلو، سپاہیاں ہک بوہا کھولیا مچ بڑا ماہڑی ساری بادشاہی کدے کھٹھی بوہے بچوں اندر یا باہر کراں مٹ گیسی ایاں تہ کئی بوہے ہین مگر اتھو اندر جس ویلے نظر پئی تہ مکو فرشتے سٹ گئے اندرا لمبے اگی دے مگر ہجی اگ لکھ کالی بہیٹھ بہیٹھ کا بلے کدے لوہا اس بچ سٹاں تہ پٹر ولایا گیسا نالوں چھٹ کھڑی بچوں سڑ کا سہا گا وی نہ تھہاوئے آمیں انہاں سپاہیاں کو ہتھ بنھداں کہ مکو پھانسی دیو مکو تسیں ایٹم بم مارو مگر اس اگی بچ نہ سٹو مکو کپو ٹکو پر اس اگی تھیں پناہ دیو نہ اوہ کوئی جواب دیندے ہین نہ اوہ کھلدے ہین اگی بچ مکو کہن کا ٹر گئے اُتھا تھا کے وادیاں بوٹے مکان محل ہر چیز ہے مگر سارا کجھ اگی دا۔ اگ بھی کے بس اللہ دی پناہ کئی جنے ہین اِتھے کیئں کُڑیاں دِکھیاں اندی کے حالت میں دکھی مکو اُتنا ہوش کُتھا آسا، اپنی پئی دی آسی مکو ہکیں مکان بچ بند کر کا جُل گئے ہور میں نسنے دی

کوشش کیتی سپاہی دوڑے مکو پکڑ کا مار مارا گی دے ہکی صندوقا نچ بند کر آئے ، ٹھکنا انہاں بند کیتا ماہڑا ساہ بند ہون لگا میں جیئاں جاگیاں ماہڑے کمرے نچ بخاری بلدی، طاق بوہے سب بند ہین پر سیادی چھٹ ہو گیا داہاں شکر کیتا رب دا کہ اج میں اپنے کمرے نچ ہی ہاں میں تہ صرف ہک واری اتنا سوچیا ہی آسا کہ کدے میں بادشاہ ہوندا کدے اصل نچ میں بادشاہ ہونداں تہ ماہڑی تہ سچی مچی ایہی حالت ہوندی۔

ہیروِکسراں بنا

بڑے گیٹا تھیں ٹھیل کا باہر کڈھیکھ شہنا زسن مچ کوشش کیتی جے میں اسراں بے عزت نہ ہواں، پر نالا دیاں اسکو مالک دے حکم نال تھکے مار کا کھرو کڈھ چھوڑیا۔ اِنہاں ٹھیلیاں دا اسکو بڑا دُکھ ہویا اندر سڑیا پر کے کرے؟

شہنازوی ہوراں نڈیاں نالو کہرونس کا آیادا آسا، کہروتہ نسیا جے میں فلمی ہیرو بنساں، پر شہر بچ جس ویلے دو ترے تیہاڑے پُھکھا رہیا، راتاں شڑکاں تے گذارنیاں پیاں تہ فلمی ہیروتہ دور رہیا آسا صبح ہی سونتے والا آیا تہ مانجے دا چکھن دے کا اُٹھالیا۔ سارے گُرے شہناز پھریا پر کم کرُے بھی نہ تھہایا۔ ہن چنتے بچ اِتنے روپے بھی نہیہ رہے جے شہنار مُڑ کا کھرا کو جُلے۔ کدے کجھ شش پنج کر کا شہناز کہر جُل بھی گچھے مگر اُتھا ہُن، سارے کے آکھسن، نالا دے سنگی ہور لوک کے آکھسن شہنازتوں مُڑ کانس آئیں۔ تکو

کھریاد آیا اماں دیا لاڈ لیا اسیں ہواں تہ کدے بھی مُڑ کا نہ آواں ضرور فلمی ہیرو بناں فر اساں کو سنیما ہال دے پردہ تے دیکھیں آں۔ ہیرو نہ بھی بناں مگر ڈاکو ضرور بناں اوہ بھی کدے نہ بناں جو کر تہ بن کا رہواں ہور اسدا ناں پوری دنیا تے چمکیا۔ شہناز ایہہ گلاں سوچ سوچ کا کھرادا خیال دل بچوں کڈھ چھوڑیا۔

"جناب مجھے کم ملے گا" شہناز سن ہکی دکاندار کولوں پچھیا۔ دکاندار آکھیا۔ "اوہ خان تم کدھر رہتا ہے، کیا کام کرتا ہے"۔ شہناز سن جواب دِتا جناب میں کجھ وی نہ کردا، پہلے کھر دا کم کردا آساں "دوکاندار، اچھا۔ تیرا کیا نام ہے؟ شہناز سن موئے دے انداز بچ آکھیا، شہناز۔ "دوکاندار۔ گھر سے بھاگ کر آیا ہے۔ نہ جناب، شہناز تاولا تاولا بولیا۔ دکاندار، دیکھو تم اگر گھر سے بھاگ کر آیا تو میں کام دے گا۔ شہناز سوچیا جے کدے میں سچ دس چھوڑیا تہ ایہہ مکو پکڑ کا پولیس دے حوالے کر چھوڑسی۔ اوہ مکو کھر موڑ چھوڑسن تہ میں ہیرو کس طراں بنساں۔ شہناز سوچدا ہی آسا کہ دوکاندار دی گل کناں بچ پئی۔ اچھا تم گھر سے بھاگ کر نہیں آیا ہے ٹھیک ہے۔ مگر تم کس کے واسطے آیا ہے اِدھر...... میں، شہناز سن سرہلا کا آکھیا۔ دوکاندار ہاں...... شہناز شرمندہ جیہا ہویا آکھیا میں تہ فلم بچ کم کرنے واسطے آیا آساں مگر پہلیاں کجھ ہور کم کر کے دولت بنیساں تہ فر میں ہیرو بنساں۔

دکاندار بڑا چالاک تہ شاطر قسم دا آسا۔ شہناز دے موہنڈے پکڑ کا بڑے لاڈا نال آکھن لگا۔ میں تم کو اپنے ایک دوست کے پاس نوکری دے گا۔ وہ بڑا افسر ہے اُدھر تم کو کھانا مفت ملے گا اور تنخواہ بھی کھلا ملے گا...... شہناز کو دکاندار دیاں گلاں ہتک تہ حقارت لگدیاں آسیاں مگر نال نال خوش ہویا۔ سوچن

لگا جے بس تھوڑے جے وقتا بچ میں مُچ ساری دولت کمیساں ہور اِتھا مکو شہر بچ رہ

کا ساریاں نال سیان جان ہوسی فرتہ میں چھٹ فلماں بچ ہیرو بن گیساں ۔ فر

مکو ماہڑے سنگی سینما دے پردے تے دِکھسن ہور ماہڑا ہر جائی ناں ہور عزت

ہوسی ماہڑے کول کاراں ہوسن ہور ماہڑے نوکر ہوسن ۔ ہیروئن ماہڑے نال جس

ویلے فلم بچ گانا بولسی ہور میں جس ویلے فائٹنگ کرساں سارے غنڈے ہوا بچ

جُلسن ماہڑے کول ہک بڑا کہر ہوسی جس کو لوک ٹھارایا کوٹھا نہ آکھسن نہ لڑی

آکھسن بلکہ اُس کو بنگلہ یا محل آکھیا گیسی ، آہا جس ویلے میں جہازاں تے

چڑھساں اُس ویلے کتنا مزا ایسی ۔

تجھے ہم اتنا روپیہ کدھر سے لا کر دے گا ، خان تم کیا سمجھتا ہے اِدھر ہم تم

لوگوں کو روپیہ بانٹنے بیٹھے ہیں ۔ پنج سال گذر گئے شہناز سن سوچیا کہ مکو تہ ہور

کجھ بھی نہ تھہایا ، اَج افسر اکو لو پیسے منگے مگر اکرم صاحب بگڑ گیا ۔

جس ویلے شہناز اس کول آیا آسا اُس سن ہزار روپے تنخواہ رکھی پنجاں

سالاں دا سٹھ ہزار روپیہ بن گیا دا آسا ۔ ہُن شہناز احساس کمتری دا شکار ہو گیا دا

ہے ، ہر ویلے بوٹ پالش کرنے پلے تہونے صبح ہی بوری سگ کا سیمینٹ ہور

لیٹرین باتھ روم تُھونے ٹیبل صاف کرنے پہانڈے تہونے ستھرا سٹنا ہور صبح

چینا ٹھنڈا بہت کھینا ہور ایجے کیئں کم آسے جیہڑے کر دیاں کر دیاں آپا کو

غریب تہ لاچار اِنساں سمجھن لگا ۔

کدے کدے اوہ افسر شہناز کو اپنے پرانے پلے لائے واسطے دیندا

آسا ۔ گزارہ کرنا پیندا آسا ۔ نویں پلے لائے دا ہور کہئر جُلے دا خیال مُچ آیا

پر کے کرے کول چوانی بھی نہیہ کیا نکہ جدوں بھی تنخواہ منگی جواب ملیا کہ تھوڑے

تھوڑے پیسے کہن کا کے کرسیں پنج سال کم کر فرج روپے بٹلے کر کا کھر جلیں۔

شہناز ہرواری چپ ہو گیندا آسا۔

فلمی ہیرو تہ دور رہیا آسا۔ ہُن کدے فلم دِکھنی بھی نصیب نہیہ ہوندی ہُن تہ ٹی وی دِکھے داوی ارمان ہی رہیا شہناز کو......شہناز دوکاندار کول گیا تہ رون لگا دوکاندار کو اس افسر سن فون کر کا سارا قصہ پہلیاں ہی دس سٹیا دا آسا۔ شہناز کو دکاندار اُسن پچھے منگے بغیر دو چار تھپٹر سیٹ چھوڑے۔ شہناز تہ ہُن روندا بھی نہیہ کیا نکہ پہلیاں تہ اسوا سطے روندا آسا جے ایہہ ماہڑا ہمدرد تہ سجن ہے، پر ہُن اسکو پتہ لگ گیا کہ اس دنیا بچ کے ہوندا ہے۔ شہناز کے سوچ کا آیا تہ کے تماشہ بن گیا۔

سپاہیا پکڑ کا ڈنڈے چھ ست موراں بچ سٹے نال ٹور کھڑیا۔ دوکاندار سن شہناز تے چوری داالزام لایا ہور فرِ رُسلا سپاہی آیا دکاندار کو لو کجھ کہن کا پینٹا دے پچھلے چنتے بچ باہیا شہناز کولتاں اگار کھیا تھانے دا ہر ٹُر پیا۔

میں چوری نہیہ کیتی صاب ماہڑ اسٹھ ہزار روپیہ اندے کول ہے۔ شہناز روندیاں روندیاں سپاہیا کو آکھیا۔

سپاہی اُوے خان بکواس کرتا ہے۔ تیرے باپ نے رکھا تھا تو کہاں رہتا ہے ابھی تھانے پتہ چلے گا۔ شہناز مچ کجھ کردار ہیا پر اوہ ہک بھی نہیہ سندا۔ شہناز حوالات بچ بند ہو یا رات گذر گئی۔ صبح ہک سپاہی آیا لت ماری شہناز کو اُٹھالیا چل صاحب کے پاس۔

صاحب دے کمرے بچ پہنچ گئے، سپاہی۔ یہ ہے جناب وہ چور جس کو ہم نے پکڑا تھا۔ ایس پی صاحب جیاں اُراں دِکھیا تہ غش کھا گیا۔ کیا نکہ شہناز

اُسدا نکا پہرا آسا۔ اُس سن شہناز کو گلا نال لایا۔ پچھیس جے توں اِتنے سال کُتھا رہیا ہیں۔ ایہہ تُدھ اپنا کے حال بنایا دا ہے۔ شہناز سن سارا گذریا دا واقعہ سنایا پہاجی انہاں مکوچ ستایا، اِچر شہناز کو کلوک نکل گئی۔

شہناز کو نال کہن کا دکاندارا کو وی گرفتار کیتا فر اس شیطان افسرا دی وی واری آئی۔ دُواں ہی دے خلاف ایف آئی آر درج کیتی گئی ہور اِنہاں کو اَن تھانے بچ اہجا سبق پڑھالیا کہ مرکا بھی یاد کردے رہے ہوسن۔

خورشید شہناز دا بڑا پہرا آسا جس ویلے شہناز نس کا آیا ستویں بچ پڑھدا آسا تہ خورشید سن سب انسپکٹری واسطے فارم پہئر یادا آسا۔ اللہ دے کرنے اوہ ہُن اسی شہر بچ ایس پی بن گیا دا ہے، ٹریننگ تو مُڑ کا خورشید کہر گیا۔ ماؤ سن شہناز دا پچھیا ہور آکھن لگی بچیا اس کو سال ہون لگا نسے دے کو نہ اوہ کِسے دکھیا نہ کسی کو مِلیا اُتو قہر پیا دا ہے، خورشید آکھن لگا اماں میں کسی وی طراں شہناز کو کڈھ آنساں۔ خورشید آ کا اخباراں بچ اشتہار دِتے، ٹی وی اُتے اطلاع گمشدگی دتی۔ پنج ہزار روپے دَسنے والے کو انعام رکھیا پر کون ہوئے جیہڑا شہناز دا پتہ دیوے۔ کیاں جے اشتہار دِکھ کا ہن شہناز کو کہر و باہر گچھے دی وی ڈھک آسی۔ ہُن شہناز کہرا کو تیار ہو یا دِلا بچ آکھن لگا اس طراں بندے ہین ہیرو۔

قربانی چڑھیاں

ایینہ دو ہڈیاں دی زندہ تصور رہ گئی دی ہے، کینتھ پہندی ہے، جنڈ اجنڈا نالو چہانٹھیاں پہنیاں چھنگاں دی پہری بن گئی ساری تیہاڑ لگ گیندی ہے مکو چھنگاں دی مٹھی بٹیلے کو انہاں چوکھراں کو کدوں تونی سامساں، میں قضیئے دی ماری دی ماہڑے واسطے اللہ کرے موت بھی نہیہ پھیجدا میں ہن اپنی لاش تہرو کاٹردی ہاں، ایینہ پہری بنھدیاں بنھدیاں رون پے گئی۔ ایینہ کو کیئں سال ہو گئے آسے ماؤ کول بیٹھیاں دیاں بس چوکھراں نال جُل کینا ٹکڑے دی رُٹی سٹ دینی ماؤ کو تہ زندگی ہک جبری طور تے اُس کو زندہ رکھیا دا آسا۔

رحمت علی ایینہ دا پے آسا جس کو محمد حسین نال بڑا پیار تہ بڑی دوستی آسی ہکیں دوئے نال ہر مشکل ویلے کھلنا ایہہ ایمان سمجھدے آسے۔ رحمت علی اپنے نکے پہراؤ کو لوڑ تھونڈ کا ہٹ گیا آخر کار محمد حسین کول گیا۔ اندر پچھ کے بیٹھا رحمت پہا جی کے گل ہے خیر تہ ہے تُسیں کجھ پریشان جیئے لگدے ہو۔ محمد حسین

سن آکھیا رحمت علی سن آکھیا کہ دِکھ دوستا تکو پتہ ہی ہے کہ ماہڑے پھراؤ کو دس سال ہو گئے دے ہین تہ اُس سن اَج تکر کوئی چِٹھی نہ جولی۔ تہ نہ کوئی پتہ خبر ہک وارین بھی مُڑ کا کھرا کو نہیہ آیا۔ نہ مکو اس بغیر راتیں نیندر ایندی ہے تہ نہ کجھ کھاہدا دالا گوں ہی لگدا ہے جو کجھ بھی کھیندا ہاں ماہڑا اس سوا ہور ہے وی کون؟ میں سوچدا آساں جے کدے توں بھی ماہڑے نال ٹُریں شہر جُل کا اِسدی گرے لوڑ ٹہونڈ کراں تہ اس کو میں کہر موڑ کا آناں ماہڑی جان وی اُو ہی ہے ماہڑی قوم وی اُو ہی تہ ماہڑا قبیلہ وی اُو ہی ہے۔

بس کر رحمت پہاجی بس ہُن بچ چر ہو گیا اَج کتنے تیہاڑے ہو گئے دے ہین میں نکلاں تہ تُسیں رج کا گلاں کرو کہر تہ پچھ جُلاں شوکت رحمت علی کو ہکیں شہر بچوں تھہایا دا آسا۔ دوستا میں توہڑا ایہہ احسان کدے وی نہ مُکا سکساں کدے تو ماہڑے کولو ماہڑی جان وی منگیں میں کدے وی منکر نہ ہوساں رحمت علی سن محمد حسین کو آکھیا۔

پچھا تسیں وی جمعہ پڑھے کو نکل گیسو مکو تساں کول کجھ کم آسا محمد حسین سن رحمت علی دے چلہے اگا صبح ہی چاہ پیندیاں آکھیا کیاں اہجا کے کم ہے کہ توں چھکدا ہیں۔ رحمت علی سن محمد حسین کو آکھیا۔ دِکھ پہاجی میں تُسدے ہی کہر پلیاں عیالا کو بھی میں اتھو کھڑ کا کھوال کا پالیا مگر میں سوچدا آساں جے محمد حسین کے؟ رحمت علی میں رشتے واسطے آیاں پہاجی میں ساری عمر تُسدا نوکر غلام ہوساں ماہڑا سارا عیال مُدے تونی تُسدا غلام تہ نوکر رہسی جس طراں آکھسو اسی طراں ٹُرساں سجے موڑسو سجے مُڑساں کھبے موڑسو کھبے مڑساں۔

رحمت علی محمد حسین کو خالق جیڑا محمد حسین دا بڑا پُتر آسا جگا رشتہ دے سٹیا

امینہ دے رشتے دی ہاں کرسٹی۔

خوشیاں نال بیاہ ہویا سال وی پورا بیاہ کو نہ ہویا دا آسا کہ خالق سن دوا بیاہ کر کھدا۔ امینہ بے چاری کوقضیہ پے گیا۔ معصوم بچی آسی امینہ ماؤ پیؤ دی لاڈلی قوم تہ قبیلے والی کس قہراا گے چڑھ گئی خالق گلا گلا اُتوہُن امینہ کو مارکُٹ کا کھرو کڈھ چھوڑدا ہے کیئں راتیاں امینہ سُن ڈبا بچ کڈھیاں، رحمت علی دی شرافت تہ محمد حسین دے پترا خالقا دالُچا تہ کتیماں والا حال اُہا عزتی والا چُپ کرے شرما نال، کمینہ سوچے ڈر گیا ماہڑے تھیں۔ محمد حسین دوئے بیاہ دا سُن کاراتیں ستا صبح گئے تہ کدے نہ اُٹھے واسطے ستادا آسا محمد حسین فوت ہوئے نال رحمت علی دیاں ساریاں امیداں تہ ارمان دفن ہوگئے دنیا بدل گئی ہُن کون ہوئے اُندے کھر بچ جہڑا رحمت علی دیاں اشاریاں اُتے چلے تہ ہر گلا دی تہ ہر کما دی تابعداری کرے۔

شوکت دا بیاہ وی رحمت علی سن کرالیا مگر بیاہ دے چوتھے ہی تیہاڑے شوکت بڑے پہراوُر رحمت علی کو لگا آکھن پہا جی ماہڑی زمی بنڈھ رحمت علی سن زمی بنڈھ کے ساری پیش کر چھوڑی میں لگیں توں ساری رکھ نا میں تہ ایہہ جندک ماہڑے مزدوری کر کھنساں خیر شوکتا سچی مچی ساری زمی رکھ کھدی مکئی دی باڑی بچوکڑ ماں دی باڑی تہ گنڈا والی ڈوگی ہک بڑے پہراؤ کول رہن دِتی، رحمت علی شوکت توں کے کر سکسیں بنڈھ کا ساری توں رکھ توں بہہ میں کما کا دیسیں شوکت آکھن لگا ہاں پہا جی اوہ تہ ہے ہی کمیسو تہ تُسیں مکو جاچ ہی نہیہ ایندی۔

ہاں ہاں پیسے ماہڑے جگی اِنہاں روپیاں دی لڑی چاہڑ بٹے کاٹھ مزدوری دے کا بھی بدھ گیسن ۔شوکت سن آکھیا۔ شوکت تو کبھیاں گلاں کردا

ہین، تگو کے ہو گیا رحمت سن آکھیا میں اوجیاں ہی گلاں کرداں مکوہکیں مہینے بچ لڑی چھاہڑ کا دے نہیہ تہ میں جرگہ ٹاہکساں تاں فرآپا کو عیالا کو بیچ کا ماہڑیاں دساں سالاں دا حصہ پورانہ ہوسی پہاجی، شوکت سن گردن موڑ آکھیا۔ رحمت علی جیب دنداں تلے دے کارہ گیا۔

لڑی بن گئی شوکت جُل تو پردے دکھ رحمت علی سن آکھیا...... شوکت جواب بچ آکھن لگاہاں ہُن۔ نکلتھے ناپرانے چاندی دے روپے شوکت سن چاہیے اگے اگ تپتیاں منہ کہر والی داہر کر کا آکھیا۔

رحمت چھ مہینے لا کا لڑی بنائی، جندک سارے سکول دا ہروں ہٹا کابٹیاں تہ لکڑیاں تلے دے رکھے اس پرانے مکانا بچو بھی رحمت علی سن نکے پھراؤ شوکت کو چاہا چھوڑیا دا ہے ہک کوٹھی جس بچ جھلے لکھیا دا ہے جندک سارے ستے واسطے میڑا اُتے سیندے ہین۔

شوکت علی ہُن نِکل کانویں لڑی بچ جُلن لگا تہ اس لڑی دیاں چالیاں طاق تھم، فرش، چھت پٹ کا کہن گیا، اس لڑی کو پرانے زمانے دا کھنڈر بنا گیا۔

امینہ کواج ستائی سال ہو گئے ماؤ دے کہر۔ پیؤ جنتیا کو عمر ہو گئی دی ہے مرے دیاں، کدے پے زندہ ہوندا تہ امینہ اتنی بے حال نہ ہوندی امینہ دا سامان بیاہ دا بھی خالق کھا گیا۔

شکر ہے اللہ ماؤ دا ٹھنیگر وی ہے نہیہ تہ میں کے کراں مکو تہ ابے سن چاچے واسطے قربانی چاہڑیا۔ امینہ سن کینتھی دی پہری چائی تہ کہرا کوٹڑی۔

آس نہ ترُٹی

ٹھیکیدار صاحب مکو کماں تے رکھ گھنو، مکو کوئی بھی کماں تے نہیہ رکھدا سارے آکھدے ہین کہ توں نکا جیا ہیں توں کے کم کرسیں، کم کرنا کوئی کھیڈ نہیہ، جُل دا گدریا کُرے گجھ کا کھیڈ اِتنی گل کردیاں ہی بالے کو اتھروں نکل آئے، روندیاں روندیاں آکھدا ہے ٹھیکیدار صاحب ماہڑی ماء نکے پہین پہراء پہکھے ہین، نہ اُسدے کہئر تیل ہے نہ ہلدی مرچ ہے نہ آٹا چاول ہین، اُدھار بھی کوئی نہیہ دیندا۔ بالا آخر ہُدک ہُدک کارون لگا، اللہ دا واشطہ مکو تشئیں کماں تے رکھو، مکو اَدھی ہی تیہاڑ دیو۔

بڑی سوہنی جئی زندگی گزردی آسی مگر اوہ عرفہ، اوہ عرفہ بڑی عیدی دا عرفہ صبح عید آسی نہ...... نہ عید نہ آسی ماتم آساہاں، آں افو...... مُشئے سن لمی ساس کہدی گڈھی کیری تھیں کنڈیاریاں پچھور رہڑی تہ ہائے قیامت ہوگئی اتنے لوک مرگئے پندراں ہیئ کے جوان تہ کے بڈھے تہ کے اَدھ کھڑ کسی کو بھی

موتوسن نہ بخشیا، کیئں یتیم ہوئے ماہڑے نالوجیاں میں ہور ماہڑے پھین پھراء ہوئے اساں کو ماؤ سمیت قضیہ پیا......

بِر میں ،گرف بچ کم کیتے واسطے گیاں مکواڈھی تیہاڑ دیندا آسا بابو مگر اوہ بچ چنگے لوک آسے چار پنج جنے ماہڑا کم کر چھوڑ دے آسے شامی ویلے۔ تیہاڑی تہا بچ لگے رہون اپنا کم مکا ون خیرا یہہ جسراں کسراں کر کا کڈھیا گرف دا کم مُک گیا، سیال آگیا سادھنا گلی دا راہ بند ہو گیا۔ چواں پنجاں مہینیاں بچ مُشا جیہڑا حالاں صرف باراں سالاں دا آسا اوہ ہُن مُشا قلی بن گیا دا ہے، ڈیرا بھکا بچ آسا صبح ہی نالا دے آون تہ ڈنڈ کرن مُشیا ٹُرولِچر ہو گیا، ماء اُٹھ کا تاولی تاولی ٹکڑا یا بہت ٹپنا بچ باہ دیندی مُشیا میں لگیں واسنا سُکا جے کجھ ہے تہ گرا کھا کھنی مشا جیاں کہروں نکلے تہ پچھو ماء دکھدی رہوے اکھیاں تھیں جیاں ڈوہنگا بچو اوہلے ہوئے تہ مُشے دی ماء سڑی دی پر تھا تلے چھپ کا بہوئے تے روندی رہوے سر درد ہو یاد اا کھیاں بجھیاں دیاں مُڑ کا آوے تہ گاں میل کا چوکھراں کو اُتاں شا ٹھادا اہر مارے فر اسی طراں بربادِ دے تیہاڑے ٹپا کھڑے۔

کوٹھے توں برف سٹیاں سٹیاں رات پے گئی مُشیا آ رئیو۔ رہن دے ہُن صبح کسے کو لیساں تہ سٹ چھڑسی مُشے کو ماؤ ڈنڈ کیتی بلی تلو ماہڑیاں ہتھاں کو نسویاں لگی دیاں ہین میں کے کراں اوہ ماہڑیا اللہ دا اوہ ربا ماہڑے ہتھ چھڑ گئے دوے سال گجھ تنگ ہک دِکھیا چھڑ یادا تاں فر گجھ کھواڑے نال تختے کھڈے اوہ آن لائے کوٹھے تے۔ ٹہارا چوئے تھیں بچ گیا......

لوکاں مکیئیاں را چھوڑیاں، اسدی زمی حالاں تکر کیٹرن بھی نہ ہوئی دی آسی داند منگ کا آندے تہ ٹورے کون میں اماں سمیت بدھے داند میں ہلا نال

چاہا دا جلداں سیہاڑ ہک بھی نہیہ لگدا باہنواں ہچ ٹرٹ کا ذات نہیہ رہیاں ماہڑے اتھروں تہ پرسے ہک ہی کجھ ہوئے دے ہین اماں دواں تراں کوآکھیا بھی پر کوئی بھی نہ آیا ٹالے ٹولے کر گئے چڑیاں جیاں ماریاں مکئی سٹی اگاں جان مکائی خیر اللہ کیتا اوہ جم وی گئی تہ لوکاں دی کولو چنگی پہلی۔

سارے سیال باگلے تہ پھلیاں کہرادے جمڑے آسے تہ بہکا داہروں اماں سن ہولا (ہک قسم دا ساگ) تروبڑا سکا کا آندا آسا کجھ شڑلیاں بھی سکائی دیاں آسیاں کدے کدے پہٹ کھیندے آسیاں نہیہ تہ مکئی دا ٹکڑا پکایا ساگا نال کھا کہدا۔

میں جس کول گچھاں ملکو کوئی بھی کماں اُتا نہ رکھے لکڑیاں آن آن کا ہوٹلا والیاں کو بیچیاں ، گچھیاں واسطے ٹھا کاٹھا کا بن بن چھان ماریا اُندے کجھ روپے آئے امان جوڑ جوڑ کار کھدی رہی نکے پہین پہراء سکولاں بچ داخل کر چھوڑے زندگی رُہڑ دی گڑدی نکلدی رہئی ، میں سالاں نال بڑا ہوندا رہیاں پر ماہڑا قد بڑا نہ ہویا جیاں قدا کو کوئی ہک بھی سال نہیہ لنگھتا۔ کدے کدے میں بھی کسی ٹھیکیدارا آگے یا میٹا اگے رویاں جے ماہڑے پہین پہراء تہ میں پہکھے ہاں ملکو کم دیو پر کسی سن بھی ماہڑے اتھروں نہ پونجے نہ ملکو دلاسہ دِتا کدے کسی سن پڑتھمیا نہ اوہ ماہڑ رب آسا جس ہراو کھے ویلے اساں کو تھمیاں ہور...... ہور سب مطلبی دکھے دنیا دے لوک جدوں مشے نکا نکا بپار شروع کیتا ڈر لگے کہ کدے کہاٹا پے گیا تاں میں کے کرساں ، بس اللہ دی سائی آسی لک بنھ کا لگ گیاں ہور اَج ایہہ حال ہے جے مشا قلی ٹھیکیدار مشتاق صاحب بن گیا دا ہے۔ آپ ان پڑھ ہی رہیا مگر نکے پہراء پڑھالے دے ہین ، ہک پولیس افسر بن گیا دُوا

ڈاکٹر بن گیا تریا ماسٹر لگ گیا۔ سارے پھراءہکیں دوئے دے مہنواں نچ کڈھ
کا کھیندے ہین، اَج ڈاکٹر اکمل دا مکان چڑھدا ہے، ہور بالا اِتھا ہی ٹھیکیدار
کول آکارویا تہ ٹھیکیدارا کو اپنا ویلا یاد آیا، ٹھیکیدارے دے اَتھروں ڈہلن لگے
اتھروں پونجھ کا ٹھیکیدار اسن بالے کو گلا نال لایا ہور اس کو سکول جولیا، اُندے
جوان تہ ملازم ہوئے توڑیں سارا خرچہ دیندار رہیا ہور بالا جس داناں اقبال آسا
تہ اَج اوہ ایس ڈی ایم بن کا گیا ٹھیکیدار بُڈھا ہو گیا داہے ہن اوہ کٹھا تو نہیہ اُٹھ
سکدا پر اقبال سن اسدی خدمت اسراں کیتی جسراں اُسدے اپنے کلیجے دے
ٹکڑے بھی نہ کرن ہاں، انسان کدے ہمت نہ ہارے تہ خدا اس کو کدے بھی
نہیہ سٹدا، بچیا ماہڑی ایہہ گل توں ماہڑی ساری قوم دیاں لوکاں کو آکھیں ایہہ
آخری نصیحت کر کا ٹھیکیدارا اقبال دیاں ہتھاں نچ خدا کو پیارے ہو گیئے۔

وَتولیا

چپیّا وَٹ بوکار چینکار تھوڑ ہی تھوڑ گڑ دُم گڑ دُم ہائے ہوئے کڑ کڑ کڑاز ڈپ شٹڑئیں شٹڑئیں کھڑ کھڑ ڈارڈرئیں کڑل کڑل گوں گوں شوں شوں......

اماں بوہے اگا گائیں کو کہاہ باہ کے کول کھلتی دی آسی میں سرگی کھا کے سے رہیاں تہ ہُن اُٹھ کے منہ تہوتا جندک وردیاں لیندے ہین۔ کُڑیاں مانجھا پہاری کر کے کھل راس کیتے کو جُلن لگیاں کوئی لوک دکاناں کھول رہے دے ہین کوئی لکڑیاں کو جُل گیادا ہے۔

ماہڑا ہک پیر غُسل خانے اندر دوا باہر زمی کی میں کمیاں لکیا چکر آیا تھم پکڑیا تہ تھم ہتھا بچ دوڑیاں بوہے داہر بوہا بند نسیاں طاقے داہر کندھ رہڑن لگی الماریاں بچو پہانڈے چھڑکن تلا آرہون ہُن کے کراں باہر کس کو ڈنڈ کراں کس کولوں مدد منگاں کون مکوا تھو بچیسی میں کے کراں ٹیم کے ہویا کہڑی غسل خانہ جس بچ میں ہُن منہ تو ہتا آسا سینمٹا داٹھیر ہے اج محرم ہے اج جمعہ ہاں

ہاں میں کون آں میں کے آں اج اسرافیلؑ صور پھُوکیا اُف کلمہ پاک ورد کیتا ہُن کے فائدہ کلمہ پڑھے دا اج کسی دا کلمہ قبول نیہہ اج ایمان قبول نیہہ قیامت آئی ایہہ واز گرڑم سوں سوں......شوں شوں ڈپ پر قیامت تہ تیاڑی ایسی ایہہ تہ رات ہے راتیں تہ قیامت نیہہ ایندی......سرانچ کڑی لگی۔

ہسپتال بچ ہوش آیا دھیا تہ میں کٹھا اُتالماں کیتا دا آساں سرا کو پٹی بدھی دی ہے چھٹی ملی تہ باہر نکل کا پتہ لگا کہ ایہہ ہوتر انچ ہسپتال ہے نیلے رنگا دیاں دیواراں پتلیاں چھنگ میں سمجھ گیاں کہ ایہہ میدانِ حشر ہے ہُن ماہڑا حساب لکسی۔

کہر دھیا تہ لگے او اُتا دی چھت کندا بغیر تھا بغیر ہن آچھڑسی کہرا دے سارے دکھے لوک دکھے ٹہاکے دکھ فر لگا کہ ایہہ قیامت نیہہ پکھم آسا۔

بے انصافی داانجام

رفیع سن بھی فارم پھریا نذیر ہوراسلم بھی فارم پھریا جتنے بھی گدرے تعلیم پڑھ کامکیند ے آسے تے فرلکڑیاں آنیاں کہاہ کپنے ہل مارنی گوڈی کرنی ایہہ کم انہاں کو چنگے نہ لگدے آسے بلکہ ہر کوئی چھندا آساجے میں کوئی چنگا جیا کم کراں سائنسی دور ہے ترقی دادور ہے اج تکر اسیں لوک ان پڑھ آسیاں تاں سب دنیا کولو پچھار ہیاں پراج اساں کول تعلیم دی دولت ہے۔ اسیں ہُن باقی دنیانال مقابلہ کرسکتے آں ہرمدان ہور ہر کماں بچ اسیں پچھا کیاں رہواں۔

ایہہ دور ہورنا دوراں نالو حاکماں دے نشے دادور آسا انہاں اس نویں نسل دے جذبے ہوروَلولے جوش تہ گرم لہوادا تہان نہ کیتا بلکہ او ہی پرانے لوکاں نالو جس طراں ملیادلیااس شعلے نما نسل کو بھی دبائے دی سوچی۔ سیاست بچ جھہڑ اگیااو ہی لوکاں داخدابن بیٹھا۔

اَج سارے گدرے انٹرویودتے کو گئے مگراتھے تہ تعلیم داانٹرویو ہرکسی

دے خاندانی انٹرویو ذاتیاں دا انٹرویو پیشیاں ہور کسباں دا انٹرویو بلکہ ایہہ انٹرویو ہر کسی دے پیو دا انٹرویو ہک جیہڑے انٹرویو کہندے آسے انہاں آخر کار جندے پیوں پہلیاں سیں دو دو تّھے سوا سوا دے دتے اوہ انٹرویو بچو پاس ہو گئے یا جندے پے سرکاری آفیسر آسے اوہ بھی پاس ہو گئے رہ گئے، باقی تہ ہور توں کس دا پتر ہین جی ماہڑا پے درزی ہے جل درزیاں دی اٹکل سکھ تہ اوہی کم کر توہڑا پے کے کردا ہے ماہڑا پے لوہار ہے جل توں لوہاری کم کرسیں، توں دس ماہڑا پے نائی ہے لوکاں دی حجامت کون کرسی تو اوہی کم پکڑ بچھا توں زمیندار دا پُتر ہین ہل کون مارسی توں گچھ کا زمینداری دا کم کر توہڑے جُگا اِتھا کوئی بھی کم نیہہ بچھا تہ کالیا توں دس توہڑا پے کے کردا ہے جی مزدوری تاں توں آفیسر بنسیں پے مزدوری کردا ہے پُتر آفیسر بننا چاہندا ہے۔ بالآخر ایہہ غریباں دے گدڑے سارے کڈھ چھوڑے تہ سرکاری ملازمت انہاں کو نہ تھائی۔

میر صاحب اس میٹنگ دی صدارت کردے ہین۔ ڈار صاحب اُٹھ کے سباں دا تعارف کرالدے ہین، ایہہ صدر جناب میر صاحب ہین، انہاں پردے سجے پاسے جناب قریشی صاحب ہین ہور دوہے پاسے جناب مرزا صاحب ہین، انہاں اُردے جناب پیرزادہ صاحب۔ ڈار صاحب ادھا کھنٹہ تعارف کرالدا رہیا ہور تمام لیڈراں ہور بڑیاں بڑیاں آفیسراں دے نال ندا رہیا۔ گل بات شروع ہوئی رائے دیندے رہے پچھدے رہے فیصلہ ہوبا کہ غریباں دیاں بچیاں کو اگانیہہ این دنیا چاہے اس واسطے اساں کو کُجھ بھی کرنا پوے، ہُن ایہہ سبیل ماہڑی مرزا صاحب کول بیٹھے دے ہین افسرا آکھیا کہ اسیں انہاں کو بالکل بھی سرکاری ملازمتاں بچ جگہ نہ دیواں ہور ایہہ پُٹھے کم کرسن

تہ اسیں کوئی غریب نوجواناں کوآن کا ہک فوج بنا کنا ہور کدے دوئے ملکو ہتھیار آن سن تہ اس پاسیو بھی اندے ہی لوک انہاں کو مارسن ہر پاسیو غریب نوجوان مرسی اسیں اپنیاں بچیاں کو فارین ملکاں نچ پہیج چھوڑساں اس طراں اسیں اس بلائی تھیں آپا کو چھوڑال کنساں دستخط ہوگئے۔

ایشیائیاں بھی ہُن ہک بارودادے ٹھیر اتے آباد ہے تہ انہاں نوجواناں کوتربیت دے بندوق حاصل کرنی اِٹی ڈنڈ کھیڈ نے دے برابر آسا کیاں کہ یورپ دیاں ملکاں سُن اسدے ملکاں کو مُنہواں دا گراکھس کا بندوق پکڑا لی لوک پہئکھے ننگے مردے رہے پر ملکاں دیاں دشمناں تہ انسان دشمناں سُن لوکاں کو روزی رُٹی دتے دے بجائے گولے دتے، ایٹم بم دتے ایہہ نوجوان جنہاں کو حقارت نال انٹرویو بچو کڈیا گیادا آسا تہ لگے ہُن افراتفری مچین بم پھٹیندے گولیاں ماردے تہ کوئی وی محفوظ نیہہ۔ دوئے پاسیو انہاں کو مارے واسطے غریباں دی جیہڑی پہرتی ہوئی دی آسی اوہ ہر روز دس باراں مردے ہین، اس طرفوں انہاں لیڈراں ہور افسراں اپنے بچے رشتہ دار سارے نالائق سرکار بڑھائی، لوک سِر اا تا بہاواں تہر تہر روندے رشوت خوری، کم چوری، بدزبانی، نال ہرجائی نوجوان گدریاں آن دفتراں نچ رونقا واسطے چھوڑیاں۔ بے حیائی دا دور ہیجا آیا شیطان نس کے کوہ کافاں نچ توبا کرن لگا، انساناں دی فریاد ہُن کوئی نیہہ سُندا، غریباں دے پُتر مرالے، کوئی جنگجو بڑا کے کوئی مرالے فوجی بڑا کے رِفر کے ہویا ہک انقلاب آیا، غریباں سُن اُٹھ کا علم بلند کیتا ٹھا کے کمن لگے، تہرتی چِرن لگی، اسمان لال ہویا جیاں قیامت آئی، ہک طوفان آیا، غریباں سُن نہ کوئی حکومت چھوڑی نہ کوئی سرمایہ دار چھوڑیا، نہ افسر چھوڑے نہ لیڈر چھوڑے سب

مکائے۔

فِر مُڑ کا انصاف ہویا، بے انصافی دا انجام ہجا مندا ہی ہوندا ہے۔ اساں کو لو ساری دُنیا والے سبق سکھے آخری آواز انہاں لیڈراں دی آسی جنہاں کو کا گاں ہلاں گر جاں کھادا۔

سیک

اَج فِر بیگمی کو خصماں مار کُٹ کا کہر ولواڑیا تہ لڑی تلدے بینسا تلا آ کا روندی ہے، ایہہ کوئی نویں گل نہیہ بلکہ ہر دوئے تر یئے تیہاڑے بیگمی کو لتاں مار کا کہر وکڈھے گیندا ہے، پر بیگمی روز اسی بنیسا تلا آ کا بہہ کا روندی ہے۔ تہ فِر گُھنتاں کو اُٹھ کا اپنی میڑا تے چڑھ کا سے رہندی ہے۔

بیگمی ماؤ کول کدے ایندی ہے تہ مانواں تہیاں بہہ کا سوٹھا کر دیاں ہین۔ ماء بیگمی کو آکھدی ہے بچیئے صبر کر صبر کر تو ٹرا صبر پیسی اس جوانی مر گا کو ہُن اسیں لوکاں کو نہ تماشہ دس سکدے کیاں جے تو ٹرا پے تہ ایہہ بے عزتی چھل نہیہ سکدا۔

آخر ہِک تیہاڑے بیگمی وی مُچ تنگ آئی تہ ماؤ کو لگی آکھن جے اماں توں ماہڑا فیصلہ کر نہیہ تہ میں اپنی جند ہی مکیساں۔ دالی چھیلئی، ماؤ سن بیگمی دی سنی اَن سُنی کر چھوڑی۔

بیگمی دا جنا ہک اَن پڑھ جنا آسا جیہڑا لوکاں دیاں زمیاں ٹکیاں لیندا آسا، یا لوکاں دے داند ٹوردا آسا، آسا مُچ مندا اکلکترہ تہ کرودھی ہر کسے دے منہ پے گیندا آسا، تاہیں تہ اُس نال تاولیاں کوئی مُنہ نہ گڈدا آسا۔ بیگمی دی قسمت کھوٹی جے بیگمی دا اس نال بیاہ ہویا۔

بیگمی تیہاڑی ٹکیئی دی راکھی کردی، رکھادی راکھی تہ نال چوکھر چرالنے شامی مُڑ کا اپنا مار کھینی تہ راتیں پہکھیاں سینا بیگمی مچ وقت سوچدی رہی کے کراں، کس کو آکھاں، کس اگا فریاد کراں۔

بیگمی سن روندیاں تھوندیاں ویلا کڈھ کھڑیا۔ ہک تیہاڑے بیگمی سوچیا.. جے میں کُرے نس گچھاں فر سر ہلا لیس نہ نہ میں کُرنساں موتو دا ہر نساں ہور کُرنساں میں اپنے پیو دی عزتی کو دکھدی ہاں میں مر گیساں مگر اپنے پیوٗ دی بے عزتی نہ کرالدی، ماہڑے پیو کو لوک آکھسن تہئی نس گئی ہے، داڑھی منیا، نک کپیا میں اپنا سر منال چھوڑساں، سر کپ چھوڑساں، جنگاں کپ چھوڑساں، میں نہ نسدی، کدے ماہڑے جنے کو ماہڑے تے ترس ایسی۔ کدے تہ اوہ مکولاڈ کرسی، مکو پیارا نال رکھسی۔ ماہڑے ہتھاں بچ سارا کُجھ ہوسی۔ میں سباں کو چیزاں کڈھ کا بنڈساں۔ اسیں دوئی محنت کرساں، میں گائیاں رکھساں، اُنداں دُودھ میلساں، دُدّھ جوڑساں رڑکساں، کھیے بنسیاں، ہور کھیے بچساں۔ میں پیسے آن کا اپنے دُلے کو دیساں۔ ماہڑا دُلا خوش ہوسی مکو لائق سمجھسی، میں فر ہور بکریاں وی رکھساں ککڑوی رکھساں، پوتے وی کڈھ الساں، ککڑ بیچ کا وی میں خوب روپے بٹلے کرساں۔ فر میں نویں پلے آنساں، اکبرے دی کہر والی سن جیہڑا سوٹ لایا دا ہے، میں وی اوہی سوٹ آنساں...... میں جندکاں واسطے وی

سوہنے سوہنے سوٹ بزاروں مُل آنساں۔ ماہڑے جندک وی کتنے سوہنے
لکسن لوک ماہڑیاں جندکاں کولاڈ کرسن کوئی وی ضِد نہ کرسی مکوفراوتری کوئی نہ
آکھسی، مکولوک وی گلاں نہ کرسن دلّا وی مکو مار کا کہرو نہ کڈھسی۔ اَج ایہہ
ماہڑے ہتھا پچ تہ نہیہ ابسوس جندک کدے ماہڑے ہتھا پچ ہوندے میں آپ
ہی پنجاہ جندک دیواں مگر کے کراں میں روئی ہاں میں پڑلی ہاں، ماءپے وی مکو
مندا آکھدے ہین۔ دُلّا ماہڑا، مکوروزادی مارتہ گالیاں، اَج تھیں کوئی تنگ نہ
ایسی ماہڑے تھیں۔ میں نوکر بن بن رہندی ہاں مکوسارے دُشمن سمجھدے ہین،
میں اَج ساریاں کواس بلائی تھیں نجات دیندی ہاں، سوچدیاں سوچدیاں بیگمی ٹُر
پئی صبح کٹھے دے چھماں تو جھنڈا اُتوں چھپری تھہائی مگر کدے فرمڑ کا بیگمی نہ
تھہائی، دُلّا لوڑ دار ہیا، ماءپئے لوڑ دے رہے۔

بیقدراں دی کے قدر؟

پھوک پھوک کا سرا کو درد ہو گیا مگر اگ بلے داناں نہیہ کھندی سُکی دیاں چھگاں وی لائیاں، دِلہی وی لائی مگر میں کے کراں نہ کوئی اگ بالے جو گا نہ کوئی پہانڈے تہوئے جگا نہ کوئی پلے تھُوے جو گا انور دے اتھروں چُلہے دی تھلی تے ڈُھلے انور سڑ کا اُٹھن لگا تہ چُلہے دی نا دوی پہن گیا ہور پانیاں دا کٹورہ پہر کا چُلہے بچ سٹ کا اَج فر پہکھا کماں کو جُل گیا، نِکا جیا جندک وی اُٹھ کا نال چچلن لگا اَبّا مکو پہکھ لگی دی ہے، مکو چاہ دے مکو پہت دے (سمیر) پیو کو کتھو کماں اُتا گین دیوے تنگ آ کا انور گدرے کو چنڈاں دولاسٹیاں تہ فِر مُڑ کا لگا اگ نویں سِرے بالن، کاسی کو بائی سال ہو گئے انور نال بیاہ ہوئیاں دیاں مگر کاسی ساری عمر روندی ہی رہئی انور کو ہلاں ہک جندک آسا تہ کسی والی ریشماں نال انور دے تعلقات جڑ گئے ہور ہک مدت توڑیں عشق دی بلائی بچ بدھا رہیا، جسراں کِسراں ریشماں نالوں جان چھوڑائی تہ ذرا ہک کہر بچ چھلا بلن لگا تہ انور کو کہر

کھاہدے کوآوے۔ مت کجھ لوڑہاے پلے لائے واسطے مت لوڑ ہین، ہُن کسی وی چیز ادا خیال نہ آسا کاسمی کہرادیاں دانیاں تے گُزارہ کردی رہی ان لونا ان ترڑ کاوی کھادا صبر کردی رہی مگرانور کو کدے وی خیال نہ آیا کہ میں عیالدار جناں ہا ملکو کہرادا خیال تہ رکھنا ضروری ہے۔ کاسمی سُن کدے پہراواں اگایا کسی ہوریں اگا شکایت نہیہ کیتی نہ ہورنا گُڑیاں نالوگراں تہ محلے بچ سباں کول بے پردہ کیتا جے کجھ ہویا کہراں بچ نبھ نبھا کیتا کوڑا کھٹا سب مصری سمجھ کا ہضم کیتا۔

توں اِتھو دفع ہو گچھ انور سن کاسمی کوآ کھیا ہائے جوانی مرگا توہڑی ٹٹھی کھاواں میں پرونا بچ پانی چاہڑ کا کہر بنایا ملکو اللہ سن نکے نکے جندک دِتے تدھ ہر ویلے ماہڑے نال ایہی کیتا پہلیاں ریشماں تچھو دوڑ دار ہیں ہُن ایہہ بے ایمان دی کسے گُتے دی اسدے پیو دی قبر سڑے جہڑی توہڑے پچھواندی ہے اجاں توڑیں میں سارا کجھ چھلدی رہیاں کہ توں اَج کجھ بناسیں کہر داہر تِہیان کرسیں۔ لوکاں دے جندک انگریزی سکولاں بچ پڑھدے ہین میں توہڑی جندو کوروندی ہاں جندکاں کو سکول جولاں نہ وردی ہے نہ بستے نہ کتاباں نہ پن نہ سیاہی نِلی گدری دی تختی بچ گئی دی ہے میہنہ ہو گیا تکو آکھدیاں آکھدیاں کرُے کھوڑی دی پھٹی ہک آنے ہاں تہ میں ترکھاناں کولو کہڑال کا آناہاں آٹا مکدا چاول مکدے ہین میں لوڑاں انور کو انور ناڑاں بچ تہ بیلیاں بچ لوکادیاں گُڑیاں نال بیٹھادا ہوندا ہے اوہ چپ کر ٹینہکیی، انور سن بڑی لہرونال کاسمی دی گلا بچو گل ٹکدیاں آکھیا۔

انور اُٹھیا ساریاں کو ٹھاک آندا میں اُسکو کہیڑی چیز ادی کمی لیندا اں اسکو کدے میں چاولاں دا کہاٹا نہیہ لگن دِتا۔ آٹا چینی چاہ تیل دس چیزاں آن کا

ٹھیر کیتیاں۔

کاسمی اُٹھی سارے پہانڈے آن اگار رکھے دِکھو سیر ہک چاول رہے دے ہین باقی پہانڈے خالی ہین۔

دِکھسن کا سارے آکھن لگے انور توں چیز آن چھوڑ دا کر رہئی کاسمی توں چل چل نہ کردی کر، خیر ساریاں اِدھر اُدھر کر کا کہول مکایا آئی گئی گل ہوگئی مگر کاسمی داجنا کسی ہوریں نال ہوئے کاسمی دے کلیجے بچ اس گلاسن بڑے بڑے گڑھ کر چھوڑے دے ہین۔

کاسمی اندرو ہی اندر وغماں کھادی ہور فر آخر ہک تیہاڑے کاسمی وی اس عارضی سفر کو چھوڑ کا ابدی کہئر ٹُر پئی۔ انور دے سارے عشق نکل گئے۔ ہوش آیا تہ ساری دنیا بچ کہلارہ گیا داآسا بد مزاجی گلہ گلہ اُتو منہ پے گینا۔ کسی نال نہ اُٹھنا نہ بہنا آخر ہن انور کو وی کوئی پچھے والا نہیہ معشوقہ وی کاسمی دے مرے نال ہی منکر ہو رہی انور ہُن کاسمی کو لوڑ دا ہے مگر مُڑ کا اوہ نہیہ ایندی۔

پھاٹک

چوکھر سارے پھاٹکا نچ ہین دالمبردار صاحب ٹُرتوں وی مڑے نال اسیں گچھ کا چوکھر آناں انہاں ظالماں سُن کوئی جانھیہ چھوڑی جتھا اسدے چوکھر چرن، ہُن تہ اِتھا بسناوی اوکھا ہوگیا داہے توں کھلیں میں کسی کولو پیسے اُدھار کہن آواں چوکھر آن کا اسیں تحصیلاتے جُل کے اِنہاں کودساں کہ لکیاں زمیاں ملنیاں کے ہوندیاں ہین ہک چُوک کدے کسی کواپنی آسی اس سُن نکے مل کہدے......اَج تہ چوکھر کہن ہی آیا۔ منور شیخ مالدار تہ بڑا محنتی جنا آسا اُس چوکھر پہاروں، بکریاں، کھوڑے سارا کجھ ہی رکھیا دا آسا، پہاروں بکریاں نال پُترا کو جول دیندا آسا۔ ہور چوکھر آپ کھول کھڑ دا شر دتہ بھاندی ہک دو مہینے چوکھر گراں دیاں نکیاں نال رہندے آسے، سیالے کھیر بدھے دے کہاہ کھیندے آسے ہور ساری بر ہیاں ماہلیاں تہ بھکاں نچ رہندے آسے، پر ہُن تہ گراں نچ مہینہ دو مہینے چوکھر رکھے جوگی جاءہی نہ رہی دی آسی کیاں......

اوہ اگاں روہڑکھ کھڑ کا کمییاں، چراغ بیگ باوکھ میں تکولکھ وار ہیں آکھیا، چوکھر اِدھر نہ آندا کر، مگر توں تہ بے عزتی دا یار ہیں تکو چجر اتوڑیں چنگی طراں ٹکنی نہ ملے توں باز نہیہ ایندا، ایہہ کمال اگو چوکھر ڈکدا تہ اپنی ٹھکی بچو چوکھراں کونہیہ چڑھن دیندا۔ دوئے پاسے منور شیخ چوکھر ٹوردا وی ہے، تہ کمالا کو کھ ہریاں کھوہریاں وی سناندا ہے۔ ایہہ توڑے پیو دا راہ نہیہ عمر ہوگئی اِدھروں چوکھر چاہڑ دیاں، اساں کو کدے کِسے سن وی نہیہ ڈکیا، ٹکو پتہ نہیہ کہ ماہڑے اللہ سن الخان باہیا دا ہے، توں ہُن لوکاں دے راہ وی بند کرن لگیں خدا دے خوف تھیں ڈر، اُسدے قہر تھیں ڈر، تکو خدا دا خوف وی نہیہ رہیا دا......

منور شیخا دی گل ٹک کا کمالا بولیا مکو توہڑے کولو خدا دا خوف مچ ہے، ایہہ اتنا سارا کھلہ ہک چوکھراں پہاروان بکریاں دا رکھیا دا ہے، ہُن اسیں توڑے واسطے ٹکیاں وی نہ کمیساں۔

چوکھراں والیاں کوہن روز روز ہی ایہہ ڈنڈ سُننی پیندی ہے۔ اگو اوہ وی چتالا کا گلاں دا جواب گلاں نال دیندے جُلدے تیہاڑے گزردے گئے ہور آپا بچ نفرت بدھدی گئی، کہراں بچ گلاں ہون لگیاں تہ جتھا جنے چار بٹلے ہوون اُتھا ایہی گلاں لگ پُچھن مگر ساریاں گلاں کو گلاں توڑیں ہی محدود رکھیا اِس توا گا کوئی کُجھ وی نہ کرسکیا، دوئے گراں دی گل ہوئے تہ گرائیں سارے بٹلے ہوون تہ کھول کرن ہور کُجھ کرن مگر اِتھا کے کرن ہک پہرا چوکھراں والا تہ دُوّا زمی والا ہک چوکھر چرالے والا دُوا چوکھر ڈکے والا ہکیں کو خدا چوکھر دِتے تہ دوئے کو زمی، چراگاہاں کو ٹکیاں بنا کہدا چوکھراں دی چگنے دی جائی کو مکایا۔

ہوئے اوہ گدریئے چوکھر مکئی کھا گئے خصماں دا ماتماں کرکھ نا سکینہ کو

اسلم سن پارو ڈنڈ کیتی دو سال پہلیاں اِتھاں چوکھر چڑدے بہندے پانی وغیرہ پیندے آسے مگر اسلم سن اَج اِتھا کھُن کھُن کا مکئی راء چھوڑی دی ہے، صبح سنجاں ہر ویلے چڑھدیاں لہندیاں چوکھر منہ تہ مار ہی گیندے آسے چوکھراں والے وی کے کرن، چوکھراں کو چاء کا وی تہ لہاڑ چاہڑ نہیہ نہ سکدے مگر نِکے دی ڈنڈا اِتھی نہ مُکدی آسی بلکہ گراں بچ خاسا کھول کھمسان وی ہوندا آسا۔ اَج اسلم سُن سکینہ کو ڈنڈ کیتی ہور کھول کیتا، گالیاں کڈھیاں تہ گراں بچ اگی نالو ایہہ گل ساریاں دیاں کناں بچ پہچ گئی گراں بچ کھول شروع ہو گیا۔ لوک منور شخیا نال ہو گئے سکینہ ہِک اچھے شریف کہرادی گدری آسی، اَج فرمنورا دے چوکھر کھڑا کا پھاٹک دِتے آسے لوک گئے چوکھر کڈھال آندے قانونی کارروائی کرساں، قانونی کارروائی کرساں، ہر پاسیو ایہہ آوازاں این لگیاں کیاں کہ اصول پسند ہور شریف قوماں دا طرزِ عمل ایہی ہوندا ہے مگر لوکاں کو کے پتہ جے اساں جنہاں لوکاں کولوں ایہہ سبق سکھے اوہ لوک ہُن اس دُنیا بچ نہیہ رہنے، کمال ہوئے رستم ہوئے اسلم ہوئے تہ اوہ ووٹاں ویلے چھنڈے چاء کا نعرے ماردے ہوندے ہین۔ گراں بچ بڑے بڈیرے سوچدے آسے جے ایہہ اوہی ویلا ہے جیہڑا انہاں اپنیاں بڑیاں نال دکھیادا آسا۔

سارے گرائیں جمع ہوئے تہ تحصیلدار کول گچھ پہچے پہلیاں تہ چپراسیا سن کسی کو اندر گین ہی نہ دِتا ادھی تیہاڑ ایڈ یکے دے بعد دو جنے اندر چھوڑے۔ اکرم چاچا سلطان تایا، تحصیلدار اُسن آکھیا کہ تساں نال ہور لیڈر کون کون ہے انہاں جواب دِتا تحصیلدار صاحب اِتھا لیڈری کے ہے اسیں فریاد کہن کا آئے دے ہاں۔ ایہہ کمال تہ رستم ہور اسلم انہاں ساریاں چراگاہاں مل کہدیاں دیاں

ہین اساں لوکاں دا جینا حرام کر چھوڑیا داہے، تُسیں انہاں کولوں ایہہ زیناں موڑ کا لوکاں واسطے کھلیاں چھوڑو، تحصیلدار سن آکھیا کہ تُسیں لوکاں کو موڑ کھڑو ورنہ میں تساں تے پبلک سیفٹی ایکٹ دے تحت مقدمہ دائر کر کا اندر کر چھوڑ ساں، عزت دارادی شرافت اکرم چاچا سلطان تایا بڑے گرم ہوئے مگر تحصیلدار ادے کارندے انہاں کو پکڑ کا باہر کہن گئے۔ آخر مایوس ہو کے باہر نکل گئے، سیانے سیانے آکھن لگے ٹروواپہراؤ اساں کو ہُن اپنیاں بڑیاں دی بے عزتی کرالنی رہ گئی دی ہے اسیں ہُن اسے واسطے رہ گیاں ماسٹر پہاجی بولیا جے تُسیں انہاں کولوز میاں نہوں موڑ سکدے کیاں کہ اَج اصل بچ ایہی لوک حکومت کر دے ہین جیہڑے چمچے چیلے ہین حکمران اِنہاں اَگا اُف نہیہ کر سکدے کل ووٹ کون دیالسی...... منور شیخ ساری تیہاڑ پٹوڑا کہن کا فر دار ہیا مگر اس کولو کسے پٹوڑا نہ کہدا کیئاں کہ اَج رِفر منور شیخا دے چوکھر پھاٹک لگے دے ہین، منور شیخ تھک ہار کا مُڑ یا تہ سوچس جے اَج شریفاں لوکاں دی زندگی عذاب ہے، شریف زندہ رہوے مگر کھاوے کماوے کے، پھاٹکا بچ اوہ حکمران دیندے آسے جہڑے انہاں ظالماں کو کھُل دیندے ہین انہاں سپاں کو پالدے ہین، ابسوس کے ویلا آگیا نوکر اَج عزت دار بن گئے ہور خود کفیل مالدار لوک غریب تہ لاچار ہو گئے قدرت دے کم تہ قدرت دے کھیڈ۔

پرائی اماں

جیاں جیاں لہو ٹُردا اے اِیاں اِیاں درد بدھدا اُجلد اے۔ ابسوس اماں افوے! کتھولوڑاں، کس کو آکھاں۔کس کو میں اپنے درد دساں اوہ ماہڑ یئے اماں توں حسینے پہٹا نال نہ گئی دی ہوئیاں اَج ماہڑی ایہہ حالت نہ ہوندی۔ اتھرواں نال پہرنی پہرے گئی دی ہے۔ ایاں تہ اتھروں مہنواں توڑیں مچھاں نال چمڑ گیندے ہین مگر ساری عمر رورو کے اکھیاں کولوں تلاں کسیاں پے گیاں دیاں ہین۔ ساری عمر گئی لوکاں دا گُلا بنے دیاں بوٹا نالو ہر کوئی تہرو کہند اتہ پیرا نال اگاں ٹُند چھوڑ دا کہ ماسٹر تہ بابو تہ افسر تہ کے وزیر جس تلا لگا انسان تہ اوہی چم کڈے دی گل کردا۔ اوہو ظالمو میں تسدا کے گمایا اچھا اوہ ماہڑ یا اللہ ملکوتدھ جے راہ دا کہاہ بنا سٹیا جیہڑ ے کو مرضی لگی پیر ماریا جس کو مرضی آئی مُنہ ماریا۔ ماہڑی قسمت ہی سڑی دی ہے میں کسی کو آکھاں مگر ماہڑ ے نالو درداں دا پہریا داوی ہور کوئی نہ ہوسی پیرا نال پٹوڑی وی بنداوی جُلد ے منگوتہ آپا نال ایہہ گلاں کردا

جلدا ہے لہوڈ کن وی نہیہ ہوندا۔ اتاں اُٹھے واسطے جیاں زور دیسیں کڑاک ہویا
مڑ کا بجیا تلا، سوچیا آسس کہ ہولیاں ہولیاں کھرا کو جلاں جے کپے دے پیرا کو
کجھ دوا لولاں لہوسارا نہ ٹرگچھے مگر کس طراں اٹھیا کہ جنگھ چوڑے بچوں پچ گئی
دی ہے۔ جس ویلے منگو سر تلاں تہ جنگاں اُتاں بجیا۔ بیاڑی اُتو چھڑ یا اسی ویلے
چوڑا دو ہو گیا آسا۔ ہُن دوئی واریں منگو منڈے پچھا لگیا تہ مہنواں تھیں بس اتنا
نکلتھا اوئے ماسڑا قہر آوئی کھرا تے جس دے کھرا کو میں اگ لائے واسطے بنا کو
آیاں منگوا دی عمر اس ویلے ستر سالاں تھیں اُتا ہو گئی دی ہے زمی جتنی آسی اوہ
ساری لوک کھا گئے ہُن منگو بے چار الوکاں دے درے اُتا پیادا ہے۔ بس
لکڑیاں آنیناں کہاہ شاہ کپ کا آننا ہور نکے شُکے کم کرنے منگو ہن تہ ایاں اپنے
آپا جگا وی نہیہ رہیا دا مگر کے کرُے جُلے کُرے کھر نہ بار زمی نہ باڑی ہو تر نہ ٹکی
جس کول مال تہ دولت قوم تہ قبیلہ نہیہ ہوندا اس کو اس دنیا بچ کون سیاندا ہے
تا ئیں منگو وی بے چارہ بے کسی تہ بے بسی دی حالتا بچ پیادا ہے کون اس کو چیسی
کون کھٹ آننسی گراں کھڑسی کالو چاچے کولوں کون جنگھ بناسی۔

اَج عید ہے منگوا کو ساریاں کولو چنگے پلے لگے دے ہین پورے گراں
دے جندک منگوا نال ٹرنا فخر سمجھدے ہین۔ منگوا دے پیوُسن مہنگے تہ سوہنے پلے
لوالے منگوا کو، منگوا دا پیو سراج چاچے دے کھروں کوئی وی ننگا پھکھا تریہا یا نہ
گیندا آسا۔ اللہ دا دِتا دا مچ آسا۔ بڑیاں بڑیاں رکھاں گراں میکئی دیاں
دو باڑیاں بنگسا دے مدانا نالوں ٹھکیاں ہور بکریاں پہاروں چوکھر کھوڑے تہ
منگوا کو عیدی اُتا سارے گراں بچوں البیلا بنایا گیا آسا۔ منگو تہ اُسدی پہین
رانی دوہی مسیتی کول گدریاں سمیت کھیڈ دے گلاں کردے ہسدے لوک بٹلے

ہوئے پہت مسیتی ٹُر دے سراج چاچے دے کہروں دو تھالیاں آئیاں ماسا دیاں پہہری دیاں نمبردار اسن گدرے کوڈنڈ کیتی، اوئے گدریا اِدھر آنا، بڈیریاں دی چوکی بن گئی تہ لگے پہت کھین، سراج چاچا ہر عیدی اُتا ہنڈو ماردا آسا جد تکر پہت مسیتی نہ گیندا آسا اچر کسی کومہواں دا ہر دانہ نہ کھڑن دیندا آسا۔ منگولاڈا تہ پیارا نال پلدا اہے ہر کوئی منگوا کو لاڈ کردا اہے نمبرداروی منگوا نال سخت ڈاہڈا لاڈ کردا اہے ہوراں دی تہ گل ہی نہیہ منگولاڈا نال بانکا رہیا مگر پڑھے لکھے دارواج نہ آسا جے پڑھیا۔

سراج چاچے کوفوت ہوئے دیاں کئیں سال ہو گئے منگو ہُن کہرادا کم تھوڑا بچ کرن لگا ہے پیودی کمی اتنی ہُن محسوس نہیہ ہوندی مگر فروی پیودی جاہُن کون پوری کر سکدا اہے، زمی وی ہُن تھوڑی جیئی رہئی دی ہے، منگو ہُن جوانی دیاں منزلاں بچ پیر رکھے دے ہین مگر......

منگو ہک تیہاڑے جیاں کہر مُڑیا تماشاں ہو گیاں دیاں ہین بوہے بچ جیاں پچھیا اندروں گلاں دا واز آیا چنگا مہر پنج سو روپے زمی باڑی نال ہی ہے گدری مر گئی تہ منگوا کو نال ہی...... اگلے مہینے جیٹھا بچ بیاہ رکھو ٹھیک ہے۔ جی ٹھیک ہے، ٹھیک ہے دعا خیر ہوئی تہ سارے لوک نکل کا جُل گئے منگو خوش ہویا نعیمہ نال ہُن ماہڑا بیاہ ہوسی سوہنی جئی لڑی بنیساں ایہہ کرساں اوہ کرساں صبح کو گیا ساریاں سنگیاں کو آکھ آیا فلانے تیہاڑے ماہڑا بیاہ ہونا ہے۔

ٹہول بجدا ہے عبدل نچدا اہے۔ نکی پچھدے کڑیاں بچ کھیڈدی ہے منگوا بڑا خوش ہے گرائیاں ساریاں کو اس گلا دا علم ہے مگر منگو تہ اُسدے سنگی پہلاوے بچ لگ گئے دے ہین سنگی منگوا کو آکھدے آسے یار امت تو بیاہ کر کا

اساں کو پہل گجھیں منگو شرم کا جواب صرف اِتنا ہک دیندا ہے داوا یرا کے ہوئے
ہے۔ منگواج بڑا خوش ہے منگو سوچدا ہے کہ کدے اَج ماہڑا پیو جیندا ہوندا تہ اس کو
کتنی خوشی ہوندی ماہڑے بیاہ دی، منگوٹُر دے فر دے لوکاں نچ سوچدا ہے جے
بس ہُن مکوڈ نڈ کرسن، نہوالسن، شوہالہ بناسن۔ دینہہ ٹہا کے اُتا گجھ رہیادا ہے۔
پراں داہروں مُچ سارے لوک ایندے ہین ہک ڈولی وی چائی دی ہے۔ لوک
جنج ڈولی سمیت منگو دے کہر آبڑے حسین پٹ کھوڑی اُتے چڑھیادا ہے، حسین
چاچا اَج ماہڑا بیاہ ہے شکر ہے دعوتی والے گدرے اُتھے پہچ گئے تسیں اَج
ماہڑے بیاہ نچ آیو منگو اِتنا آکھیا کہ اتنے بچوں ہاہا ہا جانجی لگے ہسن۔ سین پٹ
کھوڑی توں لتھا تہ منگو دا منہ پکڑ کا ہتھا بچوں کھکھاڑی کڈھ چھوڑی ہاں ہاں
منگو اُسدی کنڈ تکدا رہیا...... منگو اُٹھ کا نماز اکو ٹُرن لگا بانک کناں نچ پئی مولوی
صاحب منگو ادی جیندی لاش سامنے کھٹا اُتے رکھ کے جنازہ پڑھالنا ہے۔ منگو
کفنا نچ اپنی لاش دِکھی تہ ہک واریں فرِ بے ہوش ہویا۔ کدے وی ہوش نچ نہ
اِن واسطے۔

ہائے ابسوس

دُلے تائے کو بونی دے بوٹے تلا چھاماں بہنیدیاں ہی اپنا نکیاں داویلا یاد آیا ہُن تہ دِکھ دِکھ کالا ہلی سڑ گئی دی ہے لہوادے اتھروں رورو کا مکائے ہن تہ اتھروں وی نہیہ ایندے انہاں خیالاں دے سمندراں دیاں ڈوہنگیاں بچ ڈوبیاں مارن لگا ہور جِند انگاراں دی تپش ہور سیکا بچ سڑدی ہے نگے پڑاں کو نکیاں تھیں سڑ دیاں سڑ دیاں ماہڑے نالوسڑے دا احساس وی نہیہ رہیا دا۔ نکیاں نکیاں جندکاں دیاں چینکاں کناں بچو حلاں تکر نہیہ گیاں جدوں کرُسیاں تو کھول ہوندے رہے۔ یتیم نکے نکے جندک ہُن رنڈیاں اوہ بے قصور کھہڑ یاں رہون ریگستاناں دیاں تھوراں دیاں چھوباں کدے کلیجے بچ لگن آ اتنا درد نہ ہویا جتنا اَج اِس جنت جے مُلکا کو دِکھ کے ہوندا ہے، ہر پاسے ریگستانی ریت ہے ہور سیمینٹ ہی سیمینٹ ہے نہ گرے بُوٹے رہے نہ گرے سبزہ رہیا نہ گُرے باغ رہے نہ گرے مدان رہے ہُن کبڈی کس بچ

کھیڈ ساں۔ سیالے برفو والیاں پہاڑاں دیاں زمہریر ٹھنڈا نالو میں وی ہُن
ٹھنڈا ہو گیا داہاں کے کر سکداں لوکاں کو بارودا نال کھیڈ دیاں دِکھ کا نہ ٹھنڈا
کر سکدا اندی جوانی دی گرمی مرنے دی گرمی خونا دی گرمی اکھیاں دے لہوادی
گرمی اندے دماغاں دی نفرت ہور بدلے دی اگ کے کراں کس طراں ٹھنڈ
باہواں، شردادی پتر چہاڑی پھلاں دے ٹوٹے ٹوٹے ہو کا ہر پاسے پئے دے
میں بٹلے نہ کر سکدا پتر جیہڑے ڈالیاں نالو چھڑ گے انہاں کو میں فرموڑ کا نال نہ
لا سکدا اکیاں جے میں بہار نہ میں ہُن سکیاں دا بوٹا ہاں نہیہ تہ میں کدے وی
پتراں کو نہ چھڑن دیواں کنی کنی نہ ہون دیواں۔ ماہڑے بچ کدے نیلوری دی
طاقت ہوئے آ ابسوس۔

اُجڑے دیاں گلزاراں دیاں ساہ تُرٹدیاں یاداں نہ پہلا سکدا دل
کڈھ کا باہر تہند چھوڑاں تاں کُجھ ہوسی میں بلبلاں نالوں انہاں گلزاراں بچ لمی
عمر کڈھی ہُن کے ہے بس بیابانا انہاں گلزاراں بچ پھُلاں دی جائی گولے
پھٹدے ہین میانس لگدے ہین لوک منڈے لولے ہوندے جُلدے ہین
کہکیاں دے گلزار بن لگڑاں دے گلزار کو نکادے گلزار جنہاں گلزاراں بچ
سینہہ تہ رِچھ وی اَسدے واقف آسے، رونساں دا گلزار بن بکریاں دا گلزار
پہیگریاں دے گلزار ہُن گلزار نہیہ مرگزار ہین پکھنو گرے وی نہیہ بولدے۔
بندوقاں دیاں گولیاں بولدیاں ہین توفاں تہ مارٹر بولدے ہین ایل ایم جی
دیاں پٹیاں دی آواز ایندی ے۔ ایل ایم جی دے ٹک ٹک سُننے دی عادت
ہوندی جُلدی ہے۔ لگو ہُن نہیہ، ہُن جڑی بوٹیاں دی جائی زہر والی کنڈیاں
دیاں تاراں جمدیاں ہین۔

خوشبواں دے چشمے سُک گئے، نہ کسے پھُلا نالوں اوہ اگاجئی مُشک ایندی ہے ہُن ہر پاسے شہر دیاں گندیاں نالیاں دی بد بو ہے، ہُن شاید کوئی چشمہ نہ ہوسی ہر چشمے دی جائیو تھوواں جلدا ہے ہُن تر یہہ کدے وی نہ بجھ سی......
ہُن تلی سڑدی ہی رہسی ہُن چشمیاں کوزنگ لگ گیا، ہُن تہ زنگاوالا پانی تھسی اوہ اللہ اسدے خوشبوئی والے چوے گُر گئے۔

نِنھیاں نِنھیاں معصوماں دیاں مسکراہٹاں کو مانواں دیاں بجھوڑیاں سُن اتھرواں پہریاں اکھیاں نال ٹُھڈاں تے پھولی چاہڑ چھوڑی جندڑی دے دو حصے کر چھوڑے جند کُتھو رہوے کلیجا دو اکھیاں کنی تک ادھا ادھر ادھا اُدھر جنگھ ہک رار ہک پار ہے تہ کوئی ظالم آری کش ہے اج اساں کو وی چیر سٹیا ابسوس کر کر کا ساساں مُک گیاں اندرو ہُن ساہ وی مساں اتناں ایندا ہے جے ساہ کہندے رہواں اساں کو دنیا تے نال خداوی جولدیاں ابسوساں تہ ارماناں دیاں مُٹلیاں بنّھ دتیاں نال کہن کا تہر وندے ہاں۔

پہکیاڑ اساں تے بدگمان ہے پر اسیں زندگی تھیں بدگمان ہاں بس سِر دردی ہے اساں لوکاں دا جیناوی بے مزہ حیات کو کے کراں تمام نہ ہوئی اے سجناں دی انھیری غماں نچ بیماراں دی راتیں نالو اساں کو بہار لگدی ہے، سیالے دی چنا پہئری رات وی دُکھاں نال رچی دی ہے ظلم دی رات کدوں مُکسی اساں تے ایہہ کہجی رات آئی کے اساں کو کوئی لوڑ وی نہیہ شاید پنجرے کو اسیں کنڈیاں دی ڈالی سمجھ کا آہلنا بنا رہیاں ہاں پتی تلا بڑ گئے دے ہاں یا گدڑا سہیئیاں نالوں کڑکی نچ پھس گئے ہاں۔ کے پتہ کتھاں اسدا کے ہوسی خدایا اساں کو پتہ وی نہیہ اسیں گُتھا ہاں مکو تہ لوکاں دے سارے انگ زخمی لگدے

ہُن کرے اسیں مگر مچھاں دے تلاباں چ گچھ لگے ہاں نہ نہ اسیں تہ اسی گلزار اں چ ہاں پر اِتھا ایہہ کے ہو رہیا ہے پنجرے، پہتیاں، کڑکیاں، مگر مچھ ایہہ مت سارا کجھ اسدے گلزار اں چ آ رہیا دا ہے، پھگیاڑ وی اِتھا کھٹ نہیہ کلیجئے تہ اِنہاں پھگیاڑاں پھاڑے پنجریاں چ زخمی کر کا کس سُن سٹیاں، پہتیاں کس چھلیاں سُکے چ ایہہ مگر مچھ کُتھو آ گئے۔

ایہہ زندگی وی دنیادی کالی راتیں تھیں کھٹ نہیہ ہوندی۔ دنیاوی زندگی ہک اجی اگ ہے جیہڑی آدمیاں کو اندر و اندری ساڑ کا مکا چھوڑ دی ہے فر پچھا بہانہ پہانویں درد ہوئے یا بڈھیما ہوئے سباں کو ابسوس ہی رہندا ہے۔

''دُلتے تائے سُن پگ چا کا سِر اتار کھی ٹُر پیا''۔

ماسادی راکھی بِلّا

اَج بنگلہ تیار ہو گیا، پچاسی لکھ روپے لگ گئے رنگ روغن سارا کُجھ تیار ہو گیا، ہور ایہہ باغ پنج لکھ روپے لا کا بنیا۔ ایہہ بنگلہ ہے کہ صدام دا محل ہے۔

اَج وزیرآ کا اِسدار بن کپسی ہور اسیں ہک دعوت کرساں جس وچ ناچ گانا وی ہوسی فِر رنگ بھی جمسی۔

جناب سیکٹر ینٹ تھیں ایہہ تُسدے ناں دا آڈر آیا دا ہے۔ کلرک بوہے بچوں بڑ دیاں اپنے افسر کو آکھیا۔ اِدھر دےتوں، جیاں افسر سُن کھولیا تہ منھواں سیں واہ نکل گیا۔ کلر کا سُن پچھیا ہے جناب! افسر کلر کا دی گلا دا جواب دِتے دے بجائے ہُن مزا ایسی سرہلا کے کلر کا داہر مُڑ کا توں ماہڑے نال رہ۔ رفیق میں تکو وی عیش کرالساں۔ ایہہ کے ہے جناب۔ رفیق دو ہی دفعہ افسرا کولوں پچھیا۔ ایہہ اللہ دین دا چراغ ہے رفیق۔ افسر سُن مُشکدیاں مُشکدیاں آکھیا، دوّاں ہتھا نچ لفافہ پکڑ کا افسر خوشی نال رتا لال ہو گیا دا آسا۔

ٹریں ٹریں فون بجیا تہ افسر اُسن چایا کناں نال لا کا سلام کیتا، جناب بندہ حاضر ہے۔ غلام کو کے حکم ہے، ہاں ہاں میں پکڑ کہدا، نہ جناب اجیہی کوئی گل نیہہ ہاں ہاں میں سمجھ گیاں نہ قلم ماہڑی کہئر تسدا نہ ماہڑے آکھے دا مطلب ایہہ نیہہ تسیں تماشا دِکھوا ایہہ جنگلی لوک کے جانن قلماں دا ہیر پھیر دستخط سبھال دے ہوسن لِشٹاں وی میں بنیساں موئے دیاں داناں وی شامل کرساں۔ اپنیاں خاص خاص آدمیاں دے گواں، کوچھیاں، ہٹیاں، ٹکی دے کوٹھے، ٹٹیاں وی کدے کنی ہویاں تہ میں انہاں کو وی نہ چھوڑساں اتھا ایہہ ماہڑا اپنا آدمی رفیق ہے۔ پہروسے دا آدمی ہے۔ کلرک ہے ماہڑا جناب، ٹھیک ہے جناب، اچھا چھا چنگا، السلام علیکم......

آفیسر ٹیلیفون دا ریسور تلا چھوڑ کا ماہڑے داہر مُڑیا میں سوالیہ نظراں نال رنگے صاحب داہر دکھدا آساں۔ رفیق ایہہ سُنیا تُدھ کون آسا جناب ایہہ میں افسر کو لوچھیا لفافہ چا کا جس سُن ایہہ جولیا رفیق گل ہوگئی ہُن تکو محنت کرنی ہے۔

گراں نچ لِشٹاں بننیاں شروع ہویاں ہویا کے اوہ ہی ہویا جو کُجھ پہلیاں تھیں طے ہوگیا دا آسا۔ نعوذ باللہ اَج لوک پورے خُدا بن گئے نکیاں سی میں سُندا آیا آساں فر پڑھیا قرآن نچ کہ خدا اُسن سارا کُجھ جیہڑا ہویا ہے یا ہوسی پہلیاں تھیں طے کر چھوڑیا دا ہے۔

پر اج انتظام چلانے والے لوک، لوکاں دی خدمت کرن والے لوک، لوکاں دی اُجرت کھننے والے لوکاں دے ہی خُدا بن گئے ہین۔ لوکاں کو امداد دتے دی واری آئی، پورے انصاف نال پنجاہ آدمی تہ دو آدمی برابر کر چھوڑے

کیاں کے امداد دینی ہے کدے ووٹ، کہننے ہون تاں پنجاہ دا کٹبہ کنی ہوسی دواں دا کنبہ کنی پر اتھا ووٹ تہ نہ آسے بلکہ عوام دا مال عوام کو ہی دینا آسا خزانہ کا ہڑا، خزانہ تہ قوم دا ہے۔قوم کون ہے؟ قوم تہ ایہہ لوک ہی ہین جندے مکان نہ رہے کہئر ادا مال جائیداد دب گیا، جندے بیر، پئے، بچے، پہناں تہ ماواں مویاں جیہڑے لوک بارشاں بچ نیلی چھتری والے دی چھتا تلا بیٹھے دے اس اڈیک بچ ہین کہ ہُن کوئی اُندی مدد کو ایسی حق داراں دے حقوق مار کا کھاہدے والے لوک تہ ہر دور بچ ہوندے ہین ابسوس میں دورِ عمرؓ اول ہور دورِ عمرؒ ثانی گُھتوں آناں جس بچ دودُھ پیندے جند کا دا حق وی ضائع نہ کیتے گیندا آسا۔ خلیفہ اپنے آپا کو تمام جانداراں دا ذمہ دار سمجھدا آسا۔ کے دُور آسا۔ کے لوک آسے۔ پَر اَج دنیہہ اگا ہتھ دے کا آکھدے ہین لوہ نیہہ ہوئی رات ہے سے رہوا ایہہ قوم کدوں تکر سیندی رہسی بچر خاک ہو گیسی۔

کیأں لوکاں کو دکھیا درخواستاں چاہی دیاں در در فردے آسدے دفتر بچ وی کئی لوک آئے پرا گوں قانون دی پٹی پڑھال کا موڑ چھوڑے، ایہہ قانون بھی کے چیز ہے، دُنیا اُتا جتنے وی قانون بنیے دے ہین لوکاں دے تحفظ واسطے مگر اتھا دا با وا آدم ہی نرالا ہے اتھا صرف بڑیاں لوکاں دے کہئر پہرے واسطے قانون وی استعمال کیتے گیندے ہین۔ کیاں کے اساں لوکاں سُن علم دی طرف تہھیان نیہہ دتا جس کدے پڑھیا وی تہ اوہ شہری بن گیا اس سُن قوم کو ٹھو کھا دِتا۔ اس سُن صرف قوم دا حق ماریا ہور اپنے آرام واسطے شہر نال جُڑ گیا۔

ڈاہڈا مارے رون وی نہ دیوے اوہ ہی گل ہوئی ہک تہ ڈاہڈے سُن کہئر پٹے اُتو بے انصاف حکمران آن دِتے جیہڑی کسر رہی دِی آسی اُنہاں

پوری کیتی آخر کدوں تکر ایہہ دُنیا دیاں اکھیاں بچ تھوڑ بہندے رہسن، کتنی مُدت کوڑ ماردے رہسن۔

ارباں روپیاں دا بٹوارہ ہویا مزماناں واسطے ککڑ آندا۔ دتی فِر جنگھ مزماناں کو۔ ککڑ کھاہدا کھہر ادیاں رنگے صاحب دا بنگلہ مکمل ہوگیا باقی بڑیاں نکیاں بنڈ کھاہدا جندے کھہر گئے اوہ فِر گئے ہُن مہنگائی کر کے جیہڑی رقم حاصل ہوسی اوہ اسیں فرلوکاں کو کاغذاں بچ دیساں مگر اوہ خالی کاغذ ہوسن تِکا کھاوئے کون جیہڑا ماسادی راکھی ہوئے اس کو آکھدے ہین ''ماسادی راکھی بلا''۔

انّھا دیہنہ

پرسیو پر سے ہویا دا عارف مساں مساں بونی دا بوٹا دِکھ کے تاولا تاولا پچھلانڈ لہاڑ کے چھاماں بیٹھا۔ اُف خدایا! ساس پھر کے آکھن لگا اے ماہڑیا خدایا تُدھ ماہڑے جُگا ہور کوئی وی کم نہ رکھیا آسا تکو اساں واسطے کامن ہو گیا دا ہے، نیلی سلا بچ بچارے کیڑے کو وی رزق دیندا ہیں مگر اساں واسطے نہیہ، پیشیں ہو گئی، آندریاں سُک گیاں، ٹھیڈ لکا نال چِمڑ گیا، چار گراں پھِر آیاں مگر کجھ وی حاصل نہ ہویا......

اُٹھ بچہ چوکھر کھول تہ جُل کنکے دا ٹکڑا رو مالا بچ بنّھ چھوڑ یا رُٹی نال کھڑ تہ دو پہری کو سری تے چوکھراں کو پانی پیا لیں سنجھاں چھِنگا دی متّھی ہک وی پہئں آنی عارف ماؤ کو آکھن لگا اماں ماہڑے نالا دے سارے گدرے سکول گیندے ہین تہ میں چوکھراں کو حلال کردا رہساں میں ذبح کرساں۔ اماں میں کدے وی سکول نہ گیساں ہور سارے گدرے سوہنے سوہنے پلپے لا کے

کتاباں تختیاں کہن کے سکول گیندے ہین مگر مکو پیراں بچ لائے جُگّے بوٹ نہیہ،
ایہہ دِکھ ماہڑی تبنی جنواں تو پھڑی دی ماہڑیاں موراں اتو پہرنی ٹرٹ کا ذات
نہیہ رہی اماں مکو کدوں سکول جولسو......

عارف اَج مچ خوش ہے ساریاں کو دسدا فردا ہے آکھدا ہے جے میں
اَج ترے سو روپے دی نویں کھڑی کہن کا بدھی گرف بچ کم کر کر کے جان ترٹ
گئی، اگے کے ہوسی عارف کو اچانک خوشی بچ مایوسی دا اثر غالب آ گیا، سوچن لگا
ہُن اللہ سن نِکے نِکے جندک دتے دے ہین۔ کجھ ہور کراں دوکان باہنواں یا
کجھ ہور کراں کیانکہ میٹ حاضریاں وی کھا گیندا ہے۔ ہور اساں کو لوانگوٹھے
لوال کہند اہے، کدے میں وی سکول گیا دا ہواں تہ میں وی اَج پڑھ کا بڑا افسر
ہواں یا میٹ ہواں مگر ماہڑی قسمت بچ چوکھر چرا لنے لکھے دے آسے میں کے
کراں......

بڑی محنت تہ جتن کر کا عارف ہٹی باہی آسی مگر لوکاں ادھار کھڑیا موڑنہ
آندا مال قیمت خرید کولوں کھٹ ریٹا تے بیچیا کیانکہ عارف پڑھیا دانہ آسا
تائیں اُدھار نہ لکھ سکیا ہور بل نہ پڑھ سکی آخر قرض چڑھ گیا ہٹی وی مُک گئی......

عارف اَج فیری کردا ہے گراں گراں تہ کہئر کہئر پھر دا جُلدا ہے۔
ریشمی کپڑے کہنو، سوٹ کپڑے کہنو دوپٹے کہنو مگر اس بچ وی کامیابی نہیہ
ملدی ہور یک تیہاڑ ہکیں مہینے دے برابر لگدی ہے، کپڑیاں دامن چاء کے
ساری تیہاڑ موہنڈے لہہ گئے پیراں دیاں تلیاں گل گیاں۔ سر ادے بال اُٹھ
گے عارف کو پرسیاں نال اتھروں وی جلدے ہین۔ بونی دے شکرڑے موراں
بچ کھُب گئے دے ہین عارف کو نکیاں تھیں اجاں تونی سارا کجھ جس ویلے یاد

آیا تہ اس کو اسدیاں اتھرواں تے قابو نہ رہیا داڑھی وی تر ہوگئی پہرنی تے اتھروں جیاں چنتے بچ پین لگے عارف سن دکھیا تہ اندرو ہی اندر سڑ گیا جیۓ ماہڑے چنتے بچ روپیاں دی جائی اتھروں پین لگے عارف سن حسرت تہ ابسوسا نال اسماناں داہر دکھیا ہور شکوے دے طور تے آکھن لگا اے خدایا میں کدے وی ہمت نہیہ ہاری ہور نہ کدے کوئی بُرا کم کیتا نہ میں حراما داہر دوڑیاں نہ میں کدے کسی کو دکھ دتا نہ میں کدے توہڑی عبادت چھوڑی فرِ کیاں ماہڑے نال ہر ویلے مندا ہی ہوندا اہے ہائے ابسوس میں کدے نکیاں سکول جولیا داہواں تہ اَج میں وی شاید قسمت دی اس رُ بڑا کولوں بچ گیا داہواں۔ اساں غریباں دا اے خدایا توں ہی ہیں۔

کدے کجھ مہنگا ہوندا اہے تہ ملازماں کو تنخواہ بدھ گیندی ہے مگر اسیں کس کول گچھاں کس اگا فریاد کراں حکومت کدے اساں واسطے وی سوچے آ ایہہ ملک اسدا زمین اسدی سب کجھ اسدا مگر اسیں لوکاں دے محتاج عارف سن پلیاں دی پنڈ چائی تہ ٹُر پیا سوچن لگا ہُن میں راتیں دے روز اجگے چاول کس کولو کھڑاں، کہر جندک اکھیاں کھول کھول دِکھدے ہوسن کیا نکہ کہئر کھاہدے جوگا اَج کجھ وی نہ آسا عارف پچھلا نڈ لائی تہ میٹر ہتھا بچ رکھ کا چاولاں دی لوڑ بچ ٹُر پیا۔

کھبّلا دی تند

مار مار کا پُٹھ سُپٹھا کیتا دا ہے۔ رشیدا کوادھروں نہیہ آیا تے بوتھا تے چمڑے دے بوٹ لائے دیاں لت مار رہیا تہ رشیدا جیاں مرگی والا فر گیا، نکے بڑے کل لوک بٹلے ہوئے دے ہین ہور رشیدا دا منہ تھُکاں نال پھر یادا ہے۔ امجد ایندیاں سیت ہی ٹھُڈا بوٹا دا مار ہیا پیڈواں بچ گرُ دے دے درداوالے نالو رشیدا دُوھرا ہو گیا منہ کھل گیا، کھڈّ الاں بچوں اڑی دی گند، نالیاں دا کوتھر، گوا بے جس کو تھیدا اوہ آن کا رشید کو ملا جیاں چوہا پانیاں بچو نکل کا باہر پیا دا ہے......

''قاضی صاحب توں ماہڑی تھیو کو طلاق دیال چھوڑ نیہہ تہ نتیجہ مندا ہوسی'' ہیں وار شیدا! میں شریعت دا فیصلہ کرساں یا توہڑی مرضی اُتا چلسا۔ ایہہ گلاں قاضی صاحب نال رشیدا کدا ہے، رشیدا ہک بدزبان ہور بے دین تہ مرتد جیاجتّا آسا، جس سن اپنی تھیی تریئی جائیو مکائی ہور ہُن اوہ گدرے والیاں کولو مہر، داج، بستاں ہور بیاہ دا خرچ تہ لکھ روپیہ منگدا ہے، منشا جس سن عاسمہ

رشیدے دی کرُڑی کو چھ مہینے کہر رکھیا ہور ایہہ چھ مہینے قیامتی دے کڈھے کیاں کے روز روز کہئر اچ کھول کمسان لگا رہیا......

عاسمہ سن آکھیا ''میں پیکیاں جلدی آں'' منشا اکھن لگا ''توں گجھ پر یادا نال اوہ سونا شونا کہن ہی آئیں مت پہل گھیں'' ''تدھ کے ہر ویلے بکواس لایادا ہے وامیں جس ویلے اُدھراناں کہندی آں تہ فٹ بچو سونا شونا کہن آئیں''۔ کہراوالی مُڑ کا منشے کو آکھن لگی منہ ڈنگا کر کے ہتھ ہلا کے آکھس۔ ماہڑے ماپیو کے چور ہین اُتھا اوہ سمہالے دے ہین میں اتھا آن کا انہاں کولوکاں دے ہتھا بچ نہ چھوڑ سکدی ''بدذاتے کمینیں'' منشا لہرو نال المارى دا بُوہا ماردیاں عاسمہ دا ہر مُڑیا ''لوک کون ہے'' اکھیاں بچ اکھیاں ملا کے اُکھن لگا ''توہڑے کہرادے'' عاسمہ مُڑ جواب دتا اس سن کیئاں کہاٹاں دا پانی پیتیادا آسا اس اگا منشا کے چیز آسی اس سن پیو دے اشارے تے دوتہائی لکھ روپے ہضم کیتے واسطے ہی تہ ایہہ بیاہ کیتا آسا، رشیدے سن پہلیاں ہکیں جائی عاسمہ دا بیاہ کرالیا تہ او بدچلنی دے الزام بچ مطلقہ ہوئی حالاں تکر عدت پوری نہ ہوئی دی آسی رشیدے دوئی جائی بیاہ کرال چھوڑیا ہور اتھے وی سال پورا نیہہ ہویا تہ کنگا پروندی کہن کے کہر آرہئی......

رشیدے سن ہُن یامین نال گل کیتی ہور اس نال وی سودا جُڑ یا فر کے آسا رشیدے زبان دے سٹی یامین وی ایہہ نیہہ جاندا کے جس گدری نال اسدے بیاہ دی گل ہوندی ہے اوہ کنواری نیہہ بلکہ بیاہی دی ہے۔ تہ مکو کے پتہ ہے کے اس ترئے بیاہ کیتے دے ہین، ہور اسدا پیو شریف سدھا سادھا جنا نیہہ بلکہ اوہ بدمعاش ہور داہوس قسم دا جنا ہے۔

اج رشیدے سُن عاسمہ دا بیاہ یامین نال طے کر چھوڑیا ہوریامین جنج

کہن کے آرہیا شو ہالہ یامین بڑا خوش آسا جے اج اُسدا بیاہ ہوسی کہر بوہٹی آن

ساں عاسمہ اس کو بچ سوہنی لگی اس دیاں نظراں بچ عاسمہ معصوم تہ پھولی جیئی

گدری ہے، بڑی لمی جنج آئی بڑے بڑے لوک نال آئے کیئں گراں لنگ کے

جے آئے دے آسے یامین کھوڑی تے چڑھ کے آیا......

''ہیئے !اوگدر یئے'' گوشے نال رشیدے سُن تہی ٹاہکی ہواس سن اندر

باہڑ کھڑی ''بوہامار بوہامار'' رشیدے سُن تہیو کو آکھیا'' کے گل ہے ابا'' ''اپے

دیئے بچیئے توں کے پھُر کار کردی ہیں ہُن کُرے گرائیں کوئی نہ اگ لاوے میں

ایہہ کہکھاں دی چھگی بنائی دی ہے۔ منشاء ہُن ادھر نہ آر ہوئے میں قاضی

صاب نال گل کیتی دی ہے پراوہ نہیہ منداوہ ہک گل وی ادھرا دی نہیہ سنندا

ہُن مکو فکر لگی دی ہے''۔ داابا توں فکر نہ کر آپ سباں کو جواب دیساں ماہڑا چھک

پھچ گیا داہیی میں ہُن کسی تھیں نہ ڈردی ہاں نہ میں کسی کو چھکتی ہاں لوک کون

ہوندے ہین اسدے کماں بچ اڑم باہے والے، میں تہ ایہہ گل نہیہ منندی

قاضی صاب سدھی طراں طلاق دیاں چھوڑی تہ ٹھیک ہے نیہہ تہ میں یامینے نال

بیاہ کر کا جُل گیساں'' میں کے دلاّ آساں پر توں تہ ماہڑے کو لو وی نمبر کھڑ دی

ہیں'' رشیدے سن تہیو دیاں گلاں سُن کے آکھیا......

چیاوٹ پے گئی دی ہے یامینے بے چارے کو بوہٹی دے بدلے سوٹیاں

تھایاں ہور اوہ مساں مساں اپنی جان بچا کا نسیا ہور پٹدا گیا'' ماہڑا پنجاہ ہزار

ماہڑا پنجاہ ہزار'' کل لوک جمع ہوگیئے دے ہین، انہاں کو جو کجھ تھایا پہن تروڑ کے

سٹیا، منشا وی آگیا قاضی صاحب کو وی ٹھاک آندا رشیدے ہور کوئی چارا نہ جانتا

گچھ گو ہالہ دی کھُرلی نمبر نو نچ چھپیا، عاسمہ کو پکڑ کا لوک کہن گئے رشید اوی راتیں تھا رہیا.........

صبح سب لوک جمع ہوئے ہور جرگا بہے گیا جرگے نچ معزز لوک بیٹھے، قاضی صاحب وی تشریف کہن آئے ہور ہُن گلاں ہون لگیاں منڈو کہن شروع ہویاں، رشیدے تہ عاسمہ دیاں گلاں اندے کرتوت اندی بے حیائی دے قصے لگے تہ آخر کار ثابت ہو گیا جے ایہہ نکاح دی آڑ نچ ٹھگ آسے ہور صرف اُندا مقصد روپے کمینے آسا، ہور سماج اندر ایہجا نتھور، دتورے دا بیں، چھپّری دی چال، سلانڈے دیاں ترپلیاں، کیتاں جئی بے شرمی، حیواناں جئی رشتہ داری، کاگاں جئی حرص، ہلّاں جیا چھو، سپاں جیا ڈنگ، پڑلھی جیا روّاپن، رِچھاں نالو ہوڑ، گرجاں جیا بد نصیبی دا نشان، شیطاناں جیا مکر ہور اُٹھوویں جیاز ہر مردار اجیئی پھگ، گراپچھے دا کنڈا تہ چوے کیرا دا بوٹا، کنٹر کولی دی کانڈی ہور کتنے لفظ انہاں نال لگدے ہین میں سوچدا ہی آساں قاضی صاحب دا واز کناں نچ پیا "تُسیں سارے انہاں کو ایسی سزا دیو جے ایہہ کے باقی انہاں جئی سوچ رکھے والے ماؤ کو جمدیاں دس واریں سوچ کا جمن، دِکھو تُسیں کوئی ماہڑے بزرگ وی ہو ہور نکیو نو جوانو تسیں خاص کر ایہہ گل یاد رکھو جے تُساں کدے اپنے ماحول کو صاف ستھرا تہ پاک رکھنے ظاہری باطنی گند نہیہ پین دینی تسیں اے کدے نہ سوچیو جے اساں کے کرنے سرکار آپ سب کم کرسی سرکار کے کرسی کرسیاں بچیسی یا لوکاں دے حالات سدھارسی، سرکاراں اج او سرکاراں نہیہ رہیاں بادشاہ اج بادشاہ نہیہ رہے بلکہ صرف ایہہ اصول بناؤ جے اساں سارا کجھ آپ کر نا ہے نئے سماج نچ جتنیاں وی برائیاں جمن انہاں کو آپ ہی مکینے، جیاں ساونا

بچ تھائیں، مکئی، دی تالی کردے آں کدے اسیں تالی نہ کراں تاں کے ہوسی شاک ہور ملاّ، کھبل، آئی، گنیار نہ تھائیں ہون دیسی نہ مکئی ہوسی اس کیتے نوجوانوں کدے تُسیں اپنے اپنے والے ویلے کو روشن بنیناں چھیندے ہوتاں فراٹھولک بنو ہور ہمت تہ ایمانداری دا مانجھا پکڑ کا ساری گند تہ کوتھر سماج بچو صاف کرو......

پولیس سِر منیاں دا رشیدے دی تہیو کو گرفتار کر کھڑیا ہور اُستے کیئں ایکٹ لگے، تہو کھادہی، خلفشار مچیناں، توہین مذہب، گُڑیاں دی عزت دا ٹھٹھا وغیرہ، رشیدے کو وی ادمویا کر کے چھوڑیا پر اتنے بچ پولیس آرہی ہور بزرگاں سُن لوکاں کو رشیدا پولیس دے حوالے کرن دا حکم دِتا اسطراں مُڑ اکا فر کسی سن ایجی حرکت کیتے دی جرأت نہیہ کیتی لوک عزت نال زندگی گذارن لگے......

سینہ سڑی قید

مشتاق تڑفیا مچ تڑفیا پھڑ کیا اندر وگلوٹ اُٹھیا اکھیاں سکیاں رہیاں ٹھڈ بندر ہے نہ ہُڈ کے نال ہانساں دیاں ہڈیاں ہلیاں نہ اتھروں ڈُھلے نہ کلوک نکلتھی نہ کسی رومال دتا نہ لوڑ پیئی پر سمندر رکھ نیہہ ماہڑیاں اتھرواں اگا، کوئی جہنم ماہڑی ساساں کولو تپیا دا نیہہ کوئی دُکھی واز ماہڑی کلوکا کولو دردا والا نیہہ، کسے بیمار دی رات ماہڑے دردا جئی نیہہ، کوئی شیشہ ماہڑے ارادے نالوا ج تکر چور چور نیہہ ہویا، کوئی پتھر وی ماہڑے نالو مجبور تہ بے کس نیہہ بن تِلا دی پھلی وی ماہڑے کولو تا ولی نیہہ پھٹی، پانیاں مکو دھیا تہ چھماں تو سر چا چا کا مارن لگا ہوڑ آ گئی ذہن آ گئی پر مکو نہ ہوڑ آئی نہ ذہن آئی میں کو زکا دے بچے نالو ریت بچائی نہ مکو بدہضمی ہوئی نہ مکو ہُکلی آئی نہ دل فریا بس منھواں دی بشاشت رُکن دتی کیئں رنگ آئے تہ کیئں رنگ گئے۔

سینہ سڑی قید اگ لگے اس فانی دنیا کو میں کے کرساں اس کو حاصل

کرکا میں دنیا کو حاصل نہ کردا بلکہ دنیا مکوا اپنے فریب واسطے حاصل کیتا دا ہے،
میں ہن اس دنیا کو لت ماراں پر لت آپا کو لگدی ہے لت رزقا کو لگدی ہے، ایہہ
گلاں چوتھی منزلا دے سامنے دے ہکیں کمرے بچ بہہ کا مشتاق کردا ہے۔جیہڑا
اس دا آفس ہے مشتاق اس شہر بچ ہک بڑا سوداگر بزنس مین سمجھے گیندا آسا،
اُسدی تجارت دویاں ملکھاں توڑیں پھیلی دی ہے۔نکیاں تھیں مشتاق پڑھائی
وی اسی شہر بچ کیتی فر ملازمت بھی کردار ہیا ہن مشتاق کول اپنا ہک بزنس ہے
جس نال اسدی شہرت ہو عزت بنی دی ہے۔اُچی کرسی تے بہہ کے مشتاق چکور
فردا پر کرسی نوکرانا لو نال فردی ہے ہکیں پاسے کندا تے ملازماں ہور دفتریاں دی
فہرست لگی دی ہے دوئے پاسے ماہلیاں تے برف، تلاں نیلے بوٹے تہ بشکار
ہک باغ ہور باغ بچ ہک مکان ہے،لڑی کولو پانی کھنڈر کا ٹُر دا اگا ہک چھم ہے
جیہڑی جائی پانی فر بٹلا ہو گیندا چھماں تو تلا لگدا فر پھُٹکا پھُٹکا ہو گیندا اتریئے
کیبن بچ آئے جوگا بوہا ہور باقی پردے پیئے دے ہین چوتھے پاسے ہک بڑا
شیشہ لگا دا ہے جس بچوں باہر دور اتکر نظر گیندی ہے تہ نال ہی باہر ادی رونق تہ
مخلوق وی دسدی ہے، مشتاق سگریٹ پھکھا کا دو چار کشاں لیندا سامنے ٹیبل
ہے سجے پاسے اسڑے ہور پانی رکھیا دا ہے سگریٹ اسٹریا دی نظر کر کے پانی
منھواں نال لا کیندا اپنی جائی بیٹھا دا چواں پاسے فردے ملازماں والی لسٹا تے
نظر پیندی ہے تہ سوچدا جے میں وی اس لسٹا نالو تھا قیدہاں میں ہن جسم دی قید
تھیں چھٹکارا نہ کہن سکدا، خلاصی دا کے ذریعہ کراں فر ڈراہرہ بچو سگریٹ ڈبی
کڈھ کا کھبے ہتھا نال سگریٹ کڈھس منھواں بچ رکھی تہ فر لا کہدی، دوئے
پاسے مُڑیا عجیب وغریب سینذری بنی دی دیورا اُتا کاش اتھا......ہجی جائی ماہڑا

کہئر ہووئے آچھوگی ہی ہووئے آٹھاراہی ہووئے آمیں آزاد ہواں میں جدھر مرضی لکیاٹرپواں مکوکوئی مجبوری نہ ہووئے آڈہک ٹھیل نہ ہووئے آ انچھک خیال آیا جے میں آفس بچ بیٹھا داہاں سامنے ذاتی سکریٹری کھلتا آسا، مشتاق اسقدر خیالاں بچ ڈوب گیا دا آسا کے اس کو کسی دے آئے دا خیال نیہہ رہیا۔

سَر تُسیں ٹھیک ہوراز دان سُن پچھیا مشتاق پانیاں دا گلاس چیندیاں آئی ایم رائٹ مسٹر راز داں'' مونڈے ہلاکا کے''میں تساں کو فٹ نہ لگدا اج ذرا نندر چنگی طراں نیہہ کیتی تاہیں میں تھکیا دا لگدا ہاں اچھا دس کے گل ہے''۔ ''ایہہ تسدے دستخط کرنے آسے اج پارٹیاں کو ڈرافٹ بھیجنے ہین'' قلمدان بچو مشتاق سُن قلم چایا تہ دستخط کیتے......

کافی چِر اتکر مشتاق کم کار کیتے دی کوشش کیتی پر کجھ وی نہ کرسکیا ہر چیز جیاں کھادے کو آوے، آخر اُٹھ کے کوٹ موراں تے رکھ کے نکلتھا تہ باہر نکل کے ٹُر پیا ملازم سب لگے دے ہین اپنیاں کماں کو کِسے کو پتہ نیہہ جے اُندے صاحب تے کے گزردی ہے۔ صاحب اگا اکھ چا کا کون دکھے کدے کسی دی نظر پے وی گئی تہ بس سمجھیا جے صاحب لہر وبچ ہے خاموشی بچ ہی اپنی عافیت سمجھی، مشتاق جس ویلے اپنے دفتر سیں نکلیا روبی دی نظر مشتاق دیاں جنگاں تہ ٹوری تے پیئے گئی، اج صاحب ٹھیک نیہہ اُٹھ کے اس کُجھ آکھنا چاہیا پر مشتاق سُن کوئی تیہان نہ دتا اگا بدھ گیا روبی مُڑ کا اپنی جائی بہہ رہی۔

پلیز او پن دی ڈور واز آیا تہ مشتاق سُن عبدل کو آکھیا''عبدل ذرا دکھیں کون ہے'' صاحب ایہہ رُوبی جی ہے'' ''چنگا اندر بھیج چھوڑ'' ''گڈ ایوینگ سر روبی سُن بڑ دیاں ہی صوفے تے مشتاق جنگاتے جنگ تہر کا سجا ہتھ پر مٹے کو

مُٹھیاں پھرے کو لایا دا ہے۔ ''گڈ ایونیک میڈم آ وآ وا تھا تشریف رکھو، ہے تہ
خیر ہی نا'' مشتاق سُن پچھیا دوئے پاسے روبی بہہ کا چھولی پچ پرس راس کر دیاں
''خیر ہے شکر اللہ دا'' آکھس چھٹ کھڑی چپ رہی تہ فر روبی سُن آکھیا اج
تسیں...... منھواں تے حیرت دا انداز بڑا کا آکھدی ہے کے میں تساں کو اج
دفتر بچوں نکلدیاں دکھیا مکو تسیں کجھ عجیب جیئے لگیو'' مشتاق ہس کا ''نہ نہ تساں کو
ایاں ہی لگا ہوسی میں تہ ٹھیک ہاں، ہور شامی پنج چھ بجے سیں پہلیاں کدے وی
آفس نہوں چھوڑدے پر اج دو پہری کو'' روبی سن بڑی اوپری گل سمجھ کے مشتاق
اگا رکھی پر مشتاق کو ہن ایہہ گلاں بڑیاں نہ لگدیاں آسیاں ''میں بس ذرا ہک کم
آسا مکو میٹینگ ہک اٹنڈ کرنی آسی میں تاں سبیلا نکل آیا آساں''۔ مشتاق دی
گل پوری نہیہ ہوئی روبی سن آکھیا ''ایہہ تُستیاں ٹھڈاں تے پھولی کیاں چڑھی
دی ہے، چہرے دا رنگ وی بدلیا دا ہے''۔ روبی گلاں کردی ہے مشتاق دیاں
دکھتیاں رگاں پکڑ کِدھی دیاں ہین اس سُن، مشتاق سوچیا جے دکھ توں اسکو
ماہڑے ٹھڈ چغل خور منھواں دا رنگ بے وفا کس طراں ماہڑے اندرا دے حال
بکھان گیا نہ اتھروں آئے کے ایہہ دِکھے نہ دویاں جے واز آوے پر اکھیاں
دا خمار رورو کے سجائے کو لو وی بدھ ہے۔ ''مکو دسو کے گل ہے'' روبی آکھیا ''میں
تسدی صرف ملازم ہی نہ بلکہ تسدی ہمدرد وی ہاں، صوفے تو راس ہوندیاں
ہوندیاں مشتاق سُن آکھیا ''تسیں بلاوجہ پریشان ہوندے ہونو میڈم نو پرابلم
مجھے کوئی پریشانی نہیں ہے آپ کیا لیں گی ٹھنڈا گرم'' ''مکو کجھ وی نیہہ چاہیدا میں
ہُن کھاپی کے آئی دی ہاں کوئی گل نیہہ میں ایاں تُسد اخبر پتہ رکھے کو آرہی
آسیاں''۔ اُٹھ کے روبی سن سرِا تے پلہ راس کیتا پر سادی بہدری چوہری

کر کا ہتھ اچ پکڑ کا ٹر گئی ''اچھا خدا حافظ'' روبی مُڑ کا پچھاں نیہہ ڈِٹھا، مشتاق تُر تُر اولے ہوئے تکر تکتا رہیا......

نماشاں دے بعد مشتاق کار کہن کا باہر ٹُل گیا ہور ہوٹلا ہکیں بچ گچھ کا دل بہلائے دی کوشش کیتی پر کجھ نہ ہویا فر ڈانس کلب بچ گیا ہور پہئی اندر خفقان ہون لگا، نکلتھا شہر دیاں خوبصورت پارکاں بچ ٹہل رہیا عجیب و غریب بجلیاں دے نظارے آسے دکھ رہیا نیلے تلکے بجلی دی لوئی تے ہور سوہنے لگدے ہین، فوارے پانیادے، پر مشتاق کسی وی چیز انال نیہہ رجدا بس پھکھ ہے نویں قسم دی پھکھ ہے جیہڑی دل کھیندی ہے ایہہ بجی پھکھ ہے تِلی وی سڑ گئی جوس پیتا کوک پیتا بوتل بند پانی پیتا کجھ نہ ہویا تلی سڑدی ہے قفتاں کولوچر کا جیا مُڑ یا کہئر ادے نیڑے پہنچ کا ایاں لگا جیاں ایہہ کہئر نیہہ بلکہ اذیت ناک جیل خانہ ہے، جسراں تسراں تہ کار موڑی ہور بس فر اوہی سینہ سڑی قید، دفتر قید، کہئر قید، جندڑی قید...... مشتاق سوچیا جے اتھا کیہڑی ہک چیز قید نیہہ جینا قید مرنا قید فر آپا کو آکھن لگا ''چھوڑ توں اے مشتاق کے چیز ہین اتھا دھینہ تہ چن قید ہن کائنات قید ہے پانی ٹر دا دسدا پر اوہ وی قید ہے اگ بلدی دِسدی ہے اوہ وی قید ہے ہوا چلدی ہے پر اوہ وی قید ہے۔ مشتاق اٹھیا لا کرا بچو دوایاں کڈھیاں کنی کر کے چھوڑیاں فر مُڑ یا وارڈ روب کھول کا پلے کڈھے نائٹ سوٹ لایا، پلنگا اُتا آکلماں پئے رہیا نیندرا دی دوا کھادی جھٹ کہڑی بے حِس ہو گیا پر نیندر تہ آرام نہ آیا صبح ہو گئی......

مشتاق ہک تیہاڑے اپنے گراں کو گیا اتھا دی دنیا ہی الگ آسی سب کجھ ہور آسا نہ سیمنٹ آسی نہ شیشے دے کہئر آسے، نہ کاراں تہ لوک فردے

آ سے نہ آرام دہ مخملی بسترے آ سے، نہ سنگ مَر مَر لگادا آ سا نہ ٹائل آ سے، فرکے آسا مٹی دے کہئر آ سے اندر وباہر وگارے نال لمبیں دے آ سے، ہورڈیریاں کووی مٹی نال مانجھیا دا آسا، پچیاں ڈھائی دیاں آسیاں یا کِسے کِسے پرالی ہی ڈائی دی آسی، نہ گیس آ سے نہ پاور تے چلنے والے ککر آ سے بس ہک چولھا جس بچ اگ بلدی سلور ہور مٹی دے پہانڈے آ سے شیشے دی کراکری نہ آسی، پلے آ سے کُرنجاں والے استری نہ آسی، خالی پانیاں نال ہتھ منہ سِر تہوندے آ سے، پررونق آسی منھواں تے، شیمپو نہ آسا، نہ میک اپ دا سمان آسا، مشتاق ہکیں ہکیں چیزا کو بڑی ڈونگی طراں دکھتا تیہاڑی لوک کاراں تے بہہ کے بزار تہ دفتر نہ گیندے آ سے بلکہ، ہل مارن، ٹکیاں بچ گوڈیاں کرن، بناں بچو لکڑیاں آنن سارا کجھ ہتھاں نال کرن، مونڈیاں تے ٹھون، چوکھر چرالن ہسن ...... تے کھیڈن اشٹرے کھا کا خوش ہون مکئی دا ٹکڑا نال چٹنی کُٹ کِنن لسی تھاوے تہ بڑی نعمت ہوئے کھبے دودھ کھاون راتیں سارے اکھٹے بہون گیتاں بولن فرہتھ منھ تھو کے قرآن پاک دی تلاوت کرن، صبحی سبیلا اٹھ کے مسیتی جل چھن مڑ کے آون تہ تلاوت کرن ٹھنڈا گرم جو کجھ ہوئے تہ کھاون یا نال ٹپنا بچ بہاہ کا ٹُرپون، ساری راتیں آرام دی نیندرسون کھورے پٹوڑے تہ لویاں کہن کے باٹیاں پچیاں، تے آرام جیہڑا ہور جیاں کُہرے وی نہ ہوئے بس مشتاق وی اُٹھ اوہی کم کیتا ہک تیہاڑے صبح اُٹھ کے نماز پڑھی قرآن تلاوت کیتا ہور ٹھنڈا بہت کھا کے بناں کو جل گیا، لکڑیاں دی پھری کہن آیا گردن پیچ گئی مور پھٹ گئے جنگاں کو چھول پئے گئے پر سکون ہے جند جیاں قید سیں آزاد ہوگئی دی ہے، جوں سُتا تہ دو بجے ڈنڈاں کر کر کا جگا لیا ہور نماز پڑھ کا لسی نال ٹکڑا کھادا پہلیاں

ہک دونوالے تہ گل پھاڑن پر ایہہ اصل پہکھ آسی جس وچ بڑا مٹھا لگے ہاڑیاں شولچیاں گدرے پونچ آنن تہ اوہ وی مشتاق کھاوے مچ مٹھیاں لگیاں گیئں تیہاڑے گذر گیئے پر ہُن نہ خفقان ہے نہ تہ زندگی قید لگدی ہے نہ تہ سینہ سڑدا، ٹھنڈ پئے گئی دی ہے جیاں، نکیاں بڑیاں داادب اخلاق ہر کوئی خوشی نال کم کردا ہے، نہ تہ اندر ہائے ہائے کردا ہوئے اتو چمکیلے کپڑے سوٹ بوٹ ہون فرجیاں لاش کو مشین بہا کاٹوراں ہُن مشتاق کوئی دواوی نیہہ کھیندا جے نیندر آوے آپ ہی باٹی جائی کھوریاں پلیاں تے مٹھی نیندر ایندی ہے۔

دس سال گذر گیئے مشتاق ہن خوشحال ہے جدوں کوئی غم ایندا تہ راتیں اٹھ محبوب نال گلاں کردا بس سارے غم رحمت دی امید ختم کر چھوڑ دی ہے، مشتاق ہن سارے کم آپ ہی کردا، زندگی سادگی دا نمونہ بن گئی، اللہ واسطے مسکیناں کو دیندا، کھینے وچ سادگی آئی یعنی زندگی دا نظام بدل گیا، لوک آکھن صاحب اسیں ایہہ کم کرساں پر مشتاق اپنا کم آپ کردا آخر ہک تیہاڑے فرمڑ گراں دا ہر گیا، اتھے اوگراں نیہہ بلکہ شہر جا آندا تھا کا ٹیھیری تہ اوہی ہین پر اتھا ایہہ کے ہو یا بڑیاں بڑیاں بلڈنگاں کھلتی دیاں سر اسماناں نال لائے دے ہین کسی وی ہن میلے پلپے نیہیہ لائے دے نہ کسی ٹاکی لائی دی ہے، نہ کسی دیاں پلیاں تے کُہر جاں ہین نہ کوئی پیدل ٹُردا گڈی سوا کوئی نیہیہ ٹردا چلھے مک گیئے گیس آ گیئے، ہیٹر لگ گیئے دے ہین، مٹی کسی جائی وی مکاناں وچ نیہیہ، سیمنٹ ہی سیمنٹ ہے سب لوک بے کار فرار و ہو گیئے دے ہین ہُن کوئی وی کم نیہیہ کردا باہر دیاں ریاستاں تو مزدور آئے دے ہین اوہ کم کر دیے، بس ہن لوک چھڑ کے اٹھدے ہین قرآن پاک دی تلاوت کرنے دی آواز وی ہر کہئر اچو نیہیہ ایندی

''البتہ میڈیکیٹ'' ہور ''انگریزی دواخانہ'' بورڈ مکو مُچاں جائیاں دکاناں تے نظر آئے پہلیاں اے وی نہ ہوندے آسے مشتاق پچھلیاں پیراں مڑ کانسیا فر اس اپنی سادگی نہیہ چھوڑی اس کوسکون ہور آرام سن نہیہ چھوڑیا فر کدے مشتاق مُڑ کا ادھر اداناں نہیہ کِدھا۔

ان رجے کدوں رجسن

گتے سن گراں بچ زمی باڑی، رکھ، بیلا، کھوڑیا بنیس، شفید ے پیچ کا شونق پوری کیتی تہ شہر بسیا۔

منھواں دا گراہ منھواں بچ ہتھادا ہتھا بچ ترامیاں تے روگن جوش، رستے، کباب، چانپاں، چٹنی، پنیر، پالک، دودھ ماس، یخنی دی رس تہ گشتابے، وازایاں سُن باہے پر جن دے نصیب جتنا ہوندا اُتنا ہی اس کو ملدا۔ کوئی کے کرے قدرت اگا دم کوئی نہیہ مار سکدا۔ کہہ دعوت آسی کہہ لوک آسے شامیانے بچ ہک پاسے کُرڑیاں، بچو پردہ تہ دوئے پاسے جنیں شامیانے اندر بڑکا ایہہ احساس وی نہ رہندا آسا کے اسیں ہک ترپالہ دے بڑائے گئے دے کہئر ا بچ ہاں بلکہ لگدا آسا کے ایہہ جیاں شاہجہاں سُن تاج نالودا محل تعمیر کرالیا داہے۔ شامیانے کورنگین کندھاں جھڑیاں ترپال جئے کپڑے نال بنائے گیاں ہین۔ اندرو چٹے رنگ دا جالی دار کپڑا اسطراں لڑکا یادا ہے جیاں پریاں اڈدیاں ہون، چھت ہے ترے پردے کنی کنی کپڑا اُتا واٹر پروف پانی اندر نہ این دین والا اس تلا کٹال اندرا دا استر پھُلدار چھانجراں والا، شامیانے بچ سنہری زنجیراں بچ لڑکائے دے چنجراں والے جھومر بڑا عجیب دلکشن نظار پر......

سلیم شوہالا بنیاں دوست یار سنگی ساتھی سب نال بٹلے ہوئے دے ہین
خوشی دا ماحول بن گیا دا ہے جیاں بیاہ ہوئے پر یاتہ اس طراں اوہ ہک مستی ہور
مسرت دا ویلا آ گیا دا ہے۔ جنج ٹرنے سیں پہلیاں ہر قسم دی تیاری ہوگئی شہر
دے بڑے بڑے لوک آ گئے دے ہین سلیم کو ماؤ سن پہلیاں ہی ایہہ گل آکھی
جے بچاتوں ساریاں بڑیاں بڑیاں کو دعوت کارڈ جولیں کیاں جے اس نال اسدا
فائدہ ہی فائدہ ہے سو آدمی جنجو نال ٹر پیا ایسٹیم پھلاں نال سجا کا بوہٹی واسطے ہے
تری چالہی گڈیاں نال ہوروی ہین، صبح ہی کجھ جنے چار نکاح پڑھ آئے گدری
دے کہئر ''ارشد گڈیاں ہین''۔ سلیم سُن دوستا کولو پچھیا ارشد سن جواب دتا
اویار توں فکر نہ کر گڈیا مچ ہین پنج آلٹو ہین چار تیویرا، دو مٹیز، چھ سینٹرو تہ چار زین
ہین ترے نیوا تہ ہوروی مچ گڈیاں ہین تو فکر نہ کریں کدے لوڑ پئی تہ حنیف
موٹرس کو فون کرساں ہور گڈیاں منگا ل کہنساں۔
سلیم کو نکلدیاں ماء آئی ''بچہ گل سن'' سلیم کھبے ہتھا نال سہرا چایا'' کے
اماں'''' ماہڑی گل تکو یاد ہے نا''۔ ماؤ سُن آکھیا ''یس مماں یس مکو چنگی طراں یاد
ہے میں کدوں ایہہ پہل سکداں'' ''اوکے (Ok) توں جُل'' اوکے مماں بائے
بائے'' ماء جُل کا سلیم کو خیال آیا جے میں صبح جہڑا ماں چھکڑے اُتو اندر کھڑیا مکو تہ
ایہہ عمری جُگہ مچ ہے مکو بس ہُن عیش کرنی ہے ایہہ اوہ مال آسا جہڑا اگڑی دی
طرفوں آسا پورا ٹرک پہریا دا آسا جس بچ واشنگ مشین، فرج، کلر ٹی وی، سوفہ
سیٹ، بریف کیس، سوٹ کیس، ترامے دے پہانڈے، کرسیاں، ٹیبل، قالینا،
مسند، لاکر، کیئں قسم دیاں چیزاں سلیم سوچن لگا جے میں ہُن اوہ چیز وی کہدے
سوانہ رہندا تاں فر بس مکو کجھ فکر نہیہ کیاں جے میں دفتر ہُن اس گڈی بچ بہہ کا

گیندا اکرساں مکو ہر ویلے لتاں ٹھلیے کھینے پیندے آسے ہُن دفتر بچ وی ماہڑی عزت ہوسی جسلے ماہڑے کول سوہنی جئی گڈی ہوسی......

سلیم کو کُڑی والے استقبال کیتے کو آئے پر سلیم گڈی بچوں تلا نہیہ لیند امنت عاجزی کیتی عرضاں سماتاں کیتیاں پر سلیم اک گل وی منے واسطے تیار نہیہ بلکہ سلیم سن صاف آکھیا کہ مکو گڈی دیسو میں تاں تلا لہساں نہیہ تہ میں مُڑ کا اسی طراں کہئر جلداں، کڑی والے بڑے حیران ہوئے سباں سلیم کو نصیحتاں کیتیاں سمجھایا "پُتر، دوستا، پہراوا، بیرا جس کو اوہ جس طراں لگدا گیا آکھدے رہے کہ ایہہ گل نہیہ چنگی اُٹھ توں اندر آخر ہوسی کے، غیرت مند نوجوناں دا ایہہ کم نہیہ ہوندا پُھپھڑا آبا مانواں آیا ماسڑا آیا کسی دی نہ منی آخری پیو کول تہ اتنی طاقت نہ رہی دی آسی جے اوہُن جماترے کو گڈی دیوئے یا اس سن تہ پہلیاں ہی چھ لکھ روپے داداج آندا آسا جہڑا شوہالے کو جولد تادا آسا، جنجو دی رٹی تیار کرالے تہ صرف اسدا دو لکھ سٹھ ہزار روپے لگ گئے دے آسے، ایہہ سارا کجھ کردیاں کرتیںیاں چار لکھ روپے داقرضدار ہو گیا آسا ہُن اس کو ہوش نہیہ رہیا دا او پاگلاں نالو کہڑی شوہالے دے پیر پکڑ دا کہڑی مُڑ کا اندر گیندا فرحت سن پیو کو واسطہ باہیا "ابا تساں کو رب دا واسطے تسیں فکر نہ کرو ہیجے نال نہیہ گیناں" "نہ بچیئے نہ" پیو سن مُڑ کا تیہو کو آکھیا پے تہی حالاں گلاں ہی کردے آسے جے ڈاز دے پھٹے ہور گیتاں بولے دا واز آیا رمضان میر فرحت دا پیو خوش ہو یا جے ماہڑا جماترا ضد چھوڑ کا آرہیا۔

مگر فرحت دے چاچے غلام حسن میر سُن دو تیہاڑے پہلیاں آندی دی گڈی سینٹر و دی کنجی آن دتی سلیم دی حرص پوری کیتی ہور سلیم گڈی اُتو لہے کے دعوت کھادے والیاں نال شامل ہو گیا اتھا پانیاں دی جائی کو ک چلدے مزمان

تکیاں نال کھبے سجے بکھی پہار پئے دے ہین کسی سگریٹ لائی دی ہے کسی موبائیل کناں نال لایادا ہے کوئی گپ شپ کیتے کو لگے دے ہین اڑ یک ہے تہ بس شٹریں طشتاں کوزیاں داواز شُرڑ شرڑ پانی لٹے داواز آیا ہور پانی دین والے آگئے چتر کاری پھلداری نویں تازہ قلعی کیتا داطشتاں کوزیاں دی نمائش داویلا آگیا چٹے کھدڑا دے دستر خوان ڈاہیئے گئے، سرپوش بند پہتا دیاں ترامیاں آگیاں نالونال کشمیری کاری گری دانمونہ تیلیاں دیابنیاں دیاں ٹوکریاں جس بچ کوک بوتل ڈیڑھ لیٹر، چٹے تولیے بند لفافہ تیلی سپاری ملی دی مٹھائیں، خاص سپیشل ماس چاپئے دے لفافے وغیرہ مچ کجھ ادھر نال ترامے دے گُنڈیاں بچ ملائی والا جمیا دا دودھ سرپوش ہٹائے گئے چار خانہ ترامی کاغذ اتو چائے گئے۔

بس لوک سالم کُکڑ تلے دے چار چانپاں چار تبک چار کباب دس کلو ماس دکھ کا بسم اللہ پڑھنی پہل گئے دوئے پاسے بڑے مجمے آگئے جنہاں بچ دس قسمی چٹنیاں پلاؤ بریانی انچار کے کھاواں کے سٹاں اٹھاراں قسم داماس اتو ہور آن باہیا لگے کلیاں دے تھیلے پہرن ٹُن ہو گئے جس ویلے سارے تہ بس ہُن لگے ہتھ تہون فرنی آگئی حلوہ ہور نال لفافے جنہاں بچ بدام کشمش کا جو ہور منقہ خوبانیاں نال سوسو روپے دانوٹ......

شوہالہ نکلن لگا ہُن باقی جُل گئے دے ہین خاص خاص سنگی رہ گئے دے ہین بوہتی کڈھے گئی بدھیا ہوندیاں اس سن ماؤ پیو پہراؤ جہڑا نکا جیا ہے دے گلانال لگ کا مچ رویا ماہڑیئے اماں کے کراں تساں کو چھوڑ کا میں کسراں جُلاں مکوتسیں نہ جولو کہرونہ کڈھو میں مندی لگدی ہیں جذباتی ماحول بن گیا ہور فرآخر بدھیا ہونے داویلا آگیا جیند اجنازہ کہئر وکڈھنا کوئی کھیڈ نہیہ پر کے

کرن قدرت دا نظام تہ قدرت دے کم فرحت گڈی بچ بیٹھی تہ گڈی گیتاں نال بدھیا ہوئی دِکھتیاں دِکھتیاں اکھیاں سیں اوہلے ہوگئی ماء پیو چھم چھم اتھروں کیر دے ہین، غلام حسن میر آیا تہ پہاجی توں غم نہ کر میں فرحت واسطے جان وی دیواں تہ گڈی کہڑی بڑی گل ہے ایہہ گل سن کا رمضان میرا دیاں پراں تلوریت نکل گئی کمن لگا ہے واحسنا تُدھ کل آندی دی گڈی اس کو دے سٹی'' رمضان میرا نکے پہراؤ کو آکھیا'' ہاں پہاجی فر کہہ ہویا میں کدے اس کو گڈی دے چھوڑی''۔

کہرپچ کا سلیم کو ماء گڈی سمیت دکھدیاں ہی صدقے تہ قرباں ہون لگی سلیم وی بڑا خوش آسا مائیو کول گیا'' مماں دکھئی میں گڈی آندی کے نہیہ آندی'' ماء بولی ''سلیم انہاں گڈی کسطراں دے چھوڑی رمضان تہ آکھدا آسا کہ ماہڑے کول ہُن بس جو آسا میں دے چھوڑیا'''' نا مماں'' سلیم سن ماؤ دی گل ان سنی کر کا آکھیا فرحت دے چاچے سن مکو گڈی دتی'' ایہہ گل سن کا سلیم دی ماؤ دا منھ کھل گیا دوئی ہتھ منھواں تہ رکھ کدے چھٹ کہڑی اسی حالت بچ رہی فر کچھ کا گل نکلتھی ''حسن سُن گڈھی دے چھوڑی'' سلیم گردن اکڑا کا سینہ تن کا بولیا'' مماں میں انہاں کو اتنا مجبور کیتا کے اُندی عزتی اُتا بن آئی سارا خاندان ہی بے عزت ہوندا آسا فر کے آسا انہاں اپنی عزت بچائے اسطے مکو گڈی دے چھوڑی'' گلا بچ پیا دا سونے دا چین پکڑ کا ماؤ کو دسیا تہ آکھن لگا'' ایہہ چین تہ پونڈ وی تُد دِکھیا آسا نا میں کسراں کہدے آسے فرحت دے پیو سن جہڑی زمی بہیہ سال پہلیاں کہدی دی آسی اوہ میں بیچال رہیاں'' اندرو سلیم دی ماؤ کو کسی سن ڈنڈ کیتی تہ اوادھر ٹُرگئی ''سلیم جُل توں ہُن دوستاں کول......''

بوہٹی آندے دی خوشی بچ دعوت شروع ہوگئی یاجوج ماجوج نالو لگے

دودھ چٹن، پہت پھکن، ماس چبن، ہڈیاں چرونڈن، پھیے نیگلن، لذتاں لالا مزے کہن کہن بیلٹاں ٹھلیاں کر کا جیاں پھکھے تر ہائے ڈکے دے آن کالوراں دیندی رکھا بچ ہل ٹور کا داند کھلے چھوڑ دتے دے ہون۔ شوہالہ اندر گیا روم ہیٹر لایا ''چل یار گرمی کر کن''۔

آپا نال گلاں کرن لگا خیال آیا جے میں کے کے منگے سیں رہ گیاں سوچاں بچ پئے گیا سوچس جے مکو دس سال تہ کجھ وی نہیہ آنا انہاں ہی خیالاں بچ قمیضاں دے چنتے بچو سگریٹ کڈھی ہور ماچس نہ تھائی لائیٹر لوڑن لگا پر کُہرے وی نہ تھایا ہیٹر ادا خیال آیا سوفے تو تلاں ہو کے سگریٹ ہیٹرا نال بالن لگا سونے دا چین راڈاتے گچھ لگا ذرا یک پھڑ کیا تہ بس سُتادا آسا جیاں کہئر ادیاں کو پتہ لگا تہ قیامت ہوگئی وائے ولیا پیئے گئی، اسی کو آکھیا گیا داہے آدمی لالچ ہور حرص امیداں، خواہشاں بڑیاں لمیاں رکھدے پر پتہ نہیہ کہڑے ویلے سارا کُجھ سٹ سٹا کا جُل گینا پوئے ظلم ہور بے حیائی خدا پسند نہیہ کردا نہ اوہ برداشت کردا سلیم بے حیائی دی حد کر چھوڑی، ظلم دی چوٹی تکر ہتھ ماریا پر اسدے ہتھ کجھ نہ آیا داج تہ دور رہیا اسدا اپنا وی کجھ اس کو نفع نہ دے سکیا ماؤ دے آکھے تہ جو کجھ کیتا ماء نال نہ گئی کہلی جنڈری انہیری کوٹھی بچ چھلسی عملاں دا بدلہ، رمضان میر سٹر گیا دا آسا ہُن ٹُرٹ وی گیا ایہہ گلاں کر کا پہیاں بہہ رہیا، گِتے سن اسی ویلے شہر بچ مُل کدا دا مکان بیچیا تہ مُڑ کا فر اپنے گراں بچ دماں کڈیس۔

چھنڈ اتے شرد

نعیمہ کالی کلوٹی ہوگئی دی ہے، دواں ہتھاں کریم تہ پوڈر ملدی ہے پر رنگ اُوجھا چٹا نہیہ ہونداہُن تہ پشتیندی ہے ہُن پشتاوے نال کے ہوئے جسلے ویلا آسا اُسلے نہ تیہان کیتا کے سوہنا رنگ سارے علاقے بچ کسے دا نہ آسا، سارے نعیمہ دیاں مثالاں دیون، اسدے حُسن تہ پاکبازی دیاں قسماں کھاون لوک آکھن کدے اسدے داماناں تے نماز پڑھاں تاں وی غلط نہ ہوسی کیاں جے اس سُن اپنی عزت اسطراں سمہال کے رکھی دی ہے۔

نعیمہ چجر اتنکر کھر رہئی اچرا توڑیں تہ اسدی ہر گل ظاہری تہ باطنی حالت اہیجی صاف ستھری آسی کے اس سُن جیاں باہرادی چھنگ وی نہ لگن دتی ہوئے پرہن اسدے باہر نکلن داویلہ آگیا پڑھائی شروع ہوگئی لوکاں دیاں مجمیاں بچ اپنا گیناں لگا رہیا ہور شرما دی ماری دی زمی بچ لہے گچھے پر نعیمہ دی چُھنڈ نعیمہ دے نالو نال نیلے کہنے بوٹے دی چھاماں نالو اس تہ نہ تُہپ پین دیوئے نہ اس کو

کسی غیر ادی نظری بچ این دیوے، نعیمہ دی پال پوس بڑے چنگے جے کہر اچ ہوئی دی آسی، نعیمہ دے ماء پیو بڑے سدھے سادھے نیک محنت کش سچے، باغیرت حلال روزی کھادے والے نعیمہ دئے پیو تہ ماء صبح سرگی کو اٹھ کا نماز پڑھن قرآن پاک دی تلاوت کرن فر اپنے کم کار شروع کر کہنن تہ دھینہ چلکے تکر اوہ اپنے کم مکا کے آرام نال چوکھراں پہارواں، بکریاں، ککڑاں کو دھن تہ کہاہ دانہ بہاون، کدے کدے پچھاں لہاماں داہر لا کے آرہون تہ زمی باڑی گوڈی تالی، راوچی، سگ جھڑا کم ہوئے اوہ کرن ہر چیز کہرادی خدادی دتی دی آسی اللہ کدے کسی چیز ادی تھُڑک نہیہ لائی کہرا دا پہت، ساگ، مرچاں، چینگن، بیگن، کدوں، پھلیاں، ترٹیڑیاں، سلٹیاں، تریلے، لالّاں، پٹھے، چونوے، پیاز، مکیئی، کہاہ، کھوڑ، چوٹے، ہاڑیاں، شولچیاں، بٹاروں، بٹنگ، ناکھ، ملوک، داکھاں، آلو بخارے، زرچے، توت، پھگاڑے، دودھ، کہے، لسی، کلاڑیاں، مکھن، سیالے جو گے سُکے دے ساگ لوبڑ، تڑوبڑا، سونچل، کنجی، لانگڑو، کڑم، تے پہاندی للورا، بھتوا، ٹھپر، چلیری، لون سلونی، گنیہار، پلیہاک، چھپ، اسطراں ککڑ، پوتے، ککڑیاں انڑلے دیندیاں، کُرک ککڑیاں، بچھے، لیلے، بکروٹے دیناوی ضرورت دی ہر اک چیز بے تحاشی ہوندی آسی۔

دہُن لوکاں دی طبیعت بدل گئی دی ہے اگا اگا دوئے دی بچی اپنی ہوندی آسی پرہُن او گل نہیہ رہئی بلکہ ہوا ہن بدل گئی، ٹھنڈے چھکڑ چھلن لگے دماغ تے اس بے غیرتی دی ٹھنڈ وسن کو را جما چھوڑ یا اکھیاں تے پمن بالاں دی جائی سلاکاں لگ گیاں، تیوی دے نور نچ مانہہ دی چٹی برف جم گئی جیبھ شیطاناں داسنگ پکڑ گئی جھڑا جس کو جسطراں چاہوئے زخمی کرے دلاں کو زخمی

عزتاں دی بکھی بچ سنگ مار کا اندر اس کڈھ چھوڑے نک جہڑا پھلاں دی خوشبو مُشک سونگدا آسا ابلیس دی ہکیں نسلا دی ٹینکی بن گئی جس بچ ہُن پھلاں دی خوشبو مشک سونگے دی جائی کوئیلیاں دی واہٹر سونگدا ہے، کن ہن سچ نہیہ سن سکتے، نہ ہن اوہ آسمانی واز سُن سکدے ہین بلکہ کن ہن غیر محرماں دے سریلے گانے گیت تہ باجیاں دیاں آوازاں نال جاگدے ہین، ہُن کسی بادشاہ یا کسی عادل دے کن کسی مظلوم دی فریاد نہیہ سن سکدے بس ہتھ ہن کسی دی مدد کیتے واسطے نہیہ اٹھدے بلکہ اوہ کسی مسکیناں کولوں کھاٹکڑا یا پہوراکھسّے واسطے ہلدے ہین پیر ہن کسی بیمار دی خبر پتہ کہدے واسطے نہیہ ٹردے بس اوکدے ٹُردے ہین تہ صرف عزازیل دے میلے بچ، عزازیل سن میلا ایہجا آن لایا کہ بس ہاروت تہ ماروت کدے اس تیہاڑے ثریا کولو بچ وی گیندے اج دے اس میلے بچوزمانیاں بچ نہ اپنا دامن پاک رکھ سکن آ'' نعیمہ دے پیو اکبر سن پکھی نعیمہ دی ماؤ کو آکھیا''۔

نعیمہ دی چھنڈ ہُن کدوں دی لہے گئی دی ہے جس ویلے نعیمہ کو پتہ لگا کے مغرب بچ گُھڑیاں کس طراں جلدیاں ہین کیاں جے تعلیم دا زیور اسکو ہتھ آیا مگر ہن ایہہ زیور ہیریاں تو بغیر ہی ہے اس بچ اوہ قدراں دے ہیرے نہ رہے جہڑے صلیبی ڈاکواں کڈھ کھڑے، ہُن اسدا ہر اک فرداندے باہے دے ہیرے ہی جہڑے معمولی شیشیاں دے بنائے دے ہین اصلی ہیرے سمجھدے ہین۔ ایہہ زیور گلا بچ باہے نال ہی سرادی چھپری چھک کا لہاڑ کھڑدے ہین کیاں اجے ایہہ خالی بٹیاں تہ شیشیاں دا پہار ہے اصلی ہیرے پہارے نہ آسے بس لو آسی چمک آسی چھنڈ اتلا وی نور دیندے آسے نکھار ہور کہونہ دے کا صفائی

پیدا کردے آسے۔

بیوٹی پارلر گچھ کا نعیمہ سن میک اَپ کرالیا کیئاں قسماں دے پوڈر، کریماں ہومشکہ واسطے انگریزی پرفیوم تہ ہور باقی سارا کجھ آیا پر اوہ حسن ہُن مُک گیا جھڑا مثالی حسن آسا ہُن زمانے دی تہوپہ سُن رنگ کالا کر چھوڑیا، سرا دے بال کلف کر کا چٹیاں سیں کالے ہوئے نونہہ رتے لال کر کر کا سرُخی لہوادی مک گئی ہور ساری نونہاں تے آ گئی ہر پلے۔ جتھاں سن حسن دالعل ٹھک کا رکھیادا آسا بزاراں دی ہوا سن اُڈار کھڑے ہُن پا چھی چمڑی سُن آٹے دی کھلاّ نالو حسن دا آٹا باندا کیتا نعیمہ کو اپنے اس بدلاؤ تے بڑا دکھ آسا پر ہُن اوہ جتاں نالو سپ بن کا فرجن نہ بن سکتی آسی پھُلا نالو کھل کا کلی نہ بن سکدی آسی، کماناں بچو تیرا نالو نکل کا فر مُڑ نہ سکدی آسی منھواں بچو گل نکل کا نہیہ مڑ سکدی اسطراں نعیمہ سوچدی رہی جے میں مُڑاں جسطراں میں بچپن گذاریاں نکیاں سیں پلیاں بڑی ہویاں جیاں پھلی بچ دانہ کوری بچ دودھ آسیاں پر ہُن کے آں بس اک بُت جھڑا کاغذاں تے ہوندا ہے سکیادا پتر ہاڑادا گول مول بٹا جس کو وقت داپانی جر چا ہوئے روہڑ کھڑے......

نعیمہ ہُن صبح ہتھ منھ تہو کا آئی شیشہ دکھتیاں نال ہی اس کو جیاں بجلی دا کرنٹ لگا ہور انچہک ''اوہ نعیمہ'' اسدے منھواں تھیں نکل گیا'' ایہہ کے قہر کر رہئی دی ہیں اللہ توہڑی شکل بگاڑی ایہہ کے حالت بنا چھوڑی دی ہئی اپنی ''فر تاولی تاولی اٹھی تہ ٹرنکا بچو اپنا فوٹو کدیس جھڑ لپہلیاں داچایادا آسا نویں فوٹو کیاں ماڈل طریقیاں نال بنوائے دے کنداں تے لڑکائے دے ہین پر اج نعیمہ کو اپنا اویلا دکھنا آسا جس بچ کوئی بناوٹ کوئی تہوکھ نہ آسا نعیمہ کو خیال آیا جے

کدے میں اپنی چُھنڈ نہ چھوڑی دی ہوویا نالے پلے لیندی ہواں اج مکوانہاں بکواساں دی لوڑ نہ ہوندّیا کھبا ہتھ مار کا میک اَپ داسمان ڈسکا تو تلاتُھند ماریا، ''ماہڑیئے اماں میں لگیں میں تکوگُتھولوڑاں تو مکو جو کجھ آکھدی آسیں میں نہ کیتا، مکواَج سمجھ آئی کہ توہڑا آکھنا کے آبساجیاں شرداپچ چھٹی نال بوٹیاں نالو پتر زرد پیلے ہوئے دے زمی تے چھڑھ گیندے ہین اسطراں میں اس بوٹے نالو خالی رہ گیاں ماہڑے نال نہ پھُل رہیا نہ پتر رہے ہائے ماہڑیئے چُھنڈے ہائے ماہڑیئے چُھنڈے میں ہُن بس راہ داکہاہ آں جسدی کوئی قدر نہیہ۔

شیشے بچ دکھ کا نعیمہ سُن آکھیا کدے اسیں ایہہ گل سب جان گچھاں تہ فراسیں اوہ حسن جہڑا چُھنڈ اچ محفوظ آسا، اسیں فراپنی چادرلوڑاں چھنڈ بناواں پر اوہ ہُن شرداداں پتراں نالواُڈر گئی، سیال آ گیااج جسراں نیلے پترنہیہ بوٹیاں نال لگ سکدے اسراں ہی ماہڑی چُھنڈ وی گئی نعیمہ شیشے اگواٹھی تہ اُٹھ کے ڈیوٹی جلن دی تیاری کرن لگی......

قحط سالی

''اسلام علیکم چاچا!'' ''توں کون ہیں'' میں جیاں میر محمد چاچے کو سلام کیتا اس سُن مکو سیانتا ہی نہ میں اس کو دسیا جے میں اسلم ہاں مقبول دا پُتر، میر محمد چاچے صرف سِر ہلایا ہور بس میں بچ حیران ہویاں یرا ایہہ چاچا روز اسدے کہر صبح اکا چاء پیندا آسا فرابّے نال کماں تے جُل گیندا آسا اسدے کہرادی ہر چیز تھیں واقف آسا بٹے لکڑیاں سیاندا آسا چوکھر بچھے سب کجھ اس کو پتہ آسا، فر کے گل ہوگئی کے ایہہ مکو یعنی اسلم کونہیہ سیاندا جہڑا اس کو روز سلٹی پہُن کا دیندا آساں چاء ٹکڑا اگدے رکھدا آساں برفو والے پلے پٹوڑا پٹی، بوٹ باہر ٹک کا سُکا کا دیندا آساں کیں سالاں تکر فر کے گل ہے۔ پر ایہہ شاید کوئی ہور جنا ہے جس کو میں میر محمد چاچا آکھداں کیاں کے میر محمد چاچا تہ فوم دے ٹاکیاں والے بوٹ ترُٹے دے پلے کونہیاں جنواں اُتو ہر ویلے چھرے دے ہوندے آسے پٹُی پھٹری دی میلی آسی پرانے چمڑے دے بوٹ کوٹ تہ پتلون سراتے چمکتی کراقُلی نہ نہ ایہہ میر محمد چاچا نہیہ میں پلاوا کیتا۔

باراں سال ہوگئے مکو میں بیرونی ملکاں وچ رہ کے آیاں اتھادی دنیا ہی بدل گئی دے ہے۔ نہ اوہ لوک نہ اوہ مکان نہ اوہ خوبصورتی نہ اوہ سبزہ نہ اوہ خاموشی تہ سکوں ہُن کے بس پہیڑ پہاڑ گڈیاں دے تھویں نہ اوہ پیار نال پھرے دے مکان جناں کو اسیں لڑیاں آکھدے آسیاں اتو کہاہ دیاں چھتاں یا اسدے داہر تختیاں دیاں چھتاں یا شنگلی بس اج رسماں بدل گیاں رواج بدل گئے تائیں میں کل حمیدا دوستا کول گیا انہاں مکو کھڑ کا مزماناں والے کمرے وچ بہالیا ہور بڑے جئیے مجھے وچ چاء آ گئی ٹکڑے میکئی دے نابود، بیکریاں دا سامان میں آکھیا میکئی دی رٹی کھوالو حمید آکھن لگا "یار توں وی کے گلاں کردیں کجھے جندر اوہ پرانیاں گلاں مُک گیاں نہ اوہ لوک رہے نہ اوہ چیزاں رہیا بس یاداں رہ گیاں نہ کوئی میکئی کھاوے نہ لاوے۔

ہاڑ آیا تہ نہرادانا وارُہڑ گیا تمام گرائیں ہل گے ہور کڑیاں بٹیل بٹال کا آن ناوالا یا یا کوئی گل ہوئے تہ سارے گرائیں اکھٹے ہوگیندے آسے پراج کے کوئی کسی نال گل نہیہ کردا میں دُعا کرالی سباں گرائیاں کو دعوت کیتی پر تھوڑے بچ لوک آئے بڑے پہا جی سن مکو پہلیاں ہی آکھیا آسا کے اتنا نہ پکا ہُن لوک نہیہ ایندے ہر کوئی ہُن ہتھہک سمجھدا کسی دے کہر گیناں پر میں نہ منیا اپنا نقصان کرالیا"

اتنے وچ بانگ لگی مکو بڑا اوپرا لگا کیاں جے اج لوڈ سپیکرا تے بانگ لگی اتھا کوئی وی لوڈ سپیکر نہ ہوندا آسا، ہتھ منہ تھو کے میں میستی داہر ٹُرپیاں میستی کو رنگ روغن، فرشادی جائی والٹوال ڈاھیا دا ہے۔ پنکھے لگے دے ہین، پر نمازی غیب، پہلیاں جدوں بانگ لگدی آسی تہ غسل خانے کول اتنی پہیڑ لگ گیندی آسی جے کڑیاں تلاں اُتاں نہ ٹُرسکدیاں آسیاں اج اتھا اک دو آدمی دکھے، میستی وچ چار پنج آدمی دکھے ہک دو تہ اوہ جہڑے گراں وچ بڈیائی دا دعویٰ کرن

والے، کجھ دکھے غریب لوک، باقی لوک کُھر گئے، خیر میں نماز پڑھی مکواندازہ ہویا
کہ واقعی اتھا اوہ لوک نہیہ رہے اس بستی بچ، ہُن نویں مخلوق ہے شکلاں صورتاں
تہ اندیاں اوہی ہین پر مٹی اوہ نہیہ کیانکہ اگلے لوک ذرا بارشاں مچ ہون لگن یا روڑا
کھل گچھے تہ چھٹ پیسے، چاول، لکڑیاں جس کول جو ہوئے بٹلا کرن تہ فرداند آن
کا صدقہ کرن یا کڑاہ کرن اج کجھ وی ہو گچھے کوئی پرواہ نہیہ جیاں انہاں لوکاں دا
خدا وی پیسہ ہی ہے ہر چیز اس نال حاصل کیتے دی کوشش کرن لگدے ہین۔

مکواوہ ویلا یاد اندا ہے جس ویلے اسدے بڑے بڈیڑے کم کردے
آسے ہور کے مجال جے اوہ تھکن یا بیمار ہون تیہاڑی کم راتیں بہہ کے کتاب
پڑھنی یا قصے سنانے سارے کول بہہ کے کن لا کا سُندے آسے ہور دل دلا نال
رلے مِلے دے آسے اج کل دے لوک اپنے آپا کو تعلیم یافتہ ہور تہذیب یافتہ
اکھالدے ہیں پر ایہہ چمک صرف باہرو باہر ہی ہے بس ظاہری بناوٹ اندرو
کالے ہوندے جلدے ہین دل تعلیم یافتہ نہیں باطن تہذیب یافتہ نہیں ہر کوئی
اپنے آپا کو خدا سمجھدا ہے کدے دعویٰ کوئی نہیہ کردا خدائی دا نمرودنا لو پر عمل پورے
فرعون والے ہین، میں تہ سمجھداں کے اس بستی کولوا وہ لوک چنگے، میں جرمنی بچ رہ
کے آیاں اتھا تہ لوکاں دا ایہہ حال نہیہ کوئی کسی دا حال نہیہ پچھدا کدے پچھدا ہے
تہ فراوہ تکلیف دور کردا اتھا پھرا کدے ننگا پہکھا ہوئے دوئیے لکھ پتی پھرا وکو پرواہ
نہیہ ہوندی جتھا دی مٹی ہکیں دوئے واسطے قربان ہوندی آسی جتھا دے پہاڑ،
جتھا دی ہر چیز صرف پیار بنڈدی آسی فرتہ انسان......

آدم خور پلپیار

''کھل'' واز آیا میں کھل رہیاں پر انھیر ے بچ نظر نہیہ ایندا ٹھپ ٹھپ وازاں نیڑے این لکیاں ''ہتھ کھڑے کر'' گرجدار آواز آئی میں ہتھ پٹوڑے دی چھماں بچو کڈھے تہ کھلے کر کہدے چُسمُسے بچ مکوتُہت جے نظر آئے گچھاں دیاں شاٹھاں بچو دیاراں دیاں بوٹیاں بچو کالے کالے تُہت کھواڑی دیاں بنجیاں نالو بندوقاں تنی دیاں پنج ہک گز، ماہڑے کولو دوراڈھے کھل رہے، اچن چیت ماہڑے تے بیٹری دی لوپئی جیاں ادھی راتیں انچک دھینہ پھٹ کا دوپہر ہو گچھے ماہڑیاں اکھیاں دی لو مُک گئی، میں ہتھ اکھیاں داہر آندے ''اتھ اوپر کر'' رُعبدار آواز آئی میں اکھیاں نہوٹ کا ہتھ فر اپنی جائی رکھ کدے ''دو قدم آگے چل'' فر اک ہور آواز آئی میں مشکل نال دو قدم چائے ''تھاپہ تلاشی لواس کی'' بندوق ہکیں ہتھا بچ پکڑ کا لگا پھلورن کچھاں، ٹوٹے کو بکھیاں، ٹہڈ ٹٹولے کو مور دبائے کو، جنواں دیاں کچھاں جنگا دیاں پنیاں گئے

وی کھوٹے مت مجھ رکھیا دا ہوئے، لکھ کالا تہت پھلور کا باندا ہو یا تہ آکھس ''چلو اگے'' میں ٹرپیاں ست اُٹھ قدم ٹریا ہوساں تہ ''اتھی کھل'' واز آیا پچھو ہیں ڈھنڈے نالوزمی پکڑ گیاں جیاں ڈھنڈے دی کوئی اپنی مرضی نہیہ ہوندی بس اوہی حال ماہڑا وی آسا پاس دس نہیہ توہڑے کول'' میں کوک مارکا ہاں کیتی اس ہتھ اورلں آندا تہ میں گلا بچ لڑکائی دی گتھی کڈھی اس بچو پاس کڈیا ''ایہہ لو صاب'' پاس دیندیاں آکھیا، پاس ماہڑا اس تہتا سُن کہدا ہتھا بچ رکھ کا فوٹو اتے بیٹری لائی تہ ہیرس آن فر ماہڑے منھواں تے بیٹری لائی کدے پاسا تے کدے ماہڑے منھواں تے، تو کدھر رہتا ہے''۔ اُس تہتا سُن ماہڑے کولو پچھیا، بانہہ دے شارے نال ''ادر تلاں صاب'' میں جواب دتا ''کس گاؤں کا ہے'' میں گراں داناں دسیا تہ ''نام کیا ہے۔ میں اپنا ناں دسیا تہ ''باپ کا نام'' میں پیؤ داناں وی دسیا، اک دل آیا کالے ریچھا دے پُترا کو آکھاں جے پاس توہڑے کول پچھدیں ماہڑے کولوا کھیاں کو کو کرے پیئے گئے دے نیئے، پرکے کراں سُکے دے چاہو تہرا تے کھلتھا دا آں فوم دے بوٹ لائے دے ہین ٹاکیاں لالا کا اندے تلے دا اصل نشان وی مکو نہیہ یاد رہیا دا تر اہڑ وی ہے تہ اُو کھاوی، اگا چھنچھاں والا پڑ ہے میں کدے انہاں نال چھیڑ ساں کجھ فات مارسن یا گولی دی ست کڈھ کا روہڑ چھوڑسن، کہرادیاں کو دسمیں تیہاڑے تھیساں ''ادھر کیوں آیا ہے'' ہکیں سُن بندوقڑی دا چُکھن دے کا پچھیا ''صاب گاں گم گئی'' میں اکھیا'' گاں گم گئی ہے کہ جاسوسی کرتے ہو'' میں کناں کو ہتھ لا کا توبہ توبہ ''کلو'' میں دکھیا دا ہے اوہ وی رار پار جاسوسی کردا آسا، تہ اسدا حال کے ہو یا، میں کدے وی اس دی گل نہ پہلساں تہ فر میں جاسوسی کرساں، کدے جم کا وی

نہ۔ میں مر گیاں ترے چار تیہاڑے سیں گائیں پچھا۔

ماہڑے داہروں پچھاں مُڑ یا تہ "پو کیا کریں اس کا"، شاہد اوہ اُندا بڑا آسا او آکھن لگیس "بڈھے کو بہن کا نال کھڑ واتھا ہی دکھساں کے کرنا ہے دوّا بولیا یہ تو مجھے دشمن لگتا ہے" "نیں صاب نیں میں دشمن نہ میں مزدوری کرداں" میں بس اتنا آکھیا تہ اکھیاں تے پٹی بہن کا ٹورن پئے گئے میں چھڑ ھ چھڑ ھ گچھاں ہتھ دوئی پچھوکنڈی بدھے دے ہین، ٹردیاں چھاٹھیاں وی منھواں تہ خمے مارن، آکھاں یرا اتھادی ہر چیز بیری ہے، کسی جائی جڑاں نال اڑاں تہ تڑاک کرکا بجاں، ہکیں جائیو میں کھہڑی توں چھڑ ھ گیاں خدا ہی بچایاں کُہرے چلھو تھراتو پیر تر ڑ گچھے ماہڑا ایہہ ٹُرنا جیاں غلامی دیاں صدیاں گذر گیاں پر کے کراں ہُٹا مٹا دے بیری سُکے مالک "ماہڑ یا خدایا تو ماہڑی مدد کر" "موٹو" ہک ڈراولی جئی واز آئی دوئے پاسیو "جی صاب" "اس بڈھے کو ادھر لاؤ سب کے ساتھ" ایہہ اوہی ڈراونی آواز آسی فر جواب آیا "سر" انچھک کسی ظالماں دے پُترا پچھو کو ٹھہلا ماریا میں اوندے منھ کسی کنداں نال گچھ لگاں پر مکو لگے دا احساس تہ نہیہ ہویا ایاں تہ صنعاف آ گیا فر اک واز آئی "ایہہ بڈھے ادھر بیٹھ جا"، ہکیں سُن ماہڑی اکھ نہوٹے دی پٹی کھولی، میں ہُن کجھ دِکھ وی نہ سکدا اکھیاں میچے گیاں دیاں ہین چھٹ کہڑی میں اکھیاں ملدا رہیاں ہُن ذرا ہک دِسن لگا۔

میں جہڑی جائی پیا دا آں ایہہ اک کٹھو ہے یا غار ہے چھ X چھ فٹ ہور اُچا پنج فٹ ہوسی باہر دھینہ لگ گیا دا آسا میں بے تاب ہویاں کے باہر نکلاں دھینہ لگ گیا ٹہا کیاں دیاں چونتریاں تے ایہہ صبحی مچ سوہنا وی لگدا ہے اور مکو

فکر گائیں دی جے میں گاں لوڑاں ترے تیہاڑے ہوگے مکو گاں لوڑ دیاں لوڑ دیاں مکو پورا یقین آسا ماہڑی گاں اتھاہی سجے کھبے کسی پاسے ہوسی میں سوچداہی آساں کھڑپ ہویا بوہا مارے گیا بوہاوی بڑا ہی عجیب آسا میں ہُن بہہ رہیاں۔

ہئے پئے نہیہ مُڑیا وا شادیاماؤ سُن اپنے پُترا کولو پچھیا توں کیاں پرشان ہوندی ہیں لی اماں ابّا مُڑ ہی ایسی بس ایندا ہوسی گاں تھا گئی ہوسی کہن کا ایندا ہوسی اج چوتھا تیہاڑا ابے کو اوہ ضرور گائیں کونال آن سی نہ وا گدریا ماہڑا دل کھتولیاں بچ ہے اللہ خیر کرے، خیر ہوسی گائیں کو حلال کرتوں دا کسی کولو پچھیں آں، کسی مت ڈٹھا ہوئے اللہ خیر کرے اللہ اساں مسافراں داتوں ہی ہیں" اسماناں داہر ہیرس تہ بس گوئے دی پچی چا کا ہوتر ادہر ٹُر گئی......

شادا اُٹھیا تہ نکے لگ آیا جہڑا وی ایندا گیندا ملدا اہے اسکولو پچھدا اہے تُساں ابا تہ نہیہ ڈٹھا پر احمد علی کِسے سُن وی نہیہ ڈٹھا صرف اک جنا ملیا تہ آکھن لگا "شادیا توہڑا پیو احمد علی میں کل نماشاں ویلے کھدری بچ ڈٹھا آسا آکھدا آسا گاں ہک گم گئی دی ہے سارا املکھ کچھ آیاں پر گائیں دا کوئی اتہ پتہ نہیہ لگا میں اس کو آکھیا آسا آراتیں ٹِکار ہو صبجی لوڑیں گاں شاں، آکھدا آسا میں تاجے کول جلداں تو تاجے دے کہر جُل کا پتہ کرتکو اتھوں ہی اسدا نیواں تھیسی"۔ شادا تاجے دے کہر گیا" پچھیا" چاچا ابا ادھر تہ نہیہ آیا" تاجے سن اندر چلہے اگا بیٹھے دیاں ڈنڈ کیتی" لنگ وا اندر آ ٹی دا چپا کھا، ابا تھارہسی اوہ صبی سرگی کو اٹھ کا نکل گیا میں میستی جُل گیا آساں، آلنگ توں اندر، نماشاں ہون لگیاں توں باہر کیاں کھلتھا داہیں آبرتھ دالی گدریئے او پہیڑا اُراں آن"۔ "نہ چاچا میں جُلداں کہر سارے راہ تکتے ہوسن میں اِتھا بہہ رہواں ابا کہر نہیہ آیا نہ کسی ڈٹھا

تیہاڑی‘‘ شاد ااس امیدا تے مُڑ یا کے ابا اسدا کھر آ رہیادا ہوسی......

شادے داپیو احمد علی اسو یلے اس غار اچ یا کٹھو اچ بند ہے تیہاڑی اسدے نیڑے کوئی نہیہ آیا نہ کسی دکھیا نہ کسی کھادے کو کجھ دتا نہ پانی دتا نہ پچھیا نہ دکھیا، اک دو واریں احمد علی سن بوہا چھکیا پر بوہا نہ کھلتھا پہلیاں خوفا نال منھ سک گیا فر جیبھ سکی فر گل وی سکیا پر ہُن اندرادیاں رگاں وی سُک گیاں جگر سکیا تلی سکی ہور گرُ دیاں سن کم کرنا چھوڑ دتا۔

کھٹ کھڑٹ ہو یا تے بوہا کھلتھا پر رات پئے گئی دی ہے احمد علی انھیر ے بچ آیا انھیر ے ہی بچ رہیا تے ہُن......وی انھیر ے بچ ہی ہے، بوہا کھولیا تہ بیٹری دی لو بلی، احمد علی دیاں اکھیا دی لو مُک گئی کجھ نہیہ دسدا ایہہ کہجی لو ہے جس انھیر اکر چھوڑیا ایہہ اج نویاں لوکاں دی لو ہے جہڑا اصل بچ انھیر ا ہی ہے لو جیاں جیاں نیڑے ایندی گئی ایاں ایاں احمد علی کو انھیر ادستا گیا۔

احمد علی منھواں پہار ہو یادا مچھی نالو پھڑ کدا ہے کسی ظالماں سُن اس دے پیڈواں بچ لت دے ماری، لت وی سمے والے بوٹا دی، احمد علی دو ہرا چوہرا ہو گیادا ہے، حالاں احمد علی ہوش نہ سمالیادا آسا دوئے سن کسی چیزا دی سٹ جنگا دی نلی تے ماری بس کڑک واز آیا ہڈی دو ہو گئی دی آسی احمد علی دیاں ٹانکاں نال اسمان پھٹتا آسا زمی پہورے پہورے ہون لگی، ٹھاکے کم گئے جھنڈ چُھل گئے پہاڑادیاں اسماناں نال گلاں کردیاں چوٹیاں سجدے بچ پین لگیاں، نیلیاں سِلّاں دو ہو گیاں پر انھاں تے کجھ اثر نہیہ ہو یا جھاں سُن احمد علی دی جھنگ پھنی، بناں دے رُکھ وی ہدک ہدک کارون، مارنا والے خوش ہون نہ اندے سینے پھٹے نہ کلیجہ کمیاں نہ اندراں سکیاں نہ بدن ڈریا، فِدا آیا ہور اس سُن احمد علی

دی حالت دکھی، گِٹا پکڑ کا تر ہو کہد ا احمد علی دیاں کلوکاں جلدیاں ہین جیاں احمد علی دا درد بدھد اجلد ا اُندی خوشی بدھی جلدی ہے۔شاید انسانیت کو زخمی کر کا انہاں لوکاں کو خوشی ملدی ہوئے، ٹھنڈ پیندی ہوئے، احمد علی دے منھواں سیں ہکوئی آواز نکلدی ہے اوہ اللہ توں ہی ہیں یا اللہ مدد کر اللہ داناں سُندیاں ہی انہاں تے جیاں نیلے نملا دی بج پے گئی، فر اوہی ڈراولی آواز آئی "بڈھے کو اوپر اس کے پاس بھیجدو بڈھا اُدھر ہی اس کو یاد کرے گا" اس دی گل مُکی اچن چیت ہی احمد علی دی کیاڑی بچ سٹ لگی تہ احمد علی داواز بند ہو گیا نہ اسدا واز مُڑ کا فر کسی سُن سنیا۔

اسلام علیکم چاچا تُسیں کیہے ہو خیر ہے جندک بل ہین ہور سارے گھرے خیر خیریت ہے باغا بچ بڑدیاں ہی احمد علی کو نورے سن سلام کیتا ہور نورے نال مچ سارے اوپرے چوپرے لوک ہین، نوجوان، ادھ کھڑ، بڈھے احمد علی سن اتنا سوہنا ملکھ کدے وی نہ دکھیا دا آسا عجیب پھُل، میویاں دے بوٹے انار، داکھاں، چوٹے ناکھ پر اُسدے مُلکھا کو لو سوہنے ہور ہجے میوے وی ہین جہڑے کدے دکھے نہ سنے، نہراں چٹیاں سونے دی ریت بچ دودھ، بگدے ماکھیاں دے کٹھے احمد علی نورے کو لو پچھیا "تسیں تہ بونڈری تو پار نس گے آسیو۔۔۔۔۔۔اتھا کر، تُسیں تہ دوئے ملکھا بچ جُل گئے آسیو وا" ہاں چاچا ایہہ دوا ہی ملکھ تہ ہے ساریاں کورت بگدی ہے کسی کو درد نہیہ احمد علی سُن جھنگ دِکھی لہو بگدا ہے پر درد نہیہ سرا بچوخونا دے ناڑے لگے دے ہین پر درد نہیہ سرا کو ہتھ لا کا دکھیا پھٹ گیا دا آسا ہتھ لہوانال پھرے گیا پر دُکھتا نہیہ احمد علی حیران ہو گیا دا ہے کے ایہہ کے وجہ ہوسی مکو درد نہیہ مکو کسی دا ڈر نہیہ اِتھا، بن نہیہ ایہہ تہ باغ ہے انھیر انہیہ لو ہے لو وی کے اوہ لو نہیہ جہڑی انھا کرے بلکہ اوہ لو ہے جہڑی

دِلاں کو روشن کر دی ہے ٹھنڈ پئے گئی دِلاں بچ سارے ارمان پورے ہو گئے'' ابا ابا اتنے بچ اک نکی جئی معشوم جئی آواز آئی نِکا جیا جندک دوڑ دا آیا احمد علی سُن دکھتیاں ہی سیان کہدا ''نکیا توں وامیں لگیں واتوں تہ مر گیا آسیں'' ''نہ ابا میں مریا نہ ایہہ دِکھ توں میں جیندا آں ابا توں کدوں آئیں اماں بل ہے اس کو کیاں نیں آندا اتھا درد نہیہ ہوندا اتھا کوئی وی اساں غریباں کو نہیہ ماردا''۔ اچر نورا آیا ہور احمد علی کو نال کہن کا اُڈرن پئے گیا کجھ بوٹے ہکیں تے بیٹھا احمد علی کو آکھن لگا ''کھا کھا چاچا جو مرضی لگئی'' احمد علی مزے نال جہڑا میوہ مرضی لگے کھاوے، دل جو چا ہوے کھاوے ہر چیز حاضر نورے آکھیا ''چاچا توں وی اپنی کہانی سناناں آدم خور پلیارا دی ایہہ پلیارا سدی راکھی نہیہ بلکہ ایہہ اتھا غم، درد، دُکھ، ٹانکاں، چینکاں، رونا، بلکنا، چچلیناں سارا کجھ اساں تے ازمائے کو لائی دی ہے، چاچا مکو وی اس آدم خورا پلیارا سُن مندی طراں کھادا، میں میانساں بچ کیں تیہاڑے ایدا نچ رہیاں مندی طراں ماہڑی موت ہوئی اتھا کوئی مکو پانی دتے والا وی نہ آسا پر ہُن میں سکھا بچ آں'' احمد علی آکھیا ''ہاں ہاں نوریا تدھ سچ آکھیا اسیں تہ ہُن مزے بچ آں......

دواں کالیاں تہتاں سن تر ہو کا احمد علی دی لاش ٹہیری توں تلاں بگا کارو ہڑ سٹی، جتھا نورے دی لاش وی ہے ہور وی کیں لاشاں پیاں دیا ہین، گاں آ کا احمد علی دی لاشا تے ساری رات رُوندی رہئی فر گائیں سوچیا جے ایہہ سارا کجھ ماہڑی وجہ تو ہویا ''ایہہ باڈراں لایاں کس کیاں لایاں''؟ گاں آپنے آپا کو آکھن لگی جے ''اتھا دے لوک جس ویلے سیے رہے، نکمّے ہوئے، بے کار ہوئے، بہادری تہ شجاعت گئی مو تو سیں ڈرن لگے تاں انہاں لوکاں کو آن

ظالماں لتاڑیا، ماریا بے عزت کیتا'' گاں صبحی اُٹھی تہ ٹُر پئی فرمڑ کا گاں اِدھر نہیہ آئی تہ نہ ہی اوہ کہر گئی شاید احمد علی ہور سنگیاں دے دفن کفن لوڑے کو گئی دی ہوئے پر حلاں تکر نہیہ مُڑی، آدم خور پلیار لہو چوس کا پھوک تہند چھوڑ دی ہے اسراں اوہ پلیار باٹی ہوندی جلدی ہے کون ہوسی جھڑا اس پلیارا دے چل پٹ کا سیالے چُھلے بچ ساڑسی۔

آکڑیا دا عاجز

سن کاسی کنڈے چڑھ گئے، لہرو نال ٹھڈ کمن لگے، پر دل روندا اکھیاں
بچ اداسی تہ خاموشی بسوس چہرے توں صاف دسن لگا ہک رنگ ایندا دوا رنگ
گیندا، نظام الدین صوفے تے بہہ کے سوچن لگا۔ میں ایہہ کے کیتا میں آپا
جوگی آپ کھُن رہیاں، میں اُندے آکھے تے ایہہ کے کیتا میں نہ دینا دار ہیاں
نہ دنیا دا، ہُن میں اتھوں نکلنا ہے، ایہہ کہر، ایہہ شان، ایہہ ٹھاٹھ، ایہہ مزے،
ایہہ عیشاں تہ آرام، سکھ تہ چین، امن تہ سکون، موز تہ مستی، دوست تہ یار، ایہہ
سمان تہ پہانڈے، کپڑے تہ بسترے، مخملی فرش تہ سنہری تالوا، نوکر تہ ملازم،
سکورٹی تہ رکھوالی، دولت تہ روپے، ساگ سلونے، ککڑ تہ ہنڈو، ماس تہ مچھی کلیجے
بچ جیاں سویاں لگدیاں ہین مگر......

گراں بچ صلاح ہوئی جرگے ہوئے برادریاں اکھٹیاں ہویاں بڑے
نکے سن بس ہک ہی ناں کہد اجھڑ اناں آسا نظاماں، نظاماں اک پڑھیا لکھیا دا

نوجوان آسا ہور اوہ لوکاں دی طرفداری قانونی طور کردا آسا، راشناں دی گل ہوئے، بجلی دی گل ہوئے، پانیاں دی گل ہوئے بس نظاماں اگا ہر جائی لوکاں دی بلائی لگے واسطے نظاماں قربان، تائیں سبھاں سن الیکشن واسطے نظامے داناں کہدا، لوکاں بڑیاں امیداں تہ ارمان جوڑ کہدے آسے اس ناں نال تاں ہی ساریاں بڈیاں بڑیاں سن نظامے کو منڈیٹ دیالیا ہور ہن خوشی نال ووٹاں دی اڑیک بچ عیدی دے چنانالو بے تاب ہوگئے، گراں بچ نہ تہ بجلی ہے، کدے کدے ایندی ہے، پانیاں دا ناموںنشان وی کرے نہیہ، چوئے سک گئے، نہراں، کولاں، گندیاں ہوگیاں شڑ کا داناں ہے بس اہڑل تہ گڑنگ ہین ہور بے کاری تہ بے روزگاری سن نوجواناں کو مایوس کر چھوڑیادا ہے، محنتی تہ جفاکش نڈیاں کو فیرار و بنا چھوڑیا۔ لوکاں دے ہزاراں مسلے اہجے آسے جنہاں کو حل کرنے واسطے کسے خاص ہک نڈر لیڈر دی لوڑ آسی۔

''تروان تروان گدریاں دی جنڈی بناکے ہر کہرا بچ جولو ہور کڑیاں جنے سبھاں کو ووٹ باہے کو آنو''۔ ایہہ صمد چاچے صبحی میستی کول بہہ کے حکم دتا تہ سبھاں ووٹ باہے ہور نتیجہ ایہہ ہوہا کے نظام الدین اکثریت نال اس حلقے دی سیٹ کہن گیا۔ جیاں لوکاں دے امیدوارادے جتنے دا اعلان ہویا تے لوکاں سن، دہلیاں، چمنیاں، دیئے، موں بتیاں جو جسدے ہتھ متھے ایندا آسا خوشی دے ظاہران واسطے اس سن اوہ کیتا، ہر پاسے لوہی لو ہے، تہ اہیجا لگدا کے اج گھٹیاں دوترا عیدیاں آگئی دیاں ہون، میستی بچ اج خصوصی دعا ہوئی ہور شکرانہ ادا کیتا گیا۔

جس کول ریڈوا ہے اس دے کہر لوک جمع ہوگئے دے ہین کیاں

لوکاں نویں ریڈیو ے آندے جے اوہ اپنے نظامے دی تقریر سنین، اُسدا لیڈر اسدے مسئلے ایوان بچ اٹھالسی، راتیں ویلے خبراں لگیاں ہور اعلان ہویا کے نظام الدین کو کلڈارے دا ایم ایل اے ہونے ہور منسٹر بنائے دے موقع تے حلف رازداری دتا جلدا ہے، نظامے سن حلف چایا، جس بچ روایتی الفاظاں نال نال آکھن لگا" میں اج تھیں اپنی قوم تے ملک دی خدمت کرساں ہور لوکاں دیاں جس قدر مشکلاتاں تے پریشانیاں ہین انہاں کو دور کرسا"......

بیگم نور عرف بیگمی روندی روندی تھانے پہوچی" صاحب ماہڑا گدرا تساں کیاں پکڑ آندا اس سن کے کیتا دا ہے" تھانے دار" جُل واکڑ یئے اتھو گُنڈیاں کو نہ پکڑساں تاں فرکس کو پکڑساں" بیگمی تھانے دار صاحب اسراں اج تکر بدتمیزی نال کسی وی ماہڑے نال گل نہیہ کیتی اسیں ہُن نظام صاحب کو آکھساں تے فرتساں کو پتہ لگسی" تھانے دار" احمد دا اس کو کھڑا گاں نہیہ گیندی تے اسکو وی اندر ہی ڈھک چھوڑ" پولیس والا آیا تے بندوقا دے بٹا نال" ٹرلی اُراں نکل صاحب کو کم کرن دے بیگمی (بیگم نور) بڑی فریاد کیتی پر کُجھ وی نہ ہویا۔ بیگمی نکل گئی تھانہ دار اسن احمدے کو آکھیا" لحاظ کدے کرن لگیاں تاں عمری اساں اسی حالتی بچ رہنا ہے، اتھا امن تے امان ماہڑیاں اکھیاں بچ چبن لگا، مکو ہُن ایہہ برداش نہیہ ہوندا اتھا بدامنی آننی ہے بس آننی ہے"۔

کمال سٹور تے گیا تے راشن نابود خالی ہتھاں مُڑیا۔ مٹی دے تیلا واسطے گیا تے اوہ وی راتیں ٹینکر آیا اسی ویلے مُک گیا لوکاں دا پٹاس پیا دا ہے، اہیواں راتیں بیرلاں اندر بڑیاں اسلے تسیں کیجا تیل لوڑ دے ہو۔ ماہڑے کو لو پچھو ترے مہینے ہو گے کین تے راشن کاٹ کہن کا ایند اں پر تیل انہیرے بچ ایندا تے

انھیر بچ گم گیندا۔ لالے سن آکھیا۔ کمالا بولیا ''قیامت ہوگئی وا میں ہُن سٹور تومُڑ کا آیاں اتھا حرام کُکھ وی نہیہ نہ چاول نہ آٹا نہ چینی، خالی مولی ہانڈ ہوئی۔

جھڑے مسئلے لوکاں دے آسے اوہ بدھدے گئے ہور مشکلاتاں بچ اضافہ ہوندا گیا لوک ڈاہڈھے پریشان ہوگئے، نظامے کو ووٹ دتے سیں پہلیاں فرکجھ نہ کجھ حل نکل ایندا آسا پر ہُن تہ بس اہنیر نگری چوپٹ راجے والی گل ہے، ووٹاں سیں پچھا نظاما کسی نہیہ ہیریا لوکاں دا دُکھ ہُن لاوا بندا گیا ہور ہِک واریں پھٹ کا نکلے واسطے بے چین ہوندا رہیا۔

نظاما ہُن شہر بچ ہِک سرکاری حویلی حاصل کرکا عیش دی زندگی گذارن لگا ہور اس کو اوہ گلاں اوہ لوک سب کُجھ پہُل گیا، قسماں وعدے بسار رہیا۔ نظاما اس ویلے حویلی بچ نٹ ووڈ دے ہِکیں شپیشل صوفے تے لتاں سٹ کا پیا دا ہے صدیق اس کول بیٹھا دا ہے ایہہ اسدا دوست ہے تہ نظاما آکھن لگا۔

''صدیق یار اسدی قوم کس قدر بے مقوف ہے جس مٹھّیاں دو گلاں کیتیاں تہ بس اس پچھا جان دین لگدے ہین میں کدے ساری عمر کے دس عمراں وی محنت تہ کوششاں کراں ایہہ عیش تہ آرام، مال تہ دولت حاصل نہ کر سکدا آساں پر دِکھ لوکاں چھٹا بچ مکو کتھا پہچا چھوڑیا'' صدیق اکھن لگا ''دوستا دکھ ایہہ ٹھاٹھ باٹھ کدے کسی دا ساتھ زیادہ دیر تکر نہیہ دیندی توں انھاں مستیاں بچ نہ رہے بلکہ لوکاں دے مسائل حل کر''۔ نظاما ''صدیق یار توں وی کے گلاں کر دیں اج توڑیں ہور کس سُن لوکاں کو پچھیا جے میں انھاں کو پچھساں، دکھ یار اتھا دی سیاست ایہئی ہے کہ بس عیش کرو، باہر دکھیئے کتنی پولیس تہ سیکوڑٹی لگی دی ہے، ایہہ حویلی دکھتیں، ماہڑا تہ ارمان ہِک ہوندا آسا جڑا پورا ہویا''۔ صدیق

بولیا''نہ نہ توں غلط آکھدا ہیں ایہہ سارا کجھ تکو اللہ سُن دتا ہور لوک وسیلہ لگّے''
نظام ''خدا کسی کو زمی تہ آکے کُرسی نہیہ دیندا بس یار قابلیت ہونی چاہیدی ہے
آدمیاں نچ انسان کجھ وی حاصل کر سکدا ہے''۔ صدیق سن نظام الدین دی گل
ٹک کا آکھیا ہئے توں تہ پکا کافر ہو گیا داہیں ملحد ہو گیا داہیں تدھ ساری انسانی تہ
مذہبی قدراں ٹُروڑ چھوڑیاں، ہر مذہب تہ ملت نچ خدا دا تصور موجود ہے، مگر توں
یار توبہ توبہ'' کن پکڑدا پکڑدا کھل گیا'' اچھا یار توں جان تہ توہڑے کم جانن میں
کجھ وی نہ کر سکدا'' صدیق بوہے بچو نکل گیا۔

لوکاں دے کیئں وفد آئے پر منسٹر صاحب نال ملاقات نہیہ ہوندی۔
ہک تیہاڑے لوک باہر آکا بہہ رہے ہور نظام صاحب جیاں نکلتھا ایاں لوکاں
ہجوم بنا کہدا اہور اوہ گلاں سنن واسطے مجبور ہویا۔ عبداللہ آکھن لگا'' دکھ صاحب
اساں تساں کو ووٹ تائیں دتے آسے کہ اسیں جہنم جا کراں اپنی، پانی، بجلی،
دوائیاں، ڈاکٹر، قانون، انصاف تہ بے روزگاری دے مسئلے حل ہون پر تُساں
انہاں پنجاں سالاں نچ کدے نظر نہیہ ماری، مُڑ کے اساں داہر نہیہ ڈٹھا، اساں
مسکیناں دی خبر پتہ نہیہ کہدا عبداللہ حالاں ہور گلاں وی کرے آپر اسکو روکیا
گیا لوکاں سن استو احتجاج کیتا پولیس سن ڈنڈے چلائے تہ انہاں نچ اکثر
بڈھے بزرگ آگے بُری طراں زخمی ہو گئے، ہُن شکایت کس اگا کراں۔

اگلیاں حکومتاں دی معیاد مک گئی، نویں الیکشن آگے، نظام الدین ہُن
بڑا نواں سپتہ ہو کے رفر ووٹ منگے کو منھواں تے بے شرم کُتے دی چمڑی مڑ کا
حاضر ہو گیا، پر جلسے نچ خاکی وردیاں دے علاوہ کوئی وی نہیہ، کیئاں جائیاں
وردیاں لہاڑ کا سیول پلے لواں کا بہالے ہور جلسہ ہویا مگر گھر کا والے کُتے

سیں جیاں لوک نسدے ہین۔ ووٹ بہنے دا وقت آیا تہ نظام الدین صرف
ترے ووٹ کھڑے ہور اسدا مخالف دوئی پارٹی دا انور حسین جِت گیا، بس فر
کے آسا اللہ دی شان جہڑی ہر ویلے باقی تہ موجود رہسی، نظام الدین دی سکورٹی
انور حسین صاحب کول پہچ گئی انور صاحب وی منسٹر بن گیا اسی کوٹھی بچ رہنا ہے
جہڑی کوٹھی بچ نظام پنج چھ سال فرعون نالو خدائی کیتی، خدائی کرنی کوئی خالہ جی دا
کہر نہیہ ایہہ ہر کسی دے وس نہیہ ایہہ صرف اسی ذات واسطے ہے۔

اج منسٹری سیں حکم نامہ آیا ہور نظام الدین کو کوٹھی خالی کرن دا حکم دِتا
گیا، مہلت دو دن آسی مک گئی، نظام الدین کہر گچھے کہر گراں بچ لوکاں ساڑ سٹیا
کیاں کے اندے کلیجے اس ساڑے انہاں سن اس ویلے اسدا کلیجا تہ نہ ساڑ سکیا
مکان ساڑ چھوڑیا، نظام الدین شٹر کاتے بیٹھا دا روندا جہڑا کوئی وی اُرو لنگدا
چھٹ پیراں چھڑ گیندا اکو معاف کرو ماہڑے تھیں غلطی ہوئی مکو اسراں بے آسرا نہ
کرو، پر دنیا دی ریت ہے جے چلدی داناں گڈی، جب توڑیں انسان اول
وقت سیں ہی اپنے انجام ہور ماضی کو یاد رکھ کے اگا نہ ٹرسی اسدا انجام اس نظام
الدین آکڑے دے عاجزانا لوہی ہوندا رہسی طاقت ویلے حکومت تہ عہدیاں
ویلے اوہ ویلا یاد کرو جے کیئں کہر مت ہون ظلم مت کسی تے ہویا ہے نصر اللہ
خان ایہہ گلاں سوچ کا انور کول گیا تہ اس کو نظام الدین دے انجام دی خبر دے کا
بے خبر نہ ہونے دا مشورہ دِتا۔

قاتل دی موت

بہیڑے پوری تہرتی برفو نال شفید چٹی ہوگئی دی ہے۔ راتیں نمبل ہوگیا اس نال برفو تے کورا لگ گیا، برفوسن ٹِشنگڑی بہن کھدی تہ چن پوری طراں چمکن لگاایاں وی سیالے دا چن صاف تہ سُتھرا ہوندا ہے پر اج کجھ زیادہ ہی چمکن لگا، بوٹیاں دیاں ڈالیاں نال جتھا کُرے برف آسی اوہ اُتھی چمڑ گئی دی آسی چھٹہ چھٹہ کوکرے کُتے پھو نکے دا واز ایندا فر ''چاؤں'' ہوندا تہ بس اِکدم چھپ ہو گیندی ہے دورو کرے کتیاں دے ببڑے دا واز آیا تہ فر ایہہ واز نیڑے نیڑے ایندا گیا فر کسی چیز اپچھا رُو لگی دی رہی کتے اسی پاسے گئے ہور فر......

چُھپ

ظہورا اُٹھے جگا ہے نیہہ جے اوہ اٹھ کا باہر جا کھ مارے آ اُسدے چوڑے کو پھٹی بدھی دی، ترے تیہاڑے پہلیاں اوہ لڑی تو برف سٹدیاں تر ڑکا تلا آ لگا تہ اس دا چوڑ ادھ لکو دو ہوگیا، ہڈی دے ست ٹوٹے ہو گئے تے اس کو

چاکے دوسے چاچے کول کھڑیکھ اس سن دکھیا تہ آکھن لگا نکیو اسدی ہڈی چورے
چورے ہوگئی دی ہے اس واسطے اس کو تسیں ہسپتال تہ نیہہ کھڑ سکدے میں
فروی اس کو لسّا دالیپ کر کا اتو پھٹی بہن چھوڑ ساں پر تسیں اسکو صبح ویلے ہسپتال
کھڑیو تہ ڈاکٹر اسدے چوڑے بچوایہہ پچی دیاں ہڈیاں کڈھسن تہ تاں اسکو
کجھ سہولت ہوسی نیہہ تہ ایہہ ہن کدے اٹھے جوگا نہیہ تہ ایہہ مڑ کا کہر آرہے۔
ہسپتال وی اتھوں بڑا دوراڈے ہے جے ظہورے کو کوئی اس پاسے کھڑے آ اتو
برفوں سن کسی کو سر باہر نہیہ کڈن دتا لوک کدے باہر نکلتھے وی تے لکڑی، کہاہ یا
چھتاں تو برف سٹے کو تہ بس نیہہ تہ کون اتنی جان آنے جے اوہ اس قہر انچ کرے
نکلے، کرُے کسی پشی تلا آوے یا کرُے راہ بچ سینہہ پکڑ کا اسدا لہو پیوئے
کھُر افٹ بچ ڈُب گیندا آسا تاں کدے کوئی کہر ونکل کا دور جُل گچھیا تہ اس کو کوئی
لوڑیا وی کرُ اسطراں ظہورا آپریشن تھیں رہ گیا تہ اس کو اج سخت ڈاہڈا دردا اُٹھیا دا
ہے کھٹاتے جو لنا بنیاں پوہریاں توں راہ ہے کدے کرُے تلیک گئے تہ
کہدے دیاں دینیاں پے گیسن کیاں کہ اسی کو کدے اک ہور دب لگ گچھے یا
کوئی نوروا جناں چھڑھ کالا رہوئے تے فرکے ہوسی کدے شڑک ہویا گڈی دا
نظام ہویا تہ اسی ویلے ظہورا ہسپتال پچ رہویا تہ اسدا آپریشن ہوگیا دا ہویا پر
قسمت کے کرے کوئی ظہورا جسلے روندا تہ چن وی جیاں لگدے کے ہن اٹھ کا
چھپ رہسی اسدیاں کلوکاں باہر پئی دی برفو بچ دفن ہوگینڈیاں ہین چنڈاں
نال بے حال ہوگیا دا ہے پر اوہ اس دردا کو کرُ کھڑے ذرا ہک سرگی کو کجھ کا
چنڈ ٹکی تہ ظہورا آکھن لگا ''ایہہ مکو تو ہڑی بدعا لگی واماہڑیا پہرا وامیں کے ظلم کیتا
آپا واسطے جہنم کمایا''۔ ایہہ گل ظہورے کو چوڑے دے دردا کو لو بدھ کا درد کردی

کیا نکہ اس سُن نکے پہر ہاؤ کو بیلچے دی مار کا سِر پھٹا چھوڑیا آسا اوہ ایہہ جیاں سوچن لگا......

''بارش آ گئی زمی تاء آئی دی ہے میں دو پہری کو ترہیل مار کا مسّاں مکائی تہ میں دوڑ کا ہوترا دی ڈوگی کو پانی لا آواں'' ایہہ گل ہشمے سن کہرا والی کو آکھی تہ نال ہی آکھن لگا ''میں اتھا مڑ وا پچھا پیل چھوڑی آسی نہ اتھا پیل ہے تہ نہ کھانو داہلی مکو بہلی لوڑ کادے لوک ہُن دوڑ دے ہین'' کہرا والی'' ایہہ کہنو جی گدرے شید گوڈی کیتے کو گئے دے ہین تہ تسیں ایہہ کھانو کہن کچھو''......ہشما گیا تہ رکھڑیں تو سیالے سک بند کہتے واسطے بٹے تہ چماں دیتی دیاں کھانواں نال پٹن لگا آکھدا ہے ''خدایا توں ذرا اک رحم کریں جیٹھ دی چھڑی مچ مندی ہوندی ہے کدے جیٹھ مورا ہل گیا تہ فرساری محنت ضائع گیسی'' اِچر پچھو ظہورے سن آکھیا'' اوہ مرے جُگیا توں کے تاولا ہو گیں کیہڑا اِتھا چھر ہو گیا لوک کھا گئے تہ توں رہ گیئں۔ حالاں رکھڑاں نہ پٹ میں اگدے ہوترا کو پانی لایادا ہے اوہ پہرے گچھے فرتوں سارا پانی موڑ کالا کہنی'' ہشمے سن بٹے ہٹیند یاں ہی آکھیا ''پہا جی میں اسکو ترہیل ماری دی ہے اگو قبلے داہرو کجھ نہیری آ گئی کدے اج بارش لگ گئی تہ تُساں کو پتہ ہے زمی سج گیسی فرکون ماہڑا ساری بر ہیا یچ بڑھیا رہسی تُساں کو پتہ ہے پروں وی آئی ہو گئی دی آسی تہ دس دفعہ میں ہتھ مار رہیاں مگر اس سن تہائیں نہ ہون دتی کدے تیراں وی سجدی ہے تہ فرا گو کے ہوسی تہائیں، میں آکھیا بہلیاں اس کو پانی لاواں'' ظہورا بولیا ''اخا ماتما تو ہڑا جوانی مرگ کم کار کجھ کردا نہیہ تہ بیٹھے دیاں مچ زمی کمین ہوندی ہے پچھاں ہٹ (چوکن دے کا) کرتّا تو ہڑا ہوسی بارش آ گئی (مندا جیا منھ بنا کے) ایہہ اراں

پراں شید چوکھر ہوسن ہک توں ہی سیانا ہیں ماہڑا اہنگا اہنگا دکھدا صیجی کو ہلا کو کھکھ
ذرا پانیادا پھُٹکا وی نہ آسا، کسی سُن کٹھے تومہیڑ ہی تروڑ چھوڑیا دا آسا نرامُر ا گچھ کا
لگا رہیاں دوا میں تکو پروں وی آکھیا جے توں رکھڑاں اتھو نہ رکھ اتھو ماہڑے
ہنے کو کور لگدی ہے تکو میں لکھ واریں آکھیا توں اگدیو پانی لا کھن'' ہشما'' دا پہا جی
جلو دانہ ایں ہروپلے کنگاس لا کار کھدے کرو میں کے ایہہ رکھڑاں اج کوئی
نواں تہ نہیہ بنا کہدا ا ایہہ پیودادے زمانے دا ہے اگدیو کدھے میں بنا پٹداں
تاں اتھوں ساری کو ہل ڈک لگ کا ہوترا کو لگ گیسی تاں میں اتھو پرانے رکھڑیں
تو پانی لینداں، رہ گیا بنا تہ ایہہ اُکڑ کا دکھ کہنو میں کور نہ لینداں بلکہ میں اتھا ایہہ
اگو چماں دتی دیاں ہین''۔ ظہورا ہیلیچا گار کا ہشمیاں میں تکو آکھداں توں ایہہ
موتو نال کھیڈ اہین اتھور کھڑاں نہیہ رکھنا اتھوا گدیو کڈھ کہن دوا پانی نہ لائیں
ماہڑا ہوتر پہرن دے'' ہشما اُٹھیا تے پانی لا رہیا ظہورے کو جیاں جن چمڑ گیا دا
آسا، ہشما تلاں ہویا دا پانی جیاں فیرن لگا ایاں ظہورے سن گاریا دا ہیلیچا اسکو
پچھو کیاڑی داہروں سروڑی بچ سٹ کڈھ رہیا ہشماں سٹ لگے نال ہی اُٹھی سرا
پہار تلا بجھیا لوک تلدیوا تریو دوڑ آئے'' اوہ ظالما ایہہ کے قہر کر رہیں'' بکالوہار
آکھن لگا شمے سن داندا تھی سٹے تہ شماوی دوڑدا گیا شمے دا ہشما ساںڈ و آسا ساریاں
سن چایا تے ہشما ڈاکٹرا کول آندا اسکو کھوپڑی دی ہڈی بچ گئی دی آسی بڑا مُدا
ہشما ہسپتالاں بچ رہیا فرمُڑ کا کہر آرہیا ظہوراوی تھانے والیاں کھڑیا تہ دس
پندرہ تیہاڑے بندر کھیا دکھیا یرا اوہ تہ نہ مویا ہُن تہ اس کو چھوڑنا پیسی روپے شپے
کھادے کہر جول چھوڑیا۔

ہشما کوئی ڈیڈ ہک سال اسی طراں چھور دار ہیا ہُن اوہ روگ لدہے نہ

کوئی کم کیتے جگّے نہ کجھ ہور اتوں ہشما اک تیہاڑے چنگا پہلا آسارا تیں سُتا تہ فرصبح کواوہ نہیہ اُٹھیا۔

"اپنی کیتی دی اگا آئی، میں جو کجھ پہرا اوُ نال کیتا ماہڑے نال قدرت سن کیتا" ایہہ ظہورا اسو یلے آکھدا ہے جلسے اس کو درد ادیاں چلیساں نکلدیاں ہین "کسی سیانے آکھیا" ماء پیئو تہ پہن پہرا نہیہ تھیندے ہور دنیادی ہر چیز انسان حاصل کر سکدا ہے اج کدے توں زندا ہویاں تاں میں اسراں نہ پیادا ہواں ابسوس ماہڑیا پہرا وا ماہڑے تہ کے قہر پیا میں پاگل ہو گیا دا آساں توہڑے بدلے مکو موت آ گئی دی ہواندی توں اج جیندا ہویاں میں کھٹالگا دا اسراں بے آسرا نہ پیادا ہواں توں مکو زمی اسمان ہک کر کا ماہڑا علاج کرا لیاں، میں جنہاں واسطے تکو ماریا اوہ وی ماہڑے نہ ہوئے، میں دنیا واسطے دین گمایا دنیا وی ہتھ نہ آئی، ارماں ماہڑیا بیرا میں تکو ہُن کتھو لوڑاں میں تکو دلہی بال کا وی لوڑاں توں تہ ہن نیہہ تھیندا" ہتھ ملدا ظہورا "تلیاں ملے نال ہُن کے ہوندا ویلا کھڑا کا ویلے دیاں نمازاں تہ کو یلے دیاں ٹکراں"۔ ایہہ اندر بڑدیاں ہی مبا آکھن لگا۔ ظہوریا توں ہن کجھ وی کر دار ہو ہن اوہ پہرا تکو مڑ کا نہیہ تھیندا"۔ "ہیں واہا پہرا تہ نہ آسا ماہڑا قوم تہ قبیلہ آسیئے، ماہڑیاں باہواں تہ اکھیاں آسیئے، وا ہیا پہا جی مکو اسی دی ہائے لگئی یئی وا" اتھروں ڈاڑھی تو پہونجدیاں ہویاں ظہورے سُن بُلّے کو آکھیا ایہہ گلاں کردے ہی آسے جئے باہروں شورا داواز آیا دوراڈے ہکّی چھیاوٹ پئے ظہورے سُن گدرے کو ڈنڈ کیتی" کے ہویا وا گدریا گُر مر گیو سارے مکو تہ دسونا ہویا کے"۔ اسدا گدرا اندر بڑیا تہ آکھن لگا "ڈنے تو لانی چھُٹ آئی آسی مگر کھوڑیاں بچ اڑ گئی نیہہ تہ اج سارے گئے آسیاں ٹھیری والی کھوڑ

پہٹھی پئی دی ہے تہ اس پچھا کل رُکھ ڈنپ لگ گے دے ہین''۔

اٹھویں سال اٹھ کا ظہوراسوتی دے پہار ٹچکد ٹچکدا ٹردا ہے کوئی تاولیاں اس نال گل ہی نہیہ کردا ہور ہر کوئی اسکولو دور ہی رہے دی کوشش کردا ہے۔ ہشما تہ ہک ہی واریں مر گیا ذاء تہ مچ چاپا اس سن وی مگر ذلت دی زندگی نہیہ گذاری ہر کسی دی ہمدردی پیار دکھیا اس دے دوے پاسے ظہورا ہزار واریں تیہاڑی مردا آسا پر اس کو موت نہ ایندی آسی ہر پاسے طعنے مینے تہ ناں کنایاں کیاں جے پہاڑی معاشرے بچ غلط کم کرن والیاں واسطے کوئی جا نہیہ کوئی آکھن ''ست باہیا آ گیا'' تہ کوئی قاتل آیا'' تہ کوئی دلاّ تہ سور آکھن تہ کوئی پھیڑا تہ بدروا آکھن، کہر کدے کسی نال اُچا بولے تے آکھن پھرہاؤ نالوہن اساں کو وی بیلچے دی ست مار کا مارسیں، آمار ست مار کرے جند مکے تہ رام کراں اسیں توہڑا کوڑھ پُن پُن کا ہن تنگ آگیاں تدھ اسدے اس چاچے کو ماریا جس اساں کو مونڈیاں تے چا کا پالیا اپنے منھواں بچو کڈھ کا کھوالیا اس سُن لہوا نال پالیاں تدھ اساں واسطے کے کیتا عمری در بدر رہیں بچر کیتے جُگا آسیں اچر توں کھڑ پنچیاں داغلہ لیڈراں دے دُمڑ پکڑ کا ہر جائی توہڑا فتنہ رہیا تدھ اساں واسطے کجھ وی نہیہ کمایا ہُن اسیں تکو نہ رکھے جو گے نہ مارے جو گے دل کردا تکو، ہتھ تہ اکھیاں میچ کا باہر نکل گیا آصف۔

بؤ لا بولیا تدھ لُٹ چھوڑیاں توہڑے کتنے آپریشن کرالے تہ توں بل ہوئیں تہ نہ توں...... زمی دی چوک چوک بک گئی تدھ چاچا کس واسطے ماریا۔ اے آکھ کا بولا رون لگا ہاڑاں مار مار کا رون لگا......۔

پوہ دا مہینہ جیاں مکیا تہ ما نہہ سن ایندیاں سیت ہی چھڑ ھ چڑ ھیا تہ اردیو

پر دیو ٹھا کیاں داہرو برف لمک آئی نماشاں کو برف گراں پچ لگ گئی ٹھس ٹھس...... چھڑ ڈپ......چھل چھر چھ پڑپ......واز ایندا رہیا تہ اج ظھورا اندروا اندری مر گیا دا ہے پر روح اجاں تکر پنڈے کو نہیہ چھوڑ دا کیاں جے اے باہرو باہر جو دکھیا سنیا چھل گیند آسا پر اج ایہہ اگ اسدے کہر تہ اسدے دِلا تکر پہچ رہی دی ہے باہر جیاں جیاں برف جمدی تہ ہر چیز اکو ٹھنڈا کر کا ٹھکدی جُلدی ہے ایاں ایاں ظھورے کو اگ گرم کر کر کا ساڑ دی جلدی ہے اگا اگا تہ اوہ روندا ہوندا آسا واز بولے سیف الملوک بولے کجھ ایاں ساساں دے کا واڑاں کڈے رو رو کا دعائیاں منگے راتیں اٹھ اٹھ کا روئے فر کجھ دل ہولا ہو گچھے، کدے کدا ایاں کوئی اس کول وی آر ہوئے گلاں گپاں ہون وقت گزاری دا ذریعہ بن گچھے پر ہن تے اوکھل مکھلا ہوندا تہ اوساڑ ا پہیڑی کہڑی دا جسلے ہشمے کوسٹ ماری دی آسیس سوچن لگا" میں اس لا دی واسطے کے کیتا ایہہ مکو اج کسراں اکھیاں دستے ہین تہ میں خدا اگا کیہڑا منھ کہن کا گیساں جس دی کدے میں عبادت نہیہ کیتی، کدے اُسدیاں حکماں دی تابعداری نہیہ کیتی میں ہر ویلے نافرمانی کر دار ہیا میں عیالا واسطے کے کے کیتا مکو ایہہ تیہاڑ ایاد نہ آسا مکو خدادی خدائی تے یقین نہ آسا؟ مکو کے ہویا دا آسا میں اس دنیا دے جنجالا پچ مندی طراں پھس گیاں ہُن مچھی نالو پھڑ کاں جے کجھ کراں ماہڑی موت مندی ہوسی میں ہک ہی وار کیاں نہ مر دا ایہہ کہڑی کہڑی ساڑے پچ سڑ سڑ کا مرے کو لوہک ہی وار مکو موت آویا نہ اج کہرے اوہ لیڈر ہین تہ دولت مند لوک جنہاں پچھا میں عمر گمائی، جان گالی دین گمایا پہرا کھڑ ایا ارام تہ عزت کھڑائی ایہہ تہ اتھا ماہڑا ایہہ حال ہے اگے کے ہوسی، اگا تے میں ہشمے دا کھوڑا ابنیاں میں کدے نیکیاں کیتی

دیاں ہون آ اوہ ہی دے کا جان مکاواں اوہ وی نہیہ......ظہورا ایہہ سوچدیاں سوچدیاں سے گیا صبح اُٹھ کا جگالے کو گئے تہ منہ کھلا اکھیاں تانیاں جنوں ٹھڈا تے آسے سدا کرر ہے پر نہ ہویا اسراں ہی مُٹلی بنا کا دفن کیتا دوئے تیہاڑے قبر ترٹ گئی تہ کھوپانیا دا پھریا دا آسا۔

زخمی روح

قاسمی کونویں پلے لوالے دے ہین جنہاں تے تِلہ چڑھیا دا ہے۔ پر قاسمی دے بال اُشٹرے دے ہین، اکھیاں غماں دیاں اتھرواں نال ڈھلکتیاں ہین اکھیاں اندر تہس گئی دیاں ہین چُھڑلیاں پئے گیاں دیاں ہین قاسمی کو کے پتہ آسا کہ اسدے کہرا کو اسطراں اگ لگسی پر قاسمی سن جس پُترا کو ساریاں کولوزیادہ لاڈ کیتا او ہی پُتر قاسمی دی زندگی دا سودا کر رہیا۔

قاسمی ہک قضیے دی ماری دی آسی اس سن بڑی مشکلی نال اپنی جائیداد بندھے بچ دتی دی موڑی آسی۔ اسو یلے لمبردار اتریئی جایو اٹھ کا سنیارے کولو چاندی کہدی تہ قاسمی دی زمی سنیارے کو دے رہیا۔ قاسمی دے جندک ان پڑھ تہ غریب وی آسے ہک چھوڑ دواں بلائیاں تلا آ لگے۔ سنیارے سُن زمین ساری دب کہدی تہ زمی دا مالک بن کا بہہ رہیا۔ قاسمی آپ تہ کجھ نہ کر سکدی آسی پر اس سن جندک پڑھالے، انہاں کو چنگی طراں تربیت تہ سکھلائی دتی، قاسمی

سوچتی آسی جے ''ماہڑے کول فرمڑ کا ماہڑی زمی کدوں ایسی پر قاسمی سن بچ
تڑلے تروڑے آخر کار قاسمی تہ اسدے جندک کہئر تہ زمی موڑے بچ کامیاب
ہوگیئے''۔

پر وقت ہکسان جیانہیہ رہندا قاسمی سوچیا آسا جے ''ہُن ماہڑا کہر تہ
جندک خوشحال زندگی گزارسن ، پر اوہ ہی ہویا جہڑا بدقسمتاں دا حال ہوندا ہے،
قاسمی جس ویلے کہرا بچ اپنے جندک رُلدے دکھے اس دے کلیجے بچ گم ہوگئے
مگر اس سُن زمی دی راکھی واسطے اک چوکیدار آندا ''یراجنیا توں اتھا اسدی زمی
باڑی دی راکھی کرایہہ گمانڈی آکھدے ہین زمی اساں کودہیکی دے چھوڑاسیں
کمیساں تسیں وی کھاؤتے اسیں وی کھیساں ،اگے گمانڈی ہین وی ہڈل،
اسدے میں سوچتیاں جے ماہڑے پُتر اتکوراکھی واسطے آندا کے سوچ کا آندا''
قاسمی حالاں گلاں کردی آسی بڑا پُتر بولیا ''اماں میں نہ وی آنا پر اس بچ
سنیارے دی صلاء وی ہے سنیارا آکھن لگا ''دکھ پہرہاواتوں ہن کوئی گمانڈی
توہڑی زمی نیہہ'' دب سکدا کیاں جے ایہہ جناہیئی بڑا پہلوان توں دکھیں تسیں
ارام کرسومیں تاں من کہدا'' چوکیدار بولیا ''دکھوتسیں ذرا ماہڑے جئے ہوتہ ایہہ
جہڑے گمانڈی تساں کودھیکی زمی لائے دا آکھدے ہن اساں نالوکنی ہوئے
دے ہین پر اسیں انہاں نال گل نہ کردے، جس ویلے اساں سن انہاں کوکنی کیتا
تہ اساں سُن وی انہاں کوبنجر زمی دتی جہڑی زمی یاباغ آسے کمائے پھلے والے
اوہ اساں سن انہاں کونہیہ دتے تاں ایہہ تساں کولوزمی دہیکاتے لائے واسطے
زور کردے آسے'' تہ اسراں چوکیدار لگا راکھی کرن تہ قاسمی کوکے پتہ آسا جے
چوکیدار کہڑے کہرادا ہے پہاندی چوکیدار اسُن داندآندے تہ ہل بہن کہدی

زمی بچ ہُن چوکیدار جھڑا راکھی کیتے کو آیا آسا اس زمی مل کھدی۔

جسلے چوکیدار اُسن زمی مل کھدی نال گل آشے گوا شے بٹیل کا آندے تہ جندک ہُن ڈبہ تلار ہن لگے۔ چوکیدارا جس ویلے ستھرانہ تھایا اس سُن قاسمی کو پکڑ کا اسدے سرادے بال کپ کھدے جو کجھ آسا دب کھڑیا۔ ہُن قاسمی تہ اسدے جندک پھکھے رہن لگے۔ چوکیدارا کو جسو یلے جُٹھا مِٹھا بچ گچھے تہ اوہ آن کا قاسمی دیاں جندکاں کو ٹھگے۔ کدے کدے جندکاں سُن پٹ پٹاس کیتا مگر چوکیدارا کو کجھ اثر یا پشم نہ ہوئے ہک تیہاڑے خاصا کھول ہو گیا تہ پنچایت سن آکھیا "چوکیدارا توں اسراں نہ کرتوں آکھدا ہیں جے ایہہ جندک ماہڑے نال خوش ہین پراندا تدھ کے حال کر چھوڑیا دا ہے توں انہاں کو کنی چھوڑ تہ ایہہ جانن تہ زمی جانن پہاویں ایہہ آپ کماون یا گمانڈیاں کو دیکی دیون" پر چوکیدار اُسن پنجات دا ایہہ فیصلہ نہ منیا تہ کیئں سال لنگ گے ہک تیہاڑے قاسمی دے جندک اُٹھے تہ آکھن لگے "یا چوکیدارا توں زمی تہ کہر چھوڑ نیہہ تہ اسیں اگ لیساں اس کہر اہی کو، کہر کدے اسدا ہی ہے پر توہڑے جُگا وی نہ چھوڑدے"۔

لگے ایہہ جندک پہن تروڑ کرن تہ لڑی بچ جائی جائی انہاں سُن اگ لینی شروع کیتی پر چوکیدار اُسن کے کم کیتا جے قاسمی کو بوٹے نال بہن کا میخاں مارنیاں شروع کیتیاں، قاسمی دی حالت دِکھے جُگی نہ رہئی بس قاسمی کو دِکھ کا آدمی ڈر گیندا آسا قاسمی دی شکل بگڑ گئی زخمی حالت بچ قاسمی بے ہوش ہو گئی کیئں تیہاڑے بے سُرہ کا جسلے قاسمی کو ہوش آیا تہ اُسدی دنیا ہی بدل گئی دی آسی اسکو جو کجھ نظر آیا تہ اوہ سب کجھ دِکھ کا قاسمی فر بے ہوش ہو گئی پر درد اُسن ہک واریں فر قاسمی کو اٹھا لیا قاسمی دے جندک ہُن جیہڑے چوکیدارا نال رل رہیے تہ اوہ مزے کرن

لگے جھڑے چوکیدارا کو حالاں تکر کڈے تے زور دیندے رہے انہاں کولو دویاں پہرہاواں چوکیدارا نال مل کا سارا کجھ کھس کھدا، قاسمی سُن اولا دمندی حالتی بچ دکھی تہ ادھے اُسدے دشمناں نال مل رہے دے آسے فر قاسمی آکھیا ''جے ایہہ خدایا میں اولاد پالی آسی سکھا واسطے پر ایہہ سکھ دینا دور رہا آسا انہاں سُن پہرہاواں نال کے کیتا'' قاسمی کو نہ موت آئی نہ جیندی رہئی بس لاش بن کا رہ گئی، قاسمی دی روح زخماں نال چور چور ہوگئی نالائق اولاد نکلتھی قاسمی کو ہُن کوئی احساس ہی نہ رہیا جے خوشحالی کے چیز ہوندی ہے کیاں جے جیھڑے جندک چوکیدارا نال رہے اوہ وی منگ چن کا تہ پہرہاواں کوستا کا کھیندے ہین، رہ گئے دوئے تہ انہاں دا خدا ہی حافظ ہے اَج قاسمی جیاں بھوٹی بن گئی دی ہے پر اسدے زخمی روح سُن اس کو بے حال کر چھوڑیا ہے۔ ہک واریں قاسمی فر بے ہوش ہوگئی کے پتا قاسمی ہن کدے ہوشا بچ ایسی یا نہ ایسی کدے آئی وی تہ اپنی شکل شیشے بچ دکھ کا فر بے ہوش ہوگیسی۔

پونے پنج سپ

سلامے کو اج ٹھیکدار اُسن مزدوری دے روپے دِتے، سلاما بڑا پھُنڈ یا دا آیا جیاں کھیر بڑیا تہ جند کا کوڈنڈ کیتیس ''مِنیاں داوا پانیاں دی کھٹ ہک آن تہ توں آ اج کم ہو گیا'' مَناں پانی کھن کا اندر بڑیا تہ ''ایہہ کھنوں بابا پانی'' گلاس کھن کا سلامے سن پانی پیتیا ''ماؤ کو وی ادھر ڈنڈ کر'' جند کا کو آکھس اوہ گیا تہ ماؤ کو وی ٹاہک کا کھن آیا، سلاما ''ہاں لی ایہہ دکھ تہ فرصبی گچھ کا اِسدی فیس پر ہیو ہو را ایہہ امتحان دیسی'' کھرا والی ''ایہہ کتنے روپے ہین'' سلاما ''ایہہ پنج ہزار روپے ہین لی گُرڈ یئے۔

سلاما وی پڑھیا لکھیا دا آسا پر غریب ہوئے دے طفیلو اس کو گرے وی سرکاری ملازمت نہ تھائی گیاں جے یا تہ رشوت واسطے بنڈل ہون یا فر کسی بڑے آدمیاں دی سفارش ہوئے پر سلامے کول نہ تہ دَتھے آسے نہ سفارش، پرائیویٹ نوکریاں کردا رہیا پر ہزار پندرہ سو نال کے گذران ہوئے تہ اس سُن

کاروبار کیتے دی وی کوشش کیتی پر مالا نال حال ہے تہ اس بچ وی کوئی کامیابی نہ ہوئی، تیھاڑی سو پنجاہ سیل یا بکری کردا آسا اس بچ عیالا دے اخراجات پورے نہ ہوئے تاں فراوہ مزدوری دی راہ لگا......

سلامے کو اللہ سن دو جندک بلبل جئے دتے تہ اوہ وی انہاں نال بچ پیار کردا ہے۔ اس سُن سوچیا جے میں انہاں کو پڑھالاں تہ ایہہ آپنے آپا جوگے ہو گچھن ماہڑے نالو سختیاں نہ چاون مگر سلاما ایہہ گل پہل گیادا آسا جے اج پڑھائی کرالنی اِسدی نوکری حاصل کرن دے برابر ہے۔ خیر آکھن لگا جے میں جسراں تسراں انہاں کو پڑھالساں اس سن بڑے جندکا کو کھڑ کا اک انگلش میڈیم سکول بچ داخل کیتا۔ اک ہزار داخلہ فیس پہری ہور سو روپے ماہوار مقرر ہوئے۔

دوّئے سال فیس ٹک آئی تہ ماہوار ساڑے ترے سو روپے فیس لکھی دی آئی سلاما بڑا اپھڑ کیا بڑے بیٹھے شیٹھے کھادے اس سن ''میں صبح انہاں کو دساں میں اُندے نخرے شکھرے سارے کڈھساں، صبح اُٹھ گیا سلاما، پرنسپل نال ملاقات ہوئی۔ سلاما ''ہیں جی صاحب پروں میں گدرا داخل کیتا سو روپے فیس رکھی تہ اج سیالے بچ ایہہ فیس کتھو چڑھ گئی۔ پرنسپل ''دکھو جی اج ہر چیزا دا پہا چڑھدا جلدا ہے۔ اساں کو مکان دا کرایہ چڑھدا ہے ٹیچراں کو تنخواہ انکریمنٹ ہور کتنے ہی خرچے ہین۔ سلاما'' صاحب جی میں وی اے پرائیویٹ سکول بچ کم کیتا داہے پر تسیں ٹیچراں نال کے کردیو مکو سارا پتہ ہے ہور اے بودا مکان ہے اسدا تُسیں اتنا کرایہ چاہڑدے جُلدے ہو قسمت ہے انہاں لوکاں دی اس بچ راتیں ''ہوہو'' جناں دی آواز آوّیا مگر تُساں سُن اسکو سونے دی کان بنا چھوڑیا۔

خیر تسیں مکو دسو جے تسیں ایہہ فیس واپس لہا ڈو تہ اتنا قہر نہ کرو میں غریب آدمی ہاں "پرنسپل" پھر ہا وا ایہہ کوئی خیراتی ادارہ تہ نہیہ جے میں اتھا غریباں کو مفت پڑھالاں" سلاماں مایوس ہو کے آیا ہور ڈائریکٹر دے دفتر گیا اتھا باہر بڑا بورڈ لگا دا آسا ایہہ بورڈ پڑھ کا اندر گیا۔ تہ ہکیں کلرکا کو پچھیا ڈائریکٹر صاحب کھڑی جائی بہندے ہین اس سن اشارے نال اُرادا پاسا دس چھوڑیا ہور کمرے کمرے فردیاں فردیاں ڈائریکٹر صاحب دا کمرہ تھہا گیا۔ جندک نال ہے سلاما اندر بڑ گیا ہکیں گھٹا دا ہر ہک جنا بیٹھا دا ہے۔ سلاما "ڈائریکٹر صاحب کتھا ہین"۔ بڑے راماں نال مُڑیا "صاحب سکولاں دے دورے تے گئے دے ہین" پرائیویٹ سکولاں دی بڑی شکایت ایندی ہے اسی واسطے صاحب دورے تے خود تشریف کہن گئے دے ہین"۔

سلاما خوش باش ہو کے مُڑ آیا ہور دوئے جندکا کو کہن کا دوئے تیہاڑے سکول جُل گیا جے اسکووی میں داخل کراں دفتر بچ پتہ لگا کے دس ہزار روپے فیس داخل کرنی ہے تاں فر چار سو روپے ماہوار دینے ہین ما سلامے کو چکر ایندا ایندا بہلا اٹھیا باہر ٹوٹی کھول کا منھواں نال لائیس، پر نسپل کول گیا تہ "جناب پشلے سال میں ماجد داخل کیتا تہ ہک ہزار روپے داخلہ فیس آسی ہور اج ایہہ نِکا جندک مکو داخل کرنا آسا دس ہزار منگدے ہین" پرنسپل "یرا توں مکو دس توں کھڑی جائی ہوندا ہین اج مہنگائی دا قہر نیہہ دِکھتا توں، توں کھڑی دنیا بچ بسد ہین کوئی تیہاڑے پہلیاں توں آئیں تہ فیس مچ ہے اج توں آکھدا ہین ایڈمیشن فیس بچ ہے کل کو توں آکھسیں جے ہُن اتھا فیس بالکل ہی نہ رکھیو"۔ سلاما "بولیا نہ نہ صاحب مفت تہ کجھ وی نہیہ ہوندا پر تسیں سرمائے والیاں نال اساں لوکاں

داوی خیال کرو"۔ پرنسپل آکھن لگا"دِکھ کدے توں اتھانیہہ پڑھال سکدا تاں فرسرکاری سکول نچ چھوڑ دے"سلاما اُٹھ کے نکل آیا......

ایجوکیشن تھیں آئے والے افسر سکولا نچ پہج رہے انہاں سن پہلیاں ہی پتہ پہج چھوڑیادا آسا، اسواسطے خصوصی چاہ دا، بندوبست آسا ہور سکول نچ افسر "ذرا ارایویل دسو دکھی ہور اُستا نوٹ لکھن ہویا جے سب ٹھیک ٹھاک چلدا ہے، کیش بک دسو کیش بک دکھی تہ افسر دا چہرہ جیاں کھل اٹھیا ہور اسکو اندر واندری سائی لگ گئی جے اج تیہاڑی اساں کو خوب کمائی ہونی ہے پئے رجسٹر دسو، پئے رجسٹر دسی تہ استے ٹیچراں دی تنخواہ چھ ہزار سیں اُتا ہی اُتا ہے کنی کمرے نچ ٹیچر بلائے گئے تہ انہاں کولو باقی انتظام نال ایہہ وی پچھیا کہ تنخواہ کے ہے، اسلم صاحب ٹیچر پندراں سو روپے طارق صاحب اٹھاراں سو روپے اسراں کر دیاں پنجی سو تھیں اُتا کوئی وی نہیہ چڑھا۔

پرنسپل سن اِندا منہ لڈو تہ نمکیناں نال پھر چھوڑیا ہور ہُن قلم خالی آسی تہ چیک پیش کرن ہوّیا جھڑا چھی ہزار روپے دا آسا۔ افسر "پرنسل توں مکو دس جے ایہہ توں انہاں ٹیچراں بے وقوفاں کو اتنا کم دیندا ہین پر دستخط ترے چار گنا تے کراں کہندا ہین کدے سچ پچھیں تہ انہاں بچاریاں تے ایہہ ساری کمائی دا دار مدار ہے پر انہاں کو تسیں حق دا دسماں حصہ دیندے ہو پرنسپل سر ایہہ کجھ اسیں کدے نہ کراں اندا حق پورا دیواں تاں اساں کو کے فائدہ (اشارہ ہتھا دا ہر چیک والے) ایہہ خدمت کس طراں ہویا اہیی تہ وجہ کے تساں واسطے اسیں جمع کر دے ہاں"۔

سلاما اس خوشی نچ رہیا جے ہُن صاحب جیہڑا دورے تے گیا دا ہے

اوہ انہاں کو سبق سکھالسی پر ہونا جیہڑا اہوندا اوہ ہو کا رہندا ہے، سلاما کوئی تیہاڑے دے بعد فر دفتر ٹُر پیا جے میں اتھو پتہ کرساں اج جمعہ آسا مزدوراں دی چھٹی دا دن آسا، اُروا اولادی دا درد آسا دوئے پاسے اپنے چنتے دی ہمت نہ ہونے دے دکھ تہ درد دوی سنگ نہ چھوڑدا آسا، دس بجے سیں گچھ کا اڑیکاں بچ آسا کے کدوں بڑے صاحب ایسن ہور انہاں کو میں اپنے دکھ دی کہانی بیان کرساں آکھسن ایہہ کہن میں تکولکھ کا دینداں تہ ہور میں دورے دے دوران انہاں کو سخت ہدایت دتی جے اوہ اس تعلیمی نظام کو تجارت نہ بناون بلکہ اس عظیم ہور متبرک پیشے کو پاک ہور صاف رکھن انہاں سوچاں بچ سلاما گم ہو یار ہیا اچر بانگ کناں پئی پیشنی ہوگئی تاولا اندر گیا "صاحب کدوں ایسن" دفتر بچو جواب ملیا "صاحب اج نہیہ ایندے اُندی ضروری میٹنگ ہے اج ایس کے آئی سی بچ"

سلاما حالاں کجھ آکھے تہ دو آدمی ہور بڑ آئے ہستے ہستے اندر بیٹھے دے کو آکھن "خوب وزن ہے، بڑی گرمی ہے" بیٹھے دے سُن جواب دتا "چھوڑ یار بڑے تیہاڑے کڈھے مکو سنٹر و دا پروگرام بن گیا آسا پر اج دا دن اُف ایہہ میٹنگ بڑا نقصان ہویا، سلاما بولیا جناب عرض کیتے کو آیا آسا کے، دس بیٹھے دے سُن آکھیا، سلاما اَج کل سکول وی گول مال ہی ہین" کے مطلب ہے۔ فر سلامے کو لواس جنے پچھیا۔ سلاما "جی بی سکول بچ پڑھدے...... اندا کجھ علاج کرو" بیٹھا دا جنا دوئے دا ہر مڑ کا اکھی دے شارے نال "چھی والے دا آکھدا ہے" تریاں سن کیتا ہاہا ٹھاٹھا.........

شمشابرؔ ی دا سیل

مونگرے بال کا تمام بہکا والے لوڑن لگے اَدھ رات ہوگئی تلنے تہ آحمدے سُن دِلیاں دیا پہریاں نال چائی دیاں ہین، شاٹھاں بچوں تریٹرو نال مونگرے سج کا بجھ گیندے ہین۔ تھہندیاں دِلیاں دیاں تمیاں ہتھاں تے رِکرکا ہتھ وی سڑدیے ہین پر رات بڑی سہانی ہوگئی دی ہے نہ گرمی دا احساس نہ ساوناں دا گرٹھ، بارش ماہڑے خیالا بچ راتیں دس بجے ہٹی اِچر کسی کو سر نیہہ پٹن دتا، کوٹھیاں تے بلیاں دیندے رہے یا پچھوالی دیاں بلیاں تے مٹی سٹدے رہے گُچھ، تنگ، ہولا، گوگھوں، آن آن کالاون کسی طراں چوابند ہوئے اندر ڈیرے تے ستھراسارا سجھ گیا داہے، پہگلے، پہورے، لویاں بارشادی چھاٹا نال تہ کوئی کُرسی داہروں پانی لہیہ کا گوچھڑ ہوگئے دے ہین......

صبح ہی چھمسے بچ خان پہاجی، غنیا، اکبرا، سراجا، تہ نال ہی کڑیاں
ٹرپیاں، اَج کیئں تیہاڑے ہوگئے دے ہین صلاح بنائے دیاں جے ہُن اسیں
بیر وارا کو شمشابری کو گیساں جیہڑ ے پہلیاں گئے دے آ سے انہاں کو تہ شمشابری
دا پتہ آسا البتہ جیہڑ ے نویں حالاں تکر نہ گئے دے آ سے انہاں کو بڑا شوق تہ
ارمان آسا، کیاں جے کہراں بچ بڑیاں کولو شمشابری دیاں تعریفاں سنی دیاں
آسیاں، بڑے بڈیرے آکھدے آسے ماہلی دی بارشا تھیں اللہ دی پناہ منگو تیہاڑ
دی رات ہوگیندی ہے پر جنہاں سن دورود کھی دی آسی اوہ سوچدے آسے جے
ایہہ کیہڑی گل ہے جے تیہاڑی رات ہوگیسی ایہہ کیہڑی بڑی کوئی دورادی جا ہے
زرلے تھیں جس ویلے اُتاں لکیاں کسیاں چاٹھیاں بچو لنگدے آخر کار
چوٹے نکے اگا پچھ رہیاں، ٹھکی چڑھ کا اسیں چوٹے نکے تے گچھ رہیاں اتھاراہ کو
دکھیا کے تنگ سڑے دے کھلتھے دے ہین انہاں سُن جنگ عظیم تھیں دی بدھ کا
بارود رکھیا دا ہے۔ اس جائی کھل کا اسراں لگن لگا جے اسیں ساری دنیا کولو اُچے
ہوگے دے ہاں پر اُتاں مُڑ کا نظری ماری تہ ایاں لگدا آسا جے شمشابری اساں کولو
دور ہوندی جُلدی ہے۔ ایہہ ایاں رار لے ٹھاکے تو تہ لگدی آسی جیاں منھواں اگا
کوئی چیز رکھی دی ہوئے، ہُن مکو دی احساس ہویا کے سچا نال بڑیاں دی گل بڑی
ہوندی ہے۔ اس شمشابری نالو جس کو اسیں زندگی بچ جتنے اگا ٹردے ہاں تہ
سامنے ایندیاں جلدیاں ہین، ہن شمشابری دے کیئں حصے ہوگئے دے ہین اِرد
نگی گلی دا ہر وکیئں نلے تہ کیریاں ہوگیاں سبے پا سیو پتھرے والے پا سیو ہک کنی
دنیا دسن لگی کون آکھدا آسا کے اسیں شمشابری کو جلدے ہاں ایاں لگن لگا جیاں
اسیں خواباں دی دنیا بچ صرف روح کہن کا سیل کردیاں۔

کیئں نلے اسیں چڑھ آیاں ہمت کھڑی کولو کھڑی جوان ہوندی جلدی ہے پر ہک ہک نلّہ میلاں تے پھیلا یادا ہے اسیں جیاں جیاں اُچے ہوندے جلدے ہاں ایاں شمشابری وی اساں کولو اُتاں اُتاں نسدی جلدی ہے ہر نلّہ تہ ناڑ ہک کنی وادی ہے مکوایّاں لگدا آسا جیاں کشمیر کسی سُن کھلا کر چھوڑ یادا آسا۔

شمشابری تہ بس جینڈی جاگدی خدادی قدرت دی نشانی ہے خدادی عظمت دا ایہجا ثبوت ہے جے کوئی دوا وی دِکھے تہ خدا کو منے بغیر نہ رہوئے، چاشکائی ویلے اسیں توے اگا کجھ رہیاں خان پہاجی آکھن لگا ''جنیو! تہ کھڑیو تسیں اتھوں ایہہ کھن کا جڑیاں کڈھ کنہو، کوٹھ بٹپیوا، چوٹیال، پترلیس، زہر مہرا، رتن جوگ، مسلون، گگل تھوپ، رچھ ہولا، ممیکھ، نیرا، چورا، گرم جڑی، ہور جس کو جے کجھ کڈھنے تاول کرو کیاں جے ایہہ پچھو چھڑادیاں پھٹیاں آ گیاں مکوڑ لگدا ہے اللہ نہ کرے کدے بارش آ گئی تہ فر اسیں زندے کھر نہ کجھ سکدے تُسیں بہلیاں بہلیاں کم کرو۔ تہ ماہڑی سندیو تہ توے شوے کو چھوڑو''۔ سلیمہ بولی ''ماسڑا اسیں اج آیاں صرف توے بچوں چھپ آندے کو'' سلیمہ دی تائید بچ ہور کیئں آوازں آیاں۔ سارے لگے رہے جڑیا شڑیاں کڈھے کو میں دوء یپا سے پُہرزاں دے بناں بچ پہرزاں دیاں چھِلاں لہاڑ لہاڑ کا کلاوا پھریادا ہے۔ ہکیں جائی آکھن لگے جے اتھو کسی بوٹے نال ہتھ نہ لا یو اتھا ارکھڑ ہوندا ہے بوٹے کو ہتھ لائے ارکھڑ نکل گیندا ہے سارے بُتّے تے ترپھڑ ہی ترپھڑ ہو گیندے ہین میں وی کسی بوٹے نال اتھا ہتھ نہیہ لایا جاوی سیہری آسی کدے کھری ہو یا تاں مت بوٹیاں نال ہتھ لینا پو یا کیاں جے تڑاہر ہوندا ہن میں پُہرزاں تو چھِلاں لہاڑ کا بٹلیاں کردا جلداں، ساریاں سُن جڑیاں کڈھیاں ماہڑے ہتھ متھے ہورے کجھ

وی نہ آیا، سراجا آکھن لگا "دھُن دوپہر ٹہلن لگی تہ خبردار ہیئے مت کوئی کسی غار اچ
دِکھے یا ہتھ مارے، مدانیاں بچوپہریاں بچو پھلوروتُساں جُگا مچ ہے سارا کجھ کسی
ہکیں جائی بٹلا کر کار کھوتہ ٹُروتوئے داہر کدے گینے" خان پہاجی تہ اکبرا ہور قاسم
جان ایہہ پرانے سیانے آسے آکھن لگے "تسیں اسدا سنو تے آؤ مڑاں چکور
چھڑوی فرن لگا"۔ میں بس حران تہ پریشان ہوگیاں رَتے پڑا تلاداناڑ دکھا جیاں
اسیں توے داہر چڑھن لکیاں ایاں ماہڑیاں کناں بچ چڑچڑ شوں شوں ہک ڈرونا
جیا واز پیا میں غنیے کولو پچھیا "ہیئے غنیا یراایہہ کیجا واز ایندا ہے "غنیا آکھن لگا" توں
سجے پاسے تلاں تیہان نہ کریں اُتاں تہ کھبے کھبے نظر رکھ اُدر شمشا بری داناڑ ہے
جس بچ کدے کوئی چھڑ گچھے تہ راہ ہی نیالا ٹرٹ کا قصہ ہی ختم ہوئے"۔ غنیا حالاں
ایہہ گلاں کردا آسا میں تلاں ہیریا کیئں گنا اُسدے اندازے سیں ڈونگا آسا
مکوتے چکراین لگا عجیب وغریب وازاں آون اس اندروتلا تکر نظر نہ پہوچدی
آسی منڈو کجھ چٹیاں چٹیاں واہڑاں نکلدیاں آسیاں خدا جانے ایہہ ٹھنڈودیاں
واہڑاں آسیاں یا فرشتے پر ماردے آسے اتھو کدے تلاں کوئی گچھے تہ اوہ اس تہندا
جئی انہیرے بچ کے پتہ اوہ کُر گیا، گُڑیاں چھپ چنے کولکیاں دیاں ہین پر میں
چھپ ہتھا بچ پکڑ کا اکھیاں کھول کا فیریاں تہ مکولگا شمشابری دی شان بس خدا ہی
چنگی طراں جاندا ہے کیا جے مکوساری روئے زمین جتھا تکر ماہڑیاں اکھیادے
دکھے دی طاقت ہی صرف ٹہاکے ہی ٹہاکے دسدے آسے ایاں لگدا آسا جے
سوا اٹھاکیاں تھیں پوری دنیا تے اساں سوا ابن آدم گھرے وی نہیہ مکو آیت دی
تفسیر تھائی "والجبال اوتادا[1]" فر میں شان کبریائی کو سمجھیا جے"۔

[1] سورۃ البنات "ہور پہاڑ زمین دیاں میخاں بنائے"

''وتکون الجبال کا اعھن المنفوش[1]'' تھا کے ٹھیری دکھ کے میں بس
مبہوت ہو گیاں میں اسی سوچ بچ آساں کے اکبرے داواز کناں پیا ''ٹروو ے
چھڑھ خیری دانہیہ لووا تھوتلاں'' اسیں توے بچو لہے آیاں ہک دو نلّے ہی لتھے
دے آسیاں دھنیہ دیگری کولو مندرا ہو گیا دا آسا اسیں اتنی چوٹی تے آسیاں جۓ
کدے سارے کُرہے لہے وی گچھے آساں کو دسدار ہوے آ۔ اتنے بچو اکھیاں
آگا انھیر اہی آسا تھہد اتنی پئے گئی جۓ اسیں ہکیں دوے کو ڈنڈاں نال محسوس
کردیاں پیراں تکروی کجھ نہیہ دستا۔ خان پہاجی آکھیا کے تسیں غلطی کررہیو ہُن
خطرہ راہ پُھلے دا اوہ ہی ہو یا جسدا ڈر آسا راہ پُھل گیا۔ پر ایہہ بس خدا سُن فرشتے
نال لائے دے آسے جیھڑے تھمدے آسے نیہہ تہ پتہ نہیہ کیھڑے چھنچھا تو
تلالگاں یا کسے ناڑا بچ ریتو تلا آواں، رُہڑدے چڑھدے، گُڑھدے پپلو سے
دیندے ہکیں دوے دے وازا تے کھڑی اوّاں کھڑی تلاں جُلدیاں جھنگاں
بچ ترُٹ گیاں کونہیاں، جنو، گِٹے ،ٹک وٹک ہوئے دے ہین کسی دے پیر بچ
گے دے ہین کُڑیاں رون لگیاں جنیاں دی وی جنیائی غیرت پکڑالدی رہی
نیہہ تہ جنے وی کدوں دے ہمت ہاررہے دے آسے کدے خالی جنے ہی ہون
ناتاں تہ اوہ کسی پہاڑا تلاوی رات کڈھ کھڑدے، مکو خوف پئے گیا جے انہی
ڈوری نہ پکڑ کھڑے یا اساں کو وی رتے پڑادی چوٹی اُتا بگڑی دی جنجو نالو پتھر نہ
بنا چھوڑے جدھر دھیا انھیر اہی انھیر آسا پتھراں اگا نکے نکے تارے دسن لگے
غنیا آکھن لگا ''ایہہ پہوتنیاں دی جنج ہے اتھا اس لانی کول دیووی ہوندے ہین
جھڑے ایہہ لانی چھِک کا آندے آسے، ہُن اساں کو ایہہ ذرا ذرا کیاں

[1] اٹھا کے پنچے دے پنجاتے روں جسراں اڑداہے اسراں اڈسن''

دسن لگا جیئے اسمان منہ تھوکا ہُن صاف ہویادا آسا، نویں بھوٹی نالو مہکیش دار دوپٹہ ٹھک کارنگین ہوگیا، خان پہاجی تارے دکھ کاراہ لوڑیا ہُن اسیں اس لانی والی جائی دے نیڑے آرہے دے آسیاں تلاں داہر وانساناں داوازاین لگا عینی آکھن لگی ''جے ایہہ بن بڈھی ہے تسیں کوئی وی اسدا جواب نہ دییو''۔روفی بولی نہ نہ ایہہ پچھ پیری پڑلی ہے ایہہ کلیجہ کڈھ کھڑدی ہے''۔سراجا آکھن لگا ''دکھیومت کرے رِچھ اُٹھ کھلا ہوئے تہ ایہہ بن بڈھیاں تہ پڑلیاں سیں نہ ڈرو صرف رچھا شیچھا داتیہان کرییو''۔اچر بیھکا والے اساں کول آرہے دِلیاں ہُن تھوڑیاں رہ گیاں دیاں آسیاں اچر چن سامنے ہویا تہ فراسیں چناں دی لوئی کہر آکاپچیاں اساں ساریاں کوایہہ نصیحت لگی جے جس قدرت والے سُن ایہہ بنایااوہ کتنا، وسیع، تہ عظیم ہوسی اسراں شمشابری سُن اپنی اُچائی اسدیاں سینیاں بچ پہری تہ بس مکودنیادے سفرداوی ایہی اندازہ نظر آیادنیاتے آیاں کجھ کمیساں سبیلاہی تیہان کرساں تاں کہر پچساں نیہہ تہ بس۔

چکونی

دوّیاں سن شامی ملے داوعدہ کیتا کلاساں ختم ہویاں ایاز آ کا پار کا پچ اڑیکن لگا ''بیل پوری کہن کا منھ کرا کرا کر کنہاں'' ایاز سن آ کھیا پچھواچر ہویا'' اسلام علیکم!تسیں آرہے دے ہو'' ایاز وازسیان گیا''روبی تو آرہی ہین'' روبی سن کتاب سینے تے رکھ کے باہواں اتورکھیاں دیاں آسیاں سلام کر کے روبی ایاز داہر مُڑے توڑیں نظراں چھاڑ کہدیاں سر تلاں کر کدیس روبی ہُن ایاز دے نال نال ٹُردی ہے دوہئی گلاں کردے کردے جلدے ہین چھتری دے بوٹے ہکیں تلا کچھ بیٹھے ،روبی دیدہ نگاہی نال ایاز کو دکھدی ہے۔ کہڑی سجے، کہڑی کھبے، کہڑی تلاں کتاب کھول کا اسدے ورقے پرتدی ہے بچو اک نظر ایاز داہر وی مار چھوڑدی ہے ''ایہہ جیہڑی توہڑی نظر ہے ناں روبی کلیجہ کڈھدی ہے سدی دلا بچ لگدی ہے توں پوریاں پوریاں نظراں نال ماہڑے داہر دکھ میں توہڑیاں اکھیاں بچ دِکھدا رہواں بس میں توہڑیاں اکھیاں بچ ڈب

گچھاں'' ایاز ہُن جذبات نچ آ گیا ''روبی توں کتنی سوہنی ہیں توہڑیاں اکھیاں توہڑے بال توہڑے ٹھڈ بس توہڑی اس ادا مکو مکا چھوڑیا توں ماہڑے دلاتے ہتھ رکھ کا دِکھا اک طوفان اس نچ توہڑی محبت دا توہڑے حسن دا وہ کسی شاعر سُن آکھیا دا ہے۔

توہڑے حسن دی کے میں تعریف کراں
تکو رب نے بنایا ہتھوں آپ سوہینی

روبی آکھیا ''میں جُلدی ہاں مکو چِر ہو گیا کھر لوڑ دے ہوسن اٹھو جُلاں''
ہُن ایاز مستانہ ہو گیا دا ہے آکھدا ہے ''ابھی نہ جاؤ چھوڑ کے یہ دل ابھی بھرا نہیں ''روبی آکھیا'' تُسیں پڑھائی پوری کر کا شاعری کرو ہور ہور......روبی اُٹھ کاٹر پئی ایاز سوچدا ہے جے کدے روبی ماہڑے کولوکنی نہ ہوّیا ہر ویلے ماہڑیاں اکھیاں اگا ہی رہوئے تہ میں اسکو دکھدا رہواں، دوئی نکل کا شٹر کاتے آ رہے تہ کھراں کھراں ٹر پئے۔

''اٹھ سال ہو گئے ایاز اساں کو ملدیاں تہ مگر بیاہ، کے ہوسی ہن تہ اسیں چکولنی تہ چڑھ کا فردے ہاں ہُن چکولنی اپنے ہتھا نچ نہیہ ہُن وقت پورا ہو کے چکولنی کھلے تے ہے۔ میں توہڑے بغیر نہ رہ سکدی نہ میں......روبی اتنی گل کیتی کے گل بند ہو گئی ہور اتھروں بگن لگے ایاز کسے وی طراں روبی کو تسلی دینے دی کوشش کردا ہے پر روبی کو کیئں رشتے آئے اس موڑ چھوڑے ہُن جس ویلے ایاز کو لو پتہ لگیا کے ایاز دے کھرا دے شادی تھیں منکر ہو رہے تہ روبی جیاں چکولنی تے کھلی رہ گئی فر وی چکولنی حلاں فردی ہے کیاں کے ''ایہہ ناممکن ہے، ایاز آکھن لگا'' دکھ روبی ابا من گیسی توں فکر نہ کر بس کجھ تیہاڑیاں دی گل ہے''

روبی سن اپنے ڈوپٹے نال اتھروں پونجدیاں آکھیا ''بس بس چپ ہوگی میں آپا کوا پنے کہر قید کرساں میں تکو نہ مل سکدی ماہڑی بدنامی ہوسی'' روبی کوئی گل سنے بغیر ہی جُل گئی ایاز ہتھ ملدا ہی رہ گیا ایاز صرف پھٹدا نہیہ ہور کجھ نہیہ رہیا ایاز کہر مُڑ کا آیا پر نہ کسی نال گل کیتی نہ کجھ کھادا ہور...... اپنے کمرے دا بوہا ماریا ہور اندر بہہ سوچن لگا پلنگا تے لماں پیا جھنگاں تلا پھئی دیاں ہین......

روبی، روبی اج ماہڑی وجہ تو روبی کو کتنا دُکھ پہو چیا اوہ کتنی روئی میں توہڑا رونا نہ چھل سکدا امیں توہڑے دوروں لنگدیاں دکھاں کو نہ دکھ سکدا امیں توہڑے بغیر نہ رہ سکدا روبی یا خدایا میں کے کراں دویاں ہتھاں نال سِر ادے بال پکڑ کا ایاز سن پورے زورا نال چھکے ہور فرہتھ ہولیاں ہولیاں ٹور کا منھواں اُتے کہن آیا اکھیاں چھپایاں سوچے میں کدے ساری دنیا تھیں چھپ گچھاں مکو کوئی وی نہ دِکھ سکے نہ میں کسی کو دِکھاں، روبی میں تکو کسی ہوریں دا ہوندیاں وی نہ دِکھ سکدا توہڑے دا ہر میں غیر دی نظر وی نہ برداشت کر سکدا اپر میں کے کراں ٹھک ٹھک بوہے کو ہویا تہ ایاز دیاں ساریاں سوچاں دالٹر ٹُرٹ گیا ''پہا جی بوہا کھولو'' نکی پہنوسن ڈنڈ کیتی'' نہ منی میں سے رہیاں توں جل تلا مکو نیندر آئی دی ہے''۔ پہا جی دا بوہا کھولو سو یلے کہڑا نیندرا داویلا ہے نماشاں ہون لگیاں'' ماؤ سن واز سنیا تہ اوہ وی آرہی ''منی کے گل ہے پہرا کرُ گئی'' اماں اندر ہے بوہا ہی نہیہ کھولدا پہا جی، مجبوراً اُٹھیا ایاز ہور بوہا کھولس فر مڑ کا پلنگا اُتے آچہڑ ھیا پہن تے ماء دوئی اندر بڑیاں'' کے گل ہے بچہ'' ماؤ سن ایاز کو لو پچھیا منھوا گاں ہی موڑ کا'' کجھ نہ اماں'''' نہ فر وی کے گل ہے خیر ہے توں اُروجیاں آئیں تہ ہُنا تکر توں باہر نہیہ نکلتھا نہ کجھ کھادا نہ پیتا پانیاں دی کہٹ وی منھوا تے نہیہ تہری کے ہو یا مت

کسی نال کھلیں'' ماء بے تاب ہوئی دی ہے مگر ایاز دندا تو دند نہیہ چیندا منی سن کول گچھ کا ہتھ پکڑیا۔اٹھ نا پہا جی چاء پیواں مکو بھکھ لگی دی ہے۔جُل چنا جل توں چاء پی میں نہ اٹھدا مکو بھکھ نہیہ ''ماء بولی'' کے گل ہے توہڑی صحت ٹھیک ہے''۔ائیں ذرا طبیعت نہیہ ٹھیک ''ایاز جواب دتا ماؤ سن متھے تے ہتھ لایا تہ جیاں اگ بلے'' ہیں ابا ایاز ایہہ کے واتکو تہ مچ تپ ہے کجھ دواشوا کیاں نہیہ آندی بس اماں ہن ٹھیک ہوگیسی'' گچھ میرا کولو تب وی دکھال تہ دوادی کہن آ......ایاز اٹھ کاٹرپیا......

روبی کھر گئی تہ پھنوں سن پچھیا کے ''ایاز ملییٔ'' روبی سن دوپٹہ ٹھپید یاں ٹھپدیاں سر ہلایا ہاں ''فر کے ہویا'' سبیہ سن روبی کو پچھیا روبی سن فر سر ہلایا مگر پہلیاں ہاں بچ ہن نہ بچ سبیہ بے تاب ہوگئی دی ہے دس نہ لی کے ہویا کجھ نہ لی روبی سن سڑ کا جواب دتا روبی جھنجھلا گئی دی ہے روبی دسّے تہ کے دَسّے جد کجھ گل ہوئی ہی نہیہ ''نہ میں جے تکو آکھیا آسا کے توں مکو دس مخاج ایاز نال پوری گل کر کا آئیں تو فر کیاں......سبیہ بھلی فونا داہر دوڑی بچر سبیہ فونا دے نمبر ڈائیل کر یا پر روبی مڑ آئی ''تکو کس کو فون کرنا ہے سبیہ کو آکھس ایاز اکو میں ہُن اس کولو پچھساں کہ کے گل ہے توں مکو نیہہ دسدی پر اسکو میں بولال کھنساں'' روبی سن فون پکڑ کا موڑ کا چھوڑ الیا سبیہ کو مونڈھیاں سیں پکڑ کا بڑے لاڈا نال ادھر آ مکو توں کے پچھنا چھیندی ہیں'' روبی سن سبیہ کو آکھیا،سبیہ روبی دیاں ہتھاں بچو نکل کا سامنے آرہی ''میں......میں کے پچھدیاں میں کے اجاں تکر بکدی آسیاں تدھ ایاز اکو نہیہ آکھیا کے تدھ فر ماہڑے نال تھو کھا کیتا تدھ اج تکر مکو لاریاں کیاں لارکھیا تدھ پہلیاں کیاں نہیہ سوچیا جے ماہڑے کھرادے

من سن کے نہ تدھ نہیہ آکھیا کڑی کو اک واریں جس داناں لگ گچھے تہ اوہ ہی اسدا سب کجھ ہوندا ہے" روبی سارا کجھ سن کا منھ بنہا کا سر ہلایا ہور سبیہ کو آکھیس "سبیہ توں جو کجھ آکھدی ہیں ایہہ گلاں کیتے دیاں نہیہ ہوندیاں کیاں کے غلط میں ہاں میں ہک گدری آسیاں مکوانہاں گلاں تے تیہان پہلیاں کرنا آسا کدے تباہ ہوندیاں تہ اوہ وی اپنے ہتھو بدناں ہوندی ہاں تہ اوہ وی میں اپنے ہتھوں اساں کو ایہہ گل پہل گیندی ہے کے حالاں تکر اسدے ضمیر مرے نہیہ اسیں حالاں تکر فرنگی لوکاں نالو شرم حیا تھو کا نہ پی رہے اساں لوکاں دی عزت حالاں تکر روپے پیسے نال نہیہ پرکھے گیندی بلکہ شرم تہ حیا، ادب تہ اخلاق ہور اخلاقی قدراں اسدی عزت ہور بڑائی دا معیار ہوندیاں ہین "سبیہ دا منھ کھل گیا دا ہے ہور تُرتُر منھ جُڑی دی ہے فر روبی آکھیا "سبیہ دکھ غلطی تہ اسدی ہی ہوندی ہے"۔ سبیہ تاولی بولی کیاں اسدی غلطی ہوندی ہے اوہ نہیہ غلط ہوندے جڑے تھو کھے باز ہین جھڑے بے وفا ہین۔ ایہہ ساریاں گلاں صرف سوچاں دیا ہوندیاں ہین کیانکہ تکو میں کدے آکھیا سبیہ اس طاقا بچو تلا چھال نہ ماریں تو آکھیں واہ اُڈے واسطے کتنا مزا ایسی کدے میں طاقا بچو تلا چھال ماری تہ نتیجہ کے نکلسی جھنگاں باہواں بجسن توں فر آکھیں ایہہ کے ہویا طاقا دی غلطی ہے طاق ماہڑا دشمن ہے نہ بلکہ توں اپنی دشمن آپ ہوسیں کیانکہ تدھ طاقا بچ گچھ غلطی کیتی ایہی مثال ہے ماہڑی وی اساں کو نہیہ چاہیدا کے اسیں بے وقوف عمری بچ ایاں سراباں کو سمندر تہ جنگلاں کو باغ تہ بہار سمجھاں پکی عمر ہوندی ہی ہے اجی اساں کو کہر نصیت نہ دیندے آسے بچیو کسی نال نہ کھلیو بس چھٹی ہوئی سر منھ پلیٹ کا کہر آیو، سبیہ روبی توں کے آکھدی ہیں ماہڑی سمجھ بچ نہیہ ایندا گل

کے ہے تدھ کہرادی کہر چھک کھڑی، روبی بولی ''نہ سبیہ اصل گل تہ ایہہ ہی ہے...... بس زندگی چکولنی نالو شروع بچ کتنی خوبصورت لگدی ہے پر فر کے ہوندا ہے سر درد بن گیندی ہے اخیر توں چکولنی دی گھوج پہجی تہ ساری کھیڈ زندگی دی مک گئی، سبیہ ہر ویلے ہکیں گدری کو یاد رکھنا چاہیدا کے اوہ کے کردی ہے بے دینی دے باغ جیہڑے سر سبز دسدے ہین ایہہ راہ پہلاوے ہین اس سچ دی محبت ہی اصل ہے ایہہ بس جیہڑا نہ مردنہ تہو کھادیوے نہ جیہڑا کسی دے دبا بچ آوے سبیہ بس ہُن تہ مکو عشق ہو یا محبت ہو گئی پر اس یار دی یاری جیہڑا یار سوہنا رب سائیں سب دا......

کلکھی تہاڑ

اوڑک کے ہوسی میزائیلا نالو زہیریلے باطن کہن کا کُتھا تکر گیسن کھڑے پاسے گیسن تہ فرڈھپ ہو کا کسی ٹھا کے نال کسی کٹھے نچ کسی جنڈھا نچ کسی رُکھا نال کسی ناڑا نچ یا فر کسی مڑداراں نال پھری دی کسی نچ، اج تہ مکو جیاں ہر کوئی گولی، گرنیڈ تہ گولا دسدا جیہڑ اجس نال لگدا اوہ اس کو نقصان تہ دُکھ، درد، خوف، تہ ملال ہور رنج ہی دیندا ایہہ خاصیت تہ اس نوع دی نہیہ شاید ایہہ کوئی ہور نوع ہے۔ ایہہ ابن آدم نہ ہوئے کوئی ہور ابن ہوئے فر کے ابن ہوسی مکو کے پتہ کے ہوسی پر مکو یقین نہیہ ایندا جے ایہہ واقعی ابن آدم ہوئے......

ناز محمد ایہہ گلاں اندرو اندری آپا نال کردا ہی آسا کے اگو گڈی رُک گئی تہ ناز محمد سن گڈی کو بریک ماری، پشلی، سٹیا تو "کے گل ہے ناز"؟ ناز محمد" کجھ نہ جی ایہہ اگا گڈیاں دا جام لگیا دا ہے۔ ایہہ پچھنے والی ناز محمد دی میڈیکل افسر آسی تہ ناز محمد اسی نال ڈیوٹی دیندا آسا، روز ناز محمد اسکو صبحی کھروں آندا آسا تہ شامی

ہسپتال بچوں کہر کھڑ دا آسا۔ ناز محمد خاصا وقت اڑیکدار ہیا پر اگو گڈیاں نہ ہلیاں
ناز محمد دیاں کناں بچ بانگا دا واز جیاں پیا مچھی نالو پھڑکن لگا کہڑی کہڑی سبجے
پاسیو سر کہڈ کا گردن لمبی کر کا اگا داھر دکھدا مت اگو کوئی گڈی ہلی ہوئے میں
تاولا نکلاں تہ کسی جائی نماز پڑھاں۔ کدے افسر ادا مسئلہ نہ ہوندا تہ فر بھی ایہہ
گڈی اس کو میں اتھا ادھ پشکار شرڑ کا دے بھی تہ نہ سٹ کا گچھ سکدا، ایہہ سارا
کجھ اشارے ہارن سوچاں جاری ہین پر ناز محمد سُن زبان تر رکھی دی ہے اس کو
جس تھیں پچھا زبان تر رکھے داہنر تھہایا تہ اس تھیں پچھا اس دی زندگی دے
حالات، خیالات، جذبات، ہر گل بدل گئی دی آسی، آخر کار گڈیاں چھٹیاں تہ
ناز محمد سُن سکھادا ساہ کہدا، تاولیاں افسر خاتون کہئر کھڑ چھوڑی ہور ہتھ مُنہ تہو
کے میستی بچ نماز پڑھے کو جلن لگا۔

ہک اوہ ویلا بھی آسا جس ویلے ناز محمد پوری بوتل پی کا کسی نالی دی
گُھٹھا یا فر کسی ہٹی اگا مست یا بے ہوش پیار ہندا آسا کہرا دے ادھی ادھی راتیں
لوڑ ٹھونڈ کا کھڑ دے آسے۔ کدے کدے صبح سرگی کو بوہا ٹھکوردا آسا جس راتیں
کہرادیاں کو نہ تھیندا آسا اس راتیں اسدی آمد قیامت نالو ہوندی آسی ایندیاں
سیت ہی بوہے کولتاں مارن لگ پوّے اُچیاں اچیاں پٹن پے گچھے تہ کیئں
گمانڈی طاقاں دیاں شیشیاں بچو دکھن ایہہ زور دا کم آسہا۔

ہک روز راتیں ایہہ پی کا ڈگر دا ڈگر دا ٹردا لگ ملکیاں گلاں لایاں
دیاں ہین اس سُن۔ اچن چیت کسی سُن ڈنڈ کیتی ”ناز ادھر آ“ ناز مُڑ کا دکھیا تہ ”اوہ
جل وا ٹھینکی دیا توں کون ہوئیں ملکوٹا کہے والا ہمت ہیئی تہ آ کا ماہڑے نال چھی
لاگُشتی کر ناز ایہہ کجھ بکواس کردا آسا فر ڈنڈ ہوئی ”ناز میں تکو آکھیا اِدھر آ“ اتھا

ایہہ ہُن زیارتی دے نیڑے پگھ رہیا دا ایہہ دوئی ڈنڈ ذرا لہر و نال آسی فر بھی حالاں نشہ چڑ تھادا ہے اگو فر کردا ''ہون بڑا آ گیا مکو ڈنڈاں کیتے والا فر یک بار عب گرجدار واز آئی ناز محمد میں تکو آکھیا ادھر آ'' ہن ایہہ واز سن کا سارا نشہ لہے گیا اُراں پراں ہیریا تہ سجے پاسے زیارتی تے نظر پئی ہور دوئی ہتھ جوڑ کا سر تلاں سٹ کہدا ''او مشر کا ایہہ کے کردا ہیں توں تکو میں رکوع کیتے دا نہیہ آکھیا بلکہ ادھر آ توں موسیٰ نیہہ نہ میں خدا ہاں جے توں کوہِ طور تے آرہیا دا ہو یں میں بھی بندا خدا دا۔ ناز محمد سن سر سدا کر کہدا ہور ہتھ کھول کہدے پچھے دیاں لنگاں باہر واندر ٹرن لگا اتھا اندر کیاں بٹکرلاں تے توتاں دیا رُکھاں نچ ہک زیارت ہے۔ ناز محمد بھی کدے کدے اتھا ایندا آسا پر اتھا اج تکر اندر کوئی نہیہ گیا۔ ایہہ گل مشہور آسی جے جیہڑا زیارتی اندر گیا اوہ پاگل ہو گیا تائیں کوئی بھی پاگل ہونے دے ڈرا نال اندر نہ گیندا آسا پر اج راتیں دے ہک ڈیڑھ بجے ناز محمد نہ چھندیاں بھی اندر بڑ گیا اندر جیہڑی جائی قبر آسی اتھا کوئی قبر نہیہ بلکہ قالینا دا فرش ہے پر ایہہ قالین ناز محمد کدے بھی کسی جائی نہیہ دکھی چمکاں ماردی ہور عجیب قسم دے تکیے لگے دے ہین قِسما قسم میوے تازے نویں رکھے دے ہین۔

ناز محمد کو ایہہ گل ہی پُھل گئی کے اوہ اس زیارتی نچ آیا دا ہے جس نچ لوک تہاڑی بھی ایندیاں ڈردے ہین بو ہے کول کجھ کا کھلتا دا ہے اس شخص سن نظر چائے بغیر ہی اندر اپنے دا حکم دتا۔ ایہہ کون ہے کوئی فرشتہ ہے ایہہ آدمی تہ نہیہ سر اتے سفید پہگ بدھی دی ہے ہور چٹے سوہنے چمکدے لاٹاں ماردے پلے لائے دے ہین شفید چٹی ڈاڑھی اگا رحل رکھی دی ہے جس تے قرآن رکھیا دا ہے ہور سورۃ یٰسین دی تلاوت کردا ہے ایہہ آیت پڑھی ''جس ویلے

تُسدی جیبا کو مہر مار کا بند کیتا گیسی ہور تسدے ہُتھ تہ پیر گواہی دیسن کے تسیں کے کردے آسیو'' اس نیک سیرت وصورت جس ویلے ایہہ آیت پڑھی تہ مکو سمجھ بچ آ گیا کے ایہہ کے ہے۔ نیہہ تہ میں کدے قاعدہ بھی نہ پڑھیا دا آسا۔ میں صرف ہک ناں سنیاں دا آسا کے نکیاں پٹی پڑھنی پیندی ہے۔ پر اج میں قرآن پاک دی تلاوت سُن کا سمجھدا ہاں۔ ایہہ سوچدیاں ہی اس بزرگ سُن آکھیا'' ناز بان تر رکھ کسی کو کجھ نہ آکھیں نیہہ تہ لوک تکو بھی پاگل آکھسن جس ویلے قوماں دے دماغ فر گیندے ہین اس ویلے ہر پُٹھی گل ہر پُٹھی چیز سدھی تہ ہر سدھی گل پُٹھی لگدی ہے۔ اس ویلے لوک خدا کو پُھل گے دے ہین۔ توں اتھو گجھ دا کھاں دے پنج دانے کھا ہور زبان تر رکھ ناز محمد عرض کیتی جناب میں کس طراں زبان تر رکھاں جواب آیا ذکر الٰہی نال جُل توں تریہا کلمہ ورد کردا رہے دبارے مت ایہہ موتر پییں ناز محمد سُن دواں ہتھاں کن پکڑے توبہ کیتی حکم ہویا دا کھاں کھا تہ جُل کسی کو ایہہ راز نہ دسیں نیہہ تہ کھاٹا کھسیں......

آیا ہتھ منہ تہوتا میستی ٹرپیا کجھ بھی کردا ہے پر جیب تر ہے بس سبحان اللہ، الحمدللہ، اللہ اکبر، دا ورد ہور ہیا ہے۔ نماز پڑھ کا کہر گیا چہرے تھیں جیاں لوہ لگدی ہے۔ کہرادے پہلیاں دکھ کا تہ حیران رہ گئیے پر فر کجھ شک کر کا چپ ہو رہے ناز محمد گیا قرآن پاک کھولیا ہور تلاوت کرن پے گیا۔ سارے جھوم ہو گئیے پر ایہہ کے گل پر ناز محمد سوہنی طراں تلات کیتی قرآن پاک ٹھپ کا غلافا بچ رکھیا ہور دعا منگ کا لنگرا بچ آیا سارے منہ منہ تکتے ہین پر اوہ نصیت ناز کو یاد آسی جے کسی کو کجھ نہ آکھیں تہ اس سُن بھی راتیں دا قصہ کُبے آدمیاں نالو اندر ہی چھپا کہدا۔ اج تکر کدے کسی کو اس قصے دے بارے بچ کجھ نہیہ دسیا۔

جس ویلے ناز محمد ہُن حقیقت سمجھ گیا فر اسکوا گا جیا ماحول نہ ملیا کیاں جے اج لوک صرف اپنے مطلب واسطے سارا کجھ کردے آ سے حرام حلال سب کجھ برابر ہے۔ غیراں گُڑیاں داغیراں جنیاں نال آشنائی ہک بڑی کمال تہ ترقی دی گل سمجھے گیندی ہے۔ رشوتاں تہ سود دے بازار گرم ہین۔ عقلمند اوہی منے گیندا ہے جیہڑا لوکاں کو سب تھیں زیادہ چونا لیندا ہوئے نوجواناں گدریاں اس طراں آوارہ ہویاں جیاں ڈبوہکادا کپا پٹے گیندا ہے ہور ہر پاسے ڈنگ مارے کو دوڑ دیاں ہین، پلے اس میل دے...... ہو گئے دے ہین جے اُنہاں کو لونگے چنگے، ہوٹلاں دی آمدنی بدھ گئی خاص جائیاں بے حیائی واسطے مقرر ہویاں، گئیں باغ بنائے گئے جتھاں بچ بے حیائی دے قصے فراچی تہذیب دی فخریا عادتاں بنائیاں گیاں حکومتاں ایہہ سب کجھ کرائے واسطے روپے پانیا نالو خرچ کیتے۔

ناز محمد ایہہ سارا کجھ یاد کردا ہے سوچدا ہے جے میں اٹھاں پرانیاں قدراں جگالاں لوکاں کو خود غرضی تھیں کہڈاں حلال حرام دا نچھڑ اکراں حرام کاری تھیں باز رکھاں تہ آکھاں کے ایہہ ترقی نہیہ بلکہ اسیں تباہی تہ بربادی داہر جل رہے ہاں۔ نوجواناں کو حیا ہور خدمت حلق دا سبق پڑھالاں، قوم دیاں بچیاں کو میں شرم داری تہ حیاداری دی تعلیم دیواں، میں لوکاں کو پلے لائے دا ٹھنگ دساں، انہاں ظالماں ہوٹلاں والیاں کو سمجھاواں کہ تسیں ایہہ مندا کردیو، میں حکمرانوں کو سبق دیواں کے تسیں ایہہ روپے نوجواناں کو تباہ کیتے تے خرچ کردے ہواُندی پہلائی ہور بہتری تے خرچ کرو لوک پہکھے تہ ننگے بے روزگار تہ بے یار و مددگار مردے ہین کنواریاں داجاں دے کرکا بیاہ نہیہ کرسکدیاں،

لوکاں کو غلہ تہ اناج دیو، لوکاں کو ستھرے پانی دیو، نہ نہ میں کدے آکھداں تہ گس منا۔ کیاں جے اج لوک چمچڑلی نالو تہاڑی کو رات آکھدے ہین ہن تہ بس اسرافیل ہی اندیاں کناں بچ حقیقت دی واز باہوے میں کون آں پڑھ لکھ کا اج انھے مچ ہو گئے پڑھی لکھی دنیا واسطے بس دنیا تھہا گئی ہُن کے لوڑ ہے علم دی لوانہاں تہ نہیہ پئی تاں تہاڑ بھی کلکھی ہو گئی۔

دوپھاڑ سوچ

ڈاکٹراں دی اک ٹیم لگی رہئی پر اس دے اپریشن واسطے کوئی سبیل نہیہ نکل سکی نہ ہی اس کو جوڑ سکے۔ سر دو حصے ہو گیا دا ہے۔ فر اکھن لگے کہ باقی بدن ٹھیک ٹھاک ہے اس بچ کوئی وی خرابی نہیہ۔ سر کدے کنی ہے تہ فر کے ہو یا خرابی ایسی تہ سر اندر ایسی۔ تجربہ کار تہ پرانے ڈاکٹر اکھن جے پہراؤ اکدے سر ٹھیک ہے تاں ہی باقی جسم وی چنگا رہ سکدا ہے۔ نہہ تہ اسدی سمجھ تھیں باہر ہے ایہہ گل کہ سرا دے اس حصے کو تساں کنی کیتا دا ہے جیہڑا اکھیاں ہور دماغ دی جا ہے۔ اس بچ اس ویلے ڈاکٹر بن کا قاتلاں سن لوہے دی پتری رکھی دی ہے۔ تسیں ہُن اس پتری کو کڈھ کا تہنو ہور اس بچاری اماں دی حالت سدی کرو، نیہہ تہ ایہہ درد سارے جسم کو ہولیاں ہولیاں کھا گیسی۔ دکھو تسیں کہڑی گٹے بچ درد اُٹھدا اہے، کہڑی پیرا بچ کہڑی جنگا بچ تہ درد ہر ویلے رہندا ہے۔ لک، بکھیاں بگڑے اندھراں، بجیاں کھبیاں ہتھاں، ہتھاں تہ بہاواں بچ انفکشن ہی ہو گیا دا ہے

مُنہ نک کن چہرے دا رنگ دِکھواسدی کے حالت ہے۔
کیئں ہسپتالاں بدلیاں پر درد بدھدا ہی گیا جیاں جیاں دوا کیتی۔ گل ہوئی آخیر دو ڈاکٹر چنگے سمجھدار جنہاں سن آکھیا کہ تسیں اس کو بچینا چھندے ہو تہ آپریشن کرنے بند کرو۔ آخر کار اماں بچاری ایہہ دماغ دے آپریشن کتنے جھل سکدی ہے۔ اسدی جان کتنی ہے۔ ہُن ایہہ دو ڈاکٹر بڑے آسے ہور حکم وی ہسپتال نچ اندا ہی چلدا آسا۔ ہک ڈاکٹر اپنے ہسپتال دا آسا دوا وی اماں دے پُترا دی ہسپتال دا ڈاکٹر آسا۔ جس ویلے ایہہ فیصلہ ہویا تہ اس ویلے دوّے سارے ڈاکٹر رُس ہی رہے، پرا انہاں سن کیاں ایہہ فیصلہ کیتا کہ تُسیں آپریشن بند کرو، انہاں دواں ہی ہسپتالاں دیاں ڈاکٹراں دی روزی رُٹی بس اماں دے دماغ دا آپریشن کیتے نال جڑی دی ہے۔ انہاں سن اماں کولو خوب روپے کھادے، کیاں کہ اماں دولت والی ہے ہور سارے خرچے بند کر کا اپنا علاج کرلدی ہے۔
اج باقی بدن دے درد وی کہٹ گئے، اماں کو ہن سمجھ آئی جے ایہہ اُلٹیاں سدھیاں دوایاں کھوال کھوال کا مکو انہاں سن معذور کر چھوڑیا دا آسا۔ اللہ پہلا کرے انہاں دواں ڈاکٹراں دا جنہاں سن مکو آرام دِتا، ہُن میں کدے وی انہاں دوّیاں ڈاکٹراں کولو نہ دوا کہنساں تہ نہ آپریشن کرالساں۔ میں اپنیاں ساریاں جندکاں کو آکھ کا رکھساں کہ تُسیں اپنیاں دویاں ہسپتالاں بچو انہاں ساریاں ڈاکٹراں کو کڈھو، کیاں جئے ایہہ اصل نچ ڈاکٹر نیہہ چور ہین، "کسے آکھیا دا ہے کہ سنیارے سن ماو دی نتھا بچوں وی سونا کڈھیا" او ہی ہین ایہہ بچیو میں تساں کو اپنا دودھ نہ بخشاں کدے تسیں مکو انہاں ظالماں دے ہتھاں چھاہڑ سو۔ ایہہ کہڑی ماہڑے جنواں بچوں پیجاء کڈھدے ہین، کہڑی گل

کپڑے ہین، کہڑی آکھدے ہین بگڑے خراب ہین۔ کسے ویلے وِلا تِکر
نوبت آگیندی ہے، انہاں سن ماہڑے کولوں پچ دولت کھادی ہے تہ تُساں کو
بیوقوف بنیدے ہین پر ماہڑا وی خیال کرو۔ تُسیں ماہڑے ہور ٹوٹے کرنے
چیندے ہو۔ اسی طراں اساں کووی اپنی مٹھی اماں نصیحت کردی ہے جے
ہندوستان تہ پاکستان والیاں تھیں وی خبردار رہیو۔ کشمیر سر ہے تہ اس بچ کھول
ہور فساد نہ کرو، دوٹوٹے جوڑو تاں تُساں کووی سُکھ ہوسی۔ ہندوستان پاکستان
بچ جیہڑے فساد، تہ حالات خراب ہوندے ہین اوہ وی اسے سر دردی نال
ہوندے ہین۔ ہک سال دے بعد اماں مکمل ٹھیک ہوگئی ہور بچے وی لگے اپنے
اپنے کماں کاراں کو بے فکر ہوکے، فکر تہ مکنیدی ہے آدم زاد کو، فکر عمر کھیندی
ہے۔ اسدیاں فکراں کدوں دور ہوسن، اسیں کدوں فکراں تھیں نکلساں۔ اسیں
ٹٹے پہاڑی رلساں فر دماغ جُڑسی فر سوچساں..........

ستویں دا امتحان

گلاں بچ پھلاں دے ہار پئے دے ہین جناب ڈاکٹر اشرف کو اج اسیں سارے مبارک باد دتے کو آئے دے ہاں ہور انہاں کو اج ڈاکٹری دی اضافی سند تھیں نوازیا جلدا ہے انہاں بڑی محنت ہور لگن نال کامیابی دیاں شیڑھیاں چڑھیاں ہور اج اسدے سامنے انہاں سن پی ایچ ڈی دی ڈگری مکمل کیتی سارے بڑے نکے جمع ہوئے دے ہین۔

اشرف اپنے گراں بچ پرائمری اسکول بچ دوسری دا امتحان دتا تہ اس کو اسلامی مدرسے داخل کر چھوڑیا، حفظ دے درجے بچ داخلہ ہویا ہور حفظ کرنا شروع ہویا، نال ہی مدرسے بچ مڈل اسکول آسا، جتھا تہاڑی کجھ وقت کڈھ کا مروجہ تعلیم وی دتے گیندی آسی، اشرف پہلیاں ناظرہ ہور تجوید پڑھنی شروع کیتی، سال ڈیڑھ سال بچ ایہہ مکمل کر کا حفظ شروع کیتا، فر تیریہے سال بچ حفظ مکمل کیتا، چھمیں تکر تعلیم، ہور تجوید و حفظ وی نالو و نال ہوندے رہے۔

اشرف مچ نکا آسا کھریادا ایندا آسا ہور کھلا بہہ کے روّئے صبحی ترے چار بجے جاگنا فر حفظ شروع کرنا تاں، اٹھ نو بجے چاء پینی فر حفظ یاد کرنا سنیاں، فر حساب، اردو، جغرافیہ وغیرہ پڑھنا، اسی بچ دو پہر ہو گچھے باراں بجے پہت کھا کے آرام کرنا یعنی شامی نیندر آوے پہاویں نہ آوے پر نیندر جیا کم کرنا ضروری ہے۔ استاد آکھن جے اس نال صبح اُٹھے بچ آسانی ہوندی ہے، نظم وضبط دی پابندی پوری طراں کرنی ضروری آسی، فر نماز پیشیں دی پڑھنی نماز پڑھ کا دبارہ حفظ پشلا پارہ دیگری توڑیں، دیگر پڑھ کا کھیڈنا نماشاں تکر، نماشاں پڑھ کانواں سبق یاد کرنا قرآن شریف حفظ کرنا لوہے دے چنے چبھے دے برابر آسا، پر ذرا ہک مشکل تو بعد آسانی آسی، فر راتیں ہک بجے چھٹی ملدی آسی تہ دس منٹ سب سے گئے دے ہون۔

نیہہ تہ نہ سین والیاں کو سزا دتے جلدی آسی، ہن چھٹیاں ہویاں ہور اشرف بھی کھر جل گیا......

دو سال گذر گے اشرف کھر بس آوارہ فرداد وستاں یاراں نال رہ کا اس کو خیال آیا ہک تیہاڑے کہ میں پڑھاں، ٹڈل سکول اندے کول ہی آسا، ہیڈ ماسٹر صاحب ملیا، ہیڈ ماسٹر "دس واگدریا کے گل ہے" "ماٹھ صاحب میں چھیمیں تکر پڑھیا داہاں میں اس سال ستمی دا امتحان دینا چھیندا آساں مکو تسیں سمتی دا امتحان دین دی اجازت دیؤ" ایہہ اشرف سُن آکھیا تہ، ماسٹر صاحب سن سرا نال حامی پہری "جل وادِ کھساں" اشرف جیاں بوئے بچوں باہر نکلن لگا "ہے ادھر سنئی" ماسٹر صاحب وی آواز گدرے دیاں کناں نچ پئی "میں تہ تکو امتحان نہ دوال سکدا توں کم کر زیڈا ای اُو صاحب کو لولکھاں آن" اشرف "چنگا

ماٹھ صاحب میں ہُن ہی جلداہاں'' اشرف گیا تہ کسی کولو درخواست لکھالی ہور زیڈ ای او صاحب دی لوڑ ٹھونڈ ہون لگی، آخر کار دفتر تھہایا چپراسی ''ہوئے کے گل ہے'' اشرف ''پہا جی مکوا یہہ درخواست زیڈ ای او صاحب کو دینی ہے'' کھل میں اندر تو ہڑی درخواست کھڑ داں اندر افسراں دی میٹنگ چلدی ہے'' ''چنگا پہا جی'' اشرف ٹولا کول کھل رہیا، چپراسی چھٹ کہڑی بچو مڑیا تہ تاولا تاولاٹر گیا اشرف پنج اُٹھ قدم اس پچھوں چائے پراوہ نکل گیا اشرف فر مڑ کا ٹولا کول کھل رہیا، چپراسی فر مڑیا کوئی گل کیتے بغیر ہی اندر بڑ گیا، اشرف کھل کا دکھدا رہیا، کہنٹے کھنڈا دے بعد چپراسی اندرو نکلتھا اگوہٹ اگوہٹ'' اشرف کو ہک پاسے کر چھوڑیا، اشرف سمجھدا آسا، شاید بادشاہ ایچے ہی ہوندے آسے اس نکیاں کہانیاں سنیادیاں آسیاں اندروا یہہ کوٹ، پنڈاں والے لینا بچ آئے تہ گئے، کجھ گلاں کرن ، چپراسی آیا تہ ''نکیا توں اتھا کے کردیں'' اشرف ''پہا جی ماہڑی درخواست تُدھ کھڑی آسی، اندرو موڑ کا نہیہ آندی تُدھ دستخط کرالیا آسیں'' چپراسی ''ہُن نہیہ دکھیا صاحب نکل گیا ہُن توں صبح آئیں'' اشرف ''یارا بڑی کمال ہے میں دس واریں لکھال کہدادا ہویا'' اتنے بچو چپراسی ''ہور کے ناں توہڑے اگا ہتھ بدھے کھلتے دے ہین'' اشرف سن مندا جیا منہ بڑایا فر آکھس ''پہا جی زیڈ ای او صاحب کُر گیا'' ''او گیا دعوتی بچ'' چپراسیا جواب دتا اشرف کاڑی دعوتی بچ'' ''ناڑا بچ زمان صاحب دی دعوتی بچ'' اشرف مڑیا تے ناڑا داہر ٹرن لگا ادھا کہنٹا لگا اشرف ناڑا بچ گچھ رہیا، زمان صاحب دا کہر لوڑیا تہ پچھیا زیڈ ای او صاحب اتھی ہین، اشرف دی عمری دا گدرا ہک جیہڑا شاید زمان صاحب دا پتر آسا، اس آکھیا ''ہاں ہاں زیڈ ای او صاحب اتھی اندر پہت

کھیندے ہین، اشرف گیا تہ ڈباتے بہہ رہیا، کھاپی کے بڑیاں گپاں شپاں چلدیاں رہیاں، آخر ترے بجے اٹھے اشرف بھی ٹر آیا، ہکیں جائی زیڈ ای او صاحب کونماز ادا کرن داتیہان آیا، ہتھ منہ تھوئے واسطے کنی ہوئے تہ اشرف پچھ کادرخواست اگارکھی۔ ''ایہہ کے ہی وا'' زیڈ ای او صاحب اشرف'' جناب مکولکھ دیو میں اگا پڑھنا چھیندا اں میں ستمی دا امتحان دے کے فراٹھویں بچ پڑھساں'' زیڈ ای او صاحب چنتے بچوپین کڈھ کا ہیڈ ماسٹر دے ناں لکھیا۔ انگریزی بچ'' پلیز پرمشن دِیس کینڈی ڈیٹ اِن اگزام'' اشرف خوش ہویا ہور دوڑ دا دوڑ دا مڈل سکول بچ گچھ پہو چیا اچر پونے چار بج گے دے آسے اگا پہاڑے چلدے آسے، دوا کائی دو اُچیاں اُچیاں گدرے پڑھن، اشرف سکولا کول آ کا دکا دادک کھل گیا ڈرجیا گیا۔ جیاں جندکاں کو چھٹی ہوئی ایاں اشرف اتا گچھ رہیا درخواست کڈھ دیاں ہویاں ''ماٹھ صاحب میں زیڈ ای او صاحب کولو لکھاں آندا، مگر ہیڈ ماسٹر ہُن درخواست نہیہ کہندا'' صبح آئیں وا...... اشرف کو راتیں نیندر نہ آئی مساں مساں صبح ہوئی دھینہ جیاں چلکیا تہ اشرف سکول ٹُر پیا ماسٹر آئے برابر دس بجے۔ اگدے ڈوگے بچ لینا بنائے گیاں فر پریئر پڑھے گئی، اشرِف کنی ہکیں پاسے کھلتا داہے، اندرو آکھے میں وی گچھ کھلاں فر دلا بچ آکھے مکو ماٹھ صاحب کتھو کھلن دیسن گدرے کلاساں بچ بڑن لگے، ہیڈ ماسٹر صاحب دے آئے داویلا ہویا، اشرف آفس بچ گیا اتھے ہیڈ ماسٹر تہ نہیہ ہور ماسٹر بہہ کے گلاں کردے ہین، کسی رجسٹر چایا کسی ڈنڈی چائی کسی چاک چائی اشرف ہکیں ماسٹر داہر ''ماٹھ صاحب ہیڈ ماسٹر صاحب نہیہ آئے'' ''ماسٹر'' ہیڈ ماسٹر'' کھا کھاں چھک کے'' ہیڈ ماسٹر اسو یلے کشمیرا ہوسی توں اتھا لوڑ داہیں''۔

''کدوں ایس جی'' اشرف پچھیا'' کے پتہ'' ماسٹر اُٹھ'' کا آکھیا تہ کمرے بچوں نکل گیا اشرف اس پچھوڑیا پر ماسٹر کلا سانچ بڑ گیا اشرف مُڑ آیا اتنے نچ پچھوں ہک ماسٹر آیا تہ خما ماریا اشرف دیاں موراں نچ اشرف کو لاٹھاں چڑھ گیاں، اشرف دُوھرا ہویادا آسا ماسٹر اسن آکھیا ''توں کہڑی جماعت داہیں'' اشرف ''ماٹھ صاحب میں سمتی، جماعت داہاں'' ''جل کلاس نچ بہیہ اشرف گیا تے اندر گدریاں نچ گچھ بیٹھا، سارے گدرے اشرف داہر دکھن لگے۔ اشرف جیاں کا گاں نچ انہا تھہد ولگ گیا، ہک گدرا ''توہڑا کے ناں ہے وا'' ''اشرف'' دوا گدرا'' ہئے توں کُتھا رہندیں'' ''میں اتھا پشتے'' سوال جواب ہوروی مچ ہون ناپرا تنے نچ ماسٹر آ گیا۔

ماٹھ صاحب گدریا نچ چچول پئے گئ'' چُپ کرو'' ماسٹر ادے گجے دی آواز آئی ''ستویں والیو تساں کو اج ماہڑے نال جلنا، بنیا بچو ماہڑیاں چالیاں آننیاں ہین سارے گدرے اُٹھے بستے اُتھی سٹے ٹرپئے نال ہی اٹھویں والے وی ہین اشرف وی نال ہی ٹُر پیا اشرف سن کدے ایہہ تماشے نہ ڈٹھے دے آسے۔ خیر راہ کو گدریاں نال رَلمل گیا راہ نچ ماسٹر ادی نظر اشرف تے پئی ''منیاں ایہہ گدرا کون ہے وا'' ''ایہہ نواں گدرا ماٹھ صاحب ایہہ اگاں پڑھدا آسا ہن ایہہ اسدی جماعت نچ ہے'' ساڑھے باراں بجے بناں نچ گیاں آری کشاں سن چالیا چیر کا ڈھنپ لائی دیاں ہین۔ دو دو گدرے ہک ہک چالی چین لگے اشرف سن ایہہ پہار چینا دکھیا دا نہ آسا اُکے ہکیں پاسیو چالی پکڑی اشرف پکڑا ایہہ میں تے توں چیساں، اشرف سن من مار کا آکھ نہ سکیا کجھ کیاں جے اوہ ہُن سکول نچ داخل ہو گیا دا آسا، چالی جیاں چائی پیر چلہو تھرا تو ترّیا تہ گرم جھنگا تے لگی چالی،

اشرف کولگ گئی جھنگا کو ہور تہ کجھ نہ تھہایا نیلا پتر ہک پٹ کا اُتواری کشاں داسوتر بدھا، اُکا آسا سیانا کیاں جے اوہ ٹکیاں بچ تہ بہکاں بچ گیندا رہندا آسارہ گیا اشرف تہ ایہہ اوپرا آسا انہاں ٹکیاں تھیں، فراشرف چالی چائی دس بیئی قدم مساں ٹُریا تہ بس، لہاڑ لہاڑ اشرف سن اُکے کوآکھیا، اکے سن ٹکا کا چالی تلا چھوڑی تہ دوڑ کا گیا اشرف دے مونڈھے توں چالی لہاڑی سارے اگا جل گئے دے ہین، شامی آکے اشرف ہورا کا ماسٹر صاحب دے کھر پہچے ماسٹر ''ہین واتسیں ہُن آکا پچھیوا'' اکا آکھن لگا ماٹھ صاحب ''اسدی جھنگا کولگ گئی ہے، چاہی نہ سکدا آسا، ماسٹر آکھن لگا ''اشرف تکو کہرادے پہیت نہیہ دیندے'' اشرف دے مونڈھے تو قمیھا بچولہو نکل آیادا آسا، ماسٹر'' گچھ اتھا کھر کجھ ہلدر شلدر لوالیں'' اشرف منڈا منڈا اٹر دا کہر پہچیا، ہور ماء سارے کرے لوڑ کا آرہی دی آسی اشرف کودھتیاں ہی گلاں نال لاکا ''ہیں لگیں توصبح تھیں ہونا تکر کتھا آسیں پہکھا پہانا کورے فاقے توں صبحی کہروں گیں میں جنیں ہن ہیڈ ماسٹرا کو درخواست دے کا ایندا ں ایہہ مونڈھے کوکے ہویاداہئی'' اماں مونڈھے دی خیر ہے. جھگا کو کجھ لا'' ماء ''جھنگا کو کےکیتی'' تبنی اُتاں کیتی تہ جھنگ سچ کاٹھول بنی دی آسی ''اوے ماہڑ یا اللہ ایہہ کے قہر کیتا دا اس سُن'' اشرف سُن ساری کہانی سنائی، ماء اٹھی تہ جلدی ہی ہلدر آندی ہور لیر ساڑ کا بہائی پاساں لس مٹی دالیپ کیتا ''ہیں میں لگیں توں کیاں گیا آسیں تو آکھیاں نا ماشٹرا کو میں لکڑیاں شکڑیاں نہیں ٹھوئی دیاں'' اشرف ''ہیں اماں میں اج ہی سکول بچ گیاں اج ہی میں کسراں منکر ہور ہواں پچھا آکھن ناں نامن گدرا اہے مکوامتحان نہ دین دون آ......

نوتہاڑے ہو گئے اشرف کو سکول گیندیاں پر ہیڈ ماسٹر نہیہ آیا اج نو ماں

تہاڑا ہے اج پتہ لکیا جے ہیڈ ماسٹر آ گیا، اشرف وی اپنی عرض کہن کا گیا درخواست ہیڈ ماسٹر ادے منھواں اگا کھڑ تہری'' ایہہ کہنو ماٹھ صاحب میں زیڈ ای او صاحب کولو لکھال آندا'' ہیڈ ماسٹر درخواست ہتھا بچ چا کا کھبے پاسے تہنی ''جل واگدریا اتھوں سٹوفکیٹ آن آگیندے ہین چڑ تھدے دے امتحان کوئی چوکھر چرا لنے داناں نہیہ'' اشرف ''ماٹھ صاحب میں بھی پڑھیا دا ہے میں تُساں کولو چنگی تعلیم پڑھی دی ہے، تُساں سُن تہ تعصب ہی پڑھیا ہور بڑے نکے نال تُساں گل کیتے دی تمیز نہیہ تساں کو کتنیاں کتاباں زبانی یاد ہوسُن، مکو تہ پورا قرآن پاک زبانی یاد ہے۔ میں تہ بڑیاں دا ادب نکیاں نال شفقت دا علم پڑھیا دا ہے، میں تُساں نالو کوڑ وی تہ نہ ماردا جیاں تُساں آکھیا زیڈ ای او کولو لکھال آن میں امتحان دوالساں چھٹی ویلے آکھے صبح ملساں اج نومے تیہاڑے مُڑ کا منھ دسیا'' اشرف سُن درخواست چائی تہ آکھیس اللہ کرسی میں پڑھ کہنساں پر تعصب نہ پڑھدا اخلاق تہ ادب وی کوئی چیز ہے۔

اشرف صبح ویلے پلے تہ دو اسمان چاکے چھولے بچ باہیا تہ ٹُر پیا آخرکار اس سن محنت، شرافت، اخلاق دا دامن نہیہ چھوڑیا، اپنیاسُن اس کوا گانہ بدھن دتا پر غیراں اوپریاں چوپریاں لوکاں اکھیاں بچ بہا کے رکھیا ہور اشرف سن زندگی بچ کدھے وی ہیڈ ماسٹر ادی یاد نہیہ پہلائی ہور اسدا اسلوک یاد رہیا، اج سولہ سال دے بعد اشرف سُن دینی تعلیم نال نال دنیاوی تعلیم بچ اعلیٰ معیار قائم کیتا جیہڑا ہیڈ ماسٹر آسا اس کوا اج پندراں سال ہوگئے دے ہین فالج ہوئے دیاں، شائد اس کو اشرف جیہڑا معصوم ہور سچا گدرا آسا اس دی بدعا لگی، آکھدے ہین مظلوم دی بد دعائی کولو بچو کیاں جے مظلوماں دی بددعا عرش عظیم کو ہلا کار کھ چھوڑ دی ہے۔

اشرف اج خوش نہیہ بلکہ سنجیدہ ہے کیاں کے اس کو اوستویں دا امتحاں واقعہ یاد ہے کدے خدا مدد نہ کردا تہ اشرف اج ہک کمزور، مجبور، تہ لاچار آدمی ہوندا اشرف دلا نچ ہی ایہہ دعا کیتی کے ''یا خدا! توں کدے وی اس جے ہیڈ ماسٹر نہ بنائیں جیہڑا مکو وی زندگی دے ہک موڑ تے ملیا آسا خدایا! تو ہڑا بڑا شکر ہے بس اج تدھ ہی مکو عزت بخشی نیہہ تہ میں تہ ہک نکما جیا گدڑا آساں، خدایا! مکو اوہ ویلا وی یاد ہے جس ویلے میں پیو دے فوت ہونے تے کہر آیاں فر کہر سر پے گیا پر تدھ مدد کیتی، ہور میں اپنی تعلیم جاری رکھی، ماہڑے کول کوئی خزانہ نہ آسا بلکہ میں ہر قسم دی جائز محنت کیتی ہور تدھ مکو اس محنت دا پھل دتا'' اشرف سن وعدہ کیتا جے میں نہ کدے تعصب کرساں نہ دوئے کو ایہہ بیماری لگن دیساں ہور کوئی وی مایوس ہو کے بہہ نہ رہوئے مکو خدا عقل دتی ہر ہر ہکیں کو اسراں نہیہ ہوسکدا، اشرف اکھیاں نچ اتھروں کہدے دیاں کہئر اکوٹر یا..........

مِٹھا دُکھ

چولھا نہ بلیا پتہ نیہہ اج چولھے کو کے ہو یادا ہے، گلشن سُن پچ زور لایا پر چھنگاں نہ بلیاں، منظور جیاں اندر بڑیا گلشن ہس کے اُٹھ کھلی ہوئی اگے آ کا مونڈھے توں کھل لہاڑی ''مڑ آیو'' احالی مڑ آیاں جندرا تے اج پہیڑ نہ آسی مکو باندا تھا گیا تہ میں چھٹ دانے لائے جندروی بڑا چنگا ہے، غلاماں ہر ویلے میہڑا اپچ ہی بڑیا رہندا ہے کدے چھل اس کردا کدے کھمڑاں کو بودے کڈھ کا نویں کہڑ کالیندا ہے، کدے جندر ہوڑدا ہوندا توں اسدے جندرادیاں ٹھلکڑیاں کدے دِکھ پچھیں تاں انگلیاں چپن پے گیسیں'' ''اچھا چھوڑو بہو میں ٹکڑے دا چپہ سا گا نال دیندی ہاں'' منظور ''اوہ کے چاء نیہہ بنائی'' ''میں کدوں دی لگی دی ہاں اگ نیہہ بلدی چولھا مانج کے چھوڑیا بس جیاں کورا لگ گیا دا ہیس'' منظور مُشک کا ''اوہ والیہو لیئے توں وی شکوفی ہیں تکو اگ نیہہ بلدی تکو اج اوہ آرام یاد ایندا ہوسی آکھدی ہوسیں جے میں کس بلائی نال لگ گیاں، کس فقیرا دے کہر آرہیاں'' گلشن لہر و نال مگر پیار دی لہر آسی ''میں تساں کو ہر ویلے آکھیا ماہڑے نا اہچیاں گلاں نہ کردے کرو''۔

منظور کو جس ویلے اپنے علاقے نچ کم کار نہ تھہایا ہور روپیہ پیسہ وی اس کول اتنا نہ آسا کہ اوہ ہٹی باہویا، بس اُٹھ کے اپنے کھر بار کو چھوڑ کے نکل گیا اللہ دے آسرے تے اس سُن ہک بڑے شہر نچ کھڑ ڈیرا لایا مزدوری لوڑن لگا، غربت ہور افلاس وی کتنے ظالم ہوندے ہین، انساناں کو ایہہ ہر محبوب چیز تھیں کدے کدے کنی کر چھوڑ دے ہین ہور انسان چھہیند یاں وی اوہ کم کردا جیہڑا نہ کرنے دی مرضی ہوئے۔

پنج سال ہوگے منظور کو بینڈ سا آری دی مشیناں تے کم کردیاں، منظور آسا بڑا جانی والا ہور محنتی ایاں پہاڑی محنتی ہی ہوندا ہے مگر منظور کجھ زیادہ ہی محنت کرن لگا، منظور جس ویلے سجانے دی مشیناں تے کم کرن لگا، گلشن اس کو صبحی منہ لگدی آسی گلشن اُندے گمانڈھا تے ہی رہندی آسی، منظور کو کے لگے کے اوہ کسی دا ہر دکھے گلشن ہوئے یا گلزار ہوئے۔ اس کو اپنی حیثیت دا علم آسا۔ پر گلشن طاقہ تے بہہ رہوئے گلشن دا مکان آسا یا تاج محل دا پہراہ آسا، منظور اپنی مشیناں تے کم کردا رہیا لکڑیاں چیرنیاں گن کا کھنیاں ہور گن کے حساب نال دینیاں ادھر گلشن بی ایس سی کردی آسی، پر اس کو جس ویلے دکھوتہ اوہ طاقے تے بہہ کے منظور کو دکھتی رہوئے منظور ہک تیہاڑے ایاں ہی کارخانے تے بیٹھادا ہے "ہیں جی کے سوچدے ہو تسیں اساں کو وی اپنیاں سوچاں نچ شامل کرو" منظور سن اُتاں دکھیا تہ صرف اتنا آکھیا "کجھ نہ جی" فر اتوں آواز آئی "اسیں مندے لگدے ہین" منظور "اوہ نا جی خدا دی بندیئے" دلا نچ منظور سوچیا جے مندی دی گل کر دی ماہڑا اوس چلے میں تکو اکھیاں نچ بہاہ کے رکھاں۔ فر آواز آئی گلشن دی "تساں کجھ آکھیا" "نہ جی نہ میں کجھ نہ" منظور پھتل کا آکھیا۔ اندرو

سجانے دی کہر والی سن ڈنڈ کیتی تہ منظور اندر جل گیا۔ گلشن کہڑی کھنڈ بیٹھی تہ فر اُٹھ گئی اندر کمرے بچ گئی ہور کتاب جیاں کھولی منظور دا معصوم چہرہ اکھیاں اگا فرن لگا جس بچ نہ کوئی بناوٹ ہے نہ دکھاوا جہجا اندر وسدھا سادھا اُو ہجا ہی باہر وی پر جس ویلے اولکڑیاں آری تے رکھ کے تہکیلد اہے اس ویلے اسدی سچائی اکھیاں دے سامنے ہو گیندی ہے ایہہ کدے رُکھی رٹی وی کھیند اہوسی پر اس رُٹی بچ کتنا مزا ہوسی اُوہ رُٹی کتنی لذت دار ہوسی، محنت تے خون پسینے دی کمائی، گلشن سوچیا جے میں منظور کو اپنے دلا دا حال کس طراں سناواں، میں کسراں اس کو دل چیر کا دساں کے توہڑے سوا اتھا اندر کوئی ہور نہیہ بسدا، میں اتھا دیاں لوکاں دے حالات ڈٹھے اتھا کوئی کسی نال پیار نہیہ کردا بس مطلب دا پیار مطلب دی یاری اتو ٹوہ ٹاہ اندر وسڑ دے رہندے ہین، شیش محلاں بچ پتھراں دے دل، سب کجھ دکھاوا ماہڑے نالا دیاں گدریاں دوستی لائی پر عزت کھڑائی، اج اتنے سال ہو گئے میں اس پچھا سارا کجھ قربان کیتا دا ہے، داماء بچیا فروی توں اکھ چا کا دکھ ہک واریں اکھ ملا میں توہڑیاں اکھیان بچ ڈب گچھاں توہڑیاں اکھیاں دے سمندراں بچ چھال مار کا توہڑے ہرے پھرے دلا بچ ڈہرالا واں میں کسراں اس سچے دی سچائی کو کھس سکدی ہاں، ہاں کدے ایہہ مکو زندگی بچ کر کہنے تاں میں وی اس نال ہک سچائی بن گیساں نیہہ تہ میں تہ ہک فریب ہاں مکو تے خدا سن اس سونے دے پنجرے بچ ڈہک چھوڑیا دا ہے......

"منظور میں توہڑے نال توہڑے گراں بچ گیساں میں ٹُھی رہساں مکو کجھ نہیہ چاہی دا بس توں تہ توہڑا پیار توں تیہاڑی کدے چاولاں دا پا کما کا آن سیں میں شامی اوہ ہی پکا کے اسیں دوئی کھا کے رج رہساں" ایہہ گلاں اج

گلشن منظور نال کردی ہے منظور آکھن لگا ''دکھ گلشن میں ہک غریب آدمی ہاں
کُتھا توہڑی ٹھاٹھ باٹھ تہ کُتھا ماہڑی ٹہاری اوہ وی چوندی توں ماہڑے نال بیہہ
رہ سکدی اسیں ٹکیاں کما کا آندے ہاں اسیں مال چوکھر رکھدے ہاں، سرچھنڈا
منظور سُن سمجھائے دی گل کیتی پر گلشن کو جیہڑی اوہکھی سیں اوہکھی گل کرنی گلشن
خوش ہوئے ''ہاں مکو ایہہ چنگا لگدا میں وی اہیجی کرساں'' سجانے دی کہروالی
آئی اس سن ایہہ ساریاں گلاں سن کہدھیاں گلشن کو آکھن لگی ''دِکھ کڑیئے توں
اس کو نہ مرالیں توہڑا پیو ڈاہڈا اجنے اوہ پیسے والا چلدا پُرزا تہ رہ گیا ایہہ بیچارہ
غریب اپنا کہر بارسٹ کا آیادا ہے ٹھڈادا ماریاداتوں امیر اپیودی تہئی ہیں توہڑا پیو
تکو اس نال بیاہ تہ دور رہیا آسانال ٹُرن نہ دیسی'' گلشن سُن آکھیا ''کا کی دکھ
ماہڑا پیو اس کو کے کر کہنسی میں اپنے نفس دی آپ مالک ہاں میں کورٹ نچ
گیساں ہور اسدا فیصلہ اُتھی ہی ہوجُلسی''، گلشن منظور دا ہڑ مڑی ''منظور اُٹھ اسیں
نس گچھاں ہور اوتھی اسیں نکاح پڑھال کہنساں'' منظور اٹھیا تہ ''گلشن ہرگز نہ
میں نساں نہ تکو نال نساواں اسیں پہاڑی بے غیرت تہ بے ایمان نہ ہوندے
میں اتھا سجان چاچے دا نمک کھادادا ہے۔ اسیں کدے کسی دی عزت تے ہتھ
نہ بہندے نہ اپنی عزتی تے کسی کو اکھ چین دیواں اسیں پہاڑی غریب ضرور
ہاں، پر چور نہ، توں ماؤ پیو نال گل کر میں توہڑا ہتھ منگساں'' نہ نہ ''گلشن بڑی توں
ماہڑے پیو اگا اہیجی گل نہ کریں اوہ کدے وی تکو ایہہ گل سن کا برداشت نہ کرسی''
منظور بگڑ کا آکھیا ''دا چھوڑلی اسیں ڈرو نہ ہوندے جیہڑی گل سچی ہوئے اُس
تھیں کے ڈرنا گلشن دل پکڑ کا نکل گئی۔
......

اخبار تلاں کیتا ''وعلیکم''، گلشن دے پیو سن جواب دتا، عینکاں لہاڑ کا

منظور ''توں ہیں وا کے گل ہے کدے نہ تہ اج کسراں'' منظور ''جی ایاں ذرا ہک کم آسا تُساں کول'' آبہہ اتھا'' کُرسی دا ہر شارا کردیاں۔ گلشن دے پیوسن آکھیا۔ منظور کرسی تے بیٹھا تہ اندرو گلشن دی نظر منظور تے پئے گئی دوڑی پر بو ہے بچ آ کا کھل رہی فرمٹر کا اندر دوڑی ممی ممی ''کے ہے لی گلشن توں کیاں ہک سائی ہوئی دی ہیں'' ممی ممی توں کچھ ناں منظور کو کہر جول'' اتنے بچ گلشن دا پیو منظور کو کہن کا اندر بڑآیا، گلشن دیا پیران تلوریت کرگئی جیاں اس کو فرشتے سٹ گئے پیوسن بڑدیاں ہی گلشن دا ہر کرکھیاں دکھدیاں کہراوالی کو ڈنڈ کیتیس داتوں ادھر آئیں کمرے بچ، گلشن دا پیو توں کے بکواس کردا ہیں توہڑی حیثیت ہی کے ہے توں ہیں کون؟ کُتھا دا ہیں؟ گلشن دا پیو حقارت نال ایہہ گلاں کردا آسا، منظور سن سوچیا شاید ایہہ مکو سوال کردے ''میں بکواس نہ کردا میں سچ آکھداں ماہڑا ناں منظور احمد خان ولد سکندر خان وغیرہ سارا ناں پتہ دے چھوڑیا...... ایہہ سب کجھ سن کا گلشن دا پیو پھکھن لگا کہراوالی دا ہر مڑیا تہ ایہہ سندی ہیں منظور دا ہر شارا کردیاں ''گلشن دا رشتہ منگے کو آیا دا ہے۔ کڑی سن ہتھ منھواں بچ دے کدھے ''ہاں'' اسدے منھواں بچو نکلتھا، منظور دا ہر مُڑیا تہ گلشن دا پیو آکھن لگا ''ہوئے تکو جان کدے بکار ہئی تاں اتھو نکل گچھ یہہ تہ میں تکو جیندے کو نہ چھوڑساں فردی میں تکو نہ چھوڑدا خیری دا، توں وی کے یاد کرسیں'' منظور آکھن لگا ''چاچا ماہڑا پیو بڈھا تہ کمزور ہو گیا دا ہے تُسیں ناراض ہوندے ہوا ایہہ گل وی صحیح ہے مکو نہ اپنا آسا کیا نکہ انہاں کماں واسطے استے دا ہر بڑے بڈیرے گیندے ہین مکو معاف کریو پر میں اتھا کس کو جولاں ''گلشن دا پیو بس دکھتا ہی رہ گیا یراہ اس کو میں کتنا کجھ آکھیا ہور ایہہ کے سمجھدا ہے بڑا عجیب پھولا بندا ہے، ''توں جُل توں جُل''

گلشن دے پیوسن منظور کو آکھیا منھ دوے پاسے موڑ دیاں منظور نکل گیا۔ گلشن پچھو جیاں ٹرن لگی پیوسن کیتا ''گلشن'' گلشن مویے دیاں قدماں ٹری گھیلی پچ کھل رہی گلشن غصے نال فرٹھا کی گلشن کو اندر بڑے بغیر کوئی چارہ وی نہ رہیا ''ایہہ کے گل ہے'' ''دا جی میں آپ پچھدی ہاں'' ماؤ سن آکھیا ''توں چپ کریں'' ہیں لی دس کے گل ہے اے نوکر اُندا اسدے کہر کسراں آیا بڑا ہی بے باک گدرے اتھاج تکر کسی آپ جرات نہیہ کیتی بلکہ منزم یار دے ذریعہ رشتے طے ہوندے ہین مکو تہ کجھ وی سمجھ نچ نہیہ ایندا میں اس کو نہ چھوڑ دا'' ''ڈیڈی اوہ پہاڑی ہے'' ''ہک ہی گل ہے ماہڑے کول نوکر ہے'' ''اوہ صرف سبحان انکل دا نوکر ہے پر تسیں ساریاں لوکاں دے نوکر ہو غریب ہونا کوئی عیب نیہہ بلکہ ہک صفت ہے جدوں اسیں غرب ہوندے آسیاں تسیں بڑے سچے ہوندے آسیو تساں سیں کوئی وی ڈر دا نہ آسا تساں نال نفرت وی کوئی نہ کردا آسا ایہہ تساں حرام دا مال جمع کیتا تسیں بدل گیو پر میں نہ بدلی ماہڑی سوچ الگ ہے ماہڑے خیال کنی ہین میں بس منظور کو زبان دے رہی دی ہاں'' گلشن دے پیو کو پتہ لگا کے ہُن گل اسدے ہتھا بچو نکل گئی دی ہے، گلشن کو دلا نال لا آکھس ہیں مائی سن تُدھ مکو پہلیاں کیاں نہیہ آکھیا میں کجھ سوچاں اچھا منظور کو شامی ویلے کو ادھر آکھیں......

''کھا کھا چاہ چا کے پی'' ''بس جی میں ہُن پی کے آیاں ہُن کم بند کیتا تہ چاء پیتی نماز پڑھ کا میں سدھا بس ادھر ہی آیاں اچھا تساں سُن مکو ٹھا کیا آسا میں ایہہ آ گیاں'' ''اچھا ہک گل دس توں مکو کے توں کہر جما تری رہسیں'' منظور سرانال نہ کیتی ''میں بڑیاں کو لو سینا دا ہے کے کہر جمائی تہ کتے دی جائی''

ہن گلشن دا پیو حیران ہو گیا پر اکس قسم دا آدمی ہے میں کدے شار اکراں تہ ماہڑی دولت دکھ کا ہزاراں تیار ہو گچھن پر ایہہ واقعی کنی قسم دا آدمی ہے'' اچھا چھوڑ میں کدے تکو کنی مکان چاہڑ کا دیواں ہو کجھ کم کار دیواں فرتوں کے آکھدا ہین'' منظور اکھیاں ملد یاں ملد یاں'' نہ جی مکو تسدی تکلیف کیتے دی ضرورت نیہہ ماہڑی قسمت بچ جو ہو یا مکو اوہ خدا سن دینا ہے مکو اللہ ہتھ پیر دتے دے ہین میں اتنا کم کہنساں مکو مچ دولت بٹیل کے کے کرنی ہے رہ گئی گل ماہڑے اتھا مکان بنا کے رہی دی تہ میں اس ماحولا بچ نہ رہ سکساں اتھا دا طور طریقہ کنی اُسدا کنی اتھا لوک مکو بس صرف ہک مزدور دی حیثیت نال سیاندے ہین اُتھا ماہڑی عزت ہے مکو کوئی چاچا آکھدا ہے کوئی پہاجی آکھدا ہے کوئی ماواں آکھدے کوئی پتریا آکھدا ہے کوئی پہانجا آکھدا ہے ہُن تسیں دسو کدے آدمی خالی روپیاں نال جیندا اہویئیا تہ تاں غریب کوئی وی نہ ہوئیا میں اپنی بستی اپنے کہر ہی سکھا نال رہ سکداں میں گلشن کو صاف آکھ چھوڑیا آسا جے توں ماؤ پیو نال گل کر میں تکو دھال کا نہ کھڑ دا باقی رہ گئی تسدی مرضی میں اپنی مرضی دا مالک تسیں اپنی مرضی دے مالک البتہ کدے تسیں ہاں کر چھوڑو میں گلشن کو اس امیری کولو زیادہ خوش رکھساں پیار دے کا ماہڑی غربت بچ تسیں دخل نہ دیو کیاں ہر کسی چیز دا مزا کنی ہے جیہڑی آزادی اس زندگی بچ ہے اوہ کسی پیسے والے کو کُتھا نصیب ہے گلاں سن کے گلشن دے پیو سن حامی پہر کدھی فر بیاہ ہو یا ہور منظور تہ گلشن کو چار سال ہو گے کہر آئے دیاں دوئی خوشی نال مزے دی زندگی گذار دے ہین۔

بیمار شفا خانے

سومو کرائے تے آندی ،عرفان سن تروان جنیاں سمیت پھپھو چاکا مساں مساں شیڑھیاں توتھم کا لہاڑیا تہ فرکنہاڑے تے چائیس گڈی بچ باڑ کے بہالیا عرفان کو پئے آکھن لگا ''بچیا ماہڑی سُندے تہ مکوتوں نہ کھڑ میں اتھی کہر ہی بل ہوگیساں'' اُس مڑ کا جواب دتا کجھ پرواہ نہیہ ابا اسیں ہُن مڑ کا ایندے ہاں فرمڑ کاڈرائیورا کو آکھس ٹروا پھپھیا ڈرائیور اسن گڈی موڑی تہ ہسپتال دا ہر ٹرپے۔

''بچا عرفان ماہڑے ٹھڈا کو درد اٹھد اہے دامیں سوچدا آساں جے مکو کسی ڈاکٹرا کو دسیاں ،کرے ہسپتال ہی جُلاں تکوتہ نہیہ کجھ پتہ جے اتھا ہسپتالا بچ چنگے ڈاکٹر ہین کناں نہ'' پھپھو سن آکھیا۔

عرفان ''ہاں ابا اتھا بچ سارے ڈاکٹر شاکٹر ہین میں کتھا انہاں کو پھلور کا دکھیا آ وا اسیں کسی چنگے جے ڈاکٹرا کو لو دکھالساں''

پھپھو ''ٹُر فر اسیں صبح پہلیاں ایہی کم کراں'' عرفان ''چنگا ابا میں صبح کماں

تے نہ گیندا تہ اسیں صبح ہی سارے کم سٹ کا تساں کو دسال آناں، اللہ تساں کو رام (آرام) دیوے تے فر کم بھی ہو گیسی"۔ صبح ہی عرفان پیو کو کہن کا ہسپتال آرہیا تہ باہر لوکاں دی بڑی پھیڑ بٹلی ہو گئی دی ہے۔ عرفان سن بنج ہک دکھیا تہ پیو کو اُتھا بہال گیا فر ہکیں سوٹی پکڑے دے بیٹھے بڈھیڑا کو پچھیا" چاچا حالاں تکر کوئی بھی نہیہ آیا" "بڈھیڑ" نہ بچیا میں کلادا آیا داہاں کل بھی آکھن لگے اج ڈاکٹر صاب کُرے شہر جل گیادا ہے تہ فر میں رات اتھا ہی دوستا ہکیں دے کہر رہیاں" "ہیں واگدریا تکو کے پتہ ہے اج کے ہوندا انہاں ہسپتالاں بچ بس عاشے گواشے فردے رہندے ہین، اتھا بھی لوکاں سن ہُن تھکن پورہ بنا کدھا اُگا اگا بادشاہ آپ دکھ پہال کردے رہندے اسے تہ ہن اوہ بیچارے سیٹاں سہالن کناں ایہہ دِکھن" چاچا گلاں کرداہی اسا جے ہسپتال دا بوہا کھلتا لوگ پہار ہواں نالو اندر تہاوا کرن پے گے سب ہکیں دوئے کو پچھدے ہین ٹکٹ کہڑی جائی دیندے ہین کوئی اندر جلدا ہے تے کوئی باہر۔

"پئے دوڑیا اوہ ٹکٹاں والا آرہئی عرفان کو پیو سُن شارا کردیاں آکھیا، عرفان اگاں مُڑ کا دکھیا تہ ہکیں کھڑکی نال جیاں مکھوریاں چمڑیاں دیاں ہین عرفان بھی گیا دو روپے کہڈ کا ہتھا بچ رَکھے۔ بڑا زور شور دے کا کھڑکی دے نکے جئے آلے کول پچیا تہ ہُن ٹکٹ کہنا باقی رہ گیا۔ اندر دکھیا تہ کوئی وی نہیں کوئی ادھے کھنٹے دے بعد فر اندر ہک آیا تے عرفان کو دو روپے کدھے بول جی ناں غلام نبی عرفان آکھیا عمر اندر ٹکٹ دہین والا ستر سال ہوسی عرفان ٹکٹ پکڑیا عرفان پیو کو آکھن لگا ابا ایہہ کہنولیر منھواں اگار کھ کہنو اتھا پھک کے میل دی ایندی ہے ایہہ بیڑا تہ بھولی کو آسا ہی ناں عرفان پکڑ کا چھکی بھولی تہ ناساں اگا

رکھ کہدی، آخرکار ڈاکٹرا دا کمرہ تھا ہی گیا'' اتھا جیاں محشر بچ حساب دتے
والیاں دی لین ہے وا'' پیو عرفان کو آکھیا''' ہاں ابا اتھا تہ ایہی قہر رہندا ہے ایہہ
اتنے لوک کُروآ گئے''۔ ''بچا ایہہ سارے بل نہیہ'' پیو سن فر عرفان کولو پچھیا
عرفان ''فر کے ابا ایہہ سیل کیتے کو آرہے دے ہین''۔ ویرامیں آکھدا ہیں آمڑ کا
کجھ چھاہو شہاہو لوڑاں تہ اوہ ہی کٹ کاپی کہناں مکو نہیہ وسدا اتھا الاج
(علاج) ہوندا ہوئے''۔

''تسیں بھی اللہ دے بندے اوہ خدا خیر کرسی تسیں کیاں دل نِکا نِکا
کردہو زرا ہک صبر کرو، ہُن اسدی بھی واری ایندی ہے''۔ میں ٹکٹ پھر آیا داہاں
دوپہر ہوگئی حالاں توڑیں اسدا ناں نہیہ بولیا لوک تے نہیہ کھٹ ہوندے ایہہ صبح
سیں ہُن تکر ڈاکٹر دے کمرے بچ بڑدھے ہیں پر کہٹدے نہیہ''۔ کول کھلتا داسوہنا
جیا نوجون بولیا چاچا تسیں بھی کجھیاں گلاں کردے ہوواتھا پہلیاں شفارشاں
والے فر لحاظ دار نال ہی کوئی کدے اپنے چنتے تے ہتھ مار کا فراندی واری ایندی
ہے، ایہہ فر کدے کوئی کہڑی بچ گئی ڈاکٹراں کو فہرصت ہوئی تہ غریباں دی واری
ایندی ہے، نیہہ تہ صبح آیو آکھ کا جُل گیندے ہین عرفان دا پیو بولیا اللہ توہڑی عمر لمیں
کرے۔ایہہ جے الان (اعلان) ہوندے ہین جئے ایہہ ہسپتالاں اساں غریباں
واسطے بنایاں حالاں اُس تیہاڑے جلسہ اسا جس بچ کے ناں ہے اس بین گلے دا
نوجوان بولیا بشیر صاحب ہاں ہاں اوہی باہواں ہلا ہلا کا آکھن لگا میں اس ہسپتال بچ
تمام سہولیات مہیا کرکا تساں لوکاں واسطے اس کو وقف کرچھوڑیاں۔

عرفان دا پیو آکھن لگا۔ نوجوان چاچا کے گل کردے ہوو جئے کجھ
جلسیاں بچ آکھن تے تسیں اسکو سچ سمجھ کہندے ہوو چاچا اوہ ہیلتھ داوزیر ہے

جس سُن اسدیاں ساریاں دوایاں بیچ کا کھادیاں۔ ابا ابا اٹھو اسدا ناں بول گیا تے عرفان پیو کو کہن کا ڈاکٹر دے کمرے بچ بڑھ گیا، اگا ہور پھیڑ لگی دی ہے اکڑ کا عرفان دکھیا تہ ڈاکٹر دی کرسی خالی پیئی دی ہے۔ آپا اگا کھلتی دی کُڑی ہکیں کو ماسی اتھا ڈاکٹر نہیہ۔ اس اگو ہتھا نال دسیا کے نہیہ یرا بڑی کمال ہے اسیں صبحا دے آ کا کھلتے دے ہاں ہُن پیش ہوگئی فاقے مرگیاں جیاں شومی لگی دی ہے۔ عرفان سُن ایہہ الفاظ احتجاجاً آکھے پر اوہ کیہڑے شہر بچ میڈیا اگا کھلتا دا آسا جے صبح سارے گُرے خبر ہوئے آ۔ ایہہ پہاڑاں بچ رہین والیاں لوکاں دی گمنام زندگی دا اِک ہسپتال آسا ہور ایہہ ہکیں ڈاکٹرادا کمرہ آسا جس بچ سوا بے زبان مجبور بے کس بیماراں غریباں تو بغیر کوئی نہ آسا اسواسطے عرفان دا احتجاج بے معنی آسا۔

عرفان اگو کجھ ہل چُل ہون لگی پتہ لگا جے ڈاکٹر آ گیا۔

پونے چار بجے عرفان دے پیو دا نمبر آیا تہ ڈاکٹر صاحب دربین چائی گلا بچ بہا کا اُٹھ کھلتا بیماراں دی لین اسی طراں ہے جسراں صبح اسی آکھن لگا جس کو زیادہ تکلیف ہے تہ او مکو شامی دکان تے ملن۔

صبح میں شہر جلداں، دو چار تیہاڑے لکسن عرفان بولیا ڈاکٹر صاحب ماہڑے ابے کو دکھ کہنو کیاں جے انہاں دے ٹھڈا بچ درد ہے میں ہُن اس ویلے نہ دکھ سکدا مکو ضروری کم ہے۔ تسیں کتھا رہندے ہو عرفان اکھیا اسیں فلانے گراں بچ رہندے ہاں ڈاکٹر ہاں تہ ٹھیک ہے۔ تسیں اُتھا ہی آ و اِتھا بھی میں چیک اپ کراں دوا تہ اتھا ایاں بھی نہیہ اج سب دوایاں مک گیاں دیاں ہین چنگا رہسی جے تسیں مکو ہُن دکان تے اکے مل کنہو عرفان ٹھیک ہے۔

اُٹھو مُڑے تہ پیو کو آکھن لگا ابا تسیں کجھ کھیسو، نہ نہ میں نہ کھیندا کجھ بھی" پیو۔ ٹردے ٹُردے ڈاکٹر صاحب کو کار آئی تہ اوہ فٹ بچ پہچ گیا، پنج بجے دکاناں تے پہوچے تہ پتہ چلیا جے ڈاکٹر بیماراں کو دکھ کا تحصیل دار صاحب دے رشتہ دار اکسی کو دکھے کو جل گئے دے ہین، عرفان دکاندار اکو اکھیا پہا جی توں مکوٹھڈا دے دردادی دوا دے چھوڑ اس سُن کجھ ٹکیاں تہ ہک پیلی جئی بوتل دتی۔ عرفان کتنے پیسے ہوئے نے اس سن کاغذ دے لفافے تے حساب جوڑیا تے اک سو اکتری روپے، پیسے دے کاٹر پئے قسمت نال ٹرک ہک تھہا گیا تہ راتیں کہر گچھ رہے فر ہسپتالاں دا دوراا سراں لکیا جیاں تاریکاں لگ گیاں۔

اج پنج سال ہو گے عرفان کو ڈوگی بیچ رہیا کھوڑا داند سب کجھ بک گیا پر پیو تندرست نہ ہویا کدے کدے سخت بیمار بھی ہوئے پر ڈاکٹر کوئی نہ ہوئے تہ خالی فراسراں ہی مُڑ کا گینا پوئے چلو اسکو وارڈا بچ کھڑ وا یہہ بیمار تہ سخت حالات اختیار کر گیا دا ہے، اج عرفان اکھن لگا ابے سُن سچ آکھیا آسا جے اسیں چہا ہوشہا ہو کُٹ کا پی کناں ایہہ جہڑے ہسپتال بنائے دے ہین ایہہ صرف دنیا دیاں آکھیاں بچ بہوڑ باہے گئی دی ہے۔ عرفان سُن کیئں تیہاڑے اتھارہ کا دکھیا تہ فراس بغیر ڈسچارج ہوئے پیو کو شہر بچ ہکیں ڈاکٹر اکو آن کا دسیا گمانڈی ہک اتھار ہندا آسا اس دے کہر رہ کا علاج کرالیا ہور پندرویں تیہاڑے پیو کو ٹھیک ٹھاک حالت بچ کن کا کہر مُڑیا ہور اج پنجی سال ہو گے فر کدے عرفان سُن اس ہسپتالا داناں نہیہ کہدا ہور فر آپ کماں تے گین لگا ڈوگی بھی موڑ کھدی داند کھوڑا بھی مل کہن آیا تہ فر اسطراں زندگی گذارن لگا جے کدے ویران ہسپتالاں داناں نہ کدھا......

کھوٗر

دھینھہ چلکنے نال ہی خبر سنی کے رُسلا چاچا فوت ہو گیا، دو تہاڑے پہلیاں چنگا پہلا آسانہ بیمار نہ کمزور فر کے ہویا حسنا آیا تہ آکھن لگا ابا فوت ہو گیا قبرادی تیاری کرو قبر کھنی غسلا دیاں تیاریاں ہون لگیاں......

غلام رسول ماؤ پیو پڑھال کا چنگے جے عہدے تے نوکری لوالیا سرکاری نوکری سمجھو خزانے دا منھ دولتی دا چشمہ جندرے دی کنجی پتیلیے دا گلماں بڑی شان نال زندگی گذرن لگی، غلام رسول دا بیاہ وی ہویا موز بچ ہے اللہ مالک سن اولاد وی دِتی چھ پُتر ہک تہی بڑے لاڈاں نال پالیا انہاں دا پالا نا کیتا پڑھالے اِچر غلام رسول بڈھا ہون لگا آنڈھی گمانڈی غلام رسولا کو کدے آکھن وی کے توں بچیاں کو دینی تعلیم وی دے آکھے "انہاں کے مُلاّں بننا نمازاں دا ہرلا کے انہاں کے فقیر بننا، ہور کھرا بچ تمام دنیاوی ساز وسمان مہیا کیتا ٹی وی، وی سی آر، وی سی پی، سی ڈی وغیرہ کرکٹ دا سمان گالف دا سمان یعنی دنیا دی ہر فضول چیز دے عادی بنائے۔

اج غلام رسول پنشن ہو گیا یعنی ریٹائرڈ ہو گیا جوانی ختم ہو گئی دی آسی، کھر اوالی مر گئی دی آسی روپیہ پیسہ بچیاں تے خرچ کر رہیا دا آسا، بدن دی طاقت جواب دے گئی دی آسی، ستاں بچیاں دا بیاہ پڑھائی ہُن غلام رسول کو بچیاں دا سہارا ہی آسا کیا نکہ اللہ مالک دا سہارا تہ اس سُن پکڑیا نہیہ جے اوہ ہر بے سہارے دا سہارا ہے جسدا کوئی نہیہ اسدا خدا ہے۔

افضل بڑا پُتر ہے غلام رسول دا، پیو کو اوہ ہن ابّا نہیہ آکھدا بلکہ رُسلا آکھدا رہے، حسنا دو لا پتر ہے فیاضا تریا پتر ہے، رفیقا چوتھا پتر تہ پنجماں سریا تہ فاروق چھیماں پتر ہے تہی نگہت۔

سباں دا بیاہ ہو گیا، کنی کنی ہون لگے پیو دا مکان بنڈھ کھڑیا کنی کنی لڑیاں چاہڑ کدھیاں پیو رہیا شٹر کا تے رشتہ داراں دے کھر ایندا اُجلدا رہیا، نگہت کو ترس آیا اس سن ست سال اپنے کھر رکھیا، فر پتر اُٹھے ناں جی رُسلا اساں نال رہسی نگہت مجبور ہوئی تہ پیو کو جول دتا، پُتراں آندا گنے منے تہاڑے رکھیا فراں بن ہو گئی کھر وکڈھ چھوڑیا۔

حسنے سُن اس کو کھر رکھیا شرط رکھی پینشن ساری مکو دیسی میں کھر رکھساں، کچھ میسترا تے چاہڑیا نو نہہ سن آکھیا صبح نو بجے چا پیتے کو آئیں ہک بجے پہت کھادے کو آئیں پنج بجے شامی چا ست بجے پہت ہو را تھا میں تکو دِکھناوی نہ چھندی، راتیں آکا توں میسترا تے سے رئیں۔ ہُن ہے بڈھیما کھر جلے رُسلا چاچا بے چارا، ہک تہیاڑے میستی دا ہر تیہان گیا سوچن لگا "میں کیاں نہ میستی بچ بہے رہندا کراں"، فر آپا کو ہی آکھن لگا میں اج توڑیں کدے میستی نہ گیا اج کسراں گیساں لوک مکو بڑن دیسن لوک مکو کے آکھسن ہک تیہاڑے ہمت کر کا

بڑھ ہی گیا، اندر دِ کھے لوک نماز پڑھدے قرآن پاک دی تلاوت کردے، رُسلا چاچا تہ ہک نویں دنیا بچ آرہیا افسوس کردا پر دلا کو ذرا ذرا سکون وی ملن لگا۔

رُسلا چاچا اپنیاں پتراں کو دکھدا تہ اوہ صرف دنیا پچھا لگے دے ہین دین کے ہویا انہاں کو لو وی کدے، ایہہ گل نہیہ لنگتھی ، رُسلا ہُن اپنے متھے بچ کھڑی کھڑی ہتھ ماردا ہے لوک سوچدے ہین جے پاگل ہے پر ایہہ کسکو پتہ ہے کے رُسلا اج توڑیں پاگل آسا اج اسدا دماغ جائی آیا ہُن نماز تھیں وی بے خبر ہے رُسلا ان گنے سجدے سٹدا ہے کھڑی کھل ریندا ہے کھڑی تشہد بچ قعدہ دی صورت بنا کے بہہ رہندا ہے ٹھڈ ہلاندا لوک سوچن جے ایہہ شاید نماز پڑھدا اوہ ہک تیہاڑے بیٹھا دا آسا کجھ پڑھے دنیا واسطے دین گمایا دنیاوی ہتھ نہ آئی میں اولاد کو دین داری نہ دسی، بے دین ہویاں خدایا مکو اج احساس ہویا میں ساری عمر ضائع کیتی۔ بس سجدے بچ پچھ رہوئے۔

جتھا کُھرے بہوے لوکاں کو آکھے ''تُسیں بچیاں کو قرآن پڑھالو باقی سب بکواس ہے'' اکرم ہک تیہاڑے آکھن لگا ''اچھا توں دس تُدھ دنیا بچ کے مزا دکھیا'' رُسلا چاچا آکھن لگا ''اکرم میں برباد رہیاں برباد ہویاں میں کجھ وی نہیہ ڈٹھا بس سپ پالے جتھاں مکو ڈنگیا زہر چڑھ گئی دی ہے مکو''۔ میستی بچ آوے تہ ہُن سُنی سنا وی درود شریف دے لفظ دو چار یاد ہو گئے دے ہین اُچیاں اُچیاں پڑھدا رہوے دِلا دی ساڑ اُٹھے جس ویلے تہ روئے اتھرواں دے چھم جُلن، ہتھ چاوے فر شرم آوس خدا تھیں، ہتھ تلاں چھوڑ کا سر تلاں کر کا روئے آکھے ''میں اسی لائق ہاں مکو ایہہ وی تھوڑا مکو کدے کپ ٹک کا نِکا نِکا کرن سولی دیون ٹہا کے تو روہڑن فر وی میں جیہڑا گناہ کیتا اوہ اس تھیں وی بڑا ہے، خیال

جیاں آوس تہ کمّے ٹھڈوی کمن فرپرسیادی چھٹ ہوگچھے......توبہ......توبہ......
منھواں تھیں نکلے۔

رُسلا چاچا اج اساں بِچ نہیہ رہیا پراسدی آہ وزاری آہ وفغاں، گریا زاری آخری عمری دیاں گھڑیاں، تیہاڑے اُسدی اکھیاں اگا ایندے ہین تہ اکھیاں تر ہوگیندیاں ہین، انسان کدے ایہہ گل ابتدائی عمری بِچ سمجھ گچھے تہ فراسدی حالت رُسلے چاچے نالو نہ ہوئے۔

کھوٹ

ہڑلہ بچو بٹے چاچا کا آندے اُٹ چاہڑھدا اُجلد افیروز کوہُن کیئں مہینے لگ گیسن پر اوہ ایہہ کند پوری نہیہ کرسکدا کدے فیروز پہلیاں تھیں ہوش کرسیا تہ اس کوایہہ تیہاڑے نہ دکھنے پون آ۔

فیروز جوان ہویا تہ پیوسُن اسواسطے بڑی زمی مال لڑی کوچھی، باڑی، ٹکی تہ ٹکیاں بچ کوٹھے بنائے دے وراثت بچ چھوڑے فیروز ہُن پیودا لاڈلا رہیا اسکو کدے کماں داہر تیہان نہ ایندا آسا بلکہ اومزورلا کا سارا کم کرال چھوڑے ہور زندگی پیودے نال بڑے مزے دی گذرن لگی نہ کوئی غم آسا تہ نہ کوئی فکر آسی بس کے عیش ہی عیش بوٹی دا بوٹا دکھیا اسدی چھاماں تلالماں ہورہا۔ماہلیاں دی سیل، شہراں فرِنا ہر چیز نوبنوں مہیا آسی تہ فیروز دیاں عادتاں بگڑن لگیاں ہُن اوہ عجیب وغریب اوپرے پلّے لین لگا اسدے کہراوپریاں چویریاں چیزاں این لگیاں تہ اسراں اسدی زندگی نویں طرز تے گذرن لگی......

فیروز سن ہوترادی زمی نال بیلا دکھیا تہ کچھ بیلے بچ اٹ لایا ہر بیلا آن ہوترانال رلایا کٹھے سُک گئے دے آ سے زمیاں دی ہُن پیداواروی نہ آسی جس ویلے فیروز دا پیو فوت ہویا اسو یلے زمی باڑی ہی بڑی چیز منے گیندی آسی۔ پر وقت دا کے ہے کدوں پرت کھاوے کیہڑے ویلے کھنڈی پہار کر چھوڑے اسدا کوئی وی کجھ نہیہ آکھ سکدا نہ کوئی اسکو قابو اچ رکھ سکدا او یلے نال اس سُن اپنی اصل زمی آپ نہ دکھی نہ سنی لوک کم کردے رہے لوک ہی سارا کجھ کرن ہک ویلا آیا جے اس سن ٹکی بچ جنے جو لے کھاہ کپے کو اگو جان سن ڈمنا چاکے لواڑے سارے۔ فیروز جس ویلے گیا کے یراہ ٹکی ماہڑی مالک میں وراثت ماہڑے حصے دی تے جان کون ہے فیروز گیا تے جان آکھن لگا ”ماہڑی اجازتی بغیر ماہڑی زمی تے پیر نہ تریں“ فیروز آکھن لگا ”اوہ پہایا توں کون ہیں کتھوآئیں تکو پتہ نہیہ ایہہ ٹکی ماہڑی ہے“۔ جان آکھن لگا ”کچھ پٹواریاں کول کدے توہڑی ہے تہ توں کھڑ نہیہ تہ میں سٹ ہک مارسئیں تہ سر پھاڑ چھوڑسیں پلیس کدے آئی وی تہ میں آکھساں ایہہ ماہڑے کہر مکو مارے کو آیا دا آسا میں اپنے بچاؤ بچ اس کوڈ ہکیا تہ ایہہ مارے گیا اتھومکوانام (انعام) تھیسی ......

فیروز پٹوار خانے گیا تہ پتہ لگا جئے فیروز یا اسدے پیو دے ناں ایہہ زمی کدے آسی ہی ناں، ایہہ جان دی جدی وراثت ہے حالانکہ جان اتھا دانہ آسا فیروز ہُن واویلیا کیتا تہ چپراسیا پاگل سمجھ کے اس کوشٹر کاتے آن سٹیا فیروز سوچیا جئے ہُن میں کے کراں، کسی کول گیندا پر اوہ آکھدے ہین یرا فیروز توں کیاں پرانیاں قبراں پٹدیں ہُن ایہہ کجھ کیتے نال کے تھیسی جب توہڑی ٹکی نہیہ تواں کیاں ایہہ نکمی جان کھپیدا ہین فیروز سن جتن کیتے فریاداں کیتیاں

جنڈ تڑوڑی تلہ دی مٹی اُتا کیتی پر کاغذ نہ محافظ خانے تو تھائے نہ کسی سُن اُسدی گواہی دتی کے ایہہ ٹکی اسدی ہے۔ افریقہ دیاں پڑاں نالو سڑ کارہ گیا ہر پاسے انہیر اہی انہیر اہے لوئی دی کرے ذرا دتھ نہیہ تھیندی، نہ کوئی غم بنڈے والا تھیندا اہے کھیجا ویلا آ گیا ماہڑ یا اللہ کوئی نہیہ ماہڑا، میں تہ ساری دنیا بچ کہل مکھلا رہ گیاں، کتنے دوست یار ہوندے آسے کتنے سنگی ساتھی ہوندے آسے جیاں ساریاں دے پر لگ گئے اڈر گئے میں پڑاں بغیر رہ گیاں ماہڑے کول پر نہیہ ساہ نہیہ ہور نہ ہی طاقت ہے میں کدے باٹا ہواں میں کدے اسراں ہاریا دانہ ہواں میں کدے اپنی ٹکی دی راکھی آپ کیتی دی ہویا میں کدے اپنی زمی کو نظر رکھی دی ہویا میں کدے ایہہ گل نہ پہلیا داہواں ٹکراں لگدیاں رہیا پیراں دے پوٹے پھٹ گے سوچاں بچ رہیا ہُن راہ دیاں کھیڑیاں داتیہان نہ رہیا کہیڑ مُڑیا......

ہک ہفتہ ہو گیا بارشاں لگے دیاں ہر پاسے کالا پانی بگدا کھٹے چڑھ کا دریا بن گے، کھولاں کھٹے بن گے مہیڑاں دے ڈنگے ٹُرٹ گئے، جندر پہیکو پانیاں نال پہرے گئے، چھتاں چون لگیاں ہر پاسے رگدڑ ہی رگدڑ ہے، بارش نہیہ طوفانِ نوح ہے لوک لگے دے ہین اپنیاں لڑیاں دا ہرو بٹے توڑیاں، لکڑیاں چھنگاں دتے کولڑیاں بچائیاں کہر بچائے پر صبح جے ہوئی تہ سارے کہرے رگدڑ ہی رگدڑ آسی زمیاں ملی تلا آ گیاں دیاں آسیاں۔ فیروز دی کندوی ہکیں پاسیو روہڑ گئی دی آسی کندادا گارا پانی نال کہن گیا بٹے ملی تلا آ گئے فیروز ہن غماں بچ کُجھ نہ کر سکیا۔

اُدھر کٹھے سن اپنا بیلا نال پہلیٹ آندا فیروز دی زمی اصل وی نال رُہڑ گئی دی ہے فیروز اُسن جیاں دکھیا تہ جھڑی ذرا ہک رتی رہ گئی دی آسی اوہ وی

مُک گئی فیروز ہُن دنیا دا بے بس تہ بے کس آدمی ہے جسدا نہ کوئی یار نہ مددگار ہے۔ فیروز کدے خدا ہی راضی کیتا دا ہوندا اوہ اس اوکھے ویلے اسدی مدد کریسیا......

فیروز کجھ تیہاڑے پہکھا رہیا تہ مجبورن گچھ کا بیلے بچو بٹے بٹلے کر کے زمی دی کندھ چاہڑن لگا ہک بٹا مونڈھے تے رکھدا آسا ہتھا بچو چڑھیا تہ پیرا تے لگ گیا ضاعف کھا کا تلا بہہ گیا فر آپا نال ہی گلاں کرن لگا'' جے یرا میں کدے ٹکی کمائے کو آپ نہ گیا تہ لوکاں آن قبضہ کیتا خیر میں تہ جسراں تسراں کڈھ کھڑساں پر جس ویلے انہاں لوکاں دیاں مذہبی قدراں اخلاقی قدراں تے دوئے لوک قبصہ کرسن اسو ویلے ایہہ تہ پوری دنیا بچ رسوا ہوسُن جھڑے لوک اپنے مذہب تہذیب بچ غیراں دے مذہب تہ تہذیباں آن کا گڈدے ہین اُندا حال ماہڑی اس بیلے والی زمی نالو ہوسی۔ اج لوک اپنیاں بولیاں زباناں، پلیاں، سر پاواں کو بے قدری نال پہلدے جُلدے ہین اُنہاں دا کے ہوسی۔ فر فیروز بیلے بچ اُتاں اُٹھ کا زور زور دا آکھن لگا لوکو ماہڑے کولو عبرت کنہو مکو اللہ سُن اسواسطے ایہہ دُکھ دتا جے تُسیں لوک جاگ گچھو اپنے مذہب، اخلاق تہ تہذیباں کو نہ رُلاؤ نہ پہلاؤ نیہہ تہ ساری دنیا بچ ماہڑے نالو بے یار و مددگار ہوسو پر کوئی مدد کرنے والا نہ ہوسے فر فیروز بٹا چایا تے آن کا اٹا تے لایا پیر بہن کا کھرا کو ٹُریا۔

اتھرواں دی شِرڑک

"اج ساریاں جندکاں کو میں نویں پلّے آن کالوالے کتنے خوش ہو گئے دے ہین بانکے بن کا سارے ٹنکٹارا عیدی دی نماز پڑھے کو جُل گے، ملکو وی توں پہتا داگراہ ہک تاولی دے تہ میں وی جُلاں دس بجے نماز رکھی ہے بالا تاولا ہو یا تہ جسراں تسراں نمازا تے پہچ رہیا نماز پڑھ کا سارے لوک جُل گئے بالا دُعا مندگیاں منگدیاں اتھرواں نال جکا تہ چھول سج کہ پناں ہو گئے۔

بالا ہک غریب عیالدار جنا آسا تھوڑا مچ پڑھیا لکھیا پیا ہجی دا ماریادا گرف بچ کماں تے لگ گیا بالے دی عمر جس ویلے تیراں سال آسی اٹھانی تیہاڑ آسی صبح لو ہوندی تھیں پہلیاں ماءمکئی دیاں رُٹیاں پکا کا ڈبے بچ باہہ دیوے نال کسی ویلے کجھ ساگ ہوئے راتیں دا بچیا داتہ اوہ وی باہوے نہ ہوئے تہ ہک دو مرچاں یا پیازہ دی گہنڈی تہ نال لون ذرا یک وی۔ راتیں کفتاں لوک پڑھ رہے دے ہون تہ بالا تہ اسدے نالا دے فرمُڑن ہُٹ ٹُرٹ کا مساں کہئر پہو

چن تہ کجھ کھاداتہ نستے ہوکا پرالی یاترا نجا کھٹاتے بے ہوش ہو گچھے مہینہ پورا اسراں تیہاڑ رات ہک ہوئے۔ ہتھ پھٹ کا کھکھرے ہوئے ہون پیراں دیاں تلیاں گلیاں رلائیں تہ تنخواہ کہد ھے داویلہ آوے تہ کسی ویلے پندراں حاضریاں ہون کسی ویلے بیئی کدے وی پوریاں حاضریاں میٹا سُن نہ لائی دیاں ہون ،حالانکہ صبحی سارے قلی پیلچے ، گینٹیاں ، چھبل ، چاری ، دیاں سوتریاں ، پہتہ دے ڈبے پٹوڑے ، کوٹ پار کے کسی کول مال ٹروروی ہوئے لیناں بچ کھل کا حاضری کرالن سجا ہتھ چا کا حاضر جناب میٹ ساریاں دے ناں بولے تُلہ ، مُنیا ، اُکا ، اجیا ، بالا ، رِزا ، بِشا ، شِبہ ، روفی ، سری ...... ہور اسراں ساریاں دے ناں۔ ناں کنایاں نال اندے ناں رکھے دے آسے۔ پر انہاں کوہُن اس گلا دا احساس وی نہ رہیا دا آسا کے انہاں جیئی شخصیت کس طراں ملن دلن ہوندی ہے۔

بابواج پارو تنخواہ کہن کا آیا دا ہے کم کرکا چھٹی ویلہ ہویا بابوسُن میٹا کو آکھیا قلی گھٹھے کر تہ تنخواہ دیواں میٹا سُن ڈنڈ کیتی ہوئیے! سارے ادھر آؤ قلیاں سن سمان شمان بٹیلیا بٹالیا کھڑ کا جھیڈا ہکیں تلا کھڑ چھپا یکھ ،آسارے لین بنا کھلتے۔ بابوسن حاضری رجسٹر چایا ہور ناں بولن لگا۔ ”تلہ کون ہے ادھر آؤ“ بابو سن آکھیا تُلہ چھٹ منھواں اگدے آسا ”میں آں جناب“ تُلے سُن آکھیا بابو ”تم ڈیلی کام پر کیوں نہیہ آتا“۔ ”میں ڈیلی ایندا ں جناب“۔ ”تم ڈیلی آتے تو یہاں تمہاری پی لگی ہوتی“ بابوسن آکھیا تُلہ ”نہ جناب تُسیں انہاں کو لو پچھو اسیں سارے ہر تیہاڑے کماں تے ایندے آں“۔ ”سنیئے تلا تم ڈیلی آتا تو ادھر کاغذ ہوتا کیا میٹ جھوٹ بولتا ہے یا یہ رجسٹر“۔ تُلہ ”نہ جناب میں کدوں آکھیا میٹ صاب چھوٹھ آکھدے ہین“ بابوسن روپے گنے تہ گن کا تُلے داہر کر دیاں“ یہ لو یہ

بارہ روپیہ ہے تمہارا چوبیس پی ہے اس مہینے کا ٹلہ'' تہاڑ تہاڑ پٹد ے رہے دوئے قلی وی بابو کول آرہے'' نہ جناب ایہہ ظلم ہے اسیں سرگی کو اُٹھ کاٹرے کو لگدیاں ساری تیہاڑ کماں کو لکیاں لکیاں مرگیندے ہاں ادھی راتیں گچھ کہر پہچدے ہاں کے مزال ہے کدے ہک تیہاڑ وی اسیں ارام کردے ہواں اج تسیں اتو پیسے وی ادھے ہی دیندے ہواساں کو پورے پندراں روپے دیوآ ایہہ کے ہویا اساں غریباں داحق کھا کا تساں کو کے تھیسی'' بابو میٹا داہر مُڑ یا تہ'' ہاں میٹ کل سے نیا قلی لانا ان کی چھٹی کرو'' اکبرا میٹ'' ٹھیک ہے جناب میں کل ہور قلی لاؤں گا'' قلی سارے ٹاٹرے ہو کا ہکیں دوئے کو دکھن لگے اندروا ندری پہچ گئے پرا اسیں کوئی انہاں کو لو صدقہ تہ نہ منگدے، بابو'' چلو تم کو پے لینا ہے یا میں مہورا واپس لے جاؤں''؟ اکا سیانا آسا آکھن لگا ٹر ووا پھر اوہن اے پیسے تہ چا ہکناں جیاں ہر مہینے بابو تہ میٹ بنڈ باجر کا کھار ہندے ہین اسراں اج وی انہاں سُن اوہی کم کرنا ہے کے فائدے چھیچ کیہتے دا''۔ سارے قلی ٹرے تہ اٹھ دس، باراں روپے کہن کا کہراں کہراں جُلن لگے بابو سُن مٹھی بچ میٹا کو پہلیٹ کا روپے دتے ''ہاں میٹ تم ایسا ہی کرتے رہنا، ہم تم مالا مال ہو جائیں گے'''' اجیا پشلے پاسے بیاڑی پچھا باہرہ داہر نکلتھا آسا تہ ٹکا کا اُٹھیاٹر پیا کیئں سا گذر گے......

مشین لگی دی ہے بڑے بڑے پڑپٹ کا اوہ تند ماردی ہے اگا سنتری کھلتے دے ہین اپر پڑا کو شارے نال اگاٹرے دا آکھدے ہین قلی دوئے پاسیو مٹی تہ بٹے چائے کو لگے دے ہین مونڈیاں اُتو چم لہے گیا ہتھاں کو پھوریاں اتنیاں باٹیاں ہو گیادیاں ہین جئے کدے کڑدے تیلا بچ مارن تہ کدے نہ سڑن مالتر وڑ تہ چاری چھکھ چھکھ کا ڈُھلے ٹرُٹ گئے دے ہین۔ رُکھاں کو ڈوز رپرت

پرت مان باہے دے ہین۔ جیہڑے ٹک لائے تے ہین اوہ تہ ادھا توڑیں آرا چھک کا ٹرٹ گیندے ہیں اتو ہین وی جگناوالے، بیاڑیاں کھوڑیاں چمروڑ تنگ بچ کوئی پرتھ دا بوٹا وی آ گچھے ٹک لا کانہ مکایادا ہوئے تہ میٹ آ گچھے ''چلو انہاں کو پھاڑو بڑے بڑے پھانے، اوگیاں، اڑے، موگرے، موچھیاں کو ہکیں سرے داہرو کھواڑے نال پھٹ بہا کافراس جائی پھانا لاون مالتر وڑادیاں سٹاں نال پھانا تلاں ٹھلن تہ نکی جئی بیتھ پوے پریرے دوا پھانا لاون تے مالتر وڑا دیاں سٹاں نال اس کو موچھے بچ لہاڑں پچھواوگیاں لا کا اس دے چیرا کو کھولن مالتر وڑا والے کو پرسے گٹیاں داہرو وچوآ متھے اتو تہ حیاں اچھروا ڑی دا چھم ہکیں ہتھا نال متھے اتو ہتھ فیر کا پرسے ٹکن اکھیاں پھری دیاں ہون ایہہ پتہ کسی کو نہ لگدا آسا کے ایہہ پرسے ہے یا اتھروں جیہڑے دلا بچو روئے بغیر ہی نکل آئے دے ہین۔

اج پہلی ہے تنخواہ آ گئی دی ہے اسراں کا غذاں بچ تہ مہینے دا ترے سو روپیہ ہے دس روپے تیہاڑ ہے پر غریباں دا خدا ہی ہے جس دی قسمت بچ سکا ٹکڑا لکھیا دا ہوئے انہاں کو پلا کتھو تھاوے، کون ہوے، جیہڑا انہاں بے کساں دے پر سیادا خیال کرے جیئے ایہہ شرکاں تے پرسے ڈھلیا جنہاں سُن اے لُکا دی جائی اپنا لہو تہ پھر سے ڈھایا انہاں کو ان دی محنت دا حق تہ دیواں پرکے ہوندا۔ کسی زمانے یا کسی دور بچ اس غریبا قلیادا احساس کسی نہ کیتا بڑے بڑے شہر بسے بڑیاں بڑیاں بلڈ ینگاں بنیاں پر عیش تہ ارام میٹاں تہ بابواں سن کیتا ٹلے کو ایہہ خیال ایندا رہا سوچیں جے کدے کھٹ دین لگامیں ظلم دے خلاف اواز اٹھالساں ٹلے سُن بالے کو آکھیا'' بیئے بالیا یرا اج ماہڑی کبھی اکھ پھر کتی ہے مکو لگدا

اج کھول ہوسی ہیئے توں خداواسطے مکودس جیئے اسیں کیہڑے ویلے آ کا لگدیاں دھینہ لتھے تکرانہاں ٹھاکیاں نال چھیاں لارکھدے ہاں فرمڑ کا تنخواہ ادھی"۔

بابو تہ میٹ کنی بہہ کا صلاحیاں کردے ہین بابو میٹا کو آکھن لگا" ایہہ میٹ اب تمکو بہت ہوشیار رہنا ہوگا آڈٹ جاری ہوا ہے کے سرکار نے حکم دیا ہے کسی جگہ قُلی کی حق تلفی نہ ہوالگ سے ایک ٹیم آنے والی ہے"۔ میٹ" دا صاب تُسیں کجیاں گلاں کردے ہو میں تُساں کو ہر مہینے اُندے انگوٹھے نہ لولال کا دیندا" بابو سُن کجھ سوچ کا آکھیا" کاغذ مضبوط ہوتو کوئی بات نہیں، اٹھو میٹ ان کا تنخواہ دیدو" میٹ اٹھیا ٹروجی" قلی ڈوزرا کول اڑیکدے ہین بابو تہ میٹ آئے اج فرکسی دیاں حاضریاں نہیہ پوریاں، اج فر قُلیاں دی تنخواہ دوسوٹھائی سوتھیں اُتا نہیہ کھڑیا ایہہ دوئی گل ہے کے بابو تہ میٹ پلیاں دیاں لنگیریاں تہ رجسٹراں دے پھورے کہن کا اُٹھے فرکدے میٹا تہ بابو سن قلیاں دی تیہاڑ نہیہ دبائی۔

پگھیاڑادی بادشاہت

اج گچھادے جنڈ اتلا بہہ کے بادشاہ چھوردا ہے کھہڑی کھہڑی غرّ غرّ کردا ہے تہ سامنے دے دو دند نکل ایندے ہین جیاں اسدے دند باہر نکلدے ہین تہ انہاں نال لہوادے ناڑے کھرٹ گیندے ہین، پر اج اوہ ایہہ دِکھ کالاچار ہوگیادا ہے کہ میں ہُن اپنی مرضی نال بناں بچ جس داچاہواں لہو نہ پی سکدا، ہور نہ میں ہر کسی داشکار کر سکداں، بادشاہ دی بادشاہی مُک گئی تہ بس دنیا تے کس چیزا کو قرار تہ دوام ہے دوئے بادشاہ دی بادشاہی بڑے جوش ہور آن بان نال شروع ہوگئی ہے، پہلا بادشاہ تائیں چوہے نال ٹھک کا بہہ رہیادا ہے، تخت تے بہندیاں ہی نویں بادشاہ سُن حکم دتا جے" ہر فریادی آوے ہور پہلی بادشاہی بچ جس جس تے ظلم ہویادا ہے اوہ بیان کرے"۔

رچھاں سن پرلے بناں تے قبضہ کر کے اتھا اپنا قانون نافز کیتھا ہور سور گنڈا، بودیان وغیرہ چیزاں غیر رچھاں تے ممنوع قرار دتے گیاں، فیصلے وی

صرف دوڑیاں بچ ہوسن اسراں کیئں سال گذر گئے بناں دے سارے باسی اٹھ کھلے ہوئے ہور رچھاں دے خلاف آواز چائی رچھا بڑی منت سماجت کیتی آخر رچھاں کو کھڈلواڑ یاانہاں سبھاں۔

ہن سارے بٹلے ہوئے تہ اپنی بادشاہت دامشورہ ہویا تہ سینہہ بادشاہ بنا کھدا ہور فرنویں ملکھ بچ رچھاں دے بنائے دے قانون ختم کر کے نویں قانون بنائے گئے ہر کسی ذات، سنہیہ، رچھ، پگھیاڑ، چیتا، گدڑ، بوزنے، ہرن، بکرے، بارہ سنگیے، نیل گائیاں داند، پہاروں بکریاں، ہاتھی، کھوڑے، بن بڈھے، ہر چیز جاندار واسطے اسدے حقوق محفوظ رکھے گئے ہر جاندار بڑی خوشی ہور راحت نال زندگی گزارن لگے۔

کیئں سال دے بعد جانوراں کو تھوکھ دے کے پگھیاڑ کسی طراں بادشاہ بن گیا بس فر کے آسا ہر پاسے مارا ماری، پھاڑا پھاڑی نہ کسی دے حقوق محفوظ رہے نہ کوئی جاندار محفوظ رہیا، پگھیاڑاں دی پھکھ اتنی آسی جے انہاں سن باقی کسی وی ذاتی کو شکار کیتے تھیں نہ چھوڑیا ہور دوئے بناں دے پگھیاڑاں تکروی نہیہ بخشیا، اس حکومت بچ، پگھیاڑ جس ویلے بادشاہ بنیا تہ آکھن لگا" اج تو بعد پگھیاڑ ذاتی کو کوئی وی کسی جائی کسی داوی کسی ویلے شکار کرنے تھیں نہ روک سی، بلکہ جس سُن وی پگھیاڑ تہ شکارا دے بشکار آئے دی کوشش کیتی تہ پہلیاں اس داشکار کیتا گیسی"۔ ایہہ تقریر سُن کا سب آپا بچ گوشے کرن لگے یرا اس کول جناب سہینہ صاحب دی وی کوئی عزت تہ شرم نہیہ رہیا ہور آکھدے ہین جے پگھیاڑ ہی ہر سیاہ تہ سفید دے مالک ہین، ہرن آکھن لگا" دوستو مکو ہُن کسی دی عزت یا جان محفوظ نہیہ دسدی"۔ گدڑی آکھن لگی" یرا آوا سیں بادشاہ

دا تخت پرتاں'' مگر جس ویلے ایہہ گدڑی اگا گئی تہ دوئی ہتھ جوڑ کا ''میں خدمت نچ حاضر ہاں ہور اتھا کوئی جانور تسدے دشمن یا مخالف وی ہین پر میں پوری خبر رکھساں''۔

رِگرجاں، ہِلاّں، کاگ، بن ککڑ، طوطے، ٹھم ٹھوکے، چڑیاں، پیگرے، رائیاں، گگیاں، کونک، تتریاں، شارکاں، شوہڑیاں، ککو باشاہ، ہور باقی سارے پکھنو اکٹھے ہوئے تہ سبھاں اپنی اپنی رائے دتی بڑے مشورے ہوئے۔گرجاں آکھیا جے ''ہُن اساں کو مل کے کم کرنا ہے'' ہلاں آکھیا ''اسیں نیہہ تہ کدوں کٹی ہوندیاں ہاں'' کاگ بولے ''پہنے اسیں کھوڑوی بنڈ کا کھیندے ہاں ایہہ دوتی گل ہے کے اوہ کم گیند۔ے ہین''۔

دویاں چُپ چاپ سنجیدگی نال مسئلے دی نوعیت کو سمجھنے دی ضرورت تے زور دتا، شارکاں آکھیا ''یرا اساں کو کے ہے اسیں تہ سختی اینیں والی دی پیشن گوئی نماشاں کو چیں کا رمچا کہندیاں ہاں'' طوطا بولیا ''بزرگو پہاندا ایندی ہے تہ اسیں پھرن پے گیندے ہاں نیہہ تہ اساں کو کرُ گینا ہے''۔

پگھیاڑ بادشاہی کردے رہے ہور اس بناں تو بغیر ہر بناں نچ آہو کار مچیا دا ہے، شریفاں جانوراں دی جیاں قسمت ہی بگڑ گئی البتہ جیہڑا جانور منافق آسا اوہ بڑے مزے کرن لگے پر انہاں کو لو مطلب کڈھ کا پگھیاڑاں سن اندی وی اوہ حالت کیتی جے خدادی پناہ پر ایہہ سلسلہ کیاں سالاں تکر چلدا رہیا، کیاں جانوراں اپنی شکل پگھیاڑاں نالو بنا کہدی ہور آخر کار اندی خو بھی انہاں ہی نالو ہوندی گئی فر انہاں نچ او ہی عزت والا سمجھیا گیندا آسا جیہڑا جگر پھاڑے نچ ماہر ہوئے۔کہاہ چگے والے اندی اجازتی ہور مرضی تو بغیر ہک تیلا کسی جا یو نہ چُگ

سکتے، ماس کھادے والے وی صرف بادشاہ دی اجازت نال ہی کجھ کھاسکدے آسے، چوگ چگنے والے وی صرف اوہی دانہ چُگ سکدے ہین جس دا پگھیاڑا اجازت نامہ دیون، کوئی دوڑ، کوئی گُٹھ، کوئی اہلنہ، کوئی گم نہیہ جس تے پگھاڑیاں دی راکھی نہ ہوئے، ہر کسی دی زندگی پگھیاڑاں دے رحم وکرم تے ہے جس تے مہربان ہوچھن تہ ہوچھن جس تے ناراض ہون تہ اسدی قسمت بگڑ گئی اسدے نصیب ہی سڑ گئے۔

کھوڑے کو کسی سُن آکھیا جے ''ہن اسیں زندگی کس طراں گذارساں اسدیاں ایناں والیاں نسلاں اساں کو ہائے ہائے کرسن قبراں کُٹھسن'' کھوڑا آکھن لگا ''پہراؤ میں ہک تیہاڑے ہرناں نال کھول کرکا شکاریا کولو ہرن مرالیا تے اپنے سرایہہ لگام لائی اج توڑیں میں نہ چھٹدا میں ہُن کسی ہوریں پنگے بچ تہ پیندا میں ہُن بن چھوڑ دتا ہے تسیں اُروی ہوجاندیو تہ اِروی مکراتھا کس رہنا ہے؟ رہنا والی ذات اللہ دی ہور سب فنا توں جہڑی کہانی مکوسناندیں ایہہ وی کہڑی چھٹا کونہ سہی فرسال دوسال کو آخر مک ہی گیسی''۔

کھوڑے دی گل سنگیاں نال حالاں تکرمکی نہ آسی گدڑ ہک نچدا ہسد اتہ دوڑ دا آیا کھوڑے کو آکھن لگا'' چاچا! اج خوشیاں مناؤ سارے بناں بچ جشن منایا جل رہیا''۔ کھوڑے آکھیا ''ہیں پُترا کیاں؟ کے گل ہے'' گدڑ ''اج...... تساں کو کدوں پتہ لگسی اج پگھیاڑا دی حکومت مُک گئی اُسدی سلطنت داتختہ پر تے گیا'' کھوڑا ''کسراں واکسراں کدوں کس پرتیا'' گدڑ دوڑ دا دوڑ دا بیاڑی دیاں بوٹیاں توں جیہڑے حالاں چروہٹے آسے پلمد اپلمد اا و ہلے ہو گیا۔

اُرو بادشاہ سلطان بہر سُن فریاداں سُن کا سزادی تجویز رکھی کہ کدے

کوئی اپنا حق بخشنا چاہوئے اُوہ بخشے مگر کسی سُن وی بخشے دی گل نہ کیتی بلکہ سارے ہتھ چاچاء کا سزا دیو سزا دیو دی آہ و بکا دا شور پیدا کرن لگے۔ بادشاہ ڈوئی ہتھ چاء کا اطمینان بخش رہنے دا حکم دتا ہور وعدہ کیتا جے انھاں کو اُندے ظلم دی سزا ضرور ملسی ساری رعایا بادشاہ کو نیک دُعائیاں دیندے اپنے اپنے کھڑاں کو مُڑے۔

سجری لخت

بچڑ واں دی واز جیاں کناں بچ پئی تہ بختی سن پاس پرتیا کھٹا تواٹھ کا لنگتھی بوہے داہر چڑیاں دی چہچہاہٹ سن اسدی موئی دی جند وچ نویں طراں جیاں ساہ باہ چھوڑیا کیاں سالاں دی ستی دی بختی ادھموئی ہوئی دی اپنیاں لنگاں کجھ وی نہ کرسکدی آسی پر ہُن زندگی دی امید پیدا ہوگئی ہور زندگی بچ ہک عجیب جئی ہلچل ہور جوانی دا احساس ہون لگا۔

بختی بڑی ہی معزز ہور خوش بخت آسی پر اچانک ہی اسدے خاندان کو وبائی چھکھڑ لگ گیا تہ ہک ہک کر کا سارے کنبے تہ خاندان دے بڑے بڈیرے ملک عدم کوٹرن پئے گئے۔ بختی سن جس ویلے ایہہ دکھیا تہ اس سُن اتھو نسے دی سوچی ہور اوہ نس کا اِر اُر فرن لگی آخر اس سُن آپا کو زندہ رکھے واسطے ترلے تروڑے پر وطن دا خیال پہل گئی اسراں اس اپنی جان تہ بچائی پر پردیس ہور کہلا پن، غریبی، لاچاری، بےبسی دا احساس اس کو اندرو ہی اندرو کھین لگا اس

سُن ہُن آپا کو زندہ رکھے واسطے دویاں دی معاشرت اپنانے دی کوشش کیتی پر اسدے ضمیر سُن اسکو اجازت نہ دتی......

اسراں ویلہ ٹردا رہیا ہور بختی کو اپنے کہر ہور اپنے باغا دا خیال مُڑ مُڑ کا ایندا رہیا ہک تیہاڑے اوہ فرمڑ کا کہر آئی تہ اس سُن دکھیا کے اسدے کہرا تہ زمی ہر چیز تے دوئے قبضہ کر کے بہہ رہے دے ہین، ہُن ایہہ بڑی پریشان ہوئی۔ یرا ایہہ کے ہویا ایہہ کہر ماہڑا زمی ماہڑی باغ ماہڑا۔ ایہہ دوییاں لوکاں آن کا دب کہدا ادا ہے۔ اس کو ایہہ گل برداش نہ ہوئی تہ سوچن لگی "یرا اس ویلے ماہڑے کول طاقت نہیہ میں انہاں نال کدے کھول لیساں میں نہ جت سکساں ہُن میں کے کراں مکو تہ انہاں کو لوڈا اہڈا ہونا ضروری ہے میں اس اپنی جائیدادا کو کسراں انہاں کو لو کہنساں......

جنہاں سن بختی دی زمی کہئر باغ دب کہدے آسے اُندا دعویٰ آسا کے ایہہ جائیدادا اسدی ہے ہو اسدے پیو دادے دی وراثت ہے اتھے کدے کوئی بختی یا اُس دا خاندان نہ تہ ایندے آسے ہور نہ اس ناں دے لوک اتھا کدے وی گذرے دے ہین انہاں سن کہرا دا نقشہ زمی دی حالت باغا دا موقع بدلا سٹیا دا ہے بختی کو ہُن ایہہ حاصل کرنا مشکل ہی نہیہ بلکہ ناممکن وی ہو گیا دا ہے ایہہ اوکھا کم بختی کہل مکہلی کسطراں کرسی ایہہ بڑی دردسری ہور چنے چبنے دے برابر آسا۔

عبداللہ جس سُن بختی دی جائیدادا ملی دی ہے آکھدا ہے "پہراؤ میں تُساں کو دسداں کے ایہہ زمی باڑی اسدے پیو دادے دی ہے اسیں اس زمی کو چھوڑ کا دوئے گراں بچ رہندے آسیاں اسدے پیو دادا اتھا ہی پلے بڑے

ہوئے ہُن اسیں اپنی اس غیر آباد زمی تے مُڑ کے آیاں تہ ایہہ بڈھی ہک جیہڑی پتہ نہیہ کیہڑے ملکھا دی ہے آکھدی ہے جے ایہہ زمی باڑی ماہڑی ہے تساں بچو کسی سن اج تکر اسدا ناں وی سنیا دا ہے"۔ ہک بزرگ قسم دا جنا بولیا "عبداللہ میں آپنیاں بڑیاں کولو سنیا دا ہے کے اتھے ہک خاندان رہندا آسا جس سُن اساں لوکاں کو بسایا دا ہے ہور اسدی زندگی دا ساماں مہیا کیتا"۔

ہک ہور جنا پچھدے بٹیاں تو اٹھ کے آیا تہ آکھن لگا "کھلو چاچا میں تساں کو ہک گل دسداں جے ماہڑی نانی آکھدی آسی کے پچھلے زمانے بچ اتھا دا ایہہ پورا گراں ہی بختی ناں دی کُھڑی دا خاندان آسا بڑا ہی امیر و کبیر تہ علم دے زیور تھیں آراستہ آسا پر ایہہ گل اس زمانے دی ہے جس زمانے بچ وبا پھیل گئی آسی" اسراں مچاں لوکاں اپنا اپنا خیال ظاہر کیتا تہ اسراں کیاں گراواں دے لوک بٹلے ہو گئے"۔

بختی سوٹی کہن کے آئی تے کمدیاں کمدیاں آکھن لگی "بچیو ماہڑی گل سنو ایہہ گدرا عبداللہ آکھدا جے ایہہ جائیدادا اسدی ہے پر میں تساں کو کجھ پرانیاں نشانیاں دسدیاں کدے ماہڑیاں نشانیاں انہاں جائیاں تھیں نکل آیاں تہ فر تساں کو ایہہ منناپیس کے میں ہی بختی ہاں ہور ایہہ زمی باڑی ماہڑی ہی ہے۔ ایہہ جہڑے مل کا بیٹھے دے ہین ایہہ سارے اسدی جائیداتی تے قبضہ کر کا بہہ رہ دے ہیں کنڈا والی ڈوگی دے بنہے بچ میں ہک بٹا لایا دا ہے جہڑا اچٹے رنگ دا ہے اس بچ سمے نال کھو بنایا دا ہے اوہ میں جندرا تلو کہڈ کا آندا دا ہے۔ جس ویلے میں جندرا تے نواں بٹا لایا تہ اوہ پچھیا دا بٹا اس بنے بچ آن لایا، دوالڑی دی ہک کینچی برفو نال پہچ گئی تے میں پرانی مدانی دا چھڑا اس تلا کھڑ لایا، تریا ماہڑی کو چھی

دے مُنڈ دیارادیاں ڈلیاں تلا ہک لکڑ پُھرنگی دی لگی دی ہے۔لڑی دے ڈبہ تے کڑی بچ اگلے پاسے میں ہک بٹکڑلہ تہ پُرزادی لکڑلوالی دی ہے ایہہ اس زمانے بچ برکتی واسطے لیندے آسیاں، ماہڑے باغا بچ سبے ہتھا کوچوٹیاں دے بوٹے آسے ہور کھبے ہتھا کو کھوڑیاں دے انہاں بغیروی کیں قسم دے بوٹے جنہاں بچ پُھلاں دے ہور داکھاں تہ سبزیاں ساگاں دے بوٹے ہین تسیں آپ گچھود کھو فر فیصلہ کرو"۔

فر سارے لوک گیئے تہ دکھیا برابر ہر جائی ساریاں نشانیاں پوریاں ہویاں ہر جائی دسی دی چیز دکھی فرگراں بچ ہک جرگا بیٹھا تہ اس سن فیصلہ دتا کے ایہہ واقعی سارا کجھ بختی دا ہے بڑی مشکل تہ جتن نال موڑ کا بختی سن اپنی جائیداد کہدی ہور فراوہ رس بسن لگی پر بانہہ نہ ہونے دی وجہ نال اس کو باغ جھڑا اجڑ گیادا آسا عبداللہ ہواراں سن اتھو سارے بوٹے کپ ٹک کا مدان بنا چھوڑیادا آسا البتہ بوٹیاں دے مُنڈ ے رہے گے دے آسے۔

بختی سوچن لگی "ماہڑیا خدایا میں کسراں اپنا باغ نویں طراں لیساں ہور کدوں اوہ باغ بڑا ہوسی پھل کھلسن چڑیاں بولسن کدوں کوئیلاں دا کوُ کو سنساں کدوں لکو تہ لکو باشاہ آکے انہاں ڈالیاں تے بہسن کدوں تریڑو نال صبحی صبحی ہر چیز چمکتی ہوسی کدوں میں فر اس باغا دا پھل کھیساں" پر ایہہ سارا کجھ سوچے دیاں گلاں ہوندیاں ہین ہور اصل کم کرن دا ہور ہوندا ہے پر جنہاں دے ہتھ لمیں نہ ہون تہ انہاں دا کے حال ہوندا ہے اوہ خدا جاندا ہے، ہُن بختی بیمار ہوگئی اس دے نجوڑ ہونے نال پہاندوی آئی باغ بھی بنیا تہ بختی کھٹا لگ گئی۔بختی جس ویلے باغا کو بریالوکاں دیاں چوکھراں تھیں ڈہکیا تہ پرانیاں

مُہنڈ یاں بچوہی سجریاں لختاں چڑھ آیاں اج بسا کھ پے گیا تہ کچھ کا انہاں لختاں نال پتر تہ پھُل لگے ہور اس باغا تے فر بہار آئی اس بچ قسماں قسم پکھیروں آ کا بولن پئے گئے تہ اندر و بختی اُٹھ کے باہر آئی تہ بچڑوں تہ چڑیاں، باز رنگ بر نگے اڈن ایاں لگدا آسا کہ ایہہ دنیا دا کوئی باغ نہیہ بلکہ جنت دا کوئی ٹوٹا اتھا آن کا رکھ سٹیا دا ہوئے بختی دے دُکھ درد مُک گئے ہور اسدی محنت تہ کوشش ہور طلب اج پوری ہوئی، بختی سن کیاں سالاں دا ساہ اندر غماں نال ڈھک کا رکھیا دا آسا ڈردی آسی کدے میں زور دا ساہ کہدا تہ ماہڑا ساہ ہی نہ نکل گچھے پر اج اس سن سجریاں لختاں دا باغ دکھ کے ساس پہری ہور ہُن اس کو موتو دا غم نہ رہیا تاں اُسدے باغا دی زندگی اوہ وی رُت بسا کھادی پھل کھیلی پکھنواں دا بولناں ایہہ سارا کجھ دکھ کا بختی دی عمر بدھ گئی ہور ہُن اوہ وی فخر نال جین لگی پر ایہہ زندگی اسکو کدے نہ ملیا کدے پرانیاں مُہنڈ یاں بچو لختاں نہ نکلن آ۔

حق کسراں کنہاں

شڑ کا تے کُل لوک بٹلے ہوئے دے ہین گدرے دوڑ دے دوڑ دے آئے ''ابا ابا اسدے پاڑے بچ کوئی لوہے دے چین سٹد اہے ہک جناں رجسٹراں تے کجھ لکھدا ہے'' مندرے سن جیاں سنیاتہ ''کون ہے وا؟ کھوتے دیا پُتر اٹھ ڈھ کجھ نہیہ آکھیا کیہڑے حرامی مکیئی ملدا ہین اندیاں اکھیاں پھٹی دیاں ہین، داوا کرٹیے ماہڑی پٹوڑی ہور سوٹی اِرآن میں جُل کا دکھاں ایہہ کون ہے اکھیاں تہ نہیہ پھٹی دیاں مکیئی مل کا ذات نہ چھوڑسن'' کہراوالی سن دوئی چیزاں دتیاں تہ آکھس ''داجی تاولے لنگو جان مُک گئی پیہا جی کر کر کا مر گیاں اتو ساون ہے اج دانے جان جلے پر دانہ زیاں نہ ہوئے'' مندرا بو ہے بچو نکل گیا۔

شڑ کا بچ جیاں پہچیاتہ اس سن گراں دے سارے بٹلے دکھے پہلیاں کجھ ڈر گیا پر اگا لنگتھا تہ دکھس فر لوکاں داہر مُڑیا ''ہیں واانسان دیو بچیو تسیں سارے کھل کا تماشا دکھدیو ایہہ ماہڑی مکیئی لتاڑ کا انہاں کے تباہی تہ فنائی کر

چھوڑی تسیں کولوانہاں کوکجھ نوں آکھ سکدے"۔ بنے اتوچھڑ تھاتہ نسر دی مکئی دا ٹانڈ اپجد ادکھیاتہ سوٹی کھڑ کا کا"ہوئے اوئے پہیا تکو دسدا نہیہ جےتوں رچھانا لومکیئی نچ بڑ گیا ہیں ایہہ کے تباہئی پٹ کاسٹ چھوڑ ہی توں ہیں کون؟ تکو مکئی والے پاڑے نچ کس بڑن دتا توں اتھا کے کردیں" مندرے کو حالاں تکر کوئی جواب نہیہ ملیا مُندرا بیٹھے کھیندا اتینے نچ مکیئی بچو ہک جنا کا غذاں والا مندرے داہر ٹُریاتہ "چُپ" آکھدا اپنے منھواں نچ انگل رکھی دی قدم قدم مندرے داہر ٹردا کول پج کا "ایہہ تُدھ کے شور لایادا ہے ایہہ صاحب ہے اسیں سرکاری دفتر اواسطے توہڑی زمی میندے ہاں تکو پورا معاوضہ تھیسی شکر کر مکئی دے شڑ کاڑا نچ صاحب سن نہیہ سنیا نہیہ تہ توں تہ گیا آسیں" حالاں توڑیں اس دفتر یادی گل مُکی نہ آسی مندرا بولیا" تو مکو تھمکیاں دیندا ہین ایہہ زمی کے توہڑے صاحب دے پیئو دی زمی ہے میں مرگیاں ہلاں مار مار کا دند منگ کا آندے تر واریں گوڈی تہ چھے تیہاڑے تالی کو لگے اج نسر دی مکئی کوتسیں ملواس صاب شاب کو اٹھو باہر کڈھ نیہہ تہ میں بٹیاں نال سر پھاڑ کا دو کرسیں" دفتری آکھن لگا ایہہ تحصیلدار صاحب ہین تو ذرا ہک صبر کر" مندرا"میں صبر شبر نہ کردا توہڑے کلیجے نچ میں قاچو تہ چھُریاں ماراں توں صبر کرسیں" دفتری بولیا نہ چاچا تکو اسدی وی قیمت تھیسی توہڑی جہڑی مکئی گئی چنجیاں، چویں، پھلیاں دے لہاڑ جو کجھ وی ہے اسدی قیمت تکو پوری ملسی "مندرا" پر کیاں تسیں مکو قیمت دیسو ہٹ مٹ پہنو تہ فر قیمت دیو تسیں روپیاں والے ہو کسی وی غریبا دی لتاڑ کرو اسکو ملو اس دا فصل ملو نخرا روپیاں دا کرو میں تکو صلائی نال آکھداں کے اصیل گتی نال مکئی بچو نکلو نتہ مکو ہوڑ آ گیسیے فر پچ مندا ہوسے لوک تماشا دکھسنے۔

تحصیلدار صاحب سن دفتریا کوڈنڈ کیتی ''بابو اُٹھا توں کے کر دیں ادھر ٹرنا'' بابو سن مندرے دا ہر شارا کر دیا اس نال لگادا آساں پچ سمجھایا پاگل ہے ہک ذراوی گل نہیہ سمجھدا اگو بکواس کردا'' اتنی گل بابو دی آکھنی جے مندرے کو سچی مچی ہوڑ آ گئی اٹا توبے چیندا تہ صاحب تہ اسدیاں سنگیاں دے سراتے بارش برین پے گیا ہکئی چیاوٹ تہ پچر پونچی لگ گئی مندرا بس کیتے داناں ہی نہیہ کہندا مساں مساں لوکاں سن تحصیلدار ہور اندے کارندے بچائے پر لہولہان ہو گئے دے ہین۔

جریب وی اٹھیئی رہا رجسٹری وی اٹھی رہے مندرا آکھدا ہے ''یرا غریباں ہی دیاں زمیاں تساں کوشرکاں واسطے دفتراں واسطے مداناں واسطے کیاں لوڑ پئے گیندیاں ہین امیر دی زمی وی کدے تُساں کو دفتر بنائے کو نہیہ لگدی کیاں نہیہ لگدی میں کے بے عقل سمجھیا داہاں تساں سُن''۔

شامی ویلے پولیس آئی تہ مندرا تہ استے کہرا دے سارے کھڑ تھانے بچ ڈکے پر مندرا جناوی ہمت والا ہے اتھا وی کئیں تیہاڑے بندر ہیا پچھوں اچر مندرے دی زمی بچ بلڈنگ بن گئی ہور ہک ہفتہ حوالات بچ رہیا مُڑ کا کہر آیا تہ اس کو چپراسی آیا ہور اس تحصیل بچ اکا کاغذ تیار کرنے دا حکم دتا اس سُن آکھیا ''صاحب سن آکھیا داہئی جے پٹواریا کولو کاغذ کہن کا دفتر بچ آئیں''۔ مندرا دوئے تیہاڑے انتخاب کہن کا دفتر پچیا تہ اتھے اسکو درخواست دین واسطے آکھیا مندرے سن سارے لوازمات پورے کیتے تہ ہُن ہک فائل بن گئی۔

تحصیلدار'' کچھ اس نال کلرکا کول تہ ایہہ اُٹھا ہی دسی تکو کے کرنا ہے مندرا آکھن لگا'' صاحب اِتھا اُٹھا مکو نہ فیر مکو زمی دی تہ فصلا دی قیمت دیو''

تحصیلدار'' گجھ گجھ اس نال اتھی اوہ قیمت دیسی ماہڑے کول تہ روپے نہیہ روپے اسی کول ہین''۔ مندرا نکل کا آیا تہ دوئے ہکیں کمرے بچ بڑ گیا ایہہ اس کمرے تھیں بڑا کمرا ہے اتھا کجھ ہوروی لوک کم کردے ہین کلرکا کول پچھ کا چپڑاسی ''مقبول صاحب ایہہ فائل صاحب سن دتیی دی ہے ہورا یہہ ہے اوہ سائل تہ اسکو ڈیٹ دکھو''۔ مندرا کلرکا داہر مُڑ کا '' ہے نکیا توں مکو ماہڑے پیسے دے تہ میں راہ پواں مکونہ اتھا کھلیار کا ماہڑی تیہاڑ پہنو...... کلرک ''جُل جی توں اگلے ہفتے آئیں اج منگلار ہے توں سنوارا منگلا راہی کو آئیں'' مُندرا پھڑکیا پر ساریاں سُن سمجھا شمجا کا کہرا کو جول دِتا۔

مُندرے کو اُٹھ سال ہوئے نوماں سال وی چھڑھ گیا پر ایہہ فائل اس کلرکا دے کمرے بچوں ہلی نہیہ ،مُندرا وی دوئے تریئے تیہاڑے دفتر گجھ رہندا ہے بس اگو آکھیا گیندا اج صاحب نہیہ آیا کدے اج کلرک نہیہ آیا دا کدے اج ٹائپ کرنے والا نہیہ آیا دا کدے کہہ پہانہ تہ کدے کے پہانہ مُندرا ایندا گیندا رہیا پر اج مُندرا کھوریاں اکھیاں نال آکھ گیا '' جے کل کدے ماہڑا کم نہ ہویا تہ تسدی خیر نہیہ''۔

دوئے تیہاڑے مُندرا بڈھی کو نال ہور نونہہ تہ یتیم پوترے وی نال کہن کا آرہیا جیاں اسکو دفتر اچ آکھیا کے اج نہیہ توں کل آئیں بس اتنا آکھنا آسا کے مُندرا جیاں ڈڈار آگیا ''تُساں سرکاری کتے ہور اج تساں کو دس کا چھوڑساں'' اتنے بچ دفتر بچ ملازم آکھن لگا '' نہ پھونک توں جُل صبح آئیں'' مندرا بولیا میں پھونکداں توں نے پھونکدا سرکاریو کُتیو تُسیں سرکاری کتے نہ سرکار دے ہونہ لوکاں دے میں وی کُتاں اج پھونکساں میں خدائی کُتا بنساں مکو

پتہ میں جب توڑیں پھونکدا نہ اچرتسیں مکو ماہڑی قیمت نہو دیندے تدھ مکو
آکھیاناں کتا توہڑا صاحب نہیہ کُتا میں کتاں میں اج لڑساں سبھاں کولڑساں"
سارے دفتر بچ ہل چل مچ گئی اسی ویلے اسدے کاغذ تیار ہو گئے چیک اسدے
ہتھا بچ باہے گیا مندرا چیک کہن کا باہر نکلتھا لوک دِکھے انہاں کو آکھن لگا" پھونکو
کسی کولڑو چک دیو تِکا پٹوتاں کم ہوسن نیہہ تہ بسوردے رہو ہور دفتراں دے
غلام بنے رہو اٹھو سرکاری کتیاں کولورُٹی کھس کا کھاؤ نیہہ تہ ایہہ سارا سرکاری
خزانہ ہضم کرگیسن تُساں کو تھیسی ڈوڈو" اپنا انگوٹھا دسدا دسدا لنگ گیا۔

کون سائی لیسی

ہر ہک بوٹا چنجیاں کڈھ رہیا آسا ہوتراں بچ تہ پاڑیاں بچ سریاں دیاں گندلاں پھُٹ کا نکل آیاں آسیاں نال پیلے پیلے پھُل لگ گئے آسے ہرپاسے رونق ہی رونق آسی ہاڑی دیاں بوٹیاں نال پھلاں دے ہیرے چمکدے آسے، شولچیاں دے بوٹے جیاں شوہالا سہرا بہن کا کھلتا دا آسا چوٹیاں دے بوٹے نکیاں نکیاں پھُلاں بچ کسی معشوم دی صورت دسدے آسے، داکھاں دیاں بِلاّں پسلیٹے کھیڈیاں ہویاں پتراں دی جیبھ ذرا ذرا باہر کڈھن لگی بٹاروں نیلے ہو گے بینساں دیاں لویاں لویاں پتراں کو ہوا ماؤ نالو ہولیاں ہولیاں پتراں چھولی بچ رکھ کالوری دیندیاں اللہ اللہ کردی ہے زرچے اپنیاں باہواں انگلیاں سدھیاں کرن لگے کیاں کہ اوہ اتنے نرم دل تہ نرم پنڈا ہوندے ہین جے برفو کو اپنے سراتے چا کے رکھدے ہین فرجسلے برف کنڈیو اُچی ہو گیندی ہے تہ اُس ویلے اوہ دفن ہو گیندے ہین پر ہر پہاند انہاں جُگی صورِ دوم

داکم کردی ہے لوچے تہ گلاس جان چھنڈن لگے کھوڑیاں نال چنجیاں نکل کا زندگی نویں طراں تازہ ہوکا آئے دااعلان کردیاں ہین نال ہی ڈنڈوروی اپنیاں رگاں کوسمجھالن لگے مدانیاں بچ نیلوری اُتاتریڑوسن جیاں اسمانوں تارے آن کا زمی تے ڈھائے دے ہین۔ بنا، پھورا، تھاپلی ہرجانیلی ہوگئی دی ہے۔ کندے دی خوشی داکے اندازہ کراں کندے سوچیاجے ہرپاسے رونق ہی رونق ہے بناں بچ دکھیاتے گُچھ پھلن، پشیڑیاں اُتاں اٹھ کا سلام کیتے دی تیاری کرن سمبل اپنیاں کنڈیاں کوچھپائے دی کوشش بچ مصروف دکھے، بیاڑیاں سن اگلاچاھوتھر ٹھک کا اپنی حجامت بنائی دی آسی تے انہاں کونوایں بال این لگے، بیروٹے کیسٹیاں دے کا کھلتھے دی ہمت پیدا کیتے بچ لگے دے ہین، اِروشولچے اپنی شاں نال پہاندی کودکھ کامنواں بچولھیلاں کیرن لگے دوئے پاسے بونیاں سن اسراں نیلے نیلے پتر کڈھ آندے جسراں کوئی یتیماں دے سراتے ہتھ رکھے واسطے ہتھ کھول کا ہمدردی تہ پیارنال کھڑداتہ اس کوسہارادیندا بس اسطراں بون وی بر ہیادی تپتی تہپا بچ ٹھنڈی چھام دتے واسطے امیداں کہن کا آگئی۔ ہر پاسے گُل بنفشہ کھل گئے دے ہین ہندادے پُھل شگھڑے دے پُھل باراگیرا دے پتر جیاں کسی چھڑے دے کوچائے واسطے باہواں (کھلیار کا تھمے دی کوشش کردی ہے تچھے پتر فرشادافرش ٹھڈادی اگ بجھائے واسطے قربان ہونے کوبیتاب ہویاداہے)

کھواں بچوبیاں دیاں منڈیاں کڈھ کاباڑی بچ نویاں گندلاں کڈھ کا پھلیاں لگن لگیاں ماہنہ دیاں باہڈاں لائی دیاں اج نویاں شاخاں کڈھ رہیاں ہین ہرپاسے سیالے دی موئی دی ہرچیز جاگ گئی زندہ ہوگئی، کندے سُن ایہہ

سارا کجھ دکھیاتہ آکھن لگا'' اے خدایا ہر چیز اتے سیال ایندا فنا ہوندی ہے ہر چیز مر جئی گیندی ہے پرتدھ پہاندر کھی جے پہاندا ایناں سیت ہی ہر موئی دی چیزاں کو زندہ کردی سُتی دی زمی کو جگالدی ہے پراساں پہاڑیاں کو کوئی جگالے والا نہیہ کوئی اسدی موئی دی پہاڑی جندو نچ زندگی بہائے والا نہیہ فراٹھ کا نویاں باہڈاں کو کنڈے تہ بوریاں بدھے کوٹر گیا اس سن سنبھلا دے ہور سنلگی دے کنڈے کپ کا کھڑے تہ باہڈا کو کھوڑیاں تھیں محفوظ رکھن لگا کنڈا کنڈے بھندیاں بھندیاں سوچن لگا کدے اسیں اج باہڈاں کو کنڈے نہ پلیٹ ساں تاں کہیہ رہسی کھوڑے چھل کا چھڑلی لاہڑ گیسن تہ فر کیہہ ہوسی باہڈ ہک ڈنڈا سکیا دارہ گیسی بس فناء جس تے کدھے بہار نہ ایسی جس نال کدے پتر نہ لکسن جس نال پھُل نہ کھلسن جس نال پھل نہ لگسی جیہڑا چھام نہ دیسی پہکھیاں پٹیاں کوایہہ کھادے جُگا کجھ وی نہ دیسی، کندا سوچدیاں سوچدیاں آکھن لگا کدے انہاں باہڈاں تہ نکیاں بوٹیاں کو اسیں نہ سمجھاساں فر کے ہوسی اوکھے ویلے مایوسی ہوسی نا امیدی ہوسی فر کندے کو خیال آیا یرا ایہہ اج نوجوان گدرے راہ ٹہلن لگے انہاں کو کدے سدھے راہ تے آن کا آساں پاساں باہڈاں نالو اخلاقی کنڈے نہ بدھے تہ فر ہوسی کل کو پوری قوم تہ پورا ملکھ سُل گیسی جس نچ زندگی دی رس نہ ہوسی جس نچ پھل نہ کھلسن جیہڑی پھلاں دی امید دیالن آ۔

کون ہوسی اس ویلے جیہڑا ملکھاں کو بچیسی فرمُڑیا'' اے خدایا توں ماہڑی قوم تہ وی اسراں پہاند آن ساری مخلوق تہ پہاند آن جیا جون تے پہاند آن لوک کہلنا چھوڑ دیون ماہڑے ملکھا نچ آ کا پہاندی دی اس رونقادا لطف چاون اندے دل باغ باغ ہون انہاں کو کھول پہل پچھن اوہ بس پیار ہی پیار

کرن اس پھل کھیلی کودکھ کون ظالم کُھلے دی سوچ سکدا اے''۔ کنداا ٹھ کادرائی تہ
کھواڑی چاء کھرا کوٹریا فرآکھن لگا اساں تے پہاندکدوں ایسی اسیں کدوں
پُھل کھلیاں دِکھساں، کدوں پہاڑیاں کوفرزندہ رہے داحق تھیس کدوں پہاڑی
اس باڈرادے سیالے تھیں سرپٹسی کدوں ایہہ باڈراں دا کوراگلسی کدوں تکر
کھوڑے اسدی چھڑلی لاہڑدے رہسن کون ہوسی جیہڑا اس قوم دادرد جان سی
ہوراسدامداوا کرسی۔فراسماناں داہرمُڑ کا آکھن لگا''اے خدایا توں ہی ہیں جیہڑا
ایہہ ساراکجھ کرسکدیں ہوکوئی وی نہیہ''۔

سڑ دی چھام

''فدیا تہ لگن نئ ماتمتے تہ لا اللہ انیہری کوٹھی بچ اگا آئنیں سپ بن کا چک مارسنیں اٹھویں لڑسنیں ڈاہڈے دی عدالت بچ توں کے کرسیں قبرار دیو پر دیو کہوٹسئی تہ پسلیاں پھٹا کا ہکیں دوئے بچ رُم چھوڑسئی تت تپا تپا کا لسینی اکھیاں بچ ،ہتھ ٹک کا کنی کرسنیں لک توہڑا اللہ ماہڑا پھئی توں کیاں اٹھے دی براند کر دہین چیز چا کھڑ دیں تدھ کیاں میں ابیزار کیتی دی اکھیاں کوکو کرے پے سنسی کوڑھ ہوسئی جوانی مرگالانی جگیا تکو ہوکے گیا توں کیا اس مندی کلاتی کو ہل گے تکو کے بنیں کے بگ گیئی ۔تکو کہڑی چیڑ ادا کہا ٹا۔ پرتوں کھا کا فرمرض پیندی ہئی تہ توں کوئی چیز وی جر ییہہ سکدا تکو کے ہویادا ہےتوں کدوں باز ایسیں کدو تکوان کڑ کی دی ایسی تو مرے تے اٹھیا داہیں تدھ نہیہ رہنا''۔

خانم جان اپنے پوترے کو بد دعائیاں کڈھے کو لگی دی ہے۔ پردے چنے نال فدیا چھپ چھپ کا سر اُراں کڈھ کا'' داہلی دادی میں نہیہ چھپائے مکو بدوایاں ہیرنا کڈھدی میں آکھداں اللہ پاک دی قسم قران دی قسم لی زیارتی دی قسم میں نہیہ چھپائے کسی ہوریں چھپا کھڑے ہوسن، میں کیاں چھپاواں اپنی چیز وی کوئی چھپیندا اہے''۔دادی ''موتو جگیا میں اج تیہاڑی مرگیاں کھل کھل کا ماء

پےوی تدھ کھادے توں نہ موئیں توں گنداگاں مکیا داہویاں توہڑی کھپ مکی دی ہوویا تکو کجھ بلاپیئی دی ہویا ماہڑی جان رام کرہیا تدھ میں مکا چھوڑیاں تدھ مکو کیاں قضیے اگا لایادا ہے وا کتنے تیہاڑے ہوئے ان تڑکا تہ ان لونا کھیندیاں اتھا چیز ہوندی ہے کہرانچ تہ سارے ایہہ مسافراں دے مسافر ہتھ تہرے دے آرہندے ہین۔ کہروچیز مکی تہ کسی کہرسڑے کولو کجھ وی نہیہ تھیندا ترپئے کے چوتھے مینے اج پنشن جئ تھائی آسی پراوہ وی توہڑے کرٹے لگی ایواں دس ناں او کر لائے نیئ'' اگاں ٹردیا ہویاں سجا ہتھ اگاں کوئی چیز پکڑے دے انداز نچ ''آن اُراں آن مکو دے پچھا چر ہوگیا اُتو ہُن نماشاں ہوگیسن میں ادھ مانوں کُڑی کُر فرساں ہٹیاں بند ہوگیسن رحماناہُن ہٹی مارکا کہراکو جل گیسی'' دادی کجھ وی کر رہی ہے پراسکو جیاں جو مش ہی نہیہ ہوندی،فدیا، دادی دادردکھو سمجھے اس کو بس مٹھائیں تہ بیٹریاں شیٹریاں ہون دادی چنے نال پچی تہ فدیاں لڑی پچھواُتا نس گیا تہ چھورادیاں بوٹیاں نچ بڑ گیا۔

فدیے دے ما، تہ پیو بس رہڑھی تے اس نچ دوئی مر گئے کہلی دادی دے سرہُن اسی دادی سُن پالیا سکول جو لیا ہے جیاں سکول لگدا ہے بستہ کہن کا کہرآرہندا آکھدا'' دادی اماں اج چھٹی ہے،سکول بچوناں کٹے گیندا فر دادی دے لحاظا نال اوہ اس کو داخل کر چھوڑ دے ہین اسراں اس سن دادی کو جیاں روالنا کیتا دا ہے کہر بڈھی دادی قضیہ کرکا کوئی چیز آندی ہے تہ ایہہ اسکو چھپا کھڑدا اوہ جیون جڑی کرکا کرکا کہر جوڑدی ہے جے اسی گدرے کو لگسی پر ایہہ کھڑکا لوکاں کو کھوٹیاں پیسیاں نیچ آوے پر اس تیہاڑے دادی کو پنشن تھائی تہ فدیا گرے دکھتا آسا خانم جان سُن کھڑ اپنا پرانا صندوق کھوڑی دی لکڑی دا بنیادا

اس بچ پلپیاں تلا رکھ چھوڑے اس صندوق بچ ایاں مچ ساریاں مُٹلیاں وی ہونڈیاں آسیاں انہاں بچ کے آسا اوہ کسے سُن وی نہیہ دکھیا۔

قبراتے تلقین آکھ کا سارے گرائیں جُل گے، دادی لڑی اگا بہہ کا روندی ہے میں قبرا بچ ہاں لوک سلاں لا کا مٹی سٹ کا پانی ترمک کا چیک کا قبرا تو راس کرکا واپس مُڑ گئیے۔ چھٹ ہک ہو یا تہ دو جنے موٹیاں تہ کھوریاں اکھیاں والے ماہڑے کول آرہے مکو آکھن لگے "اٹھ" میں آکھیا "میں مرگیا داہاں میں کتھوا اُٹھساں" انہاں سُن مکو اٹھال کا بہال سٹیا تہ آکھیکھ "تکو پتہ ہے تو ہڑا رب کون ہے" مکو جیاں دندن پے گئے میں اتنا چھک گیاں جے مکو واز ہی نہ نکلدا آسا میں دلیلاں بچ پے گیاں انہاں مکو ہور مچ سارے سوال کیتے پچھا ماہڑے دماغا کو کجھ ہو گیا تہ کھکھ ذرا وی اندی سمجھ نہ آوے انہاں سُن پاسا نالو بوہا اک کھولیا تے اگاں داہرو تپی۔ دیاں واٹراں آون تہ ماسا دے سڑے دیاں مشکاں سُن ماہڑا جیاں مغز ہی پھٹا چھوڑیا اتنے بچ ماہڑے پاسا نال ہک امیر جنا آسا اسکو گنجا سپ ہک آوے تہ چکا بچ پکڑ کا اُتاں تہندے فر تلو اسدے تِکے پٹ پٹ کا کھاوے تے اوہ جناں تہاڑ و تہاڑ کرے واسطے بہاوے مگر اوہ سپ اسکو اسراں ہی لڑدا رہوئے جسلے اوہ سپ ساہ چھوڑے پھونکارے تہ اسدے منھواں بچوا گی دے شہول نکلن فر اتنے بچ دو جنے ہور آئے بڑے بڑے چھُرے چائے دے میں ڈر کا اگاں گُتھا ہکیں بچ نسیاں تہ پر انہاں کولو میں چھپ نہ سکیاں تہ بس کے آسا اوہ ہکیں دوئے کو آکھن لگے۔ اسدے دوئی ہتھ کپنے ہین ایہہ چوریاں کردا آسا تہ اسکو کھڑ و پہلیاں ہتھ ٹکو انہاں سن ہکیں مندی جائی کھڑ مکو ڈکیا تہ میں روندا ں کرلینداں تو اہیاں تو اہیاں کرداں ہتھ بہن

کا معافی منگداں مگر اوہ نہیہ چھوڑ دے انہاں سُن مکو آکھیا توں لوکاں دیاں چھپائی دیاں چیزاں تہ روپے کڈھ اتھا ایہہ تہ توہڑے اسیں ٹوٹے ٹوٹے کرساں توہڑے ہتھ کپساں، اکھیاں کڈھساں سلائیاں تپا تپا کالیسیں اگی دیاں المیاں بچ سٹ کا ساڑسیں میں توبہ توبہ کرداں پر اوہ اک نہیہ مندے اتنے بچ اردیو پردیوزمی ماہڑے نیڑے ہون لگی میں آکھاں یا اللہ میں کرے نساں اتھو کرے نسے دی جاہی نہ رہی کڈل کڑچ کروپ ہویا تہ ماہڑیاں پسلیاں ہڈیاں سارا کجھ چور چور آسا چھٹ ہک ہویا تہ اوہ ہی دوفرآرہے آکھن لگے ہن اسدے ہتھ اگی دیاں ہتھ کڑیا باہو تہ فراسدے ہتھ ٹک کا اسکوسجین بچ تحت الشریٰ دے کھوا بچ سٹو میں انہاں کو کجھ وی آکھدا رہیاں پر انہاں سن نہ سدھ دکھی نہ پوٹھ تہ مکو اتھو جندے پھکھا والے بچ پلھیٹ کا تلاں تُہند یکھ میں چینکیاں دادی دوڑی تے مکو لگ گئی دی آسی میں راتیں چھپ کا ڈبا اُتا سے رہیا دا آسا کہرے راتیں پاس پرتیا تہ میں ڈبا تو تلا کُچھ لگاں شُکر ہے جے اتھا پشیڑی دیاں لکڑیاں رکھی دیاں آسیاں تہ مکو خمبے شمبے چھبے پر بچ گیاں اسی ویلے میں اٹھیاں تے میڑا اتو کڈھ کا دادی اماں کو روپے دتے مکو پتہ لگیا جے میں جو کجھ خواب دکھی او سارا کجھ دادی اماں سن دکھیا دا ہے ایہہ جے آکھدی ہوندی ہے میں قبرا دے دندے کھلتی دی ہاں" میں ہن کدے دادی اماں دی کوئی چیز کسی دی وی نہ چیساں بس ماہڑی توبہ دادی اماں تکو پتہ میں مرگیا دا آسیں......" دادی" میں صدقا ہوئیں توہڑی بلائی میں لگیں تکو اللہ لمی عمر دیوے اللہ ماہڑی عمر وی تکو دیوئی توں کیاں ایجیاں گلان کرداہیں میں کدے پھونک رہیاں تدھ ماہڑا دل ساڑ چھوڑیا آسا سینے نال چمڑا کا اکھیاں بچ اتھروں پھرے گئے" ماہڑیا ایڑیا ماہڑا اللہ باج توہڑے سوا کُن ہے

توں اَن پڑھ تہ جاہل رہے گیس اہئیں تہ نہیہ آکھدے پتیماں کوچالسی سال لیٹر
ہوندی ہے تکو پتہ چوری کرنا گناہ ہے قیامتی کو چ عذاب ہوسی" فدیا "بولیا
ماہڑ یئے دادی اماں توں قیامتی دی گل ہی نہ کریں میں دکھ آیا داہاں سارا کجھ مساں
مساں ماہڑے (اپنے دوئی ہتھ دادی داہر کردیاں ہویاں) اے ہتھ پچنیس نیہہ تہ
اج گئے آسنیں تہ تکو چولہے بچ لکڑیاں کون لاوی یا ہٹی تو دساں روپیاں داتیل
کون آن کا دیو یئیا باڑی بچ کون نال کھنالیا آ" اتنے بچ دادی کلوک دے گئی
تے روندیاں روندیا" یااللہ ماہڑے بچے داتوں ہی ہیں توں اسکو سلامت رکھیں
ماہڑا ہور کون ہئی ایئی ماہڑیاں باہواں تہ اکھیاں دی لووی ہے ماہڑیا اللہ توں
اسکو کجھ نہ کریں میں مرکا تو ہڑا کے ہوسی ٹکڑا ہر کوئی چادیندا پر نصیت کوئی وی نہیہ
دیندا، میں لگیں ماہڑیا فدیا توں راہ تے آرہو تہ میں اکھیاں بچ بہا کار کھسیں"
فدیا بولیا بکلی دادی دی بچو سر کہڈ کا "اماں قرآن دی قسم اللہ دی قسم زیارتی دی قسم
میں ہن کدے وی چوری نہ کردا ایہہ کہن (ڈبے بچو کہڈ کا فدیے سن روپے دادی
دے ہتھا بچ باہے تہ دادی آکھن لگی دلا نال لا کا "میں سارا کجھ توہڑ واسطے تہ ہی
کردی آں نیہہ تہ مکو کے ہے میں روزہ دی مالک آں ماہڑا کے ہے کدے نہ وی
کھاواں مردی ناں اُتوں اُٹھ دا پتہ نہیہ ادھ رات ہوگئی کجھ کھا کن فدیئے فر
کدے کسی دی چیز انال ہتھ نہیہ لایا فدیا ایہہ گلاں کردار ہیا اتنے بچ سے گیا،
فدیے دا پتر آیا تے ابا جی تسیں ارام کروایہہ بچ ہی بڑا آدمی بن گیا دا آسا فدیا
گچھ کا ستھرے تے بیٹھا تے سرہاند وراس کر کا اوہ ویلا یاد کر کا سے رہیا۔

پھٹ نہیہ مولیا

نصیر صاحب ہکیں بڑی کرسی تے بیٹھا دا ہے اس دے ٹیبلا تے چار پنج فون رکھے دے ہین اگا اڑ دلی وی کیئں کم کر دہین نصیر سن کمپیوٹر آن کیتا تہ کی بورڈ تے انگلیاں چلین پئے گیا۔ بوہے بچو ملازم ہک ''مہے آئی کم اِن سر'' نصیر صاحب ''کم ان آؤ آؤ لنگ آؤ'' کمپیوٹر ادھر نظراں جمائے دیاں ''ہاں کے گل ہے'' بشیر'' جناب میں تساں کو پہلیاں وی عرض کیتی آسی جے ماہڑے پرمٹ واسطے بشیر اتنی گل کیتی آسی نصیر سن ڈرائیرہ بچو کڈھ کا اک لفافہ بشیر کو پکڑا لیا'' ایہہ کہن یار توں ماہڑے تکر جو کجھ ہویا میں اوہ کرساں البتہ اتو جس ویلے کوئی کاغذ ماہڑے کول نہ پہچے تب توڑیں میں کے کرساں ایہہ ہے توہڑا پرمٹ آڈر تکو مارچ سیں پچھا پوری چودہ ہزار روپے تنخواہ تھیسی'' بشیر ''تھینکیو سر تھینکیو'' بشیر بوہے بچو باہر نکلھتا تے نصیر کو اوہ ویلا یاد آ گیا۔ دِھدیاں دِھدیاں اسدیاں ٹھڈاں تے پھولی دے آثار دسن لگے رنگ تبدیل ہون لگا متھے بچ ہک عجیب

جیٔ لکیر پے گئی تہ فر نصیر سوچاں دی دنیا بچ پندراں بیہہ سال پرانیاں یاداں بچ ڈُب گیا۔

''سلام علیکم فاروق پہاجی'' ''علیکم ایواں تو گُر'' ایہہ جواب فاروق سن دِتا نال ہی پچھیس توں کرُ فاروق نصیر دے بڑے پہراوُ داد دوست آسا ہور ہکیں محکمہ بچ نوکری کردا آسا، اسدی ڈیوٹی شہر بچ آسی فاروق ''نصیر کھل میں اتھو کجھ سبزی وبزی کہن آواں فراسیں دوئی ڈیرے تے جلدے ہاں'' نصیر سن نال سمان چوالیا تہ دوئیے سرکاری کوارٹراتے گچھ پہچے۔ دو چار تیہاڑے گزر گے فاروق آکھن لگا ''نصیر یراتوں مکودس توں کردا کے ہیں تہ جُلدا کرُ ہیں'' نصیر آکھن لگا میں گُرے وی نہ۔ جی بس ایں در پدر ہو یاداہاں فاروق ''یراتوں کم کرآدرخواست ہک لِکھ تہ توں اپنے ایم ایل اے صاحب کول گچھ کا نوکری لکھال آن اوہ اج منسٹر وی ہیں۔

فر بزار بچو نصیر سن اٹھانی دی لیڈ تہ چوانی دا کاغذ کہدا ہور اتھی بہہ کے درخواست لکھی اوہ پرانے پُلا کول مکو پورا یاد ہے اجاں توڑیں نہیہ پہلیا تہ فر نصیر منسٹر صاحب کول پہچ گیا اندے گیٹا تہ جیاں پہچیا تہ اگونور محمد جیہڑے نصیر دے گماںڈھی آسے باہر نکلدے مِل گئے نور محمد ''ہیں نصیر توں گُر'' نصیر سن درخواست دسی تہ نور محمد نال کہن کا اندر بڑ گئے منسٹر صاحب اندر بٹھے دے ہین نور محمد ''اسلام علیکم'' منسٹر صاحب ''وعلیکم تسین فر کیاں مُڑ یو خیر ہے'' نور محمد ''ہیں جی ایہہ گدرا ایہہ وی اساں دا اپنا ہے اسکو وی لکھ دیو جیاں ماہڑے گدرے کو لکھ کا دتے'' منسٹر صاحب '' آن واں مکو دے اچھا توں اکبر پہاجی دا پُتر ہیں'' نصیر ''ہاں جی'' لکھ کا دتا منسٹر دے دستخط ہوگے دوئی نکل آئے۔

بلاک دا ضلعی دفتر بزار پچھدے آسا نصیر کہن کا گیا ایہہ درخواست جسے منسٹر صاحب سن لکھیا دا آسا اندر دفتر پج گیا تے کلرک ہک پچھن لگا ''کے ہئی وا گدریا''، نصیر سن درخواست اس دا ہر کردیاں ہویاں ''ایہہ میں نوکری واسطے لکھال آندا ہے تہ ہُن بڑے صاحب کول مکوا ے دے کا آرڈر کہننا ہے۔ کلرک ''دا اوراں دے کے ہئی ایہہ ''کلرک ''اتھا بڑے صاحب نہیہ اوہ بڑے شہر گئے دے ہین میں تکو رسید دینداں تہ توں ہفتے دے بعد اپنے بی ڈی او صاحب کول گچھیں توہڑا آڈر اُتھا ہی پہچ گیا دا ہوسی'' نصیر اتھوں رسید کہن کا باہر نکل آیا ہور کہرا کو جُل گیا ایہہ ہفتہ نصیر واسطے ست سال بن گیا، کدوں ایہہ ہفتہ مکسی تہ میں آرڈر کہنساں فر میں نوکری کرساں میں تنخواہ آن ساں میں نویں پلے آن سا میں اما جگے وی تہ ابے جگے وی نویں سوٹ سیڑ الساں لڑی اتوا ایہہ بودے تختے پٹ کا نویں ٹینا دی چھت لیساں کتنیاں ہی سوچاں آیاں تہ گیاں......

اج ہفتہ ہو گیا میں اج بلاک دفتر گیساں ہور خیر صبح ہوئی تہ نصیر وی ٹر پیا ملازماں والی ٹور رہے اج اندرو اندری پھُنڈ یا پھُنڈ یا گیند اٹھڈاں تے مسکان ہے اکھیاں پچ چمک ہے جانی پچ تڑ ہے۔ نصیر دفتر پج پہچ گیا بی ڈی او صاب کول 'جناب ایہہ رسیت ہے ماہڑے کول تسیں مکو آرڈر دیو' بی ڈی او ''کہیجا آڈر'' کھبے ہتھا نال رسید تہن کا ماری ''انہاں رستیاں تے نوکریاں تھیندیاں ہین جل اتھو پتہ نہیہ کتھو آر ہندے ہین ''منشی دا وا توں کس واسطے گیٹ کیپر رکھیا دا ہیں جس کو مرضی ایندی ہے توں اس کو اندر داخل کر چھوڑا ہین'' انچک ہی نصیر کو جیاں کسی اسمانوں چا کازمی تے ماریا مایوسی دی ہک لکیر اسدے چہرے سیں صاف دسن لگی نصیر کجھ آکھنا چہیندا آسا پر زبان کو کنگروں پئے گے نصیر پچھے دیاں لنگاں

بو ہے بچو باہر نکل گیا بڑا پہراوی فوت ہو گیا دا آسا تہ اوہ ہُن کس کو نال کھڑے آ۔

"منشی ہوئے منشی" بی ڈی او سن اواز ماری منشی اندر آیا تے بی ڈی او "داوا مغلا کو اراں اندر پہیج" "چنگا جی" منشی ایہہ آکھ کا نکل گیا فر مغل وی آ گیا ہور "اسلام علیکم جناب" "وعلیکم" مغل "جناب کہہ حکم ہے" بی ڈی او" اے او ہی گدرا آسئی آیا دا" مغل "کہڑا جی" بی ڈی او "نسِر توہڑا جسدا آرڈر میں بٹا کا تکو دتا کدے پچھا پچھ رہے تاں تہ گیا اسدا سارا کجھ کیتا کرتا یا دا تہ فر ٹھیک ہے" مغل "نصیر! جناب ایہہ کجھ نہیہ کر سکدا اسکو بڈھے ماء تہ پیو ہین ایہہ انہاں کو کرُ تھر ہو کا کھڑسی ہک ہفتہ گزر گیا تہ بی ڈی او سن فر مغلا کو ٹھاک کا آکھیا" کے توں ماہڑے ترے ہزار ہور زمینداری دی گل ہن یاد رکھیں میں ہن تکو قانونی ملازم بنا چھوڑ ساں" "ٹھیک ہے جناب میں تسدے دوئی کم کر چھوڑ ساں" مغل ایہہ آکھ کا نکل گیا۔

کیئں سال مغل کم کردار ہیا بی ڈی او نال کجھ ان بن ہوئی تہ بی ڈی او سن غفارے کو آکھیا "تو راتیں سٹور بچ چوری کرل ہور ییہہ ہزار روپے وی تیار رکھیں تہ نوکری توہڑی" غفارا راتیں سٹور دا طاق پٹ کا چوری کرالدا ہور صبح کو مغل حوالات بچ بند آسا۔ کیاں کہ مغل سٹور کیپر آسا، مغلا سن ہتھ بہن کا جان چھڑا لی تہ نوکری رہئی دوئی جائی تہ اسراں بی ڈی او دا کم سکھلا ہو گیا۔ سپ وی مر گیا سوٹی وی نہ پہجی، ہُن غفارا نوکری کرن لگا ہُن کہیہ پتہ کے غفارا وی نوکری کردا یا کوئی ہور ملازم پنجاہ سٹھ ہزار دے کا کم کردا ہے۔

نصیرا انہاں سوچاں بچ ہی آسا جے ٹریں ٹریں فونا دی کہنٹی بجی ہور نصیر سن سوچاں دی ڈور تروڑ کا فون چایا نصیر کو جس ویلے بی ڈی او سن نوکری دا آرڈر

نہ دتا نصیر سن لک بہن کا محنت ہور تعلیم جاری رکھی آخر یک تیہاڑے اخبار چ ایئر لائنز دا اشتہار دکھیا تہ انٹرویو دتا ہو کجھ تیہاڑے بعد آرڈر وی آ گیا اتھے اوہ اپنی محنت تہ لگن نال ترقی کردا رہیا سیکورٹی انچارج بن گیا دا ہے۔ ہور اسکو ہجاں تکر اوہ بی ڈی او نہیہ پہلیا اج وی اسدی رسیت تہندنی یاد ہے اسراں اوہ بی ڈی او دی افسری نہیہ رہئی نصیر مجبور وی نہیہ رہیا پر پھٹ نہیہ مولیا۔

لنجھ لیریاں

سلطان پہاجی دا کھر ہک ماکھیاں دی گیئی آسا جتھا مکھوریاں کٹھیاں ہوکار ہندیاں ہین ہور اندا فائدہ کیاں بیماراں کو ہوندا اسراں ایہہ سلطان پہاجی دے کھر سارے رل مل کار ہندے آسے ہکیں دوئے دا آکھیا داسننا رہورا وہی کم کرنا جس دا کھرا دے بڑے حکم دیندے آسے کے مجال کوئی ان سنی کرے یا اوہ کم نہ کرے جس دا آکھیا دا ہوئے پر گراں دے بڑے بڑے لوک وی انہاں نال گل کردیاں چھکدے آسے کیاں جے اندی بدھی تہ ہکیں دوئے نال پیار تہ محبت نال رہنا ہکیں دوئے واسطے دلاں بچ میل نہ رکھنا ادب تہ لحاظ پیار تہ محبت شفقت تہ تمیز نال ہر ہک فرد کھرادا پہریادا آسا تائیں کوئی مائی دالال اُندے خلاف گل کردیاں سو واریں سوچدا آسا کے ایہہ گل کراں یا نہ کراں ایاں اُندا دبدبہ تہ رعب ساریاں دے سر اُتا سوار آسا۔

سلطان پہاجی دا فوت ہونا شرط ہوئی اندے کھرادے پچھے دی سلطان

پہاجی حالاں کھٹاتے ہی آساتہ اندی پھیڑ و دامُنڈ بدھے گیا اوہ اسراں جے
سلطان پہاجی اپنیاں جندکاں کومندیاں سنگاں نال نہ ٹرن دیندا آساہور آکھے
کچھو ہر کسی دی مدد کرو پر کسی دی مندی عادت نال نہ لگن دیو ہُن بڑی نونہہ اٹھی
تہ گدری کو "دا بچیئے مکو اس ترامے دے گلاسا بچ پانی آن دے" درانی بولی "اس
بچ کیاں ہور کوئی پہانڈا نیہہ اوہ مکو ماؤ سن داج دتا دا ہے"۔ بڑا پہرا آکھن لگا
"اگاں ہیرنا بے مقوفا دا ہر بڑے لوک کھلتھے دے ہین تہ اس دا ہر ہیرنا ایہہ
اسلے داج تہ دکھن پر کھدی ہے اس کسی واسطے توں پچھا ٹیم کڈھ کینی خدا واسطے
اسلے اسدا نک رہن دے (گدری دا ہر مُڑ کا) کٹورے کسی بچ دے چھوڑ نالی
توں وی ایہہ کڑی وی ترامے سوا پانی ہی نہیہ پی سکدی" کہرا آلی "ہور کے ناں
اسدے پہانڈے آندے سیں پہلیاں اسیں شید پانی ہی نہ پیندے آسیاں" نکی
نونہہ بولی "مکو سیھو تسیں بڑے بختور ہن رہن دے" نکی نونہہ دا کہرا آلا "تدھ
کے جنازے تے ٹرٹر لا کدھا ہن بس کرا بے کو دفن کرن دے توں اپنے
پہانڈے سمھال کار کھ کہنی" اٹھو جی غسلا دی تیاری کرو تہ فر سلطان پہاجی کو لوکاں
سن قبرستان پہچا کا دفن کیتا اس نال کہرا دی بدھی تہ ادب وی دفن ہو گیا۔

"ہے پہاوی ایہہ پروندعا توں مکو چا دے ماہڑے کول بچ پروندیاں
آسیاں میں ساریاں کو بنڈ چھوڑیاں" نکی درانی سن بڑی جھٹانی کو صندوق
کھولدیا دکھیا تہ پروندی منگی۔ کیہڑی پروندی آ آپ ہی چن جہڑی مرضی ہی رکھ
کہن" درانی گئی تہ اس سن ہکیں دی جائی دو چاہیاں "ہک ایہہ پہاوی تہ دوئی
ایہہ گھوری لگن لگا آسا جے ہُن فراک واری ایہہ کہر بدھی بچ آ گیا پراسی
تیہاڑے شامی نچھی جیہڑی نکی نونہہ آسی چلہے نال ٹکی لا کا بیٹھی دی سسو کو آکھن

لگی ''ہن تہ اتھو اُٹھ ناں تدھ تہ کہرا کو جیاں باوے دی وراثت سمجھیا دا ہے ہن تہ کہرا اوالا گئی اساں کو ذرا ہک سر کڈھن دے توں'' سس تہ دکھدی رہی اسکو تاولیاں تاولیاں اسدی گلا داہر تیہان وی نہیہ گیا اسکو یقین ہی نہ ہوندا آسا کے اسکو اسدی انگریزی پڑھی دی نو نہیہ اسراں آکھ وی سکسی۔ نسیمہ بولی'' ہے کڑیے توں کے بکدی ہیں تکو کے ہویا داتوں کے کجھ پڑھ لکھ کا روہڑ گئی دی ہیں میں کدے حرف نہیہ ڈھٹے پر نکے بڑے دا ادب کرنا مکو کہرا دیاں سن دیسیا دا ہے'' نیچھی بولی ''توہڑی کے سڑدی ہے تکو کیاں اس بڈھی اتو اگ لگ گئی دی ہیئی فر کے اسیں ہن اسدے ٹرکے کو اڑیکدیاں رہیاں کدوں کے تھیلی چھوڑسی تہ اسیں کہر سمھالساں'' نسیمہ بولی'' ہے توں تہ بڑی منھوں گئی دی کڑی ہیں لی میں تکو پتہ نہیہ کے سمجھدی آسیاں مگر توں تہ پھک نکلتھی ہیں توبہ توبہ اماں کو تو بڈی تہ پتا نہیہ کے کے پڑھ گیتیں ایہہ توں نہیہ بولدی ایہہ توہڑے اندر و توہڑی پڑھائی بولدی ہے تدھ اتنی ہی پڑھائی پڑھی دی ہے ایجیاں پڑھایاں کولو اسیں ان پڑھ ہی چنگے نکے بڑے دا ادب جیہڑی پڑھائی نہ دسے تہ اوہ وی کوئی پڑھائی ہے'' اٹھی تے اٹھ کا سسو کو بانہہ سیں پکڑ کا اپنے کمرے نچ کہن گئی۔

برکت اللہ وی جیہڑا انگریزی پڑھیا دا آسا شامی ایہہ بڑی پہرجائی دا ہر ہُمرڑ ہومڑ ایندا ہے'' اوہ میں سر پھاڑ چھوڑسیں خبردار ہے کسی کو ماہڑی کہرا آلی ناں بولے تسیں ان پڑھ تے جاہل رچھ ہور رچھاں نچ تہ تساں نچ کہہ فرق ہے اوہ ذرا بناں نچ رہندا تہ تسیں اتھا ماہڑے کہرا نچ ریندے ہو''۔ بڑا پہرا اُٹھیا اماں اللہ آکھن لگا'' برکت اللہ تکو کے ہویا دا ہے'' بڑے پہرا اوا تنا آکھیا تے نِکا پہرا آکھن لگا'' اوہ جاہلا ایہہ پرانے زمانے دے کھور گر ماہڑے ناں چٹر

ہندیں تکو میں لکھ واریں آکھیا ماہڑا ناں بنٹی ہے بنٹی بس بنٹی ایہہ برکتے ٹرکتے
کے ہویا میں اتنا پڑھیاں تہ فروی ایہہ پرانیاں بودیاناں سوا ہور کوئی ناں نہیہ تکو
ایسی وی کے تو نکلتھیں جٹ تہ جاہل انھا جاہل برابر ہوندے ہین ایہہ کلواٹی
کہراوالی کو توں سمجھا چھوڑ نیہہ تہ میں گھرے منھ پہن کا ہتھا نچ دیسیں۔امان
اللہ آکھن لگا"اتنا پڑپڑنہ کردا کر تکو ہویا کے میں کدوں آکھداں کے ان پڑھ نہ تکو
شونقاں نال پڑھالیا ابا ہوریں اک نہ منندے آسے یرا انگریزی پڑھے میں
منت عاجزی کر کر کا تکو پڑھالیا ابا پہلیاں ہی آکھدے آسے کے اے انگریزی
کدے کہر آئی کہرادی تباہی آئی اللہ بخشے انہاں کو آکھدے آسے بچا ایہہ جا آئی
تہ جاہ گئی، اج اندیاں گلاں مکو پوریاں ہون لگیاں میں مگر اُسلے ناسمجھ آساں تہ
خیر توں چپ کر تکو کے ہویا بنٹی"بوگدرو ہویا داہیں تکو تمیز نہیہ پیودیاں گلاں تکو
اتنیاں چنگلیاں لگدیا ہینی تہ اسی کول کچھ رہوا تھا اساں کو جاء وی کرے باندی
ہوئے"امان"اوبے مقوفا ماہڑے ہتھا نچ تہ موت نہیہ کے پتے پہلیاں کاہڑی
تہ پچھا کاہڑی ،مکو ہُن یقین ہویا جے تدھ ہی اوہ بزاری رن باولیاں لائی دی
ہے اج امان کو آکھن لگی پھنڈی چھوڑ"بنٹی"ہاں ہاں میں وی ایئی آکھداں
تسیں اساں کو اپنی مرضی نال جین دیوا اسیں تسدے ایہہ اصولاں ششولاں
دے پابند نہ رہندے اسیں اسلے یورپ تہ امریکا دیاں لوکاں نال مقابلہ
کرنا چھندیاں پر تسیں کے سمجھسو ایہہ کہڑی بلائی داناں ہے تسیں کڑی کو کہر وباہر
نوں ہلن دیندے اسیں ایہہ کجھ نہ منندے بلکہ کُڑی جنا کھٹھے مونڈے نال
مونڈھا لاکا اج کم کردین"امان"یرا برکتیا تسیں یورپ دیاں لوکاں نال مقابلہ
کرو یا امریکا دیاں نال جو چاہوئے کرو پر اسیں نہ کسی نال مقابلے کراں تہ نہ

اسدیاں کڑیاں لوکاں نال مونڈھے لاون تہ نہ گجھ رہے، گیوتسیں لوکاں نال کھرا والیاں کو مونڈھے لوالویا کجھ ہوراسیں تہ اپنی اصلا کو نہ چھوڑ سکدے" ایہہ ٹاکرا راتیں چرکیاں تک لگا رہیا بڑا پھرا نکے کو سمجھائے دی کوشش کردا رہیا پر اوہ اپنی ضد تے اڑیار ہیا۔

اسراں ماء بڑے پھراؤ نال رہی تہ نکا ٹھاٹھ باٹھ دی زندگی گذارن لگا بڑے سُن غربت تہ مفلسی بچ وی رہ کے پہاڑی تہ انسانی قدراں کو سمہال کار کھیا کدے سختیاں سن چن گرو نالو مل کدا پر اس سُن کدے اصولاں دا سودا نہیہ کیتا۔ بنٹی سُن ساریاں حداں پھن چھوڑیاں انہاں دے نیڑے کڑی جنے مرضی دے مالک ہیں جسراں چاہون جس نال چاہون زندگی گذارن اسراں ایہہ نکھڑ گئے تہ سلطان پہاجی دا کھر پچھیا ہور ایہہ پھرا بنٹی ٹرپیا تہ آخر ہکیں چھماں تے کھل کا لانی کو اڑیکدے، بڑا پھراہ زمی تے تردار ہیا تہ کدے چھڑ یا نہیہ۔

A Collection of Pahari Short Stories

SLO

By: Molve Shabir Ahmad Khan Shamas

شبیر شمسؔ ہک ہجا ناں ہے جیہڑا کجھ برہے پہلاں پہاڑی زبان دے ادبی حلقے بچ متعارف ہویا آسا۔ جدوں پہلی واری اوہ اپنی پہلی کہانی ’کہن‘ کے پہاڑی سیکشن بچ وارد ہوے تہ میں اُندی کہانی پڑھ کے کدے اُنہاں داہر تہ کدے کہانی داہر نظر مار دارہ گیاں۔ مکو اِس پہلے تعارف نال ہی اندازہ ہوگیا آسا کہ پہاڑی زبان دے افسانوی مدان بچ اک ہور شہسوار بڑے حوصلے ہور ہمت نال داخل ہور ہیا ہے۔ اللہ دا شکر ہے شمسؔ سن ماہڑے حسنِ ظن دی لاج رکھی تہ اَج پہاڑی فِکشن بچ اُس اپنی معقول جا حاصل کر کہدی ہے۔ میں ایہہ گل دعوے نال آکھساں کہ مستقبل [illegible] جس ویلے پہاڑی افسانے دے حوالے نال گل کرسی تہ اوہ شبیر شمسؔ کو کسے [illegible] انداز نہ کرسکسی۔ شبیر افسانے تھیں علاوہ ہک دلا ہنگ ہور ماری ہے [illegible] دلچسپی دھس کا اَسدے دلاں بچ اُمیداں دانواں دِیا بال چھوڑیا ہے۔ اللہ اِن [illegible] کو ہور طاقت بخشے تہ پہاڑی زبان وادب دی خدمت دی توفیق دیوے۔ آمین

ڈاکٹر مرزا فاروق انوارؔ

Quaf Printers # 9419055644